BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Augustinus, Aurelius

Sermones inediti admixtis quibusdam dubiis

Vindobonae 1792

Augsburg, Staats- und Stadtbibliothek -- 2 Th Kv L 25
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11204308-2
VD18 14640953-006

PL
36

SANCTI AURELII

AUGUSTINI

HIPPONENSIS

EPISCOPI

SERMONES INEDITI

ADMIXTIS QUIBUSDAM DUBIIS.

E MEMBRANIS SEC. XII. BIBLIOTH. PALAT. VINDOB.

ſumma fide deſcripſit, illuſtravit, indicibus inſtruxit

MICHAEL DENIS,

a Cons. Aul. Aug. et primus ejus Bibliothecae Cuſtos.

KÖNIGL. KREISBIBLIOTHEK IN AUGSBURG

VINDOBONAE,

TYPIS JOANNIS THOMAE NOBILIS DE TRATTNERN,

CAESAR. REG. AULAE TYPOGRAPHI ET BIBLIOPOLAE.

MDCCXCII.

LECTORI

ΦΙΛΑΥΓΟΥΣΤΙΝΩ.

Divi Aur. Augustini Scripta maximo semper in pretio fuere cunctis christianae Fidei Cultoribus, si eos excipias, qui suas in illis opiniones incassum quaesivere. Ea porro post Joh. Amerbachii, Joh. Frobenii, Theologorum Lovaniensium, et Monachorum florentissimae quondam Congregationis S. Mauri amplissimas Editiones, post Jac. Sirmondi, Joh. Bapt. Mari, Hier. Vignerii, Godefr. Bessellii Συμβολας, atque adeo sub ipsum Seculi XVIII. finem novis accessionibus auctum iri, haud facile quis existimasset, quod homines illi doctissimi juxta, ac solertissimi nulli operae in lustrandis Europae Bibliothecis pepercisse viderentur. At vero relictum mihi post uberem messem spicilegium, ut in divinis donis, ita in parte felicitatis meae repono. Neque enim nihil me de Christi Ecclesia mereri arbitror, qui tanti Doctoris voces, quibus ante mille trecentos, et quod excurrit, annos illa personuit, ab annis facile sexcentis pressas rursus excitem. Qua ratione istud evenerit, paucis accipe.

Absoluto priore Recensionum Volumine, quod Codices theologici argumenti paene mille Bibliothecae Palatinae Vindobonensi ad Caroli VI. Imp. tempora illatos complectitur, et modo sub prelo est, dum ad alterum Volumen Codices ab illis temporibus in hodiernam diem acquisitos complexurum aggredior, offertur mihi sub exitum Novembris anni proxime elapsi Codex ordine *Decimus*, in folii majoris membranis per duas columnas Seculo XII. non eleganter minus, quam emendate scriptus; quidquid enim prima manus aliquando etiam peccasset, secunda, doctior quidem, sed tamen συγχρονος solerter plerumque correxit. Inspicienti occurrit mox ad inferiorem oram primae paginae isthaec Nota: *Iste Liber est Congregationis S. Justinae de Padua: deputatus in Monasterio S. Severini de Neapoli.* Legisti fortasse *L. I. Commentar. Lambecii*, edit. *Kollar. Supplem. col. 763.* anno MDCCXVII. Codices manu scriptos haud sane paucos Carolo VI. Imp. utriusque tunc Siciliae Regi dono fuisse oblatos a diversis Coenobiis Neapolitanis. Atque hic continuo venit mihi in mentem Cl. Bernhardi Montefalconii, qui, dum Sodales ejus Parisiis in edendo Augustino desudarent, itinere literario in Italiam suscepto, anno MDCXCVIII. Octobri mense Neapolim appulerat. Consulo ejus *Diarium Italicum* Parisiis a. MDCCII. excusum *c. 21. p. 319. Antequam Neapoli discederemus*, ait, *Bibliothecae Manuscriptorum Monasterii S. Severini sequentem notam excepimus.* Recitat mox Codices, et septimo loco: *Augustini Ser-*

mones quosdam, et RetraƐtationes in Codice XII. Seculi. En 'αυτοτατον Codicem noſtrum, cui et *RetraƐtationes* inſunt. Itaque Vir ille celeberrimus aut ſolis Monachorum Severinatium indicibus uſus, aut falſo perſuaſus, nihil jam Auguſtini Sermonum ſupereſſe, quod Fratres ſuos fugiſſet, ne aperto quidem Codice, et illos hoc Auctario, quod ſaltem *Tomo* XI. adjicere potuiſſent, deſtituit, et mihi lampada, quod ajunt, tradidit, quam lubens accepto.

Non vero tecum hoc loco inquiram, Lector! qui fieri potuerit, ut Codex hic ſingularis tam diu deliteſceret, neque te tenebo adminiculis illis, quibus ad detegendam, et extra dubium ponendam Γνησιοτητα, et Ανεκδοσιν eorum, quae ex illo profero, adniti oportuit, et ſedulo adniſum eſt. Norunt illa Eruditi. Ad rem venio. Indicem Sermonum LVI. quem Codici Librarius praepoſuit, primum tecum communico. Videbis in illo Sermones ineditos editis mixtos decurrere. Ad quemvis editorum locum noto, quo in Operibus D. Doctoris habetur, atque hic ſemper de Editione Mauriana *Pariſina* ann. MDCLXXXIX—DCC. intelligi cupio. Ineditos ut illico diſcernas, ſingulis numerum, quo ſe excipient, in margine adſtitui; quae vero de iis obſervanda duxi, ad ſingulorum initia diſtuli. Atque en Indicem.

I. *Sermo de Laude Cerei. Capitulum primum.*

II. *Item Ejusdem* (nempe Auguſtini) *in Vigiliis Paſchae. Cap. II.*

Alius Ejusdem in Die Paſchae. Cap. III. T. V. Edit. Maur. Sermo CCXXVIII.

III. *Alius de Sacramentis in eodem Die. Cap. IV.*

IV. *Item Alius de eodem Die. Cap. V.*

V. *Item Alius in eodem Die contra Arrianos et Apollinariſtas, maxime vero contra futuros Neſtorianos et Eutychianos. Cap. VI.*

Alius ejusdem Diei. Cap. VII. Tomo cit. Sermo CCXXVI.

VI. *Item Alius in eodem Die de Sacramentis Altaris ad Neophytos. Cap. VIII.* Tomo cit. ejus Fragmentum inſtar Sermonis CCXXIX.

Alius Ejusdem in eodem Die, de eo, quod Neophytis ante baptiſmum ex oleo ſancto aures a Sacerdotibus et nares illinantur. Cap. IX. Tomo VI. Append. col. 288. Secuti ſunt Editores Jac. Sirmondum, qui primus protulit, et Auguſtino detraxit, licet in Cod. Floriac. unde protulit, Auguſtino adſcriberentur, et ejus nomine etiam citarentur ab Ivone Carnot. et altero Cod. vetuſtiſſ. Remigiano, et hic, et ſequentes duo. Adde, quod Codex noſter eos in medio Sermonum genuinorum collocet.

Ejusdem de Myſterio et ſanctitate Baptismatis. Cap. X. Tomo VI. Append. col. 289. Vide, quae mox notavi.

Item Ejusdem de Unctione capitis, et pedibus lavandis. Cap. XI. Tomo VI. Append. col. 291. Ut duo praecedentes.

VII. *Alius Ejusdem habitus in Feſtivitate paſchali. Cap. XII.*

Alius Ejusdem ſecunda Feria Paſchae. Cap. XIII. Tomo V. Sermo CCXXXIX.

Alius Ejusdem quartae Feriae. Cap. XIV. Tomo cit. Sermo CCXLVIII.

Item quintae Feriae. Cap. XV. Tomo cit. Sermo CCXLV.

Item Ejusdem de eodem die ad Sacramenta Altaris. Cap. XVI. Tomo cit. Sermo CCLXXII.

VIII. *Item Sabbati die. Cap. XVII.*

Item Alius in eodem die. Cap. XVIII. Tomo cit. Sermo CCXXX.

Item

Item Ejusdem in die Octavarum. Cap. XIX. Tomo cit. Sermo CCXLVII.

Sermo Ejusdem de Ascensione Domini. Cap. XX. Tomo cit. Sermo CCLXI.

Item Ejusdem de Psalmo Confitemini Domino. Cap. XXI. Tomo cit. Sermo XXIX.

IX. *Alius Ejusdem de versu Psalmi centesimi septimi decimi: Confitemini Domino, quoniam bonus est. Cap. XXII.*

Alius Ejusdem de duobus temporibus, id est, vitae praesentis et futurae. Cap. XXIII. Maurianis hic Sermo *Enarratio* est *in Psalmum* CXLVIII. adeoque legitur T. IV. col. 1672. sed productior; noster enim Sermo tantum illorum Numeros 1. 2. 4. 5. complectitur, neque id quidem sine multiplici discrepantia. Fieri potuit, ut S. Pater tardius totum Psalmum enarraret, postquam peculiarem jam Sermonem in ejus v. 1. habuisset.

X. *Alius Ejusdem de Alleluja et principio Psalmi centesimi quadragesimi noni: Cantate Domino canticum novum. Laus ejus in Ecclesia Sanctorum. Cap. XXIV.*

Item alius de versu Psalmi: Emendabit me Justus in misericordia, et de eo, quod Apostoli linguis omnium gentium loquebantur. Contra Donatistas in Pentecoste. Cap. XXV. Tomo cit. Sermo CCLXVI.

Alius Ejusdem de natali sancti Johannis Baptistae. Contra Donatistas, et omnes rebaptizatores Haereticos. Cap. XXVI. Tomo cit. Sermo CCXCII.

Item de eodem natali sancti Johannis, ubi disputat etiam de verbis Zachariae non credentis, et Mariae inquirentis, quomodo fiet istud? et de originali peccato, pro quo parvulis Baptismum necessarium dicit. Cap. XXVII. Tomo cit. Sermo CCXCIII.

XI. *Sermo Ejusdem de Responsorio Psalmi centesimi tricesimi primi: Paravi lucernam Christo meo, ubi multum etiam de Trinitate disputat. Cap. XXVIII. Loquimur caritati vestrae.*

XII. *Sermo Ejusdem in Vigiliis Apostolorum.* (Nempe Petri et Pauli) *Cap. XXIX.*

Alius Ejusdem in Natali Apostolorum, ubi contra memoratos Haereticos disputat de adjutorio gratiae Dei. Cap. XXX. Tomo cit. Sermo CCXCVII.

XIII. *Alius Ejusdem de natali sancti Laurentii, ubi per occasionem redarguit quosdam, qui seditionem commoverant a saltatu prohibiti. Cap. XXXI.*

Sermo Ejusdem habitus Carthagine ad mensam beati Martyris Cypriani, de ejus Natali. Cap. XXXII. Tomo cit. Sermo CCCIX.

Alius Ejusdem in eodem die. Cap. XXXIII. Tomo cit. Sermo CCCXII.

XIV. *Item Ejusdem in eodem die. Cap. XXXIV.*

XV. *Alius Ejusdem in eodem die. Cap. XXXV.*

XVI. *Alius Ejusdem in Natali sanctorum Martyrum Scillitanorum, Sperati, et Sociorum ejus. Cap. XXXVI.*

XVII. *Alius Ejusdem in Natali sanctorum Macchabaeorum, ubi docet, quid etiam significetur in Turre aedificanda, et sumtibus praeparandis, vel in Rege, qui cum decem millibus occurrit illi, qui habet viginti millia. Cap. XXXVII.*

Alius Ejusdem in Natali plurimorum Martyrum de eo, quod in Evangelio Dominus dicit: Si quis vult post me venire, neget se ipsum. Cap. XXXVIII. Tomo cit. Sermo CCCXXX.

Alius Ejusdem de versu Psalmi: Beatus vir, quem tu erudieris, Domine! et maxime de eo, quod dicit Apostolus: Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum, quae per legem sunt, operabantur in membris nostris, ut fructum ferrent morti. Contra Manichaeos, et Pelagianos. Cap. XXXIX. Tomo cit. Sermo CLIII. In Co-

dice nostro folium excidit, unde abrumpitur in verbis: *quia mortuum est, dixit, absconditum latet: non ap - -.*

Alius Ejusdem de originali Peccato, et de lectione Apostoli: Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? Absit &c. Contra Pelagianos. Cap. XL. Tomo cit. Sermo CLIV. In Codice ob folium mox memoratum incipit ἀκεφάλως: *tuorum neque nubent, neque uxores ducent. Non enim incipient mori* &c.

Alius Ejusdem de lectione Apostoli ad Romanos ab eo loco, ubi dicit: Igitur ego ipse mente servio legi Dei, carne autem legi peccati. Contra Pelagianos. Cap. XLI. Tomo cit. Sermo CLV.

Alius Ejusdem de lectione Apostoli, ubi dicit: Ergo, Fratres! debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus. Contra Pelagianos et Philosophos stoicos, et epicureos. Cap. XLII. Tomo cit. Sermo CLVI.

Sermo Ejusdem de lectione Apostoli: Humanus sermo et omni acceptione dignus, quia Christus Jesus venit in mundum &c. Contra Pelagianos, Nestorianos, et Eutychianos. Cap. XLIII. Tomo cit. Sermo CLXXIV.

XVIII. *Alius Ejusdem de eo, quod dicit Apostolus: Humanum dico propter infirmitatem carnis vestrae &c. Cap. XLIV.*

Alius Ejusdem de lectione Apostoli ad Philippenses: Nos sumus circumcisio, quia spiritu Dei servimus, et gloriamur in Christo Jesu &c. Contra Pelagianos. Cap. XLV. Tomo cit. Sermo CLXIX.

XIX. *Sermo Ejusdem de lectione Apostoli, ubi ait: Supereminentem viam vobis demonstro. Contra Donatistas. Cap. XLVI.*

XX. *Alius Ejusdem de Responsorio* (Psalmi) *tricesimi octavi: Exaudi, Deus! orationem meam, et precem meam, Domine! et de Muliere in adulterio deprehensa. Cap. XLVII.*

XXI. *Item alius de Responsorio Psalmi tricesimi secundi. Exultate justi in Domino. Cap. XLVIII.*

XXII. *Alius Ejusdem de Responsorio Psalmi quinquagesimi primi: Speravi in misericordia Dei in aeternum. Cap. XLIX.*

XXIII. *Item alius de versu Psalmi centesimi quadragesimi quinti: Laudabo Dominum in vita mea. Cap. L.*

Alius Ejusdem, ubi Domini verba ad Nicodemum loquentis exponens de originali peccato. Cap. LI. Tomo cit. Sermo CCXCIV.

XXIV. *Item alius de Evangelio, ubi de Divite et Lazaro mendico refert. Cap. LII.*

Alius Ejusdem de Evangelio: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis. Contra Pelagianos. Cap. LIII. Tomo cit. Sermo CXXXI.

Item alius, unde supra. Cap. LIV. Tomo cit. Sermo CLXIII.

Alius Ejusdem de Evangelio, ubi dicit: Si manseritis in verbo meo, vere discipuli mei eritis. Cap. LV. Tomo cit. Sermo CXXXIV.

XXV. Sermo *quinquagesimus sextus*, et ultimus, quanquam eadem manu, qua praecedentes, exaratus, omissus est in Indice, cui subscriptum: *Expliciunt Capitula.*

Jam cetera, quae praefari visum est, haec sunt. Sive Sententias sacrorum Librorum expositas, sive rationum, et argumentorum momenta, sive ipsos loquendi modos spectes, multa reperies in his Sermonibus, quae in aliis Augustini Scriptis diu notis occurrunt. Visa sunt illa nempe S. Praesuli cum primis efficacia, et opportuna, quae auditoribus, lectoribusve suis identidem inculcaret; atque ejusmodi iterationum

exem-

exempla in ipſis jam olim impreſſis praeſto ſunt, neque in tanto Operum numero ab homine uberrimi etiam ingenii prorſus caveri poſſunt.

Emendandi licentia etiam tum pudentiſſime mihi ſumta eſt, cum manifeſta Librarii παροράματα invitabant. Optandum tamen mihi eſſe intelligo, ut excuſſis denuo Bibliothecis vetuſtiora Sermonum meorum reperiantur Αντιγραφα, e quibus vacillantia firmari, intruſa detegi, conjecturae meae, aut everti, aut approbari queant. Et fortaſſe Tomus alter, Palatino noſtro geminus, alicubi cum umbris luctatur, qui ſelectos Sermones per reliquum anni tempus, illisque pariter 'ανεκδοτȣς quosdam admixtos complectatur.

Inſunt in Codice praeter Sermones, quorum Indicem exhibui: *Enarratio Auguſtini in Pſalmum* CXVIII. conſtans Prooemio, et Sermonibus XXXII. quae habetur Edit. *Maur. T. IV. col. 1277.* item *Libri II. Retractationum* Ejusdem, ut Edit. *cit. T. I. col. 1.* quarum vero membranae a *L. II. c. 24.* excidere; demum *Commentaria in Evangelium Marci*, olim Hieronymi credita, hic 'ακεφαλα, a Cl. Vallarſio autem in *T. XI. Opp. Hieronymi* ad *col.* 783. rejecta. Atque haec Opera ideo enumeranda, cenſui, quod ad perficiendum eorum contextum Codex iſte a nemine hactenus, ut patet, conſultus, aut adhibitus fuit.

Editionem hanc, quantum licuit, aptare *Maurianae* conatus ſum, ut S. Patris Operibus eo commodius in Bibliothecis adjungi queat.

Demum, dum *inſanientis Sapientiae Conſulti* quidam Scriptis ſuis nihil non agunt, ut veterum Eccleſiae chriſtianae Doctorum fidem, et autoritatem elevent, ego Λείψανα haec Scriptoris, *quo*, teſte Eraſmo, *orbis chriſtianus nihil habet vel magis aureum, vel auguſtius*, piorum et eruditorum ſacrae Antiquitatis amatorum judicio commendo, meque ad repetendos, quorum in principio memini, labores in Bibliothecam Palatinam abdo.

SERMONUM INITIA
ORDINE ALPHABETICO.

Audivimus Evangelium. Lecta est. *Col.* 12.
Bonum est loqui de Caritate. 70.
Christianorum est quotidie. 81.
Christianorum fides, quae. 104.
Confitemini Domino. Quod nos voce. 24.
De verbis istius Psalmi. 101.
Deo et Domino nostro. 1.
Dies Paschae nos celebrare. 19.
Ea, quae de sancto Evangelio. 116.
Evangelium et verbum Dei vivum. 57.
Hoc, quod videtis. 17.
In Dei laude gaudere. 92.
Loquimur Caritati vestrae. 29.
Martyres sancti, testes Dei. 52.
Multas divinas lectiones. 4.
Omnia, quae modo leguntur. 34.
Praestitit Dominus Deus noster. 64.
Primo respondeam Fratri. 99.
Propter fastidium auditoris. 38.
Psalmum cantavimus. Benedictus. 49.
Reddendi Sermonis officium. 9.
Sancta solemnitas beatissimi. 45.
Sermo mihi est ad vos, modo nati. 21.
Sicut veritas per Apostolos. 11.
Venerunt dies, ut cantemus. 26.

S. AURELII AUGUSTINI
SERMONES.

SERMO I.
DE CEREO PASCHALI. *)

Attento reddit. Deo et Domino noſtro omnipotenti, viſibilium atque inviſibilium creatori honorem deferens orationibus veſtris juvandum me credo, ut, quod in laudem et gloriam indulgentiſſimi creatoris dicere ſuſcepi, non tam meis viribus, quam ipſius Domini miſericordia adjuvante explicare ſufficiam. Adeſte itaque nunc intenti, dilectiſſimi Fratres! ut primo de cordibus veſtris carnalibus cogitationibus, quaſi nocturnis tenebris, diſcuſſis, et in cubiculis conſcientiarum Chriſti lumine accenſo ea, quae vobis Dominus per noſtrum famulatum miniſtrare dignabitur, non ſolum aure percipere, verum etiam mente poſſitis.

Cereus imago Juſti, et Chriſti. 2. Cereus nocturnum lumen eſt, et homo juſtus tenebroſi hujus mundi lumen eſt. Dicit Dominus ad eos, quos ipſe juſtificat: *Vos*
Matth. V. 14. *eſtis lumen mundi.* Tria conſpiciuntur in Cereo: Cera, Papyrus *a)* et Flamma. Et in homine juſto tria ſunt: Caro, Anima et Sapientia. Flamma illuminat, papyrus accenditur, cerae tenacitas ſolvitur. Sapientiae doctrina animum tenet, carnis duritia ſuperatur. Flamma urit, papyrus uritur, guttas cera diſtillat. Sapientia docet, anima dolet, caro lacrimas fundit. Flamma fulget ſuperius, papyrus commutatur interius, cera currit exterius. Sapientia ſublimiter praedicatur, anima latenter convertitur, caro viſibiliter cooperatur. Cerei laudatur pulchritudo per diem, honoratur claritudo per noctem. Sic oſtendit nobis columnae illius imaginem, qua duce populus Iſrael ambulans per deſertum non permittebatur errare. Apparebat enim eis nubis Exod. XIII. 21. Num.
columna per diem, ignis columna per noctem. XIV. 14.
Dies ſignificat ſecuritatem in hoc ſeculo, et nox tribulationem in hoc ſeculo. Hic eſt dies, de quo Propheta cantat et dicit: *Per diem mandavit*
Dominus miſericordiam ſuam, et nocte declara- Pſalm. XLI.
vit. In hac carnali vita Dominus Chriſtus veniens non oſtendit claritatem ſuam, ſed mortali carne velatus, tamquam nubis columna, in eremo apparuit. Cum autem finis ſeculi venerit, quo omnium viſibilium gaudia ſubtrahentur, tunc ipſe Dominus ſine mortalitatis aliquo velamento clarus et ſplendidus, tanquam ignis columna, fulgebit. Columna ignis ardet, et lucet. Quod ardet, poteſtatis eſt, quod lucet, honoris. Quod ardet, judicat, quod lucet, illuminat. Quod ardet, poena eſt impiorum, quod lucet, beatitudo juſtorum.

3. Sed nos proprie Cerei nomen oportet edicere, quod ad ſacramentum tantae hujus celebritatis pertinet. Manu gerimus, oculis intuemur, corde conſpicimus, ore laudamus. Ce- Apis imago Juſti, Favus Scripturarum.

*) In Codice *fol.* 1. *p.* 2. inſcriptus: *Sermo ſancti Auguſtini ep. In Sabbato ſancto.* Videant Eruditi. Ego minus fidenter Auguſtino tribuo, motus conciſis illis comparatiunculis, ipſoque ſtilo, quamvis non obſtaret temporum ratio; veteres enim Liturgi divulgati hujus Ritus Zoſimum Papam a. 418. defunctum autorem faciunt, ſecuti, ut videtur, Librum Pontificalem, in quo legis: *Per Parochias conceſſit licentiam benedicendi Cereum paſchalem.* Addit Amalarius *L. I. de eccl. Offic. c.* 18. *Romanis ita agentibus, nobis quoque praeceptum eſt a Papa Zoſimo benedicere Cereum.* Potuit igitur praeceptum iſtud Eccleſiae Gallicanae datum etiam ad Africanam permanaſſe, cum Canon Concilii Tolet. IV. celebrati a. 633. Ritum hunc *per multa terrarum loca* in uſu eſſe adſerat. Accedit, quod Cerei Benedictio: *Exultet jam angelica turba* &c. in Sacramentario Gothico et Gallicano Auguſtino tribuatur, *cum adhuc Diaconus eſſet*, et ipſe S. Doctor *L. XV. de Civ. Dei C.* 22. verſiculos citet a ſe *in laude quadam Cerei* compoſitos. Verum an is paſchalis? Certius eſt, *Epiſtolam ad Praeſidium* de Cereo paſchali olim Hieronymo tributam, et a Vallarſio in *T. XI. p.* 154. rejectam Auguſtini tempora propius contingere, cui deinceps Ennodii Ticin. *Benedictiones Cerei II.* Flori Drepanii *Hymnus*, et alia ſucceſſere monumenta, quae Ritus hujus antiquitatem confirmant. Vide, quae in hanc rem *P. II. vet. Liturg. Alem. Diſq. VI. c.* 1. congeſſit celſ. Mart. Gerbertus. S. Blaſii Abbas Princeps, quem honoris, doctrinae, et amicitiae cauſſa nomino, cuique *Adpendicem* hanc *Auguſtinianam* in primis cupio commendatam. Si qui pro Auguſtino pronuntiaverint, Sermonem hunc Editioni *Maur.* poſt *Sermonem* CCXXIII. inſerere poterunt.

a) Pro facis ſeu candelae Ellychnio. Confer Gloſſ. Ducangii v. *Papyrus.*

rae artifex apis est, de qua Scriptura sic dicit: *b)* Vade ad apem, o piger! et disce, quam operatrix sit. Opus autem quam sanctum habet, cujus labores reges et mediocres ad sanitatem assumunt sibi. Grata est illa omnibus, et gloriosa, et, cum sit viribus infirma, sapientiam honorans prouecta est. Quid nos *c)* Christe! memoras? Quid in ape jubes intueri? Breve animal est, et volatile. Quia humilitas exaltatur. Duabus lucidissimis pennis volat. Et quid luminosius caritate? Et duo sunt praecepta caritatis, ut diligamus Dominum, diligamus et Proximum, per quae, veluti duas alas, ad coelum justus attollitur. Operatur illa dulcedinem, habet justus in ore veritatem; quoniam clamat Dominus: *Ego*

Joh. XIV. 6.

sum via, et veritas, et vita. Clamat et Propheta: *Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus.*

Psalm. XXXIII. 9.

Amant apes regem suum, amant justi Christum suum. Apes fabricant favos, justi operantur ecclesias. De floribus illae colligunt divitias suas, sic omnes justi pulchritudines scripturarum, per quas intelligitur et honoratur Deus; ipsa sunt florentia prata justorum. Sine libidine apes generant filios, generant et justi casta Evangelii praedicatione Christianos. Paulus enim filios suos alloquebatur, cum diceret: *Si decem millia paedagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres; nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui.*

I. *Cor.* 4. 15.

In favo tria sunt: Cera, Mel, et Pullus. Et in Ecclesia tria sunt: Scriptura, Intellectus, Auditus. Sicut mel cera concludit, sic intellectum Scriptura custodit. Sicut pulli nidus in cera est, sic in Scriptura pectus auditoris. Sicut foramina favorum, qui adhuc pullos habent, mel nondum habent, sic secreta Scripturarum, prius quam intelligantur, fidem continent parvulorum. Sicut apis pullus, posteaquam volaverit, melle implet receptacula cerae, in quibus nutritus est, sic fideles parvuli, cum in fide creverunt, et pennis caritatis se regere coeperint, munimenta scripturarum, quarum veneratione custoditi sunt, pleniora efficiunt, et majori veneratione custodiunt. Sicut, favi dum exprimuntur, mella fluunt, vasa suscipiunt, sic legis et prophetarum scripta passio Domini expressit, cognitio manavit, corda spiritualium susceperunt. Sicut post mellis expressionem signis imprimendis aptior est cera sine sapore gustantis, sic populi Judaici regentes in lege et prophetis Sabbata et Circumcisionem, Neomenias et Azyma, et cetera horum similia, velut amissa legis dulcedine, sola signorum vestigia, tanquam ceram sine melle tenuerunt.

Samson leonem trucidans Fig. Christi.

4. Sed favus multo evidentior, *d)* cera, mel et examen Ecclesiae Sacramenta, fecunditatisque bona opera significant. Quapropter admonet me Scriptura, ex libro Judicum, aliquid etiam de illo favo dicere, qui in ore leonis mortui inventus est. Cum enim Samson ille fortissimus ad desponsandam iret uxorem, catulus leonis obviam illi factus est in itinere, quem tanquam haedum arreptum necavit, et in nihilum facta est in manibus ejus tantae bestiae fortitudo.

C. XIV.

Perrexit, quo intenderat, desponsavit uxorem, discessit. Rediens divertit cadaver leonis inspicere. Tunc invenit congregatas apes favum mellis in ore leonis mortui fabricasse. Sacramentum hoc magnum est; res autem breviter a nobis huc usque narrata pro qualitate temporis suffecerit. Jam nunc, Fratres! quantum potestis, attendite! Quid Samson, quid leo, quid favus ille significat? Quantum Dominus suggesserit, explicabo. Ipse namque Dominus Jesus Christus pulchritudine mirabilis, fortitudine potentissimus Ecclesiam scilicet ex gentibus convocatam, tanquam alienigenarum filiam, venit, ut desponsaret uxorem. Cui Ecclesiae loquebatur Apostolus, cum diceret: *Desponsavi vos uni viro, virginem castam exhibere Christo.*

II. *Cor.* 11. 2.

Catulus leonis hic mundus est, dilectores hujus seculi, filius diaboli, populus impiorum, cujus furor ausus est obviam ire, et resistere Domino, quoad salutem credentium, evangelicam praedicationem praepediret. Fremebat enim gentilis furor per reges, et potentes hujus seculi, et veluti a patre diabolo inflammatus contra Evangelium Dei, quasi catulus leonis, ardebat, sed tam diu fremuit, donec ad manus viri fortis veniret. Perseverans autem Martyrum fides totam saevitiam gentium, et acerrimos persecutionis impetus fregit. Talibus enim vere fortissimis membris Dominus Christus seculum vicit, cujus immanem superbiam cum per omnem orbem terrarum nunc videamus extinctam, quis non laetus aspiciat jacere super terram catulum leonis occisum?

SERMO II.

IN SABBATO SANCTO. *)

Deus creavit omnia per Filinm.

Multas divinas Lectiones audivimus, quarum prolixitati parem sermonem nec nos valemus, *a)* nec vos capitis, si valeamus. Quantum ergo Dominus donat, loqui volumus Caritati vestrae de ipso capite Scripturarum, ubi cum legeretur, audivimus, quia *in principio fecit Deus coelum et terram.*

Gen. I. 1.

Attendite et cogitate, quis fecerit; sed scio non posse vos cogitare, quis fecerit. Cogitate, quid fecerit, et laudate, qui fecit. *In principio fecit Deus coelum et terram.* Ecce, quae facta sunt, in promtu sunt, cernuntur, delectant. Opus patet, Artifex latet, quia et, unde videtur, patet, et, unde amatur, latet. Quando ergo mundum videmus, et Deum ama-

b) Lapsus videtur memoria Autor Apem Formicae *Prov.* 6. 6. substituens. Paullo infra tamen ad *Eccli.* 11. 3. adludit.

c) Error Librarii pro *Nobis.*

d) Lege *evidentius.*

*) In Codice Fol. 2. inscriptus: *Sermo sancti Augustini ep. in Vigiliis Paschae.* Sublimis, et autore suo dignissimus. Mundi creationem, Incarnationis et Trinitatis Mysterium, Existentiam et Naturam Dei, nostraeque immortalitatis spem exequitur. Locandus in Editione post *Sermonem* CCXVIII.

a) Subplendum fortasse: *exhibere, proferre.*

amamus, melius est utique, unde amamus, quam unde videmus. Oculis videmus, mente amamus. Ergo mentem oculis praeponamus, quia et melior est, quem de occulto amamus, quam opus ejus, quod de aperto videmus. Quaeramus ergo, si placet, quando Deus tantam molem fecit, quibus machinis fecit? Machina facientis verbum est jubentis. Quid miraris? Opus est Omnipotentis. Si ergo quaeris, qui fecit? Deus fecit. Si quaeris, quid fecit? Coelum et terram fecit. Si quaeris, per quid fecit? Per verbum fecit, quod non fecit. Verbum, per quod factum est coelum et terra, ipsum verbum non est factum. Si enim factum est, per quid factum est? *Omnia per ipsum facta sunt.*
Joh. I. 3. Si, quaecumque facta sunt, per verbum facta sunt, procul dubio verbum factum non est, per quod omnia facta sunt. Denique narrator operum famulus Dei Moyses: *In principio*, inquit, *fecit Deus coelum et terram.* Per quid fecit? Per verbum. Numquid et verbum fecit? Non. Sed quid? *In principio*
Joh. I. 1. *erat verbum.* Jam erat, per quod fecit, ideo, quod non erat, fecit. Possumus intelligere, et recte intelligimus in ipso unigenito verbo factum esse coelum et terram. Per quod enim facta sunt., in ipso facta sunt. Potest hoc esse et intelligi principium, in quo fecit Deus coelum et terram. Ipsum enim verbum est et sapientia Dei,
Psalm. CIII. 24. cui dicitur: *Omnia in sapientia fecisti.* Si in sapientia Deus fecit omnia, et unigenitus ejus Filius procul dubio est Dei sapientia, non dubitemus in Filio facta esse, quae per Filium facta esse didicimus. Nam ipse Filius est profecto principium.
Joh. VIII. 25. Interrogantibus quippe Judaeis, et dicentibus: *Tu quis es?* Respondit: *Principium.* Ecce *in principio fecit Deus coelum et terram.*

Manifestatio Filii per incarnationem. 2. Jam vero cetera, sive cum digeruntur et disponuntur, sive cum ornantur, sive cum ea, quae facta non erant in coelo et in terra, creantur, dicit Deus, et fiunt. *Et dixit Deus: Fiat,*
Gen. I. *saepius* *et factum est.* Et sic per singula opera: *Dixit et*
Psalm XXXII 9. *factum est; Ipse dixit et facta sunt.* Qua lingua dixit? Ut quis audiret, dixit? Non semper lacte nutriamur! Erigite nobiscum mentes ad solidum cibum! Nemo Deum cogitet sicut corpus, nemo Deum cogitet sicut hominem, nemo Deum cogitet sicut angelum, quamvis patribus sic apparere dignatus sit, non per ipsam substantiam suam, sed per subjectam sibi creaturam suam; non enim aliter humanis visibus invisibilis appareret. Quaeramus, quid in nobis est melius, et inde conemur attingere, quod est melius omnibus. Quod est in nobis melius, mens est. Quod est omnibus melius, Deus est. Rem meliorem quid quaeris re deteriore? In te corpus inferius est, quam mens, in rebus nihil melius, quam Deus. Erige, quod est in te melius, ut attingas, si poteris, ad eum, qui est omnibus melius. Nam et ego, cum loquor, mentibus loquor. Visibiles quidem facies et ipse corpore visibilis cerno; sed per id, quod video, alloquor, quod non video. Gero intus verbum corde conceptum, et volo in auribus tuis parere. Quod corde concepi, volo tibi dicere, quod intus est, proferre ad te. Quod latet, quaero, quomodo pervenire ad mentem tuam possit. Convenio primum, quasi januam mentis tuae, aures tuas, et quoniam invisibile verbum, quod corde concepi, trahere ad te non possum, provideo illi, quasi vehiculum, sonum. Ecce verbum latet, sonus patet. Impono latentem super patentem, et pervenio ad audientem, ac sic verbum exit a me, venit ad te, et non recessit a me. Si ergo licet magnis exigua comparare, infima summis, humana divinis, fecit hoc et Deus. Verbum latebat apud Patrem. Ut veniret ad nos, assumsit quasi vehiculum, carnem suscepit, ad nos processit, et a Patre non recessit, sed ante incarnationem suam, ante ipsum Adam patrem generis humani, ante coelum et terram, et omnia, quae in eis sunt, *in principio erat Verbum*, et *in principio fecit Deus coelum et terram.*

3. Terram autem fecit Deus adhuc ante, quam ornaretur, ante, quam ejus species nudaretur. Invisibilis erat, et incomposita, et *tenebrae erant super abyssum.* Tenebrae erant, ubi lux non erat; nondum enim lux facta erat. *Spiritus Dei superferebatur super aquas*, et ipse opifex, nec a Patre et unigenito Verbo sejunctus. Nam ecce, diligenter attendamus, Trinitas nobis insinuatur. Ubi enim dicitur: *In principio fecit*, Usia *b)* intelligitur Patris et Filii, in principio Filio Deus Pater. Restat Spiritus, ut Trinitas impleatur. *Spiritus Dei superferebatur super aquas. Et dixit Deus.* Cui dixit Deus? Antequam creatura fieret, erat, qui audiret? Erat, inquit. Quaero, quis? Ipse Filius. Filio ergo dixit Deus. Quo verbo locutus est Verbo? Si enim jam erat Filius, ut dubitat nemo Christianus, utique hoc etiam erat. Filius Verbum erat, et Verbo Pater dicebat. Ergo inter Deum et Verbum verba currebant? Absit! Impedimenta, Fratres! carnalis cogitationis auferte, invisibilia invisibiliter cogitate, non vobis versentur ante oculos mentis similitudines corporis. Transi, quidquid in te cernitur. Transcende, quidquid in te etiam non cernitur; corpus enim cernitur, anima non cernitur, sed tamen mutatur. Modo vult, modo non vult; modo scit, modo nescit; modo meminit, modo obliviscitur; modo proficit, modo deficit. Non est hoc Deus, non est Deus ista natura, non est anima portio de substantia Dei. Quidquid enim Deus est, immutabile Bonum est, incorruptibile Bonum est. Etsi invisibilis Deus, invisibilis anima, sed tamen mutabilis anima, immutabilis Deus. Transcende ergo non solum, quod cernitur in te, sed etiam illud, quod mutatur in te. Totum transcende, te ipsum transcende.

4. Amator quidam invisibilis bonitatis, amator quidam invisibilis aeternitatis ait in suspiriis suis, et gemitibus amoris sui: *Factae sunt mihi lacrimae meae panis die et nocte, dum dicitur mihi quotidie: Ubi est Deus tuus.* Quomodo non fiant vere gemitus amanti lacrimae suae panis, ut eis quodammodo tanquam ex cibi volupta-

(Right margin notes: Trinitatis Mysterium. — *Gen.* I. 2. — Mentis humanae Existentia demonstrat existentiam Dei. — *Psalm.* XLI.)

b) Οὐσία. Essentia.

te vescatur, et libenter ploret, quam diu non videt, quod amat, cum dicitur ei quotidie: *Ubi est Deus tuus?* Si dixero Pagano: *Ubi est Deus tuus?* ostendet mihi idola. Si fregero idolum, ostendet montem, ostendet arborem, ostendet vilem de flumine lapidem. Quod enim de multis lapidibus tulerit, et in loco honoratiore collocaverit, et incurvatus adoraverit, hoc est Deus ipsius. Ecce, inquit digitum intendens: ecce Deus meus. Cum irrisero lapidem, cum abstulero, cum fregero, cum projecero, cum contemsero, intendit digitum ad solem, ad lunam, intendit ad quamlibet stellam. Illam vocat Saturnum, illam Mercurium, illam Jovem, illam Venerem. Quaero, quid voluerit, quocunque digitum intenderit. Respondet mihi: Ecce, est Deus meus. Et quia video solem, et frangere non possum, sidera non possum dejicere, coelum non possum evertere, quasi superior sibi videtur visibilia demonstrando, et digitum extendendo, ad quod voluerit, et dicendo: Ecce est Deus meus, et ad me se convertit dicens: *Ubi est Deus tuus?* Cum audio: *Ubi est Deus tuus?* quid oculis ostendam, non habeo, mentes oblatrantes caecas invenio. Oculis, quos habet, unde videat, ego non habeo, quod ostendam. Cum vere habeo, quem ostendam, ille non habet oculos, unde videat. Libet flere, tanquam in lacrimis pane vesci! Invisibilis est enim Deus meus, ille, qui mihi loquitur, visibilia requirit, cum dicit: *Ubi est Deus tuus?* Ego autem, ut pervenirem ad Deum meum, sicut dicit in ipso Psalmo, *haec meditatus sum, et effudi super me*
Psalm. XLI. 5. *animam meam.* Deus meus non est infra animam meam, sed est supra animam meam. Unde attingo ad id, quod est supra animam meam, nisi effundam super me animam meam? Et tamen huic protervo, visibilia requirenti, visibilia demonstranti, de visibilibus exultanti utcunque adjuvante Deo meo respondere conabor. Hoc certe mihi dicis: *Ubi est Deus tuus?* Respondeo tibi: Ubi es ipse tu? Respondeo, inquam; puto, quia non importune. Tu quaesisti, ubi sit Deus; *c)* ego vero, ubi sit ipse interrogator meus. Dicturus est: Ecce, ubi sum. Vides me, tibi loquor. Et ego illi: Interrogatorem meum quaero. Faciem ejus video, corpus ejus video, vocem ejus audio, linguam ejus inspicio. Ipsum quaero, qui in me oculos intendit, qui linguam movet, qui vocem emittit, qui interrogando scire desiderat. Hoc totum, de quo loquor, anima est. Non ergo tecum diutius agam. Tu dicis: Ostende mihi Deum tuum. Ego dico: Ostende mihi animum tuum. Laboras, fatigaris, figeris, cum dico: Ostende mihi animum tuum. Scio, quia non potes. Quare non potes? Quia invisibilis est animus tuus. Et tamen melior est in te, quam corpus tuum. Deus autem meus melior est, quam animus tuus. Quomodo ergo ostendam Deum meum, cum mihi non ostendas animum tuum, quo meliorem ostendo Deum meum? Ecce, si dicis mihi, ex opere agnosce animum meum. Quia oculos intendo ad videndum, aures ad audiendum, linguam moveo ad loquendum, vocem promo ad sonandum, ex hoc intellige et cognosce animum meum. Vides, quia ipsum non potes ostendere, sed me jubes eum ex operibus nosse. Ecce, et ego ex operibus ostendam tibi Deum meum. Nec pergo longius, nec mitto forte infidelitatem tuam ad ea, quae non capis. Opera Dei mei non sic commemoro: Fecit invisibilia, fecit visibilia, id est, coelum et terram, mare et omnia, quae in eis sunt. Non te mitto per multa. Ad te ipsum redeo. Tu certe vivis. Habes corpus, habes animum. Visibile est corpus, invisibilis est animus. Corpus habitaculum, animus habitator. Corpus vehiculum, animus utens vehiculo, corpus, quasi vehiculum, quod regatur, animus auriga corporis tui. Ecce manifesti sunt sensus tui, tanquam januae in corpore tuo, per quas nuntietur aliquid interius habitanti animo tuo: oculi, aures, olfactus, gustus, tactus, membra disposita. Quid illud intus, unde cogitas, unde ista vivificas? Hoc totum, quod miraris in te, qui hoc fecit, ipse est Deus meus.

5. Ergo, Fratres mei! si mentes vestras, Genuina Dei notio, et in ea spes immortalitatis nostrae.
si interiores animos vestros aliqua, ut potui, congrua collocutione conveni, si ad eos, qui intus morantur in domibus luteis, id est, ad animos vestros habitantes in corporibus vestris loquendo perveni, nolite de eis, quae nostis, Divina conjicere. Superat omnia Deus, coelum et terram. Nolite vobis ante oculos ponere quasi Fabrum aliquem magnum aliquid componentem, disponentem, machinantem, tornantem, vertentem, aut certe tanquam Imperatorem in sella regia, lucida, ornata sedentem, et jubendo creantem. Frangite idola in cordibus vestris. Attendite, quod dictum est ad Moysen, cum Dei nomen inquireret. *Ego sum, qui sum.* Quaere, quid Exod. III, 14.
aliud *est.* Illius comparatione nec *est.* Nescit ulla ex parte mutari, quod veraciter *est.* Omne, quidquid mutatur et fluitat, et quodam tempore mutari non cessat, fuit, et erit. Non in eo comprehendis *est.* Deus autem non habet fuit, et erit. Quod autem fuit, jam non est. Quod erit, nondum est. Et quod sic venit, ut transeat, ideo erit, ut non sit. Cogitate, si potestis: *Ego sum, qui sum.* Nolite voluntatibus volvi, nolite voluntariis et temporalibus cogitationibus agitari. State ad *est.* State ad ipsum *est.* Quo itis? State, ut et vos esse possitis. Sed quando tenemus volaticam cogitationem, et ad id, quod manet, affigere quando possumus? Ergo misertus est Deus, et ille, qui *est*, et ille, qui dixit: *Hoc dices filiis Israel. Qui est, misit me ad vos,* dicto nomine substantiae suae dicit postea nomen misericordiae suae. Quod nomen substantiae ejus? *Ego sum, qui sum. Dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos.* Sed Moyses homo erat, et in his, quae in illius comparatione non sunt, erat. In terra erat, in carne erat, et in ipsa carne anima erat, natura mutabilis erat, sub sarcina fragilitatis humanae erat. Nam illud, quod dictum

c) Fortasse addendum *meus.*

tum eſt: *Ego ſum, qui ſum,* quando capiebat? Etenim per id, quod videbatur oculis ejus, ad eum loquebatur, qui non videbatur, et illo, qui videbatur, tanquam inſtrumento latens Deus utebatur. Non enim, quod videbat Moyſes, hoc erat totum Deus, quia nec tu, *d)* quod a me ipſo, quod homo ſim, ſonat, hoc eſt totum verbum. Habeo in corde verbum, quod non ſonat. Sonus tranſit, verbum manet. Ergo cum diceret Deus ad hominem inviſibilis, per id, quod apparere dignatus eſt, viſibilis, loqueretur aeternus temporalia, incommutabilis fragilia, cum diceret: *Ego ſum, qui ſum,* et: *Dices filiis Iſrael: Qui eſt, miſit me ad vos,* tanquam illo non valente comprehendere, quid ſit: *Ego ſum, qui ſum,* et: *Qui eſt, miſit me ad vos,* aut forte, ſi ipſe comprehendebat, nobis legendum erat, qui comprehendere non valemus, continuo poſt nomen ſubſtantiae dixit nomen miſericordiae. Tanquam diceret Moyſi: Quod dixi: *Ego ſum, qui ſum,* non capis, non ſtat cor tuum, non es immutabilis mecum, nec incommutabilis mens tua. Audiſti, quod ſum. Audi, quod capias, audi, quod ſperes. Dixit iterum Deus ad Moyſen: *Ego ſum Deus Abraham, et Deus Iſaac, et Deus Jacob.* Non potes capere nomen ſubſtantiae meae, cape nomen miſericordiae meae. *Ego ſum Deus Ab-*
Exod. III, 6. *raham, et Deus Iſaac, et Deus Jacob.* Sed quod ſum, aeternum eſt. Abraham, Iſaac et Jacob quidem aeterni, immo non dico aeterni, ſed ab illo facti aeterni. Denique ſic etiam calumniantes Sadducaeos Dominus ipſe convincit, qui cum reſurrectionem negarent, hinc ille dedit teſtimonium ſanctae Scripturae. *Legite, quod dixit Dominus in rubo ad Moyſen: Ego ſum Deus Abraham, et Deus Iſaac, et Deus Jacob. Non*
Matth. XXII. 32. Marc. XII. 26. 27. *eſt Deus mortuorum, ſed vivorum;* omnes enim illi vivunt. Proinde et hic non addidit Deus, cum dixiſſet: *Ego ſum, qui ſum, hoc mihi no-*
Exod. III, 15. *men eſt in aeternum.* Hic enim nemo dubitat; quia id, quod eſt, ideo eſt, quia aeternum eſt. Sed ubi ait: *Ego ſum Deus Abraham, et Deus Iſaac, et Deus Jacob,* ibi addidit: *Hoc mihi nomen eſt in aeternum.* Tanquam diceret: Quid times de mortalitate generis humani? Quid fortaſſe trepidas, ne, cum mortuus fueris, ultra non ſis? *Hoc mihi nomen eſt in aeternum.* Aeternum nomen eſſe non poſſet *Deus Abraham, et Deus Iſaac, et Deus Jacob,* niſi in aeternum viverent Abraham, Iſaac et Jacob. Converſi ad Dominum &c. *e)*

SERMO III.

DE SACRAMENTO ALTARIS AD INFANTES. *)

Sacrificii novae Legis Commendatio Reddendi ſermonis officium, et cura, qua vos parturivimus, ut Chriſtus formaretur in vobis, compellit nos admonere infantiam veſtram, qui ex aqua et ſpiritu nunc renati cibum et potum iſtum ſuper hanc dominicam menſam nova luce conſpicitis, et novella pietate percipitis, quid ſibi velit tam magnum, divinumque Sacramentum, tam clarum et nobile medicamentum, tam mundum et facile ſacrificium, quod nec in una civitate terrena Jeruſalem, nec in tabernaculo illo, quod per Moyſen, nec in templo illo, quod per Salomonem fabricatum eſt, quae fuerunt umbrae futurorum, ſed a ſolis ortu uſque ad occaſum, ſicut a Prophetis praedictum eſt, immolatur, et ſecundum novi Teſtamenti gratiam Deo victima laudis offertur. Non adhuc de gregibus pecorum hoſtia cruenta conquiritur, non nunc ovis aut hircus divinis altaribus admovetur, ſed ſacrificium jam noſtri temporis Corpus et Sanguis eſt ipſius Sacerdotis. De illo quippe tanto ante praedictum eſt in Pſalmis: *Tu es Sacerdos in aeternum ſecundum ordinem Melchi-*
ſedech. Quod autem panem et vinum Melchiſe- Pſalm. CIX. 4.
dech ſacerdos Dei excelſi protulerit, quando patrem noſtrum Abraham benedixit, in libro Gene- XIV. 18.
ſis legimus et tenemus.

2. Chriſtus ergo Dominus noſter, qui ob- Sacrificium iſtud Chriſtus eſt.
tulit patiendo pro nobis, quod naſcendo accepit ex nobis, princeps Sacerdotum factus in aeternum ſacrificandi dedit ordinem, quem videtis, Corporis utique et Sanguinis ſui. Nam percuſſum lancea Corpus ejus aquam et ſanguinem emiſit, quo peccata noſtra dimiſit. Hujus gratiae memores, veſtram ipſorum ſalutem operantes, quoniam Deus eſt, qui operatur in vobis, cum timore et tremore ad participationem hujus altaris accedite. Hoc agnoſcite in pane, quod pependit in cruce, hoc in calice, quod manavit ex latere. Nam et illa vetera ſacrificia populi Dei hoc unum venturum multiplici varietate figurabant. Ipſe enim Chriſtus et ovis eſt propter innocentiam ſimplicis animi, et hircus propter ſimilitudinem carnis peccati. Et quidquid aliud multis et diverſis modis in ſacrificiis Teſtamenti veteris praenuntiatum eſt, ad hoc unum pertinet, quod novo Teſtamento revelatum eſt.

3. Accipite itaque, et edite Corpus Vere et realiter in Euchariſtia praeſens.
Chriſti, etiam ipſi in Corpore Chriſti facti jam membra Chriſti. Accipite, et potate Sanguinem Chriſti. Ne diſſolvamini, manducate vinculum veſtrum. Ne vobis viles videamini, bibite pretium veſtrum. Sicut hoc in vos convertitur, cum id manducatis et bibitis, ſic et vos in Corpus Chriſti convertimini, cum obedienter et pie vivitis. Ipſe namque ſua jam propinquante paſſione, cum Paſcha faceret cum diſcipulis ſuis, acceptum panem benedixit, et ait: *Hoc eſt Corpus meum, quod pro vobis tradetur.* Similiter be- Luc. XXII. 19.
nedictum calicem dedit dicens: *Hic eſt Sanguis meus novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur*
in remiſſionem peccatorum. Hoc in Evangelio Matth. XXVI 28.
vel

d) Vocula *tu* redundat.

e) Formulam hanc Auguſtino familiarem, pluribus Sermonibus ſubjunctam ſemel indicaſſe ſufficiat. Integram exhibet Sirmondus in *not. ad XL. Sermones* Opp. ſuor. T. I. *col* 337.

*) In Codice *fol.* 4. *p.* 2. inſcriptus: *Incipit alius de Sacramentis in eodem die.* Sermonem hunc illum puto, de quo Auguſtinus Edit. *Maur. T. V. Serm.* CCXXVIII. *Sermonem ad altare Dei debemus hodie Infantibus* (novellis Chriſtianis) *de Sacramento Altaris.* Et fortaſſis ille eſt, quem Poſſidius in *Indiculo Opp. Auguſtini* T. X. *cap.* 10. notavit: *De Euchariſtia.* Pulcra eſt ad S. Communionem Praeparatio, locanda in Edit. poſt *Sermonem* CCXXVIII.

vel legebatis, vel audiebatis, sed hanc Eucharistiam esse Filium nesciebatis. Nunc vero aspersi *a)* corde in conscientia pura, et loti corpore aqua munda *accedite ad eum, et illuminamini,*
Psalm. XXXIII. 6. *et vultus vestri non erubescent.* Hoc enim si digne accipitis, quod pertinet ad Testamentum novum, per quod aeternam hereditatem speratis, tenentes mandatum novum, ut vos invicem diligatis, habetis in vobis vitam. Illam enim carnem sumitis, de
Joh. VI. 52. qua dicit ipsa Vita: *Panis, quem ego dedero, caro mea est pro seculi vita,* Et: *Nisi quis manducaverit carnem meam, et biberit sanguinem meum,*
Ibid. 54. *non habebit in se vitam.*

Eucharistiae Effectus. 4. Habentes ergo vitam in illo in carne una eritis cum illo. Neque enim hoc Sacramentum Christi corpus ita commendat, ut nos inde sejungat. Hoc namque Apostolus in Scriptura sancta praedictum esse commemorat: *Erunt duo in carne una. Sacramentum hoc,* inquit, *mag-*
Ephes. V. 32. *num est; ego autem dico in Christo et in Ecclesia.* Et alio loco de hac ipsa Eucharistia dicit: *Unus*
I. Cor. X. 17. *panis, unum corpus multi sumus.* Accipere ergo incipitis, quod et esse coepistis, si non indigne accipiatis, ne judicium vobis manducetis, et
Ibid. XI. 27-29. bibatis. Sic enim dicit: *Quicunque manducaverit panem aut biberit calicem Domini indigne, reus erit Corporis et Sanguinis Domini. Probet autem se ipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit.*

Conditiones dignae Sumtionis. 5. Digne autem accipitis, si a malae doctrinae fermento caveatis, ut sitis *azymi sinceri-*
I. Cor. V. 8. *tatis, et veritatis.* Aut si fermentum illud caritatis teneatis, *quod abscondit mulier in farinae*
Matth. XIII. 33. *mensuris tribus, donec fermentaretur totum.* Haec enim mulier est sapientia Dei, facta per Virginem in carne mortali, quae in toto orbe terrarum, quem de tribus Noe filiis post diluvium reparavit, tanquam in mensuris tribus suum disseminat Evangelium, *donec fermentaretur totum.* Hoc est illud *totum*, quod graece dicitur *Holon*, *b)* ubi custodientes vinculum pacis eritis secundum totum, quod *Catholon* vocatur, et unde Catholica nominatur. *c)*

SERMO IV.

DE PASCHATE. *)

Christus agnus et leo. Sicut veritas per Apostolos sonuit, et *in omnem terram exivit sonus eorum, atque in fi-*
Psalm. XVIII. 5. Rom. X. 18. *nes orbis terrae verba eorum,* Pascha nostrum immolatus est Christus. De quo ante Propheta praedixerat: *Sicut ovis ad immolandum ductus est, et ut agnus coram, qui se tonderet, fuit sine vo-*
Isa. LIII 7. *ce, sic non aperuit os suum.* Quis est iste? Nempe ille, de quo sequitur, et dicit: *In humilitate judicium ejus sublatum est. Generationem ip-*
Ibid. 8. *sius quis enarrabit!* Video exemplum tantae humilitatis in Rege tantae potestatis. Nam iste sicut agnus coram tondente non aperiens os suum ipse est *leo de tribu Juda.* Quis est iste agnus et Apoc. V. 5
leo? Mortem pertulit, ut agnus, consumsit, ut leo. Quis est iste agnus et leo? Mitis et fortis, amabilis et terribilis, innocens et potens, tacens judicatus, fremens judicaturus. Quis est iste agnus et leo? In passione agnus, in resurrectione leo, an potius et in passione agnus et leo, et in resurrectione agnus et leo? Agnum in passione videamus. Modo jam dictus est. *Sicut agnus coram tondente se fuit sine voce, sic non aperuit os suum.* Leonem in passione videamus. Jacob dixit: *Ascendisti recumbens, dormisti sicut* Gen. XLIX 9.
leo. Agnum in resurrectione videamus. Apocalypsis, cum de gloria sempiterna virginum loquetur, *Sequuntur,* inquit, *agnum, quocunque ie-* Apoc. XIV. 4.
rit. Leonem in resurrectione videamus. Eadem Apocalypsis dicit, quod supra jam posui. *Vicit leo de tribu Juda aperire librum.* Quare agnus in passione? Quia mortem sine iniquitate suscepit. Quare leo in passione? Quia mortem occisus occidit. Quare agnus in resurrectione? Quia sempiterna est illi innocentia. Quare leo in resurrectione? Quia sempiterna est illi potentia. Quis est iste agnus et leo? Quomodo quaeris, quisnam sit? Si autem, quid erat? *In principio erat Ver-* Joh. I. 1.
bum. Si, ubi erat? *Et Verbum erat apud Deum.* Si, quale Verbum erat? *Et Deus erat Verbum.* Si, quantae potentiae sit? *Omnia per ipsum facta sunt.* Si, et ipse quid factus est? *Et Ver-* Ibid. 2.
bum caro factum est. Si, quemadmodum vel de Ibid. 14.
patre sine matre, vel de matre sine patre natus sit? *Generationem ejus quis enarrabit?* Ab altero genitus, gignenti coaeternus. Verbum permanens caro factum est. Omnium temporum creator, opportuno tempore creatus. Praeda mortis, praedator mortis. Deformis positione prae filiis hominum, infirmitatem sciens ferre, excelsus facere humilia, humilis excelsa. Deus homo, et homo Deus. Et primogenitus, et creator primogenitorum. Unicus, et frater cunctorum. De substantia patris natus, et particeps factus adoptatorum. Et Dominus omnium, et servus plurimorum. Hic est agnus, *qui tollit peccata mun-*
di, hic est leo, qui vincit regna mundi. Quae- Ibid. 29.
rebam, quis est iste. Quaeramus, qui sunt, pro quibus mortuus est iste. Forte pro justis et sanctis? Non hoc dicit Apostolus, sed potius, quia *Christus pro impiis mortuus est.* Non utique, Rom. V. 6.
ut impii permanerent, sed ut morte justi impius justificaretur, et effuso sanguine sine peccato peccati chirographum deleretur.

SERMO V.

ITERUM DE PASCHATE. *)

Mors Christi Spes nostra. 1. Audivimus Evangelium. Lecta est Resurrectio Domini nostri Jesu Christi. Resur-

a) Lego *abstersi.*
b) Ὅλον. Καθόλον.
c) Videtur excidisse: *Ecclesia.*
*) In Codice *Fol.* 5. inscriptus: *Incipit alius de eodem die Sermo sancti Augustini ep.* Fortassis extemporalis, et e repentinis, quales S. Doctorem subinde habuisse narrat Possidius *Vitae cap.* 7. sed dignus ejus ingenio. Editioni inferendus post *Sermonem* CCXXIX.
*) In Codice *Fol.* 5. p. 2. inscriptus: *Item alius Sermo sancti Augustini ep. in eodem die.* Praestans et ad motum comparatus, de Passione et morte Servatoris, collocandus in Editione post *Sermonem* CCXXX.

ſurrexit Chriſtus, ergo mortuus eſt Chriſtus. Reſurrectio teſtis eſt mortis; mors autem Chriſti peremtio timoris. Non timeamus mori. Mortuus eſt Chriſtus pro nobis. Cum ſpe vitae aeternae moriamur. Reſurrexit Chriſtus, ut reſurgamus. Habemus in morte et reſurrectione ejus opus indictum, praemium promiſſum. Opus indictum paſſio, praemium promiſſum reſurrectio. Opus hoc Martyres impleverunt; nos impleamus pietate, ſi non poſſumus paſſione. Non enim omnibus contingit pati pro Chriſto, et mori pro Chriſto. Tamen ipſum mori omnibus contingit. Felices, quibus pro Chriſto factum eſt, quod neceſſe erat, ut fieret! Neceſſitas enim erat mori, ſed non erat neceſſitas pro Chriſto mori. Omnibus ventura eſt mors, ſed non omnibus pro Chriſto mors. Quibus contigit pro Chriſto mori, quodammodo illud, quod eis erogatum fuerat, reddiderunt. Erogaverat eis Dominus, ut moreretur pro illis; reddiderunt illi moriendo pro illo. Sed unde redderet miſer egenus, ſi non dediſſet felix Dominus? Itaque quod erogaverat Martyribus Chriſtus, dedit eis, unde redderent Chriſto. Vox enim Martyrum eſt: *Niſi quia Dominus erat in*
Pſalm. CXXIII. 1. 2. *nobis, fortaſſe vivos abſorbuiſſent nos.* Perſecutores, inquit, *fortaſſe vivos abſorbuiſſent nos.* Quid eſt *vivos?* Scientes, quia male faceremus, ſi Chriſtum negaremus, tamen tam magnum malum *vivi*, id eſt, ſcientes faceremus, et ſic *abſorbuiſſent nos vivos*, non mortuos. Quid eſt, *vivos*? Scientes, non neſcientes. Et qua virtute non fecerunt, quod a perſecutoribus facere cogebantur? Ipſi interrogentur, ipſi dicant! Ecce reſpondent: *Niſi quia Dominus erat in nobis.* Ergo ipſe dedit, quod ei redderetur. Gratias illi! Dives eſt. Et quod de illo ſcriptum eſt:
II. Cor. VIII. 9. *Pauper factus eſt, ut nos divites faceret*, paupertate ejus ditati, vulneribus ejus ſanati, humilitate ejus exaltati, morte ejus vivificati. *a)*

Mors Chriſti voluntaria. Pſalm. CXV. 12. 2. Dicebat Martyr: *Quid retribuam Domino pro omnibus, quae retribuit mihi!* Audite, quod ſequitur. Attendit enim et quaeſivit, quid retribueret Domino. Et quid ait? *Calicem ſalutaris accipiam.* Hoc retribuam Domino, *cali-*
Ibid. 13. *cem ſalutaris*, calicem martyrii, calicem paſſionis, calicem Chriſti. Hoc eſt, *calicem ſalutaris*, quia ſalutare noſtrum Chriſtus. Ergo, inquit, accipiam calicem ejus, et retribuam illi. De ipſo calice dixit et ipſe patri ante paſſionem:
Matth. XXVI. 39. *Pater! ſi fieri poteſt, tranſeat a me calix iſte.* Pati venerat, mori venerat, in poteſtate habebat mortem, aut, ſi mentior, ipſum audite. *Poteſtatem*, inquit, *habeo ponendi animam meam, et poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Nemo tollit eam a me, ſed ego pono eam a me, et iterum ſumo eam.* Audiſtis poteſtatem? *Nemo*
Joh. X. 18. *tollit.* Sine cauſa gloriantur Judaei. Peccatum inde habent, non potentiam. Chriſtus, quia voluit, mortuus eſt. Ipſe dicit in Pſalmo: *Ego dormivi, et ſomnum cepi.* Clamaverunt: *Crucifi-*
Pſalm. III. 6. Luc. XXIII. 21. Joh. XIX. 6. *ge, crucifige!* tenuerunt, ſuſpenderunt. Sic illi juvant, quia aliquid potuerunt. *Ego dormivi.* Et quid poſtea? *Et ſomnum cepi.* Vere ſomnus erat triduanus. Quid ergo poſtea? *Et reſurrexi, quoniam Dominus ſuſcepit me.* Secundum formam ſervi loquitur: *Dominus ſuſcepit me.* Sic- Pſalm. III. 6.
ut et alio loco: *Nunquid, qui dormit, non adjiciet, ut reſurgat?* Gloriantur Judaei, quaſi vicerint me. *Nunquid, qui dormit, non adjiciet,* Pſalm. XL 9.
ut reſurgat? Illi, ut occiderent, ſuſpenderunt, ſed *ego dormivi*, quia, quando volui, animam poſui, et quando volui, ſurrexi.

3. Ergo ipſe eſt calix, quem volebat tranſire, ad quem bibendum venerat. Quid eſt ergo, Domine! quod dixiſti: *Pater! ſi fieri poteſt, tranſeat a me calix iſte?* Dixiſti diſcipulis paſſurus et moriturus: *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem?* Quaero ergo in his verbis verba illa tua: *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, et poteſtatem habeo iterum ſumendi eam.* Unde audio: *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem?* Nemo tollit eam. Quare triſtis eſt? Poteſtatem habes ponendi animam tuam. Quare dicis: *Pater! ſi fieri poteſt, tranſeat a me calix iſte?* Reſpondet interroganti et dicit tibi: Homo! in carne mea te ſuſcepi. Nunquid ergo, ſi in carne mea te ſuſcepi, in voce mea non te ſuſcepi? Quando dico: *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, et poteſtatem habeo iterum ſumendi eam*, ſicut factor, me loquor. Quando dico: *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*, ſicut factura, te loquor. Gaude de me in me, agnoſce te in me. Quando dico: *Poteſtatem habeo ponendi animam meam*, adjutorium tuum ſum. Quando dico: *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*, ſpeculum tuum ſum.

Quomodo Chriſtus triſtis in morte. Math. XXVI. 38.

Neceſſitas Incarnationis, ut redimeremur. 4. Non legiſtis, quia mortuus eſt? Nunquid negamus? Si negaverimus mortem, negamus et reſurrectionem. Inde mortuus eſt, unde homo eſſe dignatus eſt. Inde reſurrexit, unde homo eſſe dignatus eſt, quia et nos homines et morituri ſumus, et reſurrecturi ſumus. Nunquid Verbum in illo mortuum eſt? Nunquid pati aliquid potuit, quod *in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum?* Joh. I. 1.
Quid poteſt pati tale Verbum? Et oportebat tamen, ut moreretur pro nobis Verbum, et mori non poterat, et, ut moreretur, oportebat. *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.* Ubi ſanguis? Ubi mors? Nunquid mors in Verbo? Nunquid ſanguis in Verbo? Si nec mors in Verbo, nec ſanguis in Verbo, ubi pretium noſtrum? An non pretium noſtrum ſanguis eſt ejus? Unde ergo daret hoc pretium, ſi maneret ſolum Verbum? niſi carnem aſſumeret Verbum; carnem autem de anima humana viventem, ut, quoniam Verbum occidi non poterat, occideretur ſola caro, quae de ſua anima vivebat? Neque enim vel anima occidi poterat, quae anima divinitati adhaerendo unus ſpiritus erat, ipſo Domino duntaxat eam *b)* ſe induente, non ipſa in illo credente, ſicut de nobis ſcriptum eſt: *Qui adjungit ſe Domino, unus ſpiritus eſt.* Nos enim, cum infide- I. Cor. VI. 17.

a) Subpl. *ſumus.*

b) Lege *ea.*

les eſſemus, indigni eramus, et a Deo alieni; credendo autem adhaeſimus Deo. Illa autem anima adhaeſione Dei digna creata eſt, cum in perſonae divinae unitatem nova, rudisque aſſumta eſt. Qua unitate ac ſingularitate duorum ſpirituum inaequalium diſcedente caro mortua eſt, quae de ipſa duorum ſpirituum unitate novo modo, novoque genere vivens, id eſt, geminam et admirabilem vitam habens, parvo tantummodo tempore derelicta eſt. Deus enim ſpiritus, et imago ejus, humanus ſpiritus immortales ſunt.

Redemtoris ad Redemtos Verba.

5. Sic ergo nos alloquitur quodammodo Dominus noſter, Salvator noſter dicens: O Homines! feci hominem rectum, et fecit ſe ipſe perverſum. A me receſſiſtis, in vobis periſtis. Ego autem quaeſiturus ſum, quod perierat. A me receſſiſtis, inquit, vitam perdidiſtis. *Et vi-*
Joh. I. 4. *ta erat lux hominum.* Ecce, quod reliquiſtis, quando in Adam omnes periſtis. *Vita erat lux hominum.* Quae vita? *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Ver-*
Ibid. 1. *bum.* Vita erat, vos in morte veſtra jacebatis. Verbum, unde morerer, non habebam, Homo! unde viveres, non habebas. (Quia dignatur Dominus Chriſtus, ſuſcepi verba ejus. Si ipſe mea, quanto magis ego ejus.) Quodammodo in ſilentio, rebus ipſis loquens Dominus noſter Chriſtus dicit: Unde morerer, non habebam, Homo! unde viveres, non habebas. Aſſumſi de te, unde morerer pro te. Aſſume de me, unde vivas mecum. Commercia celebremus. Do tibi, da mihi. Accipio a te mortem, accipe a me vitam. Expergiſcere, vide, quid dem, quid accipiam. Excelſus in coelo accepi a te ſuper terram humilitatem. Dominus tuus accepi a te formam ſervi. Sanitas tua accepi a te vulnera. Vita tua accepi a te mortem. Verbum caro factum ſum, ut mori poſſem. Carnem apud patrem non habebam, de maſſa tua ſumſi, unde tibi erogarem. (Virgo Maria de maſſa noſtra erat; ibi aſſumſit Chriſtus carnem a nobis, id eſt, a genere humano.) Accepi a te carnem, unde morerer pro te, accipe a me Spiritum vivificatorem, unde vivas mecum. Poſtremo mortuus ſum de tuo, vive de meo.

Quomodo intelligatur Chriſtus pro nobis mortuus.

6. Ergo, Fratres! quando auditis: Natus eſt de Spiritu ex Virgine Maria, paſſus eſt, vapulavit, alapas accepit, quando auditis: Paſſus eſt haec Chriſtus, nolite putare, *Verbum* illud *in principio apud Deum* in ſua natura, atque in ſua ſubſtantia aliquid tale pati potuiſſe. Sed nunquid poſſumus dicere, quia Verbum Dei, Deus unigenitus non eſt paſſus pro nobis? Paſſus eſt, ſed ſecundum animam et carnem ſuam paſſibilem. Accepit enim formam ſervi, ut tanquam homo pateretur. Habebat enim et animam et carnem, quia totum hominem liberare venerat, non amittendo vitam, ſed donando vitam. Ut autem ſimilitudinem demus, unde celerius, quod dicimus, advertatis; ſicut verbi gratia, quando Stephanus martyr, et Phocas, *c)* vel aliquis alius paſſus eſt, et occiſus, et ſepultus, caro eorum ſola occiſa et ſepulta eſt; animae autem eorum neque occidi, neque ſepeliri potuere, et tamen rectiſſime dicimus: Mortuus eſt Stephanus, vel Phocas, vel quicumque alius pro nomine Chriſti, ita, quando paſſus, et occiſus, et ſepultus eſt Dei Unigenitus, caro utique ejus ſola occiſa et ſepulta eſt; anima autem, et multo magis divinitas ejus occidi non potuit, et ideo ſecuri dicimus, mortuum pro nobis eſſe et ſepultum unicum Dei Filium, id eſt, Deum Dei unigenitum. Unde utique veraciter, non mendaciter dixit ipſe Chriſtus Dominus, qui eſt ſine mendacio veritas: *Sic enim dilexit Deus mundum, ut Unigenitum ſuum daret, ut omnis, qui credit in illum, non pereat, ſed habeat vitam aeternam.* Et Apoſto- Joh. III. 16.
lus ſimiliter de Deo Patre dicit: *Qui filio proprio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum.* Rom. VIII. 32.
Vultis autem noſcere, quid eſt Chriſtus? Nolite attendere carnem ſolam, quae jacuit in ſepulchro, nolite attendere animam ſolam, de qua dixit: *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*, nolite attendere Verbum ſolum, quia *Deus erat Verbum*, ſed attendite, quia Chriſtus totus Verbum, et anima, et caro eſt.

Errores Apollinaris et Arrii refutantur.

7. Nihil autem animae Chriſti ſubtrahatis. Haeretici enim Apollinariſtae dixerunt, quia mentem non habuit, id eſt, intelligentiam non habuit anima illa, ſed Verbum illi pro mente, et pro intelligentia erat. Hoc ait Apollinaris. Arriani autem dicunt, nec qualemcunque animam habuit. Vos ergo fideliter tenete, quia prorſus Verbum, et anima, et caro eſt totus Chriſtus. Et quando auditis: *Triſtis eſt anima mea*, animam humanam intelligite, non belluinam. Anima enim ſine intellectu anima pecoris eſt, non anima humana. Si non venit liberare mentem, non habuit mentem. Ergo unus Chriſtus, Verbum, et anima, et caro. Quid homo? Anima et caro. Quid Chriſtus? Verbum et homo, ac per hoc, Verbum, et anima, et caro, Chriſtus unus. Hominem quando caedis pugnis, quid ejus percutis? Animam, an carnem? Confiteris, quia carnem. Et tamen clamat anima: Quid me percutis, quid me caedis? Nunquid, ſi dicas animae: Quis te tetigit? Ego carnem ferio, non te; nonne, quicunque te audierint haec dicentem, irridebunt, et inſipientem vel inſanum te judicabunt? Sic ergo, qui carnem Verbi Dei flagellaverunt, vel alapis caeciderunt, non poſſunt dicere: Nos carnem flagellavimus, vel exalapavimus, *d)* non Verbum, vel animam Chriſti. Totum enim Chriſtum, id eſt, Verbum, et animam, et carnem flagellaverunt, vel alapis caeciderunt. Et cum utique neque animam, neque ipſam Divinitatem ejus, quae vera vita eſt, in

c) Difficile dictu ſit, quem e tribus Phocis, Antiocheno videlicet et duobus Sinopenſibus, hic innuat Auguſtinus. Egere de iis, ut ſolent, adcurate Hagiographi Belgae ad diem 14. *Julii.* Neminem tamen eorum in Africa notum, aut cultum e Monumentis ibi adlatis liquet. Interim Phocae τȣ *θαλασσοθαυματȣργȣ* notitia ab Nautis Africae litora frequentantibus proficiſci potuit, atque hunc Olitorem Sinopenſem fuiſſe, ex Encomio Aſterii Amaſeae Ep. a Fr. Combefiſio *Pariſ.* 1648. c. aliis edito diſcimus.

d) Ita apud Martene *Anecd. T. III. Col.* 1646. in Paſſ. Cypriani et Iuſtinae: *Exalapari juſſit.*

in cruce occidere potuerunt, totum tamen Chriſtum in corde ſuo, et in mala voluntate ſua inficere delectati ſunt. Quicumque enim perſequitur aliquem, ut eum occidat, ſic eum vult extingui totum, ſicut extinguitur totum lumen lucernae in terram colliſae, ut penitus non luceat, cum eam ſibi quiſque malefactor viderit impedire. *a)* Quod in homine fieri nullo modo poteſt, id eſt, ut totus extinguatur, qui unam utique ſubſtantiam habet mortalem, alteram immortalem. Nulla enim in illo mortalis eſt, niſi caro. Unigenitus autem Dei Chriſtus multo magis totus extingui non potuit, cum eum ſe Judaei extinguere putaverunt, qui in tribus ſubſtantiis ſuis, id eſt, una aeterna, atque divina, et in duabus temporalibus, id eſt, humanis unam ſolam habuit mortalem, id eſt, carnem ſuam. Animam autem et maxime Divinitatem ſuam ſine dubio immortalem habuit. Et ideo ſua parvi temporis morte nos de noſtra morte aeterna redimere ſolus potuit, qui non tantummodo caro, et anima humana fuit, ſed Deus, et anima, et caro, unus Dei Unigenitus fuit. Qui enim *deſcendit uſque in inferiores partes terrae, ipſe eſt, et qui aſcendit* *Eph. IV. 10.* *ſuper omnes coelos,* quod homo ſolus facere non poſſet.

Adhortatio. 8. Securi ergo exultemus, et laetemur, cariſſimi Fratres! quia ille nos ſua morte redemit, qui etiam occiſus de hoſtibus triumphavit. Occiſus enim mortem occidit, et in aeternum nos de manu ejus liberavit, *aſcendensque in altum* *Ibid. 8.* *captivam duxit captivitatem,* atque hominibus miſſo Spiritu ſancto dona ſua dedit, qui etiam jacens in ſepulchro credentem latronem in paradiſum introducere potuit.

SERMO VI.

ITEM DE SACRAMENTO ALTARIS AD INFANTES. *)

Corpus dominicum et in altari eſt, et nos illud ſumus.

1. Hoc, quod videtis, Cariſſimi! in menſa Domini, panis eſt, et vinum, ſed iſte panis, et hoc vinum accedente verbo fit corpus, et ſanguis Verbi. Ille enim Dominus, qui *in principio erat Verbum, et Verbum erat apud* *Joh. I. 1.* *Deum, et Deus erat Verbum,* propter miſericordiam ſuam, qua non contemſit, quod creavit ad imaginem ſuam, *Verbum caro factum eſt, et ha-* *Ibid. 14.* *bitavit in nobis,* ſicut ſcitis, quia et ipſum Verbum aſſumſit hominem, id eſt, animam et carnem hominis, et homo factus eſt, manens Deus. Propter hoc, *a)* quia et paſſus eſt pro nobis, commendavit nobis in iſto Sacramento corpus, et ſanguinem ſuum, quod etiam fecit et nos ipſos. Nam et nos corpus ipſius facti ſumus, et per miſericordiam ipſius, quod accipimus, nos ſumus. *b)* Recordamini, quod fuit aliquando creatura iſta in agro, quomodo eam terra peperit, pluvia nutrivit, ad ſpicam perduxit, deinde labor humanus ad aream comportavit, trituravit, ventilavit, recondidit, protulit, moluit, conſperſit, coxit, et vix aliquando ad panem perduxit. Recordamini et vos. *c)* Non fuiſtis, et creati eſtis, ad aream dominicam comportati eſtis, laboribus boum, id eſt, annuntiantium Evangelium, triturati eſtis. Quando Cathechumeni differebamini, in horreo ſervabamini. Nomina veſtra dediſtis, coepiſtis moli jejuniis, *d)* exorciſmis. Poſtea ad aquam veniſtis, et conſperſi eſtis, et unum facti eſtis. Accedente fervore Spiritus ſancti cocti eſtis, et panis dominicus facti eſtis.

2. Ecce, quod accepiſtis. Quomodo ergo unum videtis eſſe, quod factum eſt, ſic unum *Euchariſtia Symbolum unitatis.* eſtote et vos, *e)* diligendo vos, tenendo unam fidem, unam ſpem, individuam caritatem. Haeretici quando hoc accipiunt, teſtimonium contra ſe accipiunt, quia illi quaerunt diviſionem, cum panis iſte indicet unitatem. Sic et vinum in multis acinis *f)* fuit, et modo in unum eſt. Unum eſt in ſuavitate calicis, ſed *g)* poſt preſſuram torcularis. Et vos poſt illa jejunia, poſt labores, poſt humilitatem, et contritionem jam in nomine Chriſti tanquam ad calicem Domini veniſtis, et ibi vos eſtis ad menſam, *h)* ibi vos eſtis in calice. Nobiſcum hoc *i)* eſtis; ſimul enim hoc ſumus, *k)* ſimul bibimus, quia ſimul vivimus. *l)* Audituri eſtis, quod etiam heſterno die audiſtis, ſed hodie vobis exponitur, quod audiſtis, et quod reſpondiſtis, aut forte, cum reſponderetur, tacuiſtis, ſed, quid reſpondendum eſſet, hodie didiciſtis.

3. Poſt ſalutationem, quam noſtis, id *Liturgiae euchariſticae expoſitio.* eſt, *Dominus vobiſcum,* audiſtis: *Surſum cor.* Tota vita Chriſtianorum verorum ſurſum cor, non Chriſtianorum nomine ſolo, ſed Chriſtianorum re ipſa, et veritate tota vita ſurſum cor. Quid eſt *ſurſum cor*? Spes in Deo, non in te. Tu enim deorſum, Deus ſurſum eſt. Si ſpem habes in te, cor deorſum eſt, non eſt ſurſum.

a) Lego: *cum ea ſe quiſque malefactor viderit impediri.*

*) In Codice *fol, 7.* inſcriptus: *De Sacramentis Altaris. Sermo ſancti Auguſtini ep. in eodem die.* Brevis inſtitutio ad ſacram Synaxin primum accedentium, qualis ſupra *Sermo* noſter III. et in Editis CCXXVII. et CCLXXII. Fragmentum ejus e *Bedae* et *Flori* Collectione *Sermonis* CCXXIX. loco edidere Mauriani. Hic integrum damus.

a) Hic incipit *Fragmentum* editum, de quo ſupra.

b) Sequens Περικοπη usque ad verba: *Recordamini et vos* &c. deeſt in *Fragmento* edito.

c) To *vos* in accuſandi caſu. Itaque male interpunctum in *Fragm.* edito.

d) *Fragmentum* editum interponit: *et.*

e) *Fragm.* edit. *eſtote vos.*

f) Edit. *racemis,*

g) Edit. omittunt: *ſed.*

h) Edit. *in menſa, et.*

i) Edit. *vos* pro *hoc.*

k) Edita rectius: *ſumimus.*

l) Finit hic *Fragmentum* editum *T. V. Col. 976.*

Ideo, cum audieritis *m)* a Sacerdote: *Sursum cor!* respondetis: *Habemus ad Dominum.* Laborate, ut verum respondeatis. Quia apud acta *n)* Dei respondetis, sic sit, quomodo dicitis. Non lingua sonet, et conscientia neget, et, quia hoc ipsum, ut sursum habeatis cor, Deus vobis donat, non vires vestrae, ideo sequitur, cum dixeritis, habere vos sursum cor ad Dominum, sequitur Sacerdos et dicit: *Domino Deo nostro gratias agamus.* Unde gratias agamus? Quia sursum cor habemus, et nisi ille illud levasset, in terra jaceremus. Et inde jam, *o)* quae aguntur in precibus sanctis, quas audituri estis, ut accedente verbo fiat corpus et sanguis Christi. Nam tolle verbum, panis est, et vinum. Adde verbum, et jam aliud est. Et ipsum aliud quid est? Corpus Christi et Sanguis Christi. Tolle ergo verbum, panis est, et vinum. Adde verbum, et fiet Sacramentum. Ad hoc dicitis: *Amen.* Amen dicere subscribere est. Amen latine interpretatur Verum. Deinde dicitur dominica oratio, quam jam accepistis, et reddidistis. *p)* Quare ante dicitur, quam accipiatur Corpus et Sanguis Christi? Quia, sicut est humana fragilitas, si forte aliquid, quod non decebat, cogitatio nostra concepit, si aliquid lingua, quod non oportebat, effudit, si aliquid oculus, quod non decebat, aspexit, si aliquid auris blandius, quod non oportebat, audivit, si forte aliqua talia contracta sunt de hujus mundi tentatione, et vitae humanae fragilitate, tergitur dominica Oratione,
Matth. VI. 12. ubi dicitur: *Dimitte nobis debita nostra*; ut securi accedamus, ne, quod accipimus, in judicium nobis manducemus, et bibamus. Post hoc dicitur: *Pax vobiscum.* Magnum sacramentum osculum pacis. Sic osculare, ut diligas. Ne sis Judas. Judas traditor Christum ore osculabatur, corde insidiabatur. Sed forte inimicum animum habet contra te aliquis, et non potes eum convincere, cogeris tolerare. Noli ei malum pro malo in corde tuo reddere. Ille odit, tu ama, et securus oscularis. Audistis pauca, sed magna. Non vilescant paucitate, sed cara sint pondere. Simul etiam onerandi non estis, ut ea, quae dicta sunt, teneatis.

SERMO VII.

DE PASCHATE. *)

Quis agat Pascha, et quomodo agendum.

I. Dies Paschae nos celebrare omnibus notum est, quibus diebus Alleluja cantamus. Quapropter, Fratres! solicite attendendum est, ut, quod visibiliter celebramus, in animo teneamus. Pascha enim nos celebrare dicimus. *Pascha* hebraeus sermo est, quod interpretatur Transitus; graece autem *Paschin* pati, *a)* latine *Pascha* pascere, ut dici solet: *Pascam Amicos.* Pascha qui celebrant, nisi qui a morte peccatorum suorum transeunt ad vitam justorum? Sicut Apostolus dicit: *Transivimus de morte ad vitam, quia diligimus fratres.* Pascha quis agit, nisi qui cre- I. Joh. III. 14.
dit Christo passo in terra, ut cum illo regnet in coelo? Pascha quis agit, nisi qui pascit in pauperibus Christum? Ipse enim de pauperibus ait: *Quicunque uni ex minimis meis aliquid boni fecerit, mihi fecit.* Christus sedet in coelo, et indi- Matth. XXV. 40.
get in terra. Patrem interpellat pro nobis, et hic panem petit a nobis. Ergo, Domini Fratres! si volumus agere Pascha salubriter, transeamus, patiamur, pascamus. Transeamus a peccatis ad justitiam, patiamur pro Christo, pascamus in pauperibus Christum. Convivia honeste celebremus, ut cum Abraham in regno Dei coelesti convivio perfruamur. Cantemus ergo Deo alleluja, quod latine sonat: *Laudemus b) eum, qui est.* Laudemus eum et in prosperis, et in adversis. In prosperitatibus divitiarum non extollamur, et in flagello damnorum non infirmemur. Dicamus alleluja cum Job, qui dixit: *Dominus dedit, Dominus abstulit. Sicut Domino placuit, sic et factum est. Sit nomen Domini benedictum.* Bene- Job I. 21.
dicamus ergo Dominum in omni tempore. Semper alleluja cantamus, si ad sonum linguae nostrae moventur ad operationem justitiae membra nostra, si hoc, quod sonat in ore cantantis, lucet in moribus viventis.

Alleluja Divitum, Pauperum, Afflictorum.

2. Audite, quomodo cantare jussi sunt alleluja divites et pauperes. *Praecipe*, ait Apostolus, *divitibus hujus seculi, non superbe sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, qui dat nobis omnia abundanter ad fruendum. Divites sint in operibus bonis, facile tribuant, communicent, thesaurizent sibi in futurum, ut apprehendant veram vitam.* Quod pau- I. Tim. VI. 17. 18.
peres cantent, Tobias docet. *Fili, ne timeas, quoniam pauperem vitam gerimus. Exuberabunt tibi multa bona, si timueris Dominum Deum tuum, et, quae placent in conspectu ejus, feceris.* Tob. IV. 3.
Dilectissima membra Corporis Christi! expectemus Caput nostrum venturum de coelo, cui cohaerentes immobiles permanebimus, ut, cujus passionem celebramus in terra, cum ipso regnemus in coelo. Disciplinam ejus sustineamus, ut corrigamur, quia, sicut filios, ita nos aggreditur Deus. *Quis est enim*, ait Apostolus, *cui non* Heb. XII. 7.
det disciplinam pater ejus? Si separatis vos a disciplina Dei, ergo nothi, et non filii estis. Toleremus flagellum patris, ne incurramus severitatem judicis.

3:

m) Aut hic legendum censeo: *auditis*, aut mox: *respondebitis* pro *respondetis.*

n) Alias in *Actione.* Συνώνυμον Canonis, Secretorum Sacrificii Missae, ut mox infra: *quae aguntur.*

o) Suple: *succedunt*, *sequuntur*, vel quid simile.

p) Id est: Sacerdoti memoriter recitastis. Itaque non Symbolum solum *reddebant.* Vide Nostri *Sermonem* LVIII. T. V. *col.* 337.

*) In Codice *fol.* 10. *p.* 2. inscriptus: *Item Sermo sancti Augustini ep. De Festivitate paschali.* Sed mihi Augustinum non sapit, saltem integer. Expendant, qui S. Doctori me familiariores sunt. Ego enim ei subtrahere mallem, quam subponere. In Editione locum haberet post *Sermonem* CCLVI.

a) פסח. Πασχειν. Frivola haec intrusa videntur.

b) Immo: *Laudate* הללו.

Deus agit, ut Pater, Diabolus, ut Mango.

3. Deus et diabolus pater et mango. *c)* Deus, ut pater, flagellat, et corrigit, et aſſumit; mango blanditur, ſeducit, et vendit. Pater fert flagellum, et mango fert ſaccellum. *d)* Si concurreris ſub alas flagellantis, liberaberis ab iniquitate vendentis. Vide, a quo, ubi reponaris, in regno coelorum, an in ſaccello gehennarum. Si regnum Dei concupiſcis, in ſolutione libertatis laetaberis, ſi vero ſaccellum, colligationem ſervitutis accipies, et ligatus manibus pedibusque dicetur de te: *Tollite et mittite illum in tenebras exteriores! Ibi erit fletus et ſtridor dentium.* Matth. XXII. 13. Clamatur ad nos fortiter. *Qui habet aures audiendi, audiat, quid Spiritus dicat eccleſiis.* Apoc. III. 22.

SERMO VIII.

IN OCTAVA PASCHATIS AD INFANTES. *)

Vis, et effectus Baptiſmi, et Spes in eo repoſita.

1. Sermo mihi eſt ad vos, modo nati Infantes, parvuli in Chriſto, nova proles Eccleſiae, gratia Patris, fecunditas Matris, germen pium, examen novellum, flos noſtri honoris, et fructus laboris, gaudium et corona mea, omnes, qui ſtatis in Domino! Apoſtolicis verbis vos alloquor. *Ecce nox praeceſſit; dies autem appropinquavit. Abjicite opera tenebrarum, et induite vos arma lucis. Sicut in die, honeſte ambulate. Non in comeſſationibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudicitiis, non in contentione et aemulatione, ſed induite Dominum Jeſum Chriſtum, et carnis providentiam ne feceritis in concupiſcentiis,* Rom. XIII. 12–14. ut et vitam induatis, quam Sacramento induiſtis. *a) Quotquot enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Non eſt Judaeus, et Graecus, non eſt ſervus, neque liber, non eſt maſculus, aut femina; omnes enim vos unum eſtis in Chriſto Jeſu.* Galat. III. 27. 28. Hoc habet ipſa vis Sacramenti. Sacramentum enim eſt vitae novae, quae in hoc tempore incipit a remiſſione praeteritorum omnium peccatorum, perficietur autem in reſurrectione mortuorum. *Conſepulti enim eſtis Chriſto per baptiſmum in morte, ut, quomodo ſurrexit Chriſtus a mortuis, ſic et vos in novitate vitae ambuletis.* Rom. VI. 4. Ambulatis autem nunc per fidem, quamdiu in hoc mortali corpore peregrinamini a Domino, ſed via vobis certa ipſe, ad quem tenditis, factus eſt Chriſtus Jeſus ſecundum hominem, quod pro nobis fieri dignatus eſt. Servavit enim multam dulcedinem timentibus ſe, aperturus et perfecturus eam ſperantibus in ſe, cum id, quod nunc in ſpe accepimus, etiam in re acceperimus. *Filii* enim *Dei ſumus, et nondum apparuit, quod erimus. Scimus, quia, cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum, ſicuti eſt.* I Joh. III. 2. Hoc etiam in Evangelio ipſe promiſit. *Qui diligit me,* inquit, *mandata mea cuſtodit. Et qui diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam illum, et oſtendam me ipſum illi.* Joh. XIV. 21. Utique videbant eum, quibus loquebatur, ſed in forma ſervi, qua major eſt Pater, non in forma dei, qua aequalis eſt Patri. Hanc oſtendebat timentibus, illam ſervabat ſperantibus. In hac peregrinantibus apparebat, ad illam cohabitaturos vocabat. Hanc eis ambulantibus ſubſternebat, illam pervenientibus promittebat.

Baptiſmus extra unitatem Eccleſiae non prodeſt.

2. *Has ergo promiſſiones habentes, Cariſſimi! mundemus nos ab omni coinquinatione carnis, et ſpiritus perficientes ſanctificationem in timore Dei.* II. Cor. VII. 1 *Obſecro vos, ut digne ambuletis vocatione, qua vocati eſtis, cum omni humilitate animi, et manſuetudine, ſufferentes in vicem in dilectione, ſtudentes obſervare unitatem ſpiritus in vinculo pacis.* Eph. IV. 1–3. Qualis enim res eſt, unde tale pignus accepimus. Sed ſunt quidam, qui Chriſtum ſolo Sacramento induerunt, quo in fide vel moribus nudi ſunt. Nam et multi Haeretici ipſum habent Sacramentum baptiſmatis, ſed non ipſum fructum ſalutis, nec vinculum pacis, *habentes,* ſicut ait Apoſtolus, *formam pietatis, virtutem autem ejus negantes,* II. Tim. III. 5. vel ſignati a deſertoribus, vel ipſi etiam deſertores ſignum boni regis in damnabili carne portantes, qui nobis dicunt: Si fideles non ſumus, baptiſmum nobis quare non datis? Si autem jam fideles ſumus, quid nos quaeritis? Quaſi non legant, Simonem magum et accepiſſe baptiſmum, et tamen a Petro audiſſe: *Non eſt tibi pars, neque ſors in hac fide.* Act. VIII. 21. Ecce quia fieri poteſt, ut aliquis habeat baptiſmum Chriſti, et non habeat fidem, vel dilectionem Chriſti, habeat ſanctitatis Sacramentum, nec computetur in ſorte ſanctorum. Neque intereſt, quantum ad ipſum ſolum pertinet Sacramentum, ſi ibi quiſque accipiat baptiſmum Chriſti, ubi non eſt unitas Chriſti. Nam et baptizatus in Eccleſia, ſi fuerit deſertor Eccleſiae, ſanctitate vitae carebit, Sacramenti ſignaculo non carebit. Nam utique exeuntem non potuiſſe amittere demonſtratur, quod redeunti non redditur. Sicut deſertor militiae caret legitima ſocietate, non caret regio charactere. Qui, ſi et alterum eodem ſigno ipſe ſignaverit, non faciet conſortem vitae, ſed comitem poenae. Si autem ad legitimam ordinatamque militiam et ille redeat, et ille veniat, placata regia ſeveritate et illi ignoſcitur, quod receſſit, et ipſe ſuſcipitur, qui acceſſit. In ambobus culpa corrigitur, ambobus poena remittitur, ambobus pax datur, in nullo, quod ſignatum eſt, iteratur.

Contra Schiſmaticos Baptiſmo gloriantes.

3. Jam ergo nobis non dicant: Quid nobis dabitis, ſi jam baptiſmum habemus? Sic enim neſci-

c) Similia infra *Serm.* XXI. *n.* 4.

d) Pro *Sacculo.* Etiam Petronio, Celſo &c. Nullibi tamen in impreſſis Auguſtini. Recurret infra *Serm.* XX. *n.* 12.

*) In Codice *fol.* 14. inſcriptus: *Sermo ſancti Auguſtini epiſcopi Sabbato Paſchae.* Dignus Autore de Sacramento Baptiſmi egregie pertractat. Quaedam N. 1. Inciſa leguntur *T. V. Append. Serm. CLXXII. col.* 296. male conſarcinato. Noſter inferendus eſt poſt *Sermonem* CCLX. qui fortaſſe his verbis eum innuit: *Regeneratis in baptiſmo, qui hodie miſcendi ſunt populo, brevis, ſed gravis Sermo reddendus eſt.*

a) Lego: *vita induatis, quem ſacramento induiſtis,* nempe Chriſtum.

neſciunt, quid loquantur, ut nec ſaltem legere velint, quod ſancta Scriptura teſtatur, in ipſa intus Eccleſia, hoc eſt, in communione membrorum Chriſti, multos in Samaria baptizatos non accepiſſe Spiritum ſanctum, ſed in ſolo baptiſmo fuiſſe, donec ad eos de Jeruſalem venirent Apoſ-
Act. VIII. toli; contra autem Cornelium, et eos, qui cum illo erant, meruiſſe accipere Spiritum ſanctum, antequam acciperent baptiſmi Sacramentum. Ita
Act. X. Deus docuit, aliud eſſe ſignum ſalutis, aliud ipſam ſalutem, aliud formam pietatis, aliud virtutem pietatis. Quid nobis, inquiunt, dabitis, ſi jam baptiſmum habemus? O ſacrilegam vanitatem, ita nihil putare eſſe Chriſti Eccleſiam, quam non habent, ut nihil ſe accipere arbitrentur, ſi ejus communioni ſocientur! Dicat eis Amos propheta: *Vae eis, qui nihil faciunt Si-*
VI. 1. *on!* b) Quid accepturus ſum, inquit, ſi jam baptiſmum habeo? Accepturus es Eccleſiam, quam non habes, accepturus es unitatem, quam non habes, accepturus es pacem, quam non habes. Aut ſi iſta nihil tibi videntur, pugna, Deſertor! contra Imperatorem tuum dicentem:
Luc. XI. 23. *Qui mecum non colligit, ſpargit!* Pugna contra Apoſtolum ejus, immo vero et ibi contra ipſum, qui per eum loquebatur, dicentem: *Suſtinentes invicem in dilectione, ſtudentes ſervare unitatem*
Eph. IV. 3. *ſpiritus in vinculo pacis!* Numera, quae dixit: Suſtinentiam, dilectionem, unitatem, ſpiritum, pacem! Spiritus illic operator omnium, qui nominatus eſt, quem tu non habes. Nunquid ſuſtinuiſti, qui de Eccleſia receſſiſti? Quem dilexiſti, quando membra Chriſti deſeruiſti? Quae tibi eſt unitas in ſacrilega praeciſione? Quae pax in nefaria diſſenſione? Abſit a nobis, ut nihil ſint iſta, ſed nihil es tu ipſe ſine iſtis. Haec ſi accipere in Eccleſia contemnis, baptiſmum quidem potes habere, ſed ad majus ſupplicium habes, quidquid non cum iſtis habes. Baptiſmus enim Chriſti, qui cum iſtis ſuffragator eſſet ſalutis tuae, ſine iſtis teſtis eſt iniquitatis tuae.

Cohortatio ad recens Baptizatos.
4. Vos autem, Filii ſancti, Membra catholica! baptiſmum non alium, ſed aliud accepiſtis. Accepiſtis enim non ad poenam, ſed ad vitam, non ad perniciem, ſed ad ſalutem, non ad damnationem, ſed ad honorem. Simul enim accepiſtis et unitatem ſpiritus in vinculo pacis, ſi tamen et vos, quod opto, quod ſpero, quod exhortor ac deprecor, et, quod accepiſtis, integrum cuſtodiatis, et proficiendo ad majora veniatis. Hodie dies octavus eſt nativitatis veſtrae. Hodie completur in vobis ſignaculum fidei, quod apud antiquos patres in circumciſione carnis fiebat octavo die carnalis nativitatis. Figurabatur enim expoliatio mortalitatis in eo membro humano, per quod moriturus naſcitur homo. Unde et ipſe Dominus mortalitate carnis reſurgendo ſe expolians, et non quidem aliud, ſed tamen ultra non moriturum corpus exuſcitans dominicum diem in ſua reſurrectione ſignavit, qui poſt diem paſſionis ejus tertius, in numero autem dierum poſt ſabbatum octavus eſt, idemque primus. Unde et vos nondum re, ſed certa jam ſpe, quia et hujus rei ſacramentum habetis, et pignus Spiritus accepiſtis, *ſi conſurrexiſtis cum Chriſto, quae ſurſum ſunt, ſapite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens, quae ſurſum ſunt, quaerite, non quae ſuper terram! Mortui enim eſtis, et vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Cum Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc et vos appa-* Coloſſ. III. 1–4.
rebitis cum ipſo in gloria.

SERMO IX.

DE PSALMI CXVII. V. 1. *Confitemini Domino &c.* *)

Quid ſit confiteri Domino Pſalm. CXVII. 1.
1. *Confitemini Domino, quoniam bonus; quoniam in ſeculum miſericordia ejus.* Quod nos voce Pſalmi Spiritus ſanctus hortatus eſt, cui ore uno, et corde uno reſpondebamus: Alleluja, quod latine interpretatur: *Laudate Dominum*, hoc vos et per noſtram vocem idem Spiritus ſanctus exhortatur. *Confitemini*, inquit, *Domino, quoniam bonus eſt; quoniam in ſeculum miſericordia ejus.* Sive dona illius laudando cantetis, ſive peccata veſtra gemendo fundatis, *confitemini Domino, quoniam bonus eſt; quoniam in ſeculum miſericordia ejus.* Neque enim ſola commemoratio peccatorum noſtrorum, ſed etiam Domini noſtri laudatio confeſſio dicitur, quia et ſi unum horum faciamus, non ſine altero facimus. Nam et iniquitatem noſtram cum ſpe miſericordiae ipſius accuſamus, et ipſius miſericordiam cum iniquitatis noſtrae recordatione laudamus. Confiteamur ergo Domino, *quoniam bonus eſt, quoniam in ſeculum miſericordia ejus.* Videtur nonnullis mala eſſe quaedam creatura, quia imperitorum ſenſus offendit, ſed falſum eſt. Fecit enim Deus omnia bona valde, *quoniam bonus eſt.* Videtur nonnullis injuſtus Deus, quia plerumque fideles ejus multa dura et aſpera in hac temporali vita patiuntur; ſed, quibus hoc videtur, falluntur. *Flagellat enim omnem filium*, non quem rejicit, ſed *quem reci-*
pit, quoniam in ſeculum miſericordia ejus. Hebr. XII. 6.

Quomodo, et quare confitendum Bonitati divinae.
2. Confiteamur ergo Domino, *quoniam bonus eſt, quoniam in ſeculum miſericordia ejus.* Dicamus Domino Deo noſtro: *Admiranda ſunt*
opera tua; omnia enim *in ſapientia feciſti. Ju-* Pſalm. CIII. 24.
ſta ſunt judicia tua; propter iniquitatem enim
erudiſti hominem. Priuſquam humiliarer, ego Tob. III. 2.
deliqui. Dicamus haec in confeſſione, quia, ſi Pſalm. CXVIII. 67.
quaedam ſupplicio noſtrae mortalitatis adverſa ſunt, ille tamen bonum facit, *quoniam bonus eſt.* Et ſi temporalibus doloribus et laboribus emendamur, *non in finem iraſcetur, neque in aeternum indignabitur, quoniam in ſeculum miſericordia*
ejus. Quid tam bonum, quam Deus noſter? Blaſ- Pſalm. CII. 9.
phemant homines, nec ſolum non humiliantur, ſed

b) Τοις ἐξουθενουσι Σιων. Cum LXX. Vulg. habet: *Qui opulenti eſtis in Sion.*

*) In Codice *fol.* 17. *p.* 2. inſcriptus: *Sermo ſancti Auguſtini ep.* Agit de Peccatorum Confeſſione, et memoratur a Poſſidio in *Indiculo opp.* c. 9. Inferendus poſt *Sermonem* XXIX.

ſed etiam ſuperbiunt in ſceleribus ſuis, et *facit ille ſolem ſuum oriri ſuper bonos et malos, et pluit ſuper juſtos et injuſtos.* (Matth. V. 45.) Quid tam miſericors, quam Deus noſter? Perſeverant homines in flagitiis et facinoribus ſuis, et ille eos ad converſionem vocare non ceſſat. Quid tam bonum, quam Deus noſter, a quo et in preſſura ſolatia tanta percipimus? Quid tam miſericors, quam Deus noſter, cujus et futuram ſententiam mutati mutamus? Confiteamur Domino, *quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia ejus.* Non omnium rerum laudes confeſſiones ſunt, ſed laudes Domini Dei noſtri. Si enim veriſſime dictum eſt: *Quam bonus Deus Iſrael rectis corde,* (Pſalm. LXXII. 1.) malus utique videtur perverſis corde. Quis autem hominum niſi ex perverſo fit rectus, ut tanquam convictus laudare incipiat, quod antea reprehendebat, et mirari, quod antea contemnebat, confitens Domino, quoniam ſibi jam recto bonus eſt, qui perverſo videbatur malus. Et quoniam ſua malitia perverſus erat, ipſius autem gratia correctus eſt, ſimul, oportet, confiteatur, *quoniam in ſeculum miſericordia ejus.* Nos mali, bonus ille. Nos ab ipſo boni, a nobis mali. Bonus ille nobis bonis, bonus ille nobis malis. Nos ſaevientes in nos, ille miſericors erga nos. Vocat, ut convertamur, expectat, donec convertamur, ignoſcit, ſi convertamur, coronat, ſi non avertamur.

Quantum differat Confeſſio facienda Homini Judici, et facienda Deo.

3. Confiteamur ergo Domino, *quoniam bonus eſt, quoniam in ſeculum miſericordia ejus.* Confeſſio etiam peccatorum timenda ſemper hominibus viſa eſt, ſed apud hominem judicem. Nam ſaepiſſime flagellis et quibusdam verberibus, ungulis quoque et ignibus agitur, ut eruatur ore confeſſio, et aliquando prius cedunt membra tormentis, ut corporis compago ſolvatur, quam doloribus animus, ut ſecretum facinoris propaletur. Inſtant carnifices, crebreſcunt omnia genera tormentorum; ſed fruſtra laniando puniuntur viſcera, cum clauditur negando conſcientia. Cur autem in tantis cruciatibus homo metuit confiteri, niſi quia confeſſi ſolent puniri? Qui confeſſus fuerit homini, punitur. Deo qui confeſſus fuerit, liberatur. Nec mirum. Quaerit homo ab homine, quod ille, qui quaerit, ignorat; Deus autem, qui monet, ut confiteamur, novit, quod confiteri nolebamus, nec tunc diſcit, quando confeſſi fuerimus. Quanto ergo magis confitentes a ſempiterna morte liberat, qui noſtris iniquitatibus, quas et ante, quam confiteremur, noverat, a temporali morte parcebat.

Exhortatio ad confitenda Deo peccata.

4. Dicis fortaſſe: Quid a me quaerit Deus, ut confitear, quod ipſe jam novit? Nam homo, ab homine cum hoc quaerit, ignorat. Quid putas, niſi quia Deus vult, a te ut peccatum tuum cognoſcendo puniatur, et ab illo ignoſcendo ſolvatur? Nam quomodo illum cupis ignoſcere, quod tu non vis agnoſcere? Audi pſalmum, et, ſi evigilas, adverte vocem tuam, ubi eſt. *Peccatum,* inquit, *meum cognovi, et facinus meum non operui. Dixi, proloquar adverſum me delictum meum Domino, et tu dimiſiſti impietatem cordis mei.* (Pſalm. XXXI. 5.) Audi in alio pſalmo: *Quoniam iniquitatem meam ego agnoſco, et delictum meum ante me eſt ſemper.* (Pſalm. L. 5.) Non itaque hujusmodi impudenter dicebat Deo: *Averte faciem tuam a peccatis meis.* (Ibid. 11.) Tunc enim ab hominis peccato faciem Deus dignatur avertere, cum homo ipſe a peccato ſuo faciem ſuam minime curat avertere, ut in Dei auribus dicat: *Peccatum meum ante me eſt ſemper.* Nec ideo dicitur Deo: *Averte faciem tuam,* quia non cognoſcit, ſed quia ignoſcit. Si ergo propterea times, homo! confiteri homini judici, quia malus eſt, aut quia ſeveritatem legis implere compellitur, ſecurus confitere Domino, *quoniam bonus eſt, quoniam in ſeculum miſericordia ejus.*

SERMO X.

DE PSALMI CXLIX. V. 1. *Cantate Domino Canticum Novum* &c. *)

Canticum duplex: Vetus et Novum.

1. Venerunt dies, ut cantemus *Alleluja.* Adeſte animo, Fratres! ad percipiendum, quae Dominus ſuggerit ad exhortationem noſtram, et nutriendam caritatem, qua nobis inhaerere Deo bonum eſt. Adeſte animo, Cantatores boni, Filii laudis et gloriae ſempiternae veri et incorrupti Dei! adeſte intenti, et laudate Deum; hoc eſt enim Alleluja. *a)* Sed laudate Deum non ſolum in voce, ſed et in intellectu, et in opere bono, et ſicut nos exhortatus eſt Pſalmus, cantemus Domino canticum novum. Sic enim coepit: *Cantate Domino canticum novum.* (Pſalm. CXLIX. 1.) Vetus homo vetus canticum. Novus homo novum canticum. Vetus teſtamentum vetus canticum. Novum teſtamentum novum canticum. In veteri teſtamento promiſſiones ſunt terrenae, in novo teſtamento promiſſiones ſunt coeleſtes. Quisquis terrena diligit, et terrenis incubat delectationibus, vetus canticum cantat. Qui vult cantare canticum novum, diligat aeterna. Ipſa dilectio nova eſt, quia nunquam veteraſcit, et innovat amantem. Itaque, Fratres! commendamus vobis, ut Deum diligatis; immo ipſe commendat omnibus nobis. Bono enim noſtro illum diligimus, non bono ipſius, quia malo noſtro eum non diligimus, non malo ipſius. Non enim minus habebit Deus divinitatem, ſi homo in illo *b)* non habuerit caritatem. Nos creſcimus ex Deo, non ille ex nobis, et tamen tantum nos dilexit prior, antequam eum diligeremus, ut Filium ſuum unicum mitteret mori pro nobis. Qui fecit nos, factus eſt inter nos. Quomodo nos ipſe fecit? *Omnia per ipſum facta ſunt, et ſine ipſo factum eſt nihil.* (Joh. I. 3.) Quomodo fa-

*) In Codice *fol.* 19. inſcriptus: *Sermo ſancti Auguſtini ep.* Ad Tempus paſchale pertinet, amorem et deſiderium futurorum bonorum inſpirans, et Editioni poſt *Sermonem* XXXIV. inſerendus.

a) A loco ſequenti usque ad vèrba: *quia nunquam veteraſcit,* paene κατα λεξιν ſe repetit Auguſtinus in *Enarrat.* dicti Pſalmi Edit. T. IV. *col.* 1683.

b) Fortaſſis: *in illum.*

ctus est inter nos? *Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.* Ibid. 14.

Quae Sanctorum Ecclesia in terris.

2. Ergo, Fratres! si ante amare pigebat, saltem nunc redamare non pigeat. Foedos nos amavit, quia peccatores amavit. Etenim Rom. V. 6. *Christus*, ait Apostolus, *pro impiis mortuus est.* Qui donavit impiis mortem suam, quid servat justis, nisi vitam suam? Videte denique, ubi, vel a quibus canticum istud novum Domino cantetur. Cum diceret enim: *Cantate Domino canticum novum*, subnexuit et ait: *Laus ejus in Ecclesia Sanctorum.* Psalm. CXLIX. 1. Et potest esse in terra Ecclesia Sanctorum? Dicit enim Propheta: Quia contaminata est terra in sanguine, et adulteria, et homicidia effusa sunt super terram. Ezech. IX. 9. Os. IV. 2. Quomodo ergo videbitur Ecclesia Sanctorum haberi posse in terris? Apostolus docet dicens, quia in terris ambulantes conversationem habemus in coelis. Philip. III. 20. Sic ergo efficitur, ut in terris positi coelestem Ecclesiam faciant Sancti. *Laetetur*, inquit, *Israel in eo, qui fecit eum.* Psalm. CXLIX. 2. Israel, id est, justi et sancti laetentur in Domino, injusti autem laetentur in seculo. Finito seculo finitur injustorum exultatio, quia permanente Domino permanebit justorum exultatio. Ergo si pertinemus ad Israel, et si volumus esse Israel, non laetemur in his, quae facta sunt, sed in eo, qui fecit. Sit spes nostra Deus noster. Qui fecit haec omnia, melior est omnibus. Quid est Israel? *Videns Deum.* c) Quomodo sumus Israel, si nondum videmus? Est quaedam visio hujus temporis, erit alia visio futuri temporis. Visio, quae modo est, per fidem est, visio, quae futura est, per speciem erit. Si credimus, videmus, si amamus, videmus. Quid videmus? Deum. Ubi est ipse Deus? Interroga Apostolum Johannem. *Deus*, inquit, *caritas est.* I. Joh. IV. v. 16. Quisquis habet caritatem, ut quid illum mittimus longe, ut videat Deum? Conscientiam suam attendat, et ibi videt Deum. Si caritas ibi non habitat, non ibi habitat Deus. Si autem caritas ibi inhabitat, Deus ibi inhabitat. Vult illum videre sedentem in coelo, habeat caritatem, et in illo habitat.

Quae vera Sion, et quae ejus conditio.

3. Sed *et Filii Sion exultent in Rege suo.* Psalm. CXLIX. 2. Qui illi sint, operae pretium est noscere. Sion *specula* interpretatur; d) specula vero est locus excelsus et editus, de quo longe prospicitur, quod venturum est. Si ergo et nos vitam nostram altius a terra, et longe sublimius ab humanis vitiis collocaverimus per virtutem fidei, recte Sion Filii appellabimur. Rex autem Sion sine dubio ille est, qui dicit: *Ego autem constitutus sum rex ab eo, super Sion montem sanctum ejus.* Psalm. II. 6. Quae Sion, ipsa et Jerusalem, sed Sion vera, et Jerusalem vera, non illa, quae bello cecidit, quae nobis in mysterio posita est, sed illa, quae est in coelis, *Jerusalem, quae est mater nostra.* Gal. IV. 26. Ipsa nos genuit, ipsa nos nutrivit, ex parte peregrina in seculo, ex magna parte commanens in coelo. Ex parte, qua commanet in coelo, beatitudo est angelorum, ex parte, qua peregrinatur in hoc seculo, spes est justorum. De illa dictum est: *Gloria in excelsis Deo*; de hac dictum est: *et in terra pax hominibus bonae voluntatis.* Luc. II. 14. Qui ergo in hac vita gemunt, et desiderant illam patriam, currant, non pedibus corporis, sed affectibus cordis. Non quaerant naves, sed pennas caritatis apprehendant. Quae sunt duae alae caritatis? Dilectio Dei, et dilectio Proximi. Peregrinamur enim, dicit Apostolus, *quamdiu sumus in corpore, peregrinamur a Domino.* II. Cor. V. 6. Sed venerunt ad nos literae de patria nostra admonentes reversionem nostram. Ipsae nobis leguntur, cum divinae Scripturae nobis recitantur. Beati, qui ibi sunt! Nullis jam cupiditatibus sauciantur, nullis iniquitatibus vel propriis, vel alienis cruciantur, quorum non est negotium, nisi laudare Deum. Non arant, non seminant. Opera enim sunt ista necessitatis; ibi necessitas non est. Non furantur, non depraedantur. Opera enim sunt ista iniquitatis; ibi iniquitas non est. Non frangunt panem esurienti, non vestiunt nudum, non suscipiunt peregrinum, non sepeliunt mortuum. Opera enim sunt ista misericordiae; ibi nulla miseria est, in qua fiat misericordia.

In Christo fides et spes felicitatis nostrae.

4. O beati! Putamus, erimus et nos sic? Eja suspiremus, de suspirio gemamus, et quid sumus, et illud, ubi sumus. Et ubi sumus? In seculo vano et transitorio. Et quid sumus? Mortales, projecti, abjecti, et sicut quidam dixit Sanctus, *terra et cinis.* Abraham. Gen. XVIII. 27. Sed, qui promisit nobis immortalitatem, et aeternitatem, omnipotens est. Si ad nos attendamus, quid sumus? Si ad illum, Deus est, omnipotens est. Non est facturus angelum ex homine, qui fecit hominem ex nihilo? Aut vere pro minimo habet Deus hominem, propter quem mori voluit unicum suum? Attendamus indicium dilectionis, et promissionis, unde tales arrhas accepimus. Tenemus mortem Christi, tenemus sanguinem Christi. Erigat se ergo et humana fragilitas, non desperet, non se avertat. Qui promisit, Deus est, et venit, ut promitteret. Apparuit hominibus, venit suscipere mortem nostram, promittere vitam suam. Ita enim voluit Deus infirmitatem humanam de sua promissione esse securam, ut non solum diceret, sed et scriberet. Credentibus dixit, dubitantibus cavit, et ecce omnia tenentur in quodam Chirographo, in sancta Scriptura. Venit ergo ad regionem peregrinationis nostrae accipere, quod hic abundat: opprobria, flagella, contumelias, spineam coronam, crucem, mortem. Haec abundant in regione nostra. Attulit commercia, venit, attulit nobis de illa regione bona, et in regione nostra pertulit mala. Promisit nobis tamen, quod ibi futuri sumus, unde venit, et ait: *Pater! volo, ut ubi ego sum, et ipsi sint mecum.* Joh. XVII. 24. Tanta praecessit dilectio, quia, ubi nos eramus, fuit nobiscum, ubi ipse est, e-

ri-

c) Rectius Hieronymus *Quaest. Hebr.* ad *Genes.* c. 32. v. 28. interpretatur: *Princeps*, seu praevalens *cum Deo* ad hebraicam fidem. Quo loco vide, an non Nostrum etiam oblique notet.

d) Etiam Hieronymo in *Nominib. Hebr.* et aliis; licet ἔτυμον potius *locum aridum* innuat.

rimus cum illo. Tenete ergo Chriſtum, Fratres! tenete fidem, tenete viam! Ipſa vos perducet ad id, quod videre modo non poteſtis. In illo enim capite apparuit, quod ſperetur in membris. In illo fundamento demonſtratum eſt, quod in noſtra aedificetur fide, ut poſtea perficiatur in ſpe.

SERMO XI.

IN NATALI JOHANNIS BAPTISTAE. *)

Quis, et cui, et quam lucernam paraverit.

I. Loquimur Caritati veſtrae in domo Dei, quod praeſens Pſalmus admonuit. *a)* Quis eſt, qui dicat: *Paravi lucernam Chriſto meo. Inimicos ejus induam confuſione; ſuper ipſum autem florebit ſanctificatio mea;* (Pſalm. CXXXI. 17. 18.) et quae illa lucerna ſit, quam paravit Chriſto ſuo, et qui ſint inimici Chriſti ejus, quos per illam lucernam induit confuſione, et quae ſanctificatio ejus, qui paravit lucernam Chriſto ſuo, quae florebit ſuper Chriſtum ejus. In his enim omnibus verbis illud tantum videtur planum, et apertum, quod hic ait: *Chriſto meo.* Non enim aliud intelligendum eſt, quam Chriſtus Dominus et Salvator noſter. Perſcrutantes itaque, quantum largitur Deus, altitudinem ſenſus hujus invenimus hoc Deum Patrem dicere. Deus ergo Pater, id eſt, perſona Dei Patris per Prophetam loquitur: *Paravi lucernam Chriſto meo.* Filium autem Dei eundem eſſe et Chriſtum Dei, non eſt exponendum Chriſtianis. Inventa itaque loquentis perſona videamus, quae ſit lucerna a Deo Patre Chriſto Filio praeparata. Dominus ipſe dicit de Johanne Baptiſta: *Ille erat lucerna ardens et lucens, et vos voluiſtis exultare ad horam in lumine ejus.* (Joh. V. 35.) Lucernam ergo dixit Johannem accenſam de fonte luminis, ut teſtimonium perhiberet veritati. In hac enim caecitate jacebant homines, et in hac oculi interioris infirmitate, ut ſol juſtitiae per lucernam quaereretur. Nam, ſi quis haberet mundum oculum cordis, eum ipſum prius intueretur, nec ad ejus teſtimonium lucernam quaereret. Cum enim de illa lucerna dixiſſet: *Voluiſtis exultare ad horam in lumine ejus; ego autem*, inquit, *habeo teſtimonium majus, quam Johannem.* (Ibid. 36.) Lucerna ergo infirmis in nocte accenſa eſt. Et quomodo illam accendit? Pater Chriſto Filio ſuo de Johanne dicit: *Ecce mitto angelum meum ante te, qui praeparabit viam ante faciem tuam.* (Malach. III. 1. Matth. XI. 10.) Paravit lucernam Chriſto ſuo.

Johan. Bapt. modeſtia.

2. Quomodo inimicos ejus per ipſam lucernam induit confuſione? Ac prius videte, quod diximus, de fonte luminis accenſam lucernam. Ipſe Johannes teſtatur: *Nos autem*, inquit, *de plenitudine ejus accepimus.* (Joh. I. 16.) Erat autem Johannes tanta excellentia praecellens, ut non ante Chriſtum miſſus, ſed ipſe Chriſtus putaretur. Ille autem, ſi lucerna eſſet extincta, et nidore ſuperbiae fumida, quando ad eum miſſum eſt a Judaeis, dictumque illi: *Tu quis es?* Tu es Chriſtus? An Elias? An Propheta? (Ibid. 19.) diceret: Ego ſum. Invenerat enim occaſionem jactantiae ſuae, ultro honorem falſum errore hominum deferente. Nunquid hoc perſuadere laborabat, quod priores dicebant, qui interrogabant? Sed miſſus eſt humilis ad parandam viam excelſo. Inde amicus Sponſi, quia ſervus cognitor Domini. Et ait: *Ego ſum vox clamantis in eremo: Parate viam Domino! Rectas facite ſemitas ejus!* (Matth. III. 3.) Ego non ſum Chriſtus, nec Elias, nec Propheta. Et illi: *Quis ergo es?* Et quid dixit? *Ego ſum vox clamantis in deſerto: Parate viam Domino.* Jam enim iſta praedixerat Iſaias. De quo autem praedixerit, ibi intelligitur. Legiſtis, inquit, hoc in Iſaia, (XL. 3.) et forte lectum ignoraſtis, unde ſit dictum. Ego ſum, de quo eſt dictum. Quantum autem ſe abjicit, qui tantum erigebatur, ut Chriſtus putaretur, quantum ſe abjicit, videte! *Ego quidem*, inquit, *baptizo vos in aqua; qui autem poſt me venit, major me eſt.* (Luc. III. 16.) Et aliquanto poſſet me major dici. *b)* Majorem ſe illum dicit. Dic, quanto majorem? *Cujus non ſum*, inquit, *dignus corrigiam calceamenti ſolvere.* (Ibid.)

Johannis Baptiſtae dignitas.

3. Jam hinc intelligite diſpenſationem, quare Johannes ante Chriſtum praemiſſus eſt. Videtis, quanto ſit minor, quantoque illum fateatur eſſe majorem, ut dicat indignum ſe ſolvere corrigiam calceamenti ejus. Quantus eſt iſte, qui ſe dicit indignum ſolvere corrigiam calceamenti hujus? Quantus eſt? Ubi quaerimus? Si ab ipſo Johanne quaeramus, quantus ſit Johannes, non invenimus; humiliat enim ſe, et nihil de ſe, vel veraciter, jactanter loquitur. Quantus ergo ſit Johannes, qui non eſt dignus corrigiam calceamenti ſolvere ejus, qui homo putabatur, a quo audituri ſumus? Ipſum Dominum interrogemus, et dicamus ei: Domine! perhibuit de te Johannes magnum teſtimonium, et cum ejus magna excellentia inter homines appareret, ut Chriſtus eſſe putaretur, quaeſitumque ab eo eſſet, quis eſſet, dixit, non ſe eſſe Chriſtum, dixit, venturum eſſe majorem ſe, et tanto majorem, ut non ſit dignus corrigiam ſolvere calceamenti ejus. Tanquam lucerna fidelis locuta eſt de excellenti lumine tuo. Hoc de te Johannes. Videamus, quis ſit, qui de te iſta, quantus ſit ille, qui ſe ita humiliavit tibi, teque tanto ampliorem ſe confeſſus eſt. Quis eſt? Ille de te iſta. Tu de illo dic nobis aliquid! Audi vocem Domini de Johanne. *In natis mulierum nemo exſurrexit major Johanne Baptiſta.* Sed quid ait? *Qui autem minor eſt, in regno coelorum major eſt illo.* (Matth. XI. 11.) *c)* Se ipſum dicit; non enim arrogans eſt Deus,

*) In Cod. *fol.* 26. inſcriptus: *Sermo ſancti Auguſtini ep. De Feſto beati Johannis Bapt.* Praeſtans et ſublimis etiam de Trinitatis myſterio Tractatus, notatus a Poſſidio in *Indiculo Opp.* c. 8. *De reſponſorio Pſalmi centeſimi trigeſimi primi:* Paravi lucernam Chriſto meo &c. Locandus poſt *Sermonem* CCXCIII.

a) Nempe mox citandus. V. 5. *Introibimus in tabernaculum ejus* &c.

b) Vacillat hic ſenſus, nec medelam video.

c) Rectius, ſi quid video, interpungit S. Pater, quam plurima Exemplaria graeca et latina, quae et hic, et *Luc.* 7. 28. legunt: *Qui autem minor eſt in regno coelorum, major eſt illo.* Quis enim eſſet ille *minor in regno coelorum*, qui Johanne *major* foret?

Deus, cum commendat magnitudinem ſuam. Quid eſt: *qui minor eſt?* Qui poſterior aetate, major Majeſtate. Poſterior enim natus Johanne eſt Dominus Chriſtus, ſed in eo, quod facti ſumus. Ille, qui poſt Johannem natus eſt, audi a Patre: non ante Johannem, non ante David, non ante Abraham, ſed *ante luciferum genui te.* Si ergo accommodatum eſt aliquid infirmitati noſtrae, ut diem lucerna praecederet, et creditum eſt lucernae de die, quanto magis credendum eſt diei de lucerna, quia *in natis mulierum nemo exſurrexit major Johanne Baptiſta.* Homo igitur, quo nemo major natus erat, cum dicit ſe indignum ſolvere corrigiam calceamenti cujusdam, quid eſt ille, cujus non eſt dignus ſolvere corrigiam calceamenti homo, quo nemo major erat? Si jam Johannes tantus homo, ut amplior non poſſit eſſe homo, quidquid illo majus, amplius eſt, quam homo. Si jam Johannes tantus homo, ut major illo nullus ſit homo, qui major illo eſt, amplius eſt, quam homo. Et qui amplius eſt, quam homo, tamen propter hominem homo, merito ſuper eum floret ſanctificatio Patris.

Pſalm. CIX. 3

Myſterium Trinitatis, et Patris, Filiique coaeternitas.

4. Super eum enim Spiritus ſanctus in ſpecie columbae deſcendit. Flos ſanctitatis in ſpecie columbae, in forma ſimplici atque innocenti tunc demonſtratus eſt plenius ipſi Johanni, ut impleretur: *Et ſuper ipſum florebit ſanctificatio mea. Ego*, inquit, *non noveram eum, ſed qui me miſit baptizare in aqua, ipſe mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem ſicut columbam, et manentem ſuper eum, ipſe eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto. Et ego*, inquit, *quod vidi, teſtimonium perhibeo, quia ipſe eſt electus Dei.* De quo teſtimonium perhibet? Super quem vidit florere ſanctificationem Patris. Unde vidit deſcendentem Spiritum ſanctum? Non enim a Filio aliquando receſſit Spiritus ſanctus, aut aliquando Filius a Spiritu, aut aliquando Filius a Patre, aut Pater a Filio, aut Spiritus a Filio et Patre. Sed aliter iſta intelliguntur mente purgata, aliter oculis demonſtrantur. Nullo tempore præcedit Pater Filium, nullo tempore ſequitur Filius Patrem, nullo tempore, quia ibi nullum tempus. Pater et Filius et Spiritus ſanctus, creator temporum, unus Deus. Ibi ergo non eſt, ut dicas: Prior eſt Pater, poſterior Filius. Ex quo Pater, ex illo Filius. Quaere: Ex quo Pater? Superas cogitatione terram, coelum, angelos, viſibilia, inviſibilia, univerſam creaturam, et quaeris: Ex quo coepit Pater? Non ſic quaeruntur Aeterna. Noli quaerere ex quo, niſi, quod incipit. Noli quaerere ex quo, a quo incipit, quidquid coepit, et quod a nullo incipit, quia non incipit. Sicut autem non incipit Pater, non incipit Filius, ſed eſt Filius ſplendor Patris. Sic ſplendor ignis, ex quo ignis, et ſplendor Patris, ex quo Pater. Ex quo autem Pater? Ab aeterno in aeternum. Ergo et ſplendor Patris ab aeterno in aeternum, et tamen, quia ſplendor illius, Filius illius, et ſic non coepit tempore, ut genitus ſit a Patre. Quis hoc videat? Lima cor, excute pulverem, dilue maculam! Quidquid interiorem perturbat intuitum, curetur, et ſanetur, et apparebit, quod dicitur, et creditur, antequam videatur.

Joh. I. 33. 34.

In Chriſti Baptiſmo manifeſtata Trinitas.

5. Modo tamen credimus, Fratres! Quid credimus? Patrem et Filium et Spiritum ſanctum nullo tempore ſe praecedere. Cum ergo Pater et Filius et Spiritus ſanctus nullo tempore ſe praecedant, non tamen potui nominare Patrem et Filium et Spiritum ſanctum, niſi iſta nomina tempora tenerent, et temporibus ſuis tenerentur. Non eſt prior Pater, et poſterior Filius, et tamen ego non potui dicere, niſi unum prius, et alium poſterius, et ſua tempora omnes ſyllabae tenuerunt, et ſecunda ſyllaba in verbis meis ſonare non potuit, niſi cum prima tranſiſſet. Peracta ſunt tempora in ſyllabis meis, cum ea dicerem, quae non habent tempora. Sic ergo, Fratres mei! cum illa Trinitas ſenſibiliter oſtenderetur huic carni, in fluvio apparuit omnis Trinitas, ubi baptizatus eſt Dominus a Johanne. Baptizatus eſt enim, aſcendit a baptiſmo, deſcendit columba, et ſonuit vox de coelo: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo bene complacui.* Filius in homine, Spiritus in columba, Pater in voce. Res indiſcreta diſcrete monſtrata eſt; ſi tamen dicenda eſt res, ſed potius rerum omnium cauſa, ſi tamen cauſa. Quid enim dicimus, cum de Deo dicimus? Et tamen dicimus, et dici ſe ſinit, qui non eſt, velut cogitatur; dici autem non poteſt, nec quo modo cogitatur. Sed quantum ad homines, Fratres! ecce per columbam apparuit, et impletum eſt: *Super ipſum autem florebit ſanctificatio mea. Florebit* enim dictum eſt: clare apparebit. Nihil enim in arbore flore clarius, nihil lucidius. Age jam! Pervenimus ad ultima verba Hypopſalmatis: *d) Super ipſum autem florebit ſanctificatio mea.* Recordor me praetermiſiſſe, qui ſint inimici, qui confuſi ſunt per lucernam.

Matth. III. 17.

Quinam ſint occulti inimici Chriſti.

6. *Paravi lucernam Chriſto meo*, Pater dixit de Filio ſuo. Quam lucernam? Johannem. Interroga ipſum Filium. *Ille erat lucerna ardens et lucens. Inimicos ejus induam confuſione.* Inimici Chriſti aperti qui, niſi Judaei? Habet enim occultos inimicos Chriſtus. Omnes inique atque impie viventes inimici ſunt Chriſti, etſi ſignentur nomine ejus, etſi vocentur Chriſtiani. Quibus enim dicturus eſt: *Non novi vos*, et dicunt illi: *Domine! in nomine tuo manducavimus et bibimus, in nomine tuo virtutes multas fecimus?* Quid manducavimus et bibimus

Matth. VII. 23.

Luc. XIII. 26. *Matth.* VII. 22.

d) Hac voce Auguſtinus etiam L. I. *Retract.* c. 20. utitur ad ſignificandam Pſalmi particulam, quae a ſuccinentibus frequentius repetitur.

bimus in nomine tuo? Non enim escas suas pro magno jactabant, et inde se ad Christum pertinere dicebant. Est esca quaedam, quae manducatur et bibitur, et Christus est. Et ab inimicis Christus manducatur et bibitur. Norunt Fideles Agnum immaculatum, quo vescuntur, atque utinam sic vescantur, ut non sint poenae debitores! Sicut enim dicit Apostolus: *Quicunque manducat et bibit indigne, judicium sibi* I. Cor. XI. 29. *manducat et bibit.* Ergo inimici Christi sunt, qui malunt inique vivere, quam illi obtemperare, et cum dicitur venturus judicare vivos et mortuos, timent, ne veniat. Si illis liceret, facerent, ne veniret. Quia non potuerunt facere, ut non veniret, facerent, ne rediret. Jam Judaei hoc voluerunt facere, ne rediret. Missus est enim filius ad malos illos colonos, ad malos conductores nolentes reddere mercedem, et lapidantes servos missos ad se. Tunc dixit Luc. XX. 13. paterfamilias, dominus vineae: *Mittam filium meum.* Forsitan vel ipsum reverebuntur. Illi autem cogitaverunt dicentes: *Hic est haeres. Ve-* Ibid. 14. *nite, occidamus eum, et nostra erit haereditas!* Non potuerunt facere, ne veniret a patre, et conati sunt facere, ne rediret ad patrem. Sed cui hoc? Videbant quidem et contemnebant mortalem, sed in eo non potuerunt occidere nisi mortem. In morte Christi mors mortua est. Ille resurgens ascendit ad Patrem et venturus est. Quid timetis? Amate, et securi eritis. Nonne Matth. VI. 10. nos oramus: *Adveniat regnum tuum?* Ergo, Fratres! oramus, et timemus, ne exaudiamur?

Quinam sint aperti inimici Christi.

7. Sed isti, ut dicere coeperam, occulti sunt inimici. De illis apertis loquamur, qui aperte inviderunt, saevierunt, tenuerunt, flagellaverunt, illuserunt, crucifixerunt, occiderunt, sepultum custodierunt. Videamus, quomodo induti sunt confusione per illam lucernam. Cum miracula viderent in Domino iidem ini- Luc. XX. 2. mici: *Dic nobis*, inquiunt, *in qua potestate ista facis?* Inimico animo interrogaverunt, ut, si ille fateretur potestatem suam, quasi blasphemandi reum tenerent. Sed, quomodo ille fecit de numo, quando volebant calumniari ei, si diceret: Reddatur tributum Caesari, quasi maledixisset genti Judaeorum, quam fecisset subditam et tributariam; si autem dixisset: Non reddatur, criminarentur eum apud Caesaris amicos et ministros, quod prohiberet reddi; ille autem: *Ostendite*, ait, *mihi numum; cujus habet imaginem, et superscriptionem?* Responderunt: *Caesaris. Reddite ergo Caesari, quae Caesaris* Matth. XXII. 19 — 21. *sunt, et quae Dei sunt, Deo.* Hoc est dicere: Si Caesar quaerit imaginem suam in numo, Deus non quaerit imaginem suam in homine? Sic et Psalm. XI. 3. hic inimici calumniatores *in corde et corde locuti sunt* mala. Semel enim dixissent in corde, nisi, qui talia loquerentur, duplex cor haberent, et, unde paulo ante dictum est, cor combinatum, non simplex. Videte enim, quantum interest. De servis Dei multis dictum est, qui habebant unum cor, *Erat*, inquit, illis *anima una, et cor unum* in Deum. Act. IV. 32. Multi simplices habent unum cor, unus dolosus duo corda. Ergo, quia illi loquebantur in corde et corde: *Dic nobis, in qua potestate ista facis?* id est, si dixeris, honoramus, si dixeris, veneramur, si dixeris, exoramus, videtur hoc sonare de alio corde; de alio autem (nam duplex ibi erat) si dixeris, calumniamur, si dixeris, inveniemus, quod teneamus, si dixeris, inveniemus, quod accusemus. Tales inimici. Sed confundantur de lucerna. Modo illos videbitis confundi. Et bene, quia tempus agimus lucernarium, *e)* confundantur inimici Christi per lucernam, quam paravit Christo suo Pater. *Ille* enim *erat lucerna ardens*, ipse Dominus ait. Quid ergo istis respondit dicentibus: *Dic nobis, in qua potestate ista facis? Interrogabo et ego unum sermonem.* Dicite mihi: *Johannis baptismus unde est? De coelo, an ex hominibus?* Illi autem perturbati apud se: *Si dixerimus: De coelo, dicturus est nobis: Quare non credidistis ei?* Id est, ut quid me interrogatis, in qua potestate ista facio, quando de me ille perhibuit testimonium, quem vos interrogastis? Ergo *si dixerimus: De coelo, dicet nobis: Quare non credidistis ei? Si dixerimus: Ex hominibus, timemus populum; omnes enim Johannem tanquam prophetam habebant*, hac Matth. XXI. 24. — 27. timentes populum, hac timentes veritatem, hinc timidi, hinc invidi, ubique caeci responderunt: *Nescimus.* Prolata est lucerna, fugerunt tenebrae. Etenim, quamvis praesentes essent corpore, fugerunt corde dicendo, se nescire, quod sciebant. Indicium fugae cordis timor. Timebant a populo lapidari, si dicerent ex hominibus baptismum Johannis; timebant a Christo convinci, si dicerent de coelo baptismum Johannis. Fugerunt confusi. Nominato ergo Johanne timuerunt, conturbati tacuerunt. Et ille: *Nec ego dicam vobis, in qua potestate ista facio.*

Anacephalaeosis et Adhortatio.

8. Parata est ergo lucerna Christo Domino nostro Johannes Baptista. Inimici ejus calumniosi interrogatores prolato lucernae lumine confusi recesserunt. Impletum est: *Inimicos ejus induam confusione.* Nos autem, Fratres! et per Johannem Baptistam praecursorem agnoscentes Dominum, immo et per ipsius Domini testimonium, de quo ait: *Habeo testimonium majus Johanne*, credentes in Christum efficiamur corpus capitis ipsius, ut unus Christus sit caput et corpus, et in omnibus nobis unum factis implebitur: *Super ipsum autem florebit sanctificatio mea.*

SERMO XII.

IN VIGILIIS APOSTOLORUM PETRI ET PAULI. *)

Petrus a Domino de dilectione ter interrogatus.

1. Omnia, quae modo leguntur de sancto Evangelio, post resurrectionem Domini gesta et dicta

E

e) Hinc Sermo videtur habitus sub Vesperam. Confer *Ducang. Gloss.* v. *Lucernarium.*

*) In Codice *fol.* 28. inscriptus: *Sermo sancti Augustini ep. In Vigiliis Apostolorum.* Elegans et gravis contra Schisma Donatistarum. Inserendus Editioni post *Sermonem* CCXCIV.

dicta ſunt. Audivimus ergo Dominum Jeſum Chriſtum interrogantem Apoſtolum Petrum, interrogantem autem, utrum diligeret eum.

Joh. XXI.

Interrogabat ergo Dominus ſervum, magiſter diſcipulum, creator hominem, redemtor liberatum, firmitas trepidum, praeſcius ignarum, et, ubi ſe faciebat interrogantem, ibi oſtendebat docentem. Non enim aliquid Chriſtus neſciret, quod Petrus in corde geſtaret. Interrogat ſemel. Reſpondet ille; nec ſufficit. Interrogat iterum; nec aliud, ſed hoc, quod interrogaverat, hoc idem etiam ille reſpondet. Tertio repetitur interrogatio, tertio reſpondet dilectio. Ille enim ter interrogabatur propter amorem, qui ter negaverat per timorem. Cum Dominus moreretur, timuit, timuit et negavit; reſurgens autem Dominus amorem inſeruit, timorem fugavit. Quid enim jam timeret Petrus? Nam, quando negavit, utique ideo negavit, quia mori timuit. Reſurgente Domino quid timeret, in quo mortem mortuam reperiret? Certe ille nempe ipſe interrogabat vivus, qui ſepultus eſt mortuus. Ille aderat, qui in ligno pependerat. Quando judicabatur Dominus noſter Jeſus Chriſtus a Judaeis, tunc Petrus interrogatus, et, quod pejus eſt, a muliere, et, quod eſt dedecoroſius, ab ancilla, timuit, et negavit. Sub ancilla trepidavit, ſub Domino fortiter ſtetit. Confitenti autem amorem ſuum ſemel, et iterum, et tertio oves ſuas commendavit. *Diligis me?* inquit. *Domine! tu ſcis, quia amo te.* Et ille: *Paſce agnos meos.*

Joh. XXI. 16.

Hoc ſemel, hoc iterum, hoc tertio; tanquam non eſſet, ubi oſtenderet Petrus amorem ſuum in Chriſtum, niſi eſſet paſtor fidelis ſub Principe omnium paſtorum. *Amas me? Amo.*

Ibid. 17.

Et quid mihi praeſtiturus es amans me? Quid mihi collaturus es homo creatori tuo? Quid collaturus es de amore tuo redemtori tuo, ut multum, miles regi tuo? Quid es collaturus? Hoc ſolum exigo. *Paſce oves meas.*

Ibid. 17.

Contra eos, qui gregem Domini dividunt.

2. Videte tamen, Fratres! propter homines ſervos malos, qui de grege Domini peculia ſibi fecerunt, et, quod non emerant, diviſerunt. Extiterunt enim quidam ſervi infideles, diviſerunt gregem Chriſti, et de grege ipſius quodammodo furtis ſuis peculia ſibi fecerunt, et audis eos dicere: Oves meae ſunt illae. Quid quaeris ad oves meas? Non te inveniam ad oves meas. Si et nos dicamus meas, et illi dicant ſuas, perdidit Chriſtus oves ſuas. Ponite vobis ante oculos Principem paſtorum, Dominum gregis ſui ſtantem, et diſcernentem, et dijudicantem inter ſervos ſuos. Tu quid dicis? Oves meae ſunt iſtae. Et tu quid dicis? Iſtae ſunt oves meae. Quas ego emi, ubi ſunt? Servi mali! oves veſtras dicitis, et, quod emi, vobis vendicatis, cum vos, ſi non emerem, periretis? Nos, abſit, ut dicamus vos oves noſtras! Non eſt iſta vox catholica, non eſt germana, non eſt Petri, quia eſt contra Petram. Oves eſtis, ſed illius, qui emit et nos, et vos. Unum Dominum habemus. Paſtor eſt, ſed non conductus. Suas paſcit, et, quod nemo facit de ovibus, et pretium dedit, et inſtrumentum confecit. Quaere pretium. Sanguis ipſius eſt. Quaere inſtrumentum. Evangelium eſt, quod modo, cum recitaretur, audiſtis. Quid dixit Petro? *Amas me? Amo. Paſce oves meas.* Nunquid tuas? Vultis noſcere, cui dicat tuas? Audite in Libro ſancto, qui vocatur Canticum Canticorum. Leguntur ibi ſancta Amatoria: Sponſus et Sponſa, Chriſtus et Eccleſia. Et ille totus Liber quaſi Carmen eſt Nuptiarum, quomodo dicunt Epithalamium, ſed cubilis ſancti, cubilis caſti. *In ſole* enim *poſuit tabernaculum ſuum*, hoc eſt, in luce, in publico, ubi pateret, et non lateret, *et ipſe tanquam ſponſus proceſſit de thalamo ſuo.* Accepit enim conjugem, humanam carnem. Thalamus ejus erat uterus virginalis.

Pſalm. XVIII. 6.

Illic ſibi conjunxit Eccleſiam, ut impleretur, quod ante praedictum eſt: *Et erunt duo in carne una.*

Gen. II. 24. Matth. XIX. 5. &c.

Contra Donatiſtas gregem Domini Africa concludentes.

3. Loquebantur ergo inter ſe amantes iſti, Chriſtus et Eccleſia. Ait illi Eccleſia: *Annuntia mihi, quem dilexit anima mea! ubi paſcis, ubi cubas in meridie?* Quare volo, ut annunties mihi, *ubi paſcis, ubi cubas in meridie? Ne forte fiam ſicut operta ſuper greges ſodalium tuorum.*

Cant. I. 6.

Ideo, inquit, volo, ut annunties mihi, *ubi paſcis, ubi cubas in meridie*, ut quando ad te venio, non errem, *ne forte quaſi operta fiam ſuper greges ſodalium tuorum*, id eſt, irruam in greges non tuos, ſed ſodalium tuorum, *velut operta.* Quid eſt aliud *operta*, *a)* niſi quaſi latens et ignorata? Solent Donatiſtae in his verbis dicere ſenſum ſuum, non ſenſum Scripturarum. Hoc enim ſolent dicere: Africa meridies eſt, meridies mundi Africa eſt; ideo Eccleſia interrogat Dominum, *ubi paſcis, ubi cubas?* et reſpondet ille: *In meridie*; quaſi: Noli me quaerere, niſi in Africa. Lege, et intellige, Mens haeretica! Speculum tibi proponitur modo. Hic te inveni. Intellige, quia adhuc Sponſa interrogat. Quare facis jam reſpondentem Sponſum? Vel femininum genus agnoſce. *Ubi paſcis, ubi cubas in meridie? Ne forte fiam ſicut operta. Operta*, puto, femina eſt, non maſculus. Ergo, o Domine! ſit meridies Africa. Sic intelligatur, quomodo ipſi intelligunt. Africa eſt meridies. Hic facta eſt pars Donatiſtae. *b)* Hic magna diviſio, et ſerra diſſenſionis ducta eſt per gregem Chriſti. Ideo interrogat velut Eccleſia transmarina, ubi non eſt facta iſta diviſio: *Annuntia mihi, quem dilexit anima mea! ubi paſcis, ubi cubas in meridie?* Audio enim ibi dici partem Donati, alios Catholicos, alios Donatiſtas. Mihi annuntia, ubi paſcis, ne veniam, et errem ibi. Quaero nuntium, ubi timeo incertum. *Annuntia mihi, ubi paſcis, ubi cubas in meridie?* Quare volo, ut annunties mihi? *Ne forte fiam ſicut operta*, quia parti Donati quaſi oper-

a) Ita Hebr. עטיה. Graec. Περιβαλλομενη. Vulg. vero *vagans*, quaſi נטיה.

b) Ita Membranae; ſed puto, *Donati*.

operta sum, quasi ignorata sum. Ibi praedicor, et illos latet.

Donatistae, magis caeci, quam Judaei. 4. Haec dicunt Scripturae: *Erit in novissimis temporibus manifestus mons Domini paratus in cacumine montium, et exaltabitur super* Isa. II. 2. *colles, et venient ad eum universae gentes.* Mons dicitur, et parti Donati opertus est mons. Qui offendit in lapidem, ignoscendum est illi. Qui offendit in montem, quales oculos habet? Fratres mei! Excusabiliores sunt Judaei. Judaei enim in lapidem offenderunt, Haeretici in montem offendunt. Quomodo offenderunt Judaei in lapidem? Quia adhuc Christus, quando patiebatur, parvulus erat, et dictum est: *Offenderunt* Rom. IX. 32. *in lapidem offensionis.* Daniel autem sanctus vidit visum, et scripsit, quod vidit, et ait, vidisse se lapidem praecisum *de monte sine mani-* II. 34. *bus.* Christus est de gente Judaeorum veniens. Erat enim et ille *c)* mons, quia regnum habet. Quid est *sine manibus?* Sine opere humano lapis praecisus, quia masculinum opus non accessit ad Virginem, ut nasceretur sine opere humano. Lapis praecisus *de monte sine manibus*, et confregit statuam, in qua significabantur regna terrarum. Et quid dictum est? Iste est lapis, in quem offenderunt Judaei. *Offenderunt in lapidem offensionis.* Quis est mons, in quem offenderunt Haeretici? Audi ipsum Danielem. *Et crevit lapis ille*, ait, *et factus est mons magnus,* Ibid. 35. *ita, ut impleret universam faciem terrae.* Merito Psalmus Christo Domino resurgenti ait: *Exaltare super coelos, Deus! et super omnem terram gloria tua.* Quid est *super omnem terram* Psalm. CVII. 6. *gloria tua?* Super omnem terram Ecclesia tua, super omnem terram sponsa tua. Et tamen dicit: *Annuntia mihi, quem dilexit anima mea!* Jam ubique sum, jam omnes terras teneo, et Afris *operta* sum. Ergo *annuntia mihi, ne forte fiam sicut operta super greges*, non ovium tuarum, sed *sodalium tuorum.* Sodales enim fecerunt schismata. Qui sunt Sodales? Qui ad mensam Domini accesserunt, de quibus dicit alio Psalm. XL. 10. loco Psalmus: *Qui edebat panes meos;* de quibus dicit: *Si inimicus exprobrasset mihi, sustinuissem utique, et, si is, qui oderat me, super me magna locutus fuisset, absconderem me utique ab eo. Tu vero, homo unanimis, dux meus, et notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos! in domo Domini ambulavimus cum con-* Psalm. LIV. 13.--15. *sensu.* Aliquando cum consensu, modo cum dissensu, quia sine sensu. Hi sunt Sodales, quos timebat illa, ne in illos incideret. Timeo, inquit, ne errem; timeo, ne quasi *operta* irruam in greges Sodalium tuorum, ne errando peream, ne baptismum, quem accepi, iterando totum perdam.

Dehortatio a Schismate. 5. Audistis solicitudinem Sponsae, audite responsum Sponsi. Cum hoc dictum esset a Sponsa, continuo Sponsus: *Nisi cognoveris temetipsam, o pulchra inter mulieres,* Catholica, pulchra inter haereses! *nisi cognoveris temetipsam*, nisi attenderis ibi te nosse, ubi me di- Cant. I 7. dicisti, nisi Scripturas meas praeposueris humanis rumoribus, nisi te cognoveris, quia ubique es, nisi te cognoveris, quia tu designata es, ubi dictum est: *Postula a me, et dabo tibi gentes haereditatem tuam; nisi* ergo *cognoveris temet-* Psalm. II. 8. *ipsam*, quid? *Exi tu! Nisi cognoveris, exi!* Malum verbum, luctuosum verbum: *Exi!* Avertat Deus a nobis! Videte, de quibus dictum est: *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis.* I. Joh. II. 19. Malo servo dicitur: Exi! quia *servus non manet in domo in aeternum, filius manet in aeternum.* Vultis videre, quia malo servo dicitur: Joh. VIII 35. Exi? Bono servo quid dicitur? *Intra in gaudium Domini tui.* Ergo unusquisque, qui audit, Matth. XXV. 21. unusquisque, qui membrum est Sponsae ejus, timeat, quod dicitur: *Nisi cognoveris temetipsam, o pulchra inter mulieres! exi tu in vestigiis gregum.* Quid est *in vestigiis gregum?* Per Cant. I. 7. errores hominum, non in voce Pastoris. Nos, Fratres! non exeamus *in vestigiis gregum.* Habemus vestigia Pastoris, quae sequendo non erramus. *Christus pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus.* Er- I. Petr. II. 21. go, *nisi cognoveris temetipsam, exi tu in vestigiis gregum, et pasce haedos tuos.* Et *haedos*, et *tuos.* Nostis oves ad dexteram, haedos ad Cant. I. 7. sinistram. *Et pasce haedos tuos.* Quare *haedos tuos?* Quia exis, pascis, sicut Donatus, *haedos tuos.* Si autem non exis, pascis, sicut Petrus, *oves meas.* Joh. XXI. 17.

SERMO XIII.

IN NATALI LAURENTII MARTYRIS. *)

Laus S. Laurentii, et quomodo agenda Festa Martyrum. 1. Propter fastidium auditoris sermo subtrahendus fuit, sed propter obsequium Martyris exhibendus. Ita ergo adjuvante Domino moderabitur, ut nec onerosus sit, nec forte diminutus, *a)* quantum sufficientiae satis est. Illuxit dies Romae solemnissimus, qui magna frequentia populi celebratur. Adjungimur nos, quamvis absentes corpore, praesentes tamen spiritu Fratribus nostris in uno corpore sub uno capite. Neque enim, ubi sepulchrum corporis ejus est, ibi tantum memoria meriti ejus. Devotio ubique debetur. Caro uno loco ponitur, sed spiritus victor cum illo est, qui ubique est. Erat beatus Laurentius in corpore, sicut accepimus, adolescens, vir gravis in animo, quem multum commendabat aetas viridior, corona immarcescibilior. Erat autem Diaconus, officio inferior Episcopo, corona aequatus Apostolo. Haec autem solemnitas omnium martyrum gloriosorum ad hoc instituta est in Ecclesia, ut ad imitationem, qui non viderunt patientes, adducantur fide, commemoren-

 tur

c) Lego: *illa*, nempe Judaea gens.

*) In Codice *fol.* 31. *pag.* 2. inscriptus: *Sermo sancti Augustini ep. in Natali sancti Laurentii.* Initium innuit, turbatum aliquid fuisse a quibusdam, qui Martyrum festos dies intempestivis tripudiis profanabant, quo etiam infra *n.* 4. pertinet. Cetera varii argumenti. Sermo in Editione collocandus post *Sermonem* CCCV.

a) Excidit fortasse: *sed.*

tur *b)* solemnitate. Excideret enim fortasse de cordibus hominum, quod non anniversarius ordo repeteret. Et non omnium martyrum ubique possunt esse ferventes solemnitates, nam quotidie non deessent. Non enim vel unus dies inveniri in anni cursu potest, quo non per diversa martyres coronati sunt. Sed ferventiores solemnitates, si continuae essent, afferrent fastidium; intervalla autem renovant affectum. Nos tantum audiamus, quod jussum est, attendamus, quod promissum est. In cujuslibet martyris solemnitate ita praeparemus cor nostrum festivitati ejus, ut non separemur ab imitatione ejus.

Martyrum exemplum stimulus ad bene vivendum, et vigilandum contra Diabolum.

2. Homo enim erat, et nos homines sumus. A quo ille factus est, ab ipso et nos. Quo pretio emtus est, ipso et nos. Non debet itaque homo Christianus dicere: Quare ego? Immo non debet dicere: Ego non. Sed: Quare et ego non? Audistis beatum Cyprianum martyrum et exemplum et tubam: *In persecutione*, inquit, *militia, in pace conscientia coronatur. c)* Nemo ergo sibi putet deesse tempus. Non semper adest tempus passionis, semper autem est devotionis. Nec se quisquam infirmum putet, ubi Deus vires operatur, ne, cum sibi timet, de ipso operatore desperet. Propterea in exemplis martyrum omnes aetates Deus esse voluit, et utrumque sexum. Coronati sunt senes, coronati sunt juvenes, coronati adolescentes, coronati pueri, coronati viri, coronatae feminae. Et in feminis omnis aetas coronata est, nec dixit femina: Impar sum sexu ad devincendum diabolum. Attendit magis hostem dejiciendum, a quo dejecta est, et expugnandum fide, cui consenserat seductione. Nunquid et feminae de suis viribus praesumserunt? Omni enim homini dictum est: *Quid enim habes, quod non accepisti?* Gloria ergo martyrum gloria Christi praecedentis martyres, implentis martyres, coronantis martyres. Veruntamen, quamvis alio sit tempore pax, alio persecutio, deest alicui tempori occulta? Nunquam deest. Leo ille draco, nec semper saevit, nec semper insidiatur, sed semper persequitur. Quando saevitia est aperta, non sunt occultae insidiae. Quando occultae sunt insidiae, non est aperta saevitia. Id est, quando ut leo rugit, non ut draco serpit. Quando ut draco serpit, non ut leo rugit; tamen, quia aut leo est, aut draco, semper persequitur. Quando tacet fremitus, insidias cave. Quando insidiae produntur, in fremitu leonem devita. Et leo autem, et draco devitatur, si semper cor in Christo servetur. Quidquid in hac vita metuendum est, transiturum est. In alia vero vita et, quod amandum est, non transit, et quod timendum est, non transit.

I.Cor.IV.7.

Nos potius Abrahae Filii, quam Judaei.

3. Certe modo in Evangelio Dominus alloquebatur Judaeos, et dicebat eis: *Vae vobis, Scribae, et Pharisaei! quia extruitis monumenta Prophetarum, et dicitis: Si essemus tempore patrum nostrorum non consentiremus eis in necem Prophetarum. Certe testimonium perhibetis, quia filii estis eorum, qui occiderunt Prophetas. Et vos implebitis mensuram patrum vestrorum.* Cum enim dixissent: *Si essemus tempore patrum nostrorum, non consentiremus eis in necem Prophetarum,* confirmaverunt se filios esse illorum. Nos autem, si rectum iter tenemus, non dicimus patres nostros, qui occiderunt Prophetas, sed patres nostros dicimus, qui occisi sunt a patribus illorum. Sicut enim degenerat quisque moribus, sic filius fit moribus. Quia utique, Fratres! filii Abrahae dicti sumus, Abrahae nec faciem novimus, nec de genere ejus stirpem carnis ducimus. Quomodo ergo ejus filii? Non in carne, sed in fide. *Credidit* enim *Abraham Deo, et deputatum est illi ad justitiam.* Si ergo justus Abraham, quia credidit, omnes post Abraham imitantes fidem Abraham facti sunt filii Abraham. Judaei ex carne nati degeneraverunt, nos ex alienigenis orti imitando assecuti sumus, quod illi degenerando perdiderunt. Absit ergo, ut pater illorum Abraham, quamvis de carne venerunt Abraham. Patres illorum illi fuerunt, de quibus et ipsi confessi sunt. Si *essemus*, inquiunt, *tempore patrum nostrorum, non eis consentiremus in necem Prophetarum.* Quomodo dicis, te non fuisse consensurum eis, quos patres tuos dicis? Si patres erant, filius es. Si filius es, consensurus eras. Si autem consensurus non eras, filius non es. Si filius non es, non sunt illi patres. Dominus ergo ex hoc eos convincit facturos, quod illi fecerunt, quia patres suos eos esse nominaverunt. *Certe*, inquit, *testimonium* ipsi *perhibetis* vobis, *quia filii estis eorum, qui occiderunt Prophetas,* quia dixistis eos patres vestros. *Et vos implebitis mensuram patrum vestrorum.*

Matth. XXIII. 29-32.

Gen. XV. 6.

Contra eos, qui Martyrum Memorias intemperantia profanant.

4. Et nunc consideremus, qui sint filii occisorum, et qui sint filii occidentium. Et videtis multos currere ad memorias martyrum, benedicere calices suos de memoriis martyrum, redire saturatos de memoriis martyrum, et tamen discute illos, et invenies inter persecutores martyrum. Per ipsos enim tumultus, seditiones, saltationes omnis luxuriae, quas odit Deus, et modo, quia illos jam coronatos lapidibus non possunt, calicibus persequuntur. Qui erant, et quorum filii erant, quorum saltationes recenti, et prope hesterna memoria de loco sancti Martyris Cypriani prohibitae sunt? *d)* Certe saltabant ibi, et gaudebant ibi, et solemnitatem ipsam, quasi gauderent, magnis votis exspectabant, et ad eum diem semper venire cupiebant. Inter quos numerandi sunt? Inter persecutores martyrum, an inter filios martyrum? Apparuerunt, quando prohibiti in seditionem tumuerunt. Filii laudant, persecutores saltant. Filii hymnos dicunt, illi convivia producunt. Non ergo interest, quomodo honorare videantur. Tales enim sunt,

b) Putem *commoneantur.*

c) Ita sanctus Pugil terminat Tractatum suum *de Exhortatione Martyrii*, qui in Africae Ecclesiis publice legi solitus ex hoc loco Augustini videtur.

d) Confer *Serm.* CCCXI. *in Nat. Cypriani. Edit. Maur.* T. V. *col.* 1252. *n.* 5. ubi *Pestem illam* ope Episcopi sublatam ait.

sunt, qui honorant, quales illi fuerunt, qui dixerunt: Si essemus illis temporibus, non consentiremus patribus nostris in necem martyrum, aut in necem prophetarum. Consentite modo fidei martyrum, et credimus, quia non eratis consensuri interfectoribus martyrum. Martyres unde coronati sunt? Credo, viam Dei ambulando, tolerando, inimicos etiam suos diligendo, pro eis obsecrando. Haec est corona martyrum, hoc meritum Martyrum. Amas, imitaris, laudas, filius es martyris. Vitam fers contrariam, referes et tunc manum contrariam. e)

Afflictis Pauli exemplum proponitur.

5. Proinde, Dilectissimi! quoniam persecutio, sicut dixi, nunquam deest, et diabolus aut insidiatur, aut saevit, semper parati esse debemus corde fixo in Domino, et, quantum possumus, inter istas molestias, tribulationes, tentationes orare nos fortitudinem a Domino, quoniam per nos ipsi parvi et nulli sumus. Quid de nobis dicamus? Paulum Apostolum, cum legeretur, audistis. *Sicut abundant*, inquit, *passiones Christi in nobis, sic abundat per Christum et consolatio nostra.* (II. Cor. I. 5.) Sicut in Psalmo dicitur: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, exhortationes tuae, Domine! jucundaverunt animam meam.* (Psalm. XCIII. 19.) Quomodo hoc dictum est in Psalmo: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, ita exhortationes tuae jucundant animam meam*, sic dictum est ab Apostolo: *Sicut abundant passiones Christi in nobis, sic abundat per Christum consolatio nostra.* Deficeremus, cum adesset persecutio, si deesset consolator. Et quia vires ipsae vel tolerandi, vel quaedam relaxatio vivendi ad tempus propter necessarium ministerium non erant ab ipsis, videte, quid dixerit. *Notum vobis facio, Fratres! de tribulatione nostra, quae facta est in Asia, quia supra modum et ultra vires gravati sumus.* (I. Cor. I. 8.) Tribulatio illa transcendit vires humanas, nunquid et auxilia divina? *Supra modum*, inquit, *et ultra vires gravati sumus.* Quantum ultra vires? Vide, quia de animi viribus dicit: *Ita, ut taederet nos etiam vivere.* Quomodo affectus erat Apostolus multitudine pressurarum, ut, quem caritas vivere instigabat, taedium a vita prohiberet! Quomodo eum caritas vivere cogebat, caritas illa, de qua alio loco dicit: *Permanere autem in carne necessarium propter vos.* (Philip. I. 24.) Ecce tanta increverat persecutio, et tanta tribulatio, ut taederet eum etiam vivere. Ecce timor et tremor venerunt super eum, et contexerunt eum tenebrae; sicut audistis, cum diceretur in Psalmo. Vox enim corporis Christi est, vox membrorum Christi. Vis ibi agnoscere vocem tuam? Esto membrum Christi. *Timor*, inquit, *et tremor cecidit super me, et contexerunt me tenebrae. Et dixi: Quis dabit mihi pennas sicut columbae, et volabo, et requiescam!* (Psalm. LIV. 6. 7.) Nonne hoc videtur dixisse Apostolus, cum ait: *Ita, ut taederet nos etiam vivere?* Quodam modo taedium passus est a visco carnis, quando volare volebat ad Christum. Abundantia tribulationum infestabat viam, sed non intercludebat. Taedebat vivere, sed hoc non in illa aeterna vita, de qua dicit: *Mihi vivere Christus est, et mori lucrum.* (Philip. I. 21.) Sed quia ex caritate hic tenebatur, quid sequitur? *Si autem vivere in carne hic mihi fructus operis est, et quid eligam, ignoro. Compellor autem e duobus concupiscentiam habens dissolvi, et cum Christo esse. Quis dabit mihi pennas sicut columbae! Manere autem in carne necessarium propter vos.* (Ibid. 22-24.) Cesserat susurrantibus pullis suis, tegebat passis alis, fovebat pullos, sicut ipse ait: *Factus sum parvulus in medio vestrum, tanquam nutrix fovens filios suos.* (I. Thess. II. 7.)

Caritas materna in Paulo, et magis in divina Sapientia.

6. Et videte, Fratres! Modo lectum est in Evangelio: *Quoties volui congregare filios tuos, tanquam gallina pullos suos, et noluisti.* (Matth. XXIII. 37.) Attendite gallinam, attendite et alias aves, quae in nostris oculis nidificant. Ova fovent, pullos nutriunt. Nullam videbitis infirmari cum filiis. Videte gallinae habitum, quando pullos alit, quemadmodum mutatur vox ejus, et in quandam raucedinem frangitur. Pennae ipsae non collectae et alacres, sed hispidae et languidae, ita, ut si videas avem aliam, cujus nidum ignores, non agnoscas, an ova habeat, vel pullos. Gallinam autem cum videris, etiamsi ova ejus non videas, nec pullos ejus videas, ex ipsa voce, et habitu corporis intelligas matrem. Quid ergo fecit mater nostra Sapientia? In carne infirmata est, ut pullos colligeret, ut generaret, ut foveret; sed infirmum Dei fortius est hominibus. Sub has alas infirmitatis carnis suae, sed sub occultam potentiam divinitatis suae colligere volebat filios Jerusalem. Hoc Apostolum suum docuerat, quia hoc in illo ipse faciebat. Hoc enim ait ipse Apostolus. *Vultis experimentum accipere ejus, qui in me loquitur, Christi?* (II. Cor. XIII. 3.) Et passiones Christi dicit in se abundasse, non passiones suas, sed passiones Christi. Erat enim in corpore Christi, et erat membrum Christi, et quidquid cum pullis fovendis agebatur in Apostolo, et in membro suo, caput agebat. Hic ergo Apostolus attendens infirmitatem pullorum suorum affectu et desiderio, ut columba, volare cupiebat, sed caritate filiorum, ut gallina, remanebat. *Ipsi*, inquit, *in nobismetipsis responsum mortis habuimus, ut non fidentes in nobis simus, sed in Deo, qui suscitat mortuos, qui de tantis mortibus eruit nos, et eruet, in quem speramus, quoniam et adhuc eruet.* (II. Cor. I. 9. 10.) *Eruit, et eruet* quid ait? Servat vitam istam nostram vobis. De multis enim mortibus eruit, ne opprimeretur a persecutoribus, ne citius, quam pullis opus erat, coronaretur, secundum illud, quod ait: *Manere autem in carne necessarium propter vos. Sed hoc confidens, novi, quia manebo, et permanebo omnibus vobis ad profectum vestrum, et gaudium fidei.* (Philip. I. 24. 25.) Cupiditas ad aliud rapiebat, necessitas alibi retinebat. *Dissolvi*, inquit, *et esse cum Christo multo magis optimum.* (Ibid. 23.) Istud non dixit *necessarium*, sed opti-

F

e) *Sinistram* puto in extremo Judicio.

optimum. Quod eſt enim optimum, per ſe appetitur, quod neceſſarium, ex neceſſitate aſſumitur; inde neceſſarium nominatur.

Bona opera parit neceſſitas. 7. Neceſſariae rei neceſſitas nomen impoſuit. Proinde nunc nobis neceſſarius cibus eſt iſte, quo utimur; ad ſuſtentandam temporalem vitam neceſſarius cibus eſt; ille autem optimus cibus virtutis, et ſapientiae, panis vivus, ſemper efficiens, nunquam deficiens. *f)* Ille optimus eſt, iſte neceſſarius eſt. Proinde cum tranſierit iſta neceſſitas famis, et ſuſtentandi mortalis corporis, non erit iſte cibus jam neceſſarius. Quid enim ait Apoſtolus? *Eſca ventri, et venter eſ-*
I. Cor. VI. 13. *cis; Deus autem et hunc et has evacuabit.* Quando autem evacuabit? Quando corpus hoc animale reſurgens fit ſpirituale. Ibi enim nulla erit indigentia, et non ibi erunt opera neceſſitatis. Omnia enim iſta, Fratres! et bona, quae hic dicuntur, opera, et ea ipſa opera, quae monemur, ut faciamus quotidie, neceſſitatis opera ſunt. Quid tam bonum, quid tam praeclarum, quid tam laudabile Chriſtiano, quam frangere panem eſurienti? Egenum ſine tecto inducere in domum? Videre nudum, et veſtire? Videre mortuum, et ſepelire? Videre litigantem, et concordare? Videre infirmum, et viſitare, aut curare? Omnia haec laudabilia opera ſunt. Attendite et videte, quia neceſſitas ea peperit. Frangis enim panem, quia vides eſurientem. Si nemo eſuriret, cui frangeres panem? Tolle neceſſitatem alterius miſeriae, non erit opus tua miſericordia. Sed tamen per haec opera, quae neceſſitas genuit, pervenimus ad illam vitam, ubi neceſſitas non erit, quomodo per navem ad patriam. In patria ſemper manſuro, nunquam peregrinaturo navis opus non erit; ſed illa navis, quae ibi opus non erit, illuc ipſa perducit. Cum perventum fuerit, iſta non erunt, ſed niſi hic adimpleantur, illuc perveniri non poteſt. Eſtote itaque alacres in bonis operibus neceſſitatis, ut ſitis beati in perfruitione illius aeternitatis, ubi jam neceſſitas moritur, quia mater omnium neceſſitatum mors ipſa morietur. *Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem.* Quando dicetur morti: *Ubi eſt, mors! victoria tua? ubi eſt,*
I. Cor. XV. 53-55. *mors! aculeus tuus?* abſumtae morti, et devictae
Ibid. 26. dicetur: *Quia noviſſima inimica deſtruetur mors.*

Vita iſthaec perpetua pugna eſt cum morte. 8. Modo autem omnibus neceſſitatis operibus cum morte pugnatur. Defectus enim omnis ad mortem trahit, et ſuſtentatio omnis a morte revocat, et ita mutabile eſt corpus, ut quodammodo aliae mortes aliis mortibus pellantur. Quidquid aſſumitur, ubi diu perſeverari non poteſt, quodam modo inchoatio mortis eſt. Jam videte iſtam vitam. Si quidquid aſſumitur, ubi permaneri diutius non poteſt, ubi, ſi diutius permanſeris, moreris, inchoatio mortis eſt, et tamen, niſi aſſumatur, alia mors non pellitur. Verbi gratia, non manducat. Si manducaverit, et digerit, reficitur. Cum non manducat, aſſumit jejunium, ut mortem, quam factura erat crapula, repellat a ſe. Niſi aſſumſerit abſtinentiam et jejunium, non a ſe illud repellet. Rurſus in hoc jejunio, quod aſſumſit, ut mortem crapulae repelleret, ſi perſeverare in illo voluerit, aliam mortem famis timebit. Sicut ergo aſſumſit jejunium, ut mortem crapulae devitaret, ſic aſſumturus eſt cibum, ut mortem jejunii devitet. Quidquid enim horum aſſumſeris, ſi in eo perſeveras, deficies. Ambulando fatigatus eras, ſi permanſeris in ambulando, fatigatione ipſa deficies, et morieris. Ut ergo non deficias ambulando, requieſcis ſedendo. Perdura in ſedendo, et inde morieris. Somnus te gravis oppreſſerat; evigilandum eſt, ne moriaris. Vigilando morieris, niſi rurſus dormieris. Da mihi, quod aſſumas in adjutorium in malum, quod gravabat, pellendum, ubi ſecurus ita ſis, ut in eo perſeverare velis. Quidquid aſſumſeris, hoc ipſum timendum erit. Ergo in omni mobilitate et mutabilitate defectionum, et adjutoriorum cum morte pugnatur. Cum autem corruptibile hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc induerit immortalitatem, dicetur morti: *Ubi eſt, mors! contentio tua? ubi eſt, mors! aculeus tuus?* Videbimus, laudabimus, permanebimus. Nulla erit ibi indigentia, nullum adjutorium requiretur. Non invenis mendicum, cui panem frangas, aut peregrinum, quem in domum recipias. Non invenis ſitientem, cui calicem porrigas, nec nudum, quem cooperias, nec aegrotum, quem viſites, nec litigantem, quem concordes, nec mortuum, quem ſepelias. Omnes cibo juſtitiae et potu ſapientiae ſaginantur, omnes immortalitate veſtiti ſunt, omnes in patria ſua aeterna vivunt. Omnium ſanitas ipſa aeternitas eſt, aeterna ſanitas, aeterna concordia. Nemo litigat, nemo judicem quaerit, nemo arbitrum compoſitionis, nemo ſententiam ultionis. Nulla aegritudo, nulla mors.

9. Haec dicere potuimus, quae ibi non erunt; quae vero ibi erunt, quis dicat! *Quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit.* Recte ergo Apoſtolus: *Non ſunt condignae paſſiones hujus temporis ad ſuperventuram gloriam, quae revelabitur in nobis.* Quidquid paſſus fueris, o Chriſtiane! ſcito nihil eſſe ad id, quod accepturus es. Certe hoc fide retinemus, de corde tuo hoc non recedat. Non potes hoc capere, et videre, quid eris, quale ergo erit, quod ab eo, qui capturus eſt, capi non poteſt! Utique nos erimus, quod erimus, et capere non poſſumus, quod erimus. Supergreditur omnem infirmitatem noſtram, ſupergreditur omnem cogitationem noſtram, ſupergreditur omnem intellectum noſtrum, et tamen nos erimus. *Dilectiſſimi,* ait Johannes, *filii Dei ſumus;* utique jam adoptione, fide, pignore. Pignus accepimus, Fratres! Spiritum ſanctum. Quando fallit, qui tale pignus dedit? *Filii Dei,* inquit, *ſumus, et nondum apparuit, quid erimus. Scimus,* inquit, *quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum, ſicuti*

Bona vitae aeternae captum noſtrum excedunt.
I. Cor. II. 9.
Rom. VIII. 18.

f) Iſthaec περικοπή fortaſſe paullo aliter interpungenda foret.

I. Joh. III. 2. *ti est.* Dixit: *nondum apparuit*, et id, quod *nondum apparuit*, non dixit. *Nondum apparuit, quod erimus.* Diceret: Illud erimus, et tales erimus! Quidquid diceret, cui diceret? Non audeo dicere: Quis diceret? sed certe: Cui diceret? Et forte enim erat, qui diceret, quia ipse est, qui in Christi pectore recumbebat, et de ejus pectore in illo convivio sapientiam bibebat, qua sapientia saginatus eructavit: *In prin-*
Joh. I. 1. *cipio erat Verbum.* Ergo hoc dixit: *Scimus, quia, cum apparuerit, quod erimus, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est.* Cui similes? Utique ei, cujus filii sumus. *Dilectissimi*, ait, *Filii Dei sumus, et nondum apparuit, quod erimus. Scimus, quia, cum apparuerit, similes ei erimus*, cujus filii sumus, *quoniam videbimus eum, sicuti est.* Jam modo, si vis esse, cui similis eris, si vis nosse, cui similis eris, attende ipsum, si potes. Nondum potes. Ergo nescis, cui similis eris, propterea nescis, quantum similis eris. Nesciendo ergo adhuc, quod est ille, nescis, quod eris et tu.

Mutuum Orationis suffragium commendatur. 10. Hoc ergo meditantes, Carissimi! semper expectemus gaudium nostrum sempiternum, et semper oremus fortitudinem in laboribus et tentationibus temporalibus, sive nos pro vobis, sive vos pro nobis. Ne putetis enim, Fratres! nostras orationes esse vobis necessarias, et vestras orationes nobis non esse necessarias. Invicem nobis necessariae sunt orationes pro invicem, quia ipsae orationes pro invicem caritate conflantur, et hoc sacrificium tanquam de ara pietatis suavissime fragrat Domino. Si enim Apostoli dicebant, ut oraretur pro illis, quanto magis nos longe impares, sed utcumque vestigia eorum sequi cupientes, et quantum assequamur, nec scire valentes, nec dicere audentes. Illi ergo tales Viri orari pro se volebant ab Ecclesia, et dicebant: *quia gloria vestra sumus, sicut et vos nostra in diem Domini*
II. Cor. I. 14. *nostri Jesu Christi.* Invicem pro se orabant ante diem Domini nostri Jesu Christi, gloria in die, infirmitas ante diem. Oretur in infirmitate, ut gaudeatur in gloria. Etenim diversis temporibus illuc tamen uno tempore omnes perventuri sumus. Hinc exeundi diversa sunt tempora; illic accipiendi unum tempus est. Semel enim et simul congregabimur, ut accipiamus, quod diversis temporibus et credidimus, et desideramus. Quemadmodum operarii illi in vinea alii ducti sunt hora prima, alii hora tertia, alii sexta, alii
Matth. XX. nona, alii decima. Diversis temporibus vocati sunt, sed uno tempore merces omnibus persolvitur. Conversi ad Dominum &c.

SERMO XIV.

IN NATALI CYPRIANI MARTYRIS. *)

S. Cypriani Laus in Domino. 1. Sancta solemnitas beatissimi Martyris, quae nos in nomine Domini congregavit, de meritis et gloria tanti Martyris exigit aliquid digne dici. Virtutibus enim ejus et gloriae posset forte humana lingua sufficere, si se voluisset ipse laudare. Veruntamen et nos devotione magis, quam facultate laudemus eum, immo Dominum laudemus in eo, Dominum in illo, et illum in Domino. Quid enim esset in Domino, vox martyrum de Psalmo modo, cum legeretur, audita est: *Auxilium nostrum in nomine Domini.* Si Psalm. CXXIII. 8.
auxilium omnium nostrum in nomine Domini, quanto magis martyrum. Ubi major pugna, ibi majus auxilium necessarium est. Duo sunt enim, quae faciunt Christianorum angustam viam: voluptatis abjectio, et tolerantia passionis. Vincis, quicunque confligis, si viceris, quod libet, et terret. Vincis, inquam, Christiane! quicunque confligis, si viceris, quod libet, et terret. Aliud, quod libet, aliud, quod terret. Sed nunc de martyrum agitur gloria. Facile est martyrum Solemnia celebrare; difficile est martyrum passiones imitari.

2. Angustam, ut dicere coeperam, et Quibuscum confligendum Christiano.
arctam Christianorum viam duae res faciunt: contemtus voluptatis, et tolerantia passionis. Quisquis ergo confligit, sciat se cum toto mundo confligere, et confligens cum toto mundo, haec duo vincat, et vincit mundum. Vincat, quidquid blanditur, vincat, quidquid minatur. Voluptas enim falsa est, poena transitoria. Si vis intrare per angustam portam, claude portas cupiditatis, et timoris. His enim tentat ille tentator ad evertendam animam. Janua cupiditatis promittendo tentat; janua timoris minando tentat. Est, quod cupias, ut ista non cupias. Est, quod timeas, ut ista non timeas. Non auferatur cupiditas, sed mutetur. Timor non extinguatur, sed in aliud transferatur. Quid cupiebas? Quid mundo blandienti cedebas? Quid cupiebas? Voluptatem carnis, concupiscentiam oculorum, ambitionem seculi. Nescio, quis istorum trium capitum est carnis infernus. Sed audi Apostolum Johannem, qui super pectus Domini discumbebat, et hoc in Evangelio eructabat, quod in convivio Christi bibebat, audi eum dicentem: *Nolite diligere mundum, neque ea, quae sunt in mundo. Si quis dilexerit mundum, non est caritas Patris in illo, quoniam omnia, quae in mundo sunt, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et ambitio seculi.* Dicitur ergo mundus hoc coelum et terra. I Joh. II. 15. 16.
Non ipsum mundum vituperat, qui dicit: *Nolite diligere mundum.* Qui enim istum vituperat, artificem mundi vituperat. Audiat mundum bis uno loco nominatum sub diversis significationibus. De Domino Christo dictum est: *In hoc mundo erat, et mundus per eum factus est, et mundus eum non cognovit. Mundus per eum factus est.* Joh. I. 10.
Auxilium nostrum in nomine Domini, qui fecit coelum et terram. Mundus per eum factus est. Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi. Psalm. CXXIII. 8.
Auxilium meum a Domino, qui fecit coelum et terram. Iste mundus a Deo Psalm. CXX. 1. 2.

 factus

*) In Codice *fol.* 36. *p.* 2. inscriptus: *Item Sermo sancti Augustini ep.* De triplici Christianorum pugna, et graviter contra Paganorum Spectacula. Editioni inserendus post Sermonem CCCXIII.

factus eft, *et mundus eum non cognovit.* Dilector mundi, amator operis, contemtor artificis! amor tuus migret! Rumpe funes a creatura, alliga ad creatorem! Muta amorem, muta timorem! Non enim faciunt bonos et malos mores, nifi boni vel mali amores. Magnus ifte vir, dicet aliquis, bonus eft, magnus eft. Unde? quaefo. Multa novit. Quid diligat, quaero, non, quid fciat. *Nolite ergo diligere mundum, neque ea, quae funt in mundo. Si quis dilexerit mundum, non eft caritas Patris in illo, quoniam omnia, quae in mundo funt,* (utique in dilectoribus mundi; ea, quae funt in dilectoribus mundi) *concupifcentia carnis eft, et concupifcentia oculorum, et ambitio feculi.* In concupifcentia carnis voluptas eft. In concupifcentia oculorum curiofitas eft. In ambitione feculi fuperbia eft. Qui tria ifta vincit, non ei remanet omnino in cupiditate, quod vincat. Multi rami, fed triplex radix. Quanta mala habet, quanta mala facit carnalis voluptatis appetitio! Inde adulteria, fornicationes, inde luxuria, inde ebrietas. Quidquid titillat fenfus illicite, et mentem penetrat fuavitate peftifera, addicit carni mentem, deturbat exercitatorem, fubdit fervienti imperantem. Et quid poterit homo facere rectum in fe ipfo perverfus?

Contra Spectacula Paganorum. 3. Quae mala facit turpis curiofitas, concupifcentia vana oculorum, aviditas nugacium fpectaculorum, infania ftadiorum, nullo praemio confequente conflictus certaminum! Certant aurigae aliquo praemio, litigant pro aurigis populi aliquo praemio. *a)* Sed delectat auriga, delectat venator, delectat fcenicus. Itane honeftum delectat turpitudo? Muta etiam cupiditatem fpectaculorum! Exhibet Ecclefia menti tuae honorabiliora et veneranda fpectacula. Modo legebatur Paffio beati Cypriani. Aure audiebamus, mente fpectabamus, certantem videbamus, periclitanti quodammodo timebamus, fed Dei adjutorium fperabamus. Denique vultis noffe cito, quid interfit inter fpectacula noftra et theatrica? Nos, quantum in nobis viget fana mens, martyres, quos fpectamus, cupimus imitari. Nos, inquam, fanctos martyres, quos certantes fpectamus, cupimus imitari. Honefte fpectator! in theatris cum fpectas, infanis, fi audes imitari, quem diligis. Ecce ego fpecto Cyprianum, amo Cyprianum. Si irafceris, maledic mihi, et dic: Talis fis! Specto, delector, quantum valeo, lacertis mentis amplector. Video certatorem, audio victorem. Irafcere, ut dixi, et dic mihi: Talis fis! Vide, fi non amplector, vide, fi non opto, vide, fi non cupio, vide, fi non indignum me poffum dicere; refugere tamen, avertique non poffum. Specta tu, delectare tu, ama tu. Noli irafci, fi dixero: Talis fis! Sed parco, non dico. Agnofce amicum. Spectacula muta mecum. Tales amemus, quos imitari, quantum valemus, optemus. Sed infamis eft ille, qui fpectatur; qui fpectat, honeftus eft. Ceffet cupiditas emtoris, et nulla erit turpitudo venalis. Infamiam fpectando confirmas. Quid provocas, quod accufas? Miror, fi amati tui non te afpergit infamia. Sed non te afpergat, immaculata maneat honeftas, fi poteft, fpectatrix libidinum, emtrix turpium voluptatum. Audeo prohibere fpectacula? Audeo prohibere? Audeo plane! Dat mihi fiduciam locus ifte, et qui me conftituit in ifto loco. Potuit fanctus Martyr faevientes fuftinere Paganos, ego non audeam audientes inftruere Chriftianos? Ego metuam tacitas offenfiones, cum ille contemferit apertos furores? Dicam prorfus. Certe redarguar in cordibus audientium, fi falfa dico. Optime facit, omnino optime facit antiqua difciplina Romana, quae omne genus Hiftrionum infami loco deputavit. Non illis ullus honor in Curia, non faltem in plebeja *b)* tribuitur. Undique ab honeftis remoti, et honefti venales *c)* praepofiti. Quid a te propter dignitatem Decurii *d)* removifti, et propter voluptatem tibi in Theatro pofuifti? Confonet dignitati tuae voluptas tua. Et ipfi miferi addicti funt fpectantium cupiditatibus, fpectantium infanientibus voluptatibus. Remove ifta omnia, et liberantur. Mifericordiam in illos facit, qui fpectare noluerit.

Contra Superbiam. 4. Dicta fint haec de concupifcentia oculorum. Ambitio feculi quantum mali habet! Ibi omnis fuperbia. Et quid eft pejus fuperbia? Sententiam Domini audi. *Deus fuperbis refiftit; humilibus autem dat gratiam.* Ergo et ambitio feculi maligna eft. Dicet aliquis: Sine illa non poffunt effe feculi Poteftates. Prorfus poffunt. Nefcio, quis auctor ipforum ait: Suam quisque culpam auctores ad negotia transferunt. *e)* Prorfus poffunt. Rector eft in poteftate conftitutus. Erigat, et rexit. Sed humana mens pergit in elationem. Frenetur elatio. Hominem fe effe cognofcat, qui de homine judicat. Difpar eft dignitas, fed communis eft ipfa fragilitas. Hoc qui pie, fancteque cogitat, et habet poteftatem, et non pergit in elationem. Vicit ifta omnia Cyprianus. Quid enim non vicit, qui vitam ipfam omnibus tentationibus redundantem contemfit. Mortem illi minatus eft judex; ille confeffus eft Chriftum, paratus mori pro Chrifto. Ubi mors venerit, nulla remanebit ambitio, nulla curiofitas oculorum, nulla appetitio fordidarum et carnalium voluptatum. Una vita contemta omnia fuperantur.

Jac. IV. 6.

Cypriani laus repetita. 5. Beatus ergo Cyprianus laudetur in Domino, quia omnia ifta vicit. Quando hoc poffet, fi non adjuviffet Dominus? Quando vinceret, fi non fpectator, qui coronam parabat vincenti, fubminiftraret vires laboranti? Gaudet plane et ipfe, gaudet pro nobis, non pro fe, quan-

a) De ejusmodi contentionibus varia in Martialis Epigram. et in Scriptoribus Hift. Aug.

b) In Conventu Plebis aliquo.

c) Lego: *Vernales*, i. e. Servi domi, et in familia nati.

d) Seu Decurionatus, quod munus in Coloniis et Municipiis Senatorii inftar erat.

e) An Seneca *epift.* 50 ad Lucil. *Ut intelligas, tua vitia effe, quae putas rerum?*

quando in Domino laudatur. Mitis enim eſt valde, et ſcriptum eſt: *In Domino laudabitur anima mea. Audiant mites, et laetentur.* Mitis erat. In Domino vult animam ſuam laudari. In Domino laudetur anima ejus. Honoretur etiam corpus ejus. Quia *pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum ejus.* Sancte celebretur, tanquam a Chriſtianis celebretur. Non enim aram conſtituimus, tanquam Deo, Cypriano, ſed vero Deo aram fecimus Cyprianum. *f)*

Pſalm. XXXI. 3

Pſalm. LXXII. 1.

SERMO XV.

ITEM IN NATALI CYPRIANI MARTYRIS. *)

Gaudium de religioſa Populi frequentia, et victoria Martyrum. *Pſalm.* CXXIII. 6.

1. Pſalmum cantavimus: *Benedictus Dominus, qui non dedit nos in venationem dentibus eorum.* Donis Dei debita gratulatio. *Benedictus Dominus, qui non dedit nos in venationem dentibus eorum!* Vox eſt certe gratulationis, et digna gratulatio. Et quando tantis donis divinis humana ſufficit gratulatio? Quando in iſto loco beatiſſimus Martyr ſacrum ſanguinem fudit, neſcio, utrum tanta hic fuerit turba furentium, quanta nunc eſt multitudo laudantium. Iterum dico; delectat enim me, populum videre in domo Domini religioſiſſime in hunc locum convenientem, et tempora temporibus comparare. Unde iterum dico, et repeto, et veſtris ſenſibus, quanta poſſum, devotione commendo: Quando in iſto loco beatiſſimus Martyr ſacrum ſanguinem fudit, neſcio, utrum tanta hic fuerit turba furentium, quanta nunc eſt multitudo laudantium. Sed, etſi fuit, fuit *benedictus Dominus, qui non dedit nos in venationem dentibus eorum.* Quando occidebant, ſe viciſſe credebant. Vincebantur a morientibus, et gaudebant, ſi vincebantur. Utique furebant. Abſceſſit ergo turba furentium, ſucceſſit multitudo laudantium. Dicat, dicat multitudo laudantium: *Benedictus Dominus, qui non dedit nos in venationem dentibus eorum!* Dentibus quorum? Dentibus inimicorum, dentibus impiorum, dentibus perſecutorum Jeruſalem, dentibus Babyloniae, dentibus civitatis inimicae, dentibus turbae in ſceleribus inſanientis, dentibus turbae Dominum perſequentis, creatorem deſerentis, ad creaturam ſe convertentis, manu facta colentis, a quo facta eſt, contemnentis. *Benedictus Dominus, qui non dedit nos in venationem dentibus eorum!*

Deluſa Perſecutorum a Martyribus conſilia.

2. Vox martyrum eſt. Eorum profecto vox eſt, qui pro Chriſti nomine occidi, quam negando Chriſtum vivere maluerunt. Si ergo illi occidere voluerunt, iſti occiſi ſunt, fecerunt, quod voluerunt illi, paſſi ſunt iſti, quomodo: *Benedictus Dominus, qui non dedit nos in venationem dentibus eorum?* Qualis gratulatio eſt: *Benedictus Dominus, qui non dedit nos in venationem dentibus eorum?* Quia perſecutores non occidere, ſed devorare voluerunt, id eſt, in corpus ſuum transferre. Pagani erant, impii erant, daemonum et idolorum cultores erant. Hoc nos facere volebant, quando devorare cupiebant. Intendite, quid cibo faciamus, quando manducamus. Quid utique facimus, niſi in corpus noſtrum transferimus? Erat corpus impiorum, devoraverunt eos, qui eis ad impia conſenſerunt. In eorum corpus procul dubio tranſierunt. Martyres ergo illi inſtantibus, ut Chriſtus negaretur, et idolum adoraretur, reſtiterunt conſtanter, idolum ſpreverunt, Chriſtum confeſſi ſunt, in corpus eorum conſentiendo non tranſierunt. Dicant, dicant, glorioſe dicant, feliciter dicant, veraciter dicant: *Benedictus Dominus, qui non dedit nos in venationem dentibus eorum!* Retia perfidia eſt, retia impietas eſt, retia Chriſti negatio eſt. Extenta ſunt retia. Audis venantes. Si vis cavere venantes, contemne terrentes. Noſtis, quid faciunt venatores. Ex alia parte tendunt retia, ab alia parte terrent feras, quas cogunt in retia. Malum times, quo terreris? Pejus eſt, quo fugis. Ergo martyres ſancti videntes, ubi venatores tetenderunt retia (ad hoc enim mortem perſecutor minabatur, ut Salvator negaretur) paſſi ſunt, ſed patiendo non ſunt capti. Quali ſagina praedae, quali pinguedine venationis Babylon impia paſceretur, ſi a Cypriano Epiſcopo Dominus negaretur! Quali ſagina, quali venatione, quam optima praeda Babylon impia paſceretur, ſi a Cypriano Epiſcopo, doctore gentium, fruſtratore idolorum, proditore daemoniorum, lucratore paganorum, confirmatore Chriſtianorum, inflammatore martyrum, ſi ergo a tali et tanto Viro Dominus negaretur! Quali venatione Babylon impia laetaretur! *Benedictus Dominus, qui non dedit nos in venationem dentibus eorum!* Saevierunt, perſecuti fuerunt, torſerunt, incluſerunt, alligaverunt, percuſſerunt, incenderunt, beſtiis ſubrepſerunt. *a)* Non eſt Chriſtus negatus, Confeſſor Domini eſt coronatus. Illi ſaevitiam perdiderunt, gloriam Martyres invenerunt. *Benedictus Dominus,* dicat Populus Chriſtianus, dicat omnino, decet, ut dicat: *Benedictus Dominus, qui non dedit nos in venationem dentibus eorum!* Modo, dicat, hic locus impletur populo confitentium, impletur populo unum verum Deum adorantium. Dicat: hic locus; tunc enim ſeges iſta ſeminabatur, quando ille locus ſanguine Martyris rigabatur. Noli mirari, Terra! fertilitatem tuam, ſi rigata es, ut hoc pullulares.

Eccleſia Perſecutorum victrix.

3. Ergo *benedictus Dominus, qui non dedit nos in venationem dentibus eorum!* Quibus enim viribus nos erepti ſumus de dentibus impiorum? Nihil nobis arrogamus, non hoc noſtrae poteſtati tribuimus. *Benedictus Dominus,*

f) Confer finem *Serm.* CCCXIII. et *Serm.* CCCX. *n.* 2. T. V. *edit. Maur.*

*) In Codice *fol.* 37. *p.* 2. inſcriptus: *Item Sermo ſancti Auguſtini ep.* De Martyrum, et Eccleſiae in illis victoria. Sermo fortaſſe notatus a Poſſidio in *Indiculo Opp.* c. 8. *De Venatoribus Dei et Seculi.* Pſalmi enim verſiculus, qui ſupra citatur, exponitur de dentibus Perſecutorum, et de dentibus Eccleſiae, ut in decurſu liquet. Locandus in Editione poſt praecedentem XIII.

a) Ita membranae. Fortaſſe: *Subjecerunt, ſubſtraverunt.*

qui non dedit nos in venationem dentibus eorum! Quid enim eramus, quando terrebamur infirmi a fortibus, humiles a sublimibus, egentes a divitibus, indigentes ab abundantibus? Quid eramus, nisi *auxilium nostrum* esset *in nomine Domini* ejus, *qui fecit coelum et terram?* [Psalm. CXXIII. 8.] Exulta, exulta, Jerusalem! exulta et tu non data in dentes venantium! Exulta et tu! Habes et tu dentes. *Dentes tui, sicut grex detonsarum.* Habes et tu dentes, o sancta Jerusalem, Civitas Dei, Ecclesia Christi! habes et tu dentes. Tibi dicitur in Cantico Canticorum: *Dentes tui sicut grex detonsarum ascendens de lavacro, quae omnes geminos creant, et sterilis non est in illis.* [Cant. IV. 2. VI. 5.] Bene, bene, quod non timuisti dentes Babyloniae! Dentes Babyloniae potestates seculi fuerunt, dentes Babyloniae doctores illicitorum sacrorum fuerunt. His dentibus data non es. Agnosce dentes tuos. Fac tu, quod illi facere voluerunt. Converte te! Et tu habes dentes. *Dentes tui sicut grex detonsarum.* Quid est *detonsarum?* Sarcinas seculares ponentium. Quid est *detonsarum?* Ponentium vellera, tanquam onera sarcinae secularis. Illi erant dentes tui, de quibus scriptum est in Actibus Apostolorum, quia vendiderunt omnia sua, et pretia rerum suarum ante pedes Apostolorum posuerunt, ut distribueretur unicuique, sicut opus erat. [Act. IV. 35.] Percepisti vellera detonsarum tuarum. Ascendit grex ille de lavacro Baptismatis sancti. Omnes pepererunt, quia duo praecepta caritatis impleverunt. Meministis, recordati estis, tanquam instructi acclamastis, cum duo praecepta caritatis commemorarem; quae autem essent, non dixi, et tamen indicium cordis vestri voce suscepi. Agnovistis. Dicam tamen propter eos, qui ad Ecclesiam rarius accedunt. Dominus dicit, Magister veracissimus dicit, Princeps martyrum dicit: *Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua, et diliges proximum tuum tanquam te ipsum. In his duobus praeceptis tota Lex pendet et Prophetae.* [Matth. XXII. 37 — 40.] Dentes ergo tui in Deo vicerunt, quia tales geminos pepererunt. Tibi dicitur habenti tales dentes, tibi dicitur, o Ecclesia! in figura beatissimi Petri: *Surge, macta, et manduca! Surge!* [Act. X. 13.] Petro dictum est, quando vas submissum de coelo in figura animalium omnis generis portabat esurienti Petro, id est, avidae Ecclesiae, *surge!* quid esuris? *Surge!* cibus tibi paratus est. Dentes habes; *macta, et manduca!* Occide, quod sunt, fac, quod es. Occide, quod sunt, verte, in quod es. Bene audisti tales dentes habens, bene mactasti, bene manducasti! Ipsos Judices, quos non timuisti, ad te adtraxisti, ipsas seculi potestates, quas non timuisti, in te convertisti, saevientes sprevisti, honorantes fecisti. Impletum est, quod Domino tuo promissum est: *Et adorabunt eum omnes reges terrae, omnes gentes servient illi.* [Psalm. LXXI. 11.]

4. [Persecutorum, ut Christi, ita Cypriani multi conversi.] Haec persecutores non credebant, quando saeviebant. Quam multi ex ipsis persecutoribus, qui viderunt beatissimum Cyprianum fundentem sanguinem, genua flectentem, cervicem percussori praebentem, hic viderunt, hic spectaverunt, hic de tanto spectaculo exultaverunt, hic, hic morienti insultaverunt! Quam multi ex eis, quod non dubito, postea crediderunt! Non dubitandum, sine dubitatione credendum est. Judaei Christi interfectores, qui pendente illo caput agitaverunt insultantes, et in illo verba, quae voluerunt, dixerunt exultantes, postea in ipsum Dominum, quem crucifixerunt, crediderunt. Haec enim poterat vacare vox Medici in cruce pendentis, et medicamentum sanitatis phreneticis de suo sanguine facientis? Non poterat ergo vacare, et inanis esse vox illa: *Pater! ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt.* [Luc. XXIII. 34.] Non plane vacavit. Erat ibi multitudo eorum, propter quos haec vox de ore resonuit Veritatis. Nam postea facto miraculo adveniente de coelo Spiritu sancto, cum linguis omnium gentium Apostoli loquerentur, stupentes repentinum miraculum, subito compuncti, ad eum, quem occiderunt, conversi sanguinem, quem saevientes fuderunt, credentes biberunt. Hoc plane et de beato Cypriano Christi sancto Martyre nullo modo est dubitandum, quod plurimi eorum, qui occisum impie spectaverunt, in ejus Dominum crediderunt, et forte etiam ipsi imitando pro Christi nomine sanguinem fuderunt. Postremo de illis incertum sit. De illis, qui tunc huic loco affuerunt, qui percussum in isto loco sanctum Cyprianum viderunt, incertum sit, utrum crediderint. Certe isti omnes, aut paene omnes, quorum voces audio exultantium, filii sunt insultantium.

SERMO XVI.

IN NATALI MARTYRUM SCILLITANORUM. *)

1. [Exemplo Martyrum Christus nec propter superflua, nec propter necessaria Mundi bona negandus.] Martyres sancti, Testes Dei, ne vivendo morerentur, moriendo vivere maluerunt, ne timendo mortem negarent vitam, amando vitam contemserunt vitam. Ut negaretur Christus, vitam promittebat inimicus, sed non, qualem

*) In Codice *fol.* 39. inscriptus: *Sermo sancti Augustini ep. In Natali sanctorum Martyrum Scillitanorum.* Passi sunt hi Carthagine circa A. C. 200. numero, ut videtur, duodecim, oriundi ex oppido Scilla, aut Scillite Provinciae Procos. Africae. Acta eorum alia extant apud Baronium ad A. C. 202. alia e Bibliotheca Eccl. Tolet. apud Bollandistas *T. IV. Julii ad diem* XVII. quo illorum memoria agitur. In illorum Basilica Carthagine Augustinus *Sermonem* habuit in Editione CLV. Cum vero Possidius in *Indiculo Opp. c.* 9. *Tractatus duos* notet, de altero ita Guil. Cuperus in *Act. SS. T. cit. p.* 206. *Cum is Sermo nusquam inter Augustini Opera, ne quidem novissime edita, compareat, existimo, eum aut excidisse, aut etiamnum alicubi cum pulvere luctari.* En jam non amplius indecoro pulvere sordidum. Martyrum ipsorum cultus, et Reliquiae Hispaniam, Galliam et Italiam pervaserunt, partimque Romae in SS. Johannis et Pauli Aede in Monte Coelio quiescunt, quem Titulum, dum haec commentarer, ornabat Joseph Card. Garampius, Vir pietate, doctrina, hominum literatorum amore, sacraque dignitate vere eminentissimus, mihique ab illo jam tempore, quo summi Pontificis ad Aulam Caesaream legatione fungebatur, faventissimus, qui has Mentis Augustinianae Reliquias avidissime praestolabatur. Verum, antequam typis absolverentur, ipsius, ut pie speramus, Augustini consortio propius admotus est Romae IV. Non. Majas! — Sermo hic porro in Editione post praecedentem XIII. collocari posset.

lem Chriſtus. Credentes ergo, quod a Salvatore promittebatur, riſerunt, quod perſecutor comminabatur. Fratres! quando Solennia Martyrum celebramus, exempla nobis propoſita noverimus, quae imitando aſſequamur. Non enim iſtam faciendo frequentiam, augemus Martyrum gloriam. Illorum corona populis nota eſt Angelorum. Nos, quod paſſi ſunt, cum legeretur, audire potuimus. Quod autem acceperunt, *nec oculus vidit, nec* I. Cor. II. 9. *auris audivit.* Bona mundi hujus alia ſunt ſuperflua, alia neceſſaria. Hinc paululum, ut loquamur, attendite, et diſtinguamus, ſi poſſumus, quae ſint bona hujus mundi ſuperflua, quae neceſſaria, ut videatis, non eſſe negandum Chriſtum nec propter ſuperflua, nec propter neceſſaria. Superflua mundi hujus quis enumerat? Si ea commemorare voluerimus, magnas moras faciemus. Dicamus ergo neceſſaria. Quaecunque alia erunt, haec erunt ſuperflua. Neceſſaria ſunt in hoc mundo duo iſta: Salus, et Amicus. Iſta ſunt, quae magni pendere, quae non debemus contemnere. Salus, et Amicus naturalia bona ſunt. Fecit Deus hominem, ut eſſet, et viveret. Salus eſt. Sed, ne ſolus eſſet, Amicitia quaeſita eſt. Incipit ergo Amicitia a conjuge et filiis, et progreditur usque ad alienos. Sed, ſi conſideremus, unum nos habuiſſe patrem, et unam matrem, quis erit alienus? Omni homini proximus eſt omnis homo. Interroga naturam. Ignotus eſt? Homo eſt. Inimicus eſt? Homo eſt. Hoſtis eſt? Homo eſt. Amicus eſt? Maneat Amicus. Inimicus eſt? Fiat amicus.

Amor proximi unde, et qualis. 2 Ad haec duo in hoc mundo neceſſaria, Salutem, et Amicum, venit peregrina Sapientia. Invenit omnes ſtultos, errantes, ſuperflua colentes, temporalia diligentes, aeterna neſcientes. Haec Sapientia ſtultis amica non fuit. Cum ergo ſtultis amica non eſſet, et a ſtultis longe eſſet, aſſumſit proximum noſtrum, et facta eſt proxima noſtra. Hoc myſterium Chriſti eſt. Quid tam longe, quam ſtultitia a ſapientia? Quid tam proximum, quam homo, et homo? Quid tam longinquum, inquam, quam a ſtultitia ſapientia? Ergo ſuſcepit hominem ſapientia, et facta eſt homini proxima per id, quod erat proximum. Et ecce, quoniam dixit homini ipſa ſapientia: Ecce pietas eſt ſapientia; ad ſapientiam vero hominis pertinet colere Deum, quia hoc eſt pietas, data ſunt nobis duo praecepta: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua.* Al-
Luc. X. 27. terum: *Diliges proximum tuum tanquam teipſum.* Et ille, qui hoc audivit, ait: *Et quis eſt mihi*
Ibid. 29. *proximus?* Putabat dicturum Dominum: Pater tuus, et mater tua, conjux tua, filii tui, fratres tui, ſorores tuae. Non hoc reſpondit, ſed, qui volebat commendare omnem hominem omni homini proximum, inſtituit narrationem. *Homo, inquit, quidam.* Quis *quidam?* Tamen homo. *Homo quidam.* Quis ergo *homo?* Quidam, ſed tamen homo. *Deſcendebat de Jeruſalem in Jericho, et incidit in latrones.* Ipſi dicuntur la- Ibid. 30.
trones, qui et inſequuntur nos. Vulneratus, ſpoliatus, ſemivivus, in via relictus a tranſeuntibus, a ſacerdote, a levita contemtus eſt, a Samaritano autem tranſeunte animadverſus eſt. Acceſſum eſt ad eum, inſpecta cura, levatus eſt in jumentum, perductus ad ſtabulum, juſſum eſt, curam ei adhiberi, ſumtus impenſus eſt. Interrogatur, qui interrogaverat: Quis erat huic ſemivivo proximus? Quia duo contemſerant, et contemſerant proximi, acceſſit extraneus. Iſte enim homo Jeroſolymitanus proximos habebat ſacerdotes, et levitas, Samaritanos alienigenas. Tranſierunt proximi, et extraneus factus eſt proximus. Quis ergo erat huic homini proximus? Dic tu, qui interrogaveras dicens: *Quis eſt mihi proximus?* Jam reſponde, quod verum eſt. Interrogaverat ſuperbia. Loquatur natura. Quid ergo ait? *Credo, qui cum illo fecit miſericordiam.* Ibid. 37.
Et Dominus ad illum: *Vade, et tu fac ſimiliter.*

3. Redeamus ad cauſam. Jam tria videmus: Salutem, Amicum, Sapientiam. Sed Salus et Amicus etiam de hoc mundo; aliunde Sapientia. Propter Salutem victus et tegumentum, et, ſi mala valetudo occurrerit, medicina. Salvis autem ſalvus loquens Apoſtolus ait: *Eſt autem quaeſtus magnus pietas cum ſufficientia. Nihil, inquit, intulimus in hunc mundum, ſed neque auferre aliquid poſſumus. Victum et tegumentum habentes his contenti ſimus.* Iſta ſunt neceſſaria propter Salutem. Quae autem propter ſuperflua? *Nam, qui volunt, inquit, divites fieri* (propter ſuperflua utique) *incidunt in tentationem, et laqueum, et deſideria multa ſtulta et noxia, quae mergunt hominem in interitum et perditionem.* I. Tim. VI. 6 — 9.
Ubi ergo Salus? Ergo propter Salutem *victum, et tegumentum habentes his contenti ſimus.* Propter Amicum quid? Quid tibi amplius potuit dici, quam: *Diliges proximum tuum tanquam te ipſum?* Ergo Salus tibi, Salus ſit et amico tuo. Propter tegumentum amici: *qui habet duas tunicas communicet cum non habente.* Propter victum amici: *et, qui habet eſcas, ſimiliter faciat.* Paſce- Luc. III. 11.
ris, paſcis, veſtiris, veſtis. Iſta de hoc mundo; aliunde autem, quod eſt ſapientia, diſcis et doces.

Salus et Amicus, duo neceſſaria, quomodo reſpicienda.

4. Conſtituite jam vobis ante oculos agonem martyrum. Venit inimicus, cogit Chriſtum negare. Sed adhuc blandientem inducamus, nondum ſaevientem. Promittit divitias et honores. Superflua ſunt. Qui talibus donis tentantur, ut Chriſtum negent, nondum acceſſerunt ad agonem, nondum certamen invenerunt, a) nondum hoſtem antiquiſſimum vera pugna provocaverunt. Contemſit autem, cui talia promittebantur, Vir fidelis, et ait: Ego propter divitias negabo Chriſtum? Ego propter divitias negabo divitias? Ego propter aurum negabo theſaurum? Nempe ille eſt, *qui* propter nos *pauper factus eſt, cum dives eſſet, ut ejus paupertate nos ditaremur?* Nempe ille eſt, de quo item ait II. Cor. VIII. 9.

Certamen Martyris cum Perſecutore de Superfluis.

G 2 Apo-

a) Malo: *inierunt.*

Apoſtolus: *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiae* Coloſſ. II. 3. *et ſcientiae abſconditi?* Attendis, quod promittis, quia non potes videre, quod tollere conaris. Ego fide video, quod mihi vis auferre, tu oculis carnis, quod vis dare. Meliora ſunt, quae cordis oculus intuetur, quam quae oculus carnis videt. Quae enim videntur, temporalia ſunt, quae autem non videntur, aeterna. Contemno ergo dona tua, inquit fidelis anima, quia temporalia ſunt, ſuperflua ſunt, caduca ſunt, volatica ſunt, plena ſunt periculis, plena tentationibus. Nemo haec habet, quando vult, perdit et, quando non vult. Contemtus eſt promiſſor; accedit alius, id eſt, perſecutor. Contemtus eſt blandiens; eſſe incipit ſaeviens. Contemtus eſt coluber; in leonem converſus eſt. Non vis, inquit, accipere a me divitias ampliores? Si Chriſtum non negaveris, auferam, quas habes. Adhuc in ſuperflua mea Pſalm. LI. 4. ſaevis. *Sicut novacula acuta fecisti dolum.* Capillos radis, cutem non praecidis. Aufer etiam iſta mihi. Immo, quoniam videbas, quod pauperibus exinde dabam, hoſpites ſuſcipiebam, quod monuerat Paulus, faciebam. *Praecipe,* inquit, *divitibus hujus ſeculi, praecipe, non ſuperbe ſapere, neque ſperare in incerto divitiarum, ſed in Deo vivo, qui praeſtat nobis omnia abundanter ad fruendum. Bene faciant, divites ſint in operibus bonis, facile tribuant, communicent, theſaurizent ſibi fundamentum bonum in* I. Tim. VI. 17 — 19. *futurum, ut apprehendant veram vitam.* Haec mihi auferens, iſta opera facturus non ſum. Nunquid apud Deum ideo minor ero, quia volo, et non poſſum? An usque adeo ſurdus ſum adverſus vocem angelorum: *Pax in terra hominibus* Luc. II. 14. *bonae voluntatis?* Tolle ergo ſuperflua mea. *Nihil intulimus in hunc mundum, ſed neque auferre aliquid poſſumus. Victum et tegumentum habentes eo contenti ſimus.*

Certamen Martyris cum Perſecutore de Neceſſariis.

5. Sed ait perſecutor: Tollo victum, tollo tegumentum. Acceſſum eſt ad certamen. Ferventius ſaeviebat inimicus. Tranſita ſunt ſuperflua, perventum eſt ad neceſſaria. *Ne diſcedas a me, quoniam tribulatio proxima eſt!* Pſalm. XXI. 12. Nihil tam proximum animae ſuae, quam caro ſua. Fames, et ſites, et aeſtus in carne ſentis. Ibi te volo videre, Martyr bone! Teſtis Dei! Vide, inquit, vide! *Quis nos ſeparabit a caritate Chriſti?* Quid eſt, quod minaris? Tollo victum, tollo tegumentum. *Tribulatio, an anguſtia, an* Rom. VIII. 35. *fames, an nuditas?* Minetur ex altera parte: Tollo amicum, occido cariſſimos tuos ante oculos tuos, conjugem et filios trucidabo! Occidis, occidis? Non negent, et non occidis. Quid eſt, quia non me terres de me, terres me de meis? Si non negaverint, meos non occidis; ſi negaverint, alienos occidis. Adhuc addat perſecutor, et ſaeviat, et dicat: Si tuos non curas, te ipſum huic luci auferam. Huic luci? Nunquid aeternae luci? Cui luci me auferes? Quam communem habeo et tecum? Non eſt magna, quam vides et tu. Ego pro hoc lumine non negabo lumen. *Erat lumen verum.* Novi, Joh. I. 9. cui dicam: *Quoniam apud te fons vitae, et in lumine tuo videbimus lumen.* Pſalm. XXXV. 10. Tolle vitam, tolle lumen. Habebo vitam, habebo lumen. Habebo vitam, ubi te non patiar interfectorem, habebo lumen, quod mihi, non dicam tu, ſed nec ulla nox poſſit auferre. Vicit Martyr, an aliquid aliud eſt, ubi majus certamen ſpectare debeamus? Non minatur mortem; ſaevit in ſalutem, exarat ungulis, excruciat tormentis, urit flammis, admovet beſtias; et hic vincitur. Quare vincitur? *Quia in his omnibus ſupervincimus per eum, qui dilexit nos.* Rom. VIII. 37.

Quibus modis negetur Chriſtus.

6. Ergo, Fratres mei! non negetur Chriſtus propter ſuperflua, non negetur propter neceſſaria. Nullus ipſo eſt magis neceſſarius. Neceſſaria dicebam: Salutem et Amicum. Peccas propter Salutem, et negas Chriſtum. Amando Salutem non habebis Salutem. Peccas propter Amicum tuum, et, ne illum offendas, negas Chriſtum. Heu me miſerum! Aliquando erubeſcendo negatur. Non ſaevit perſecutor, non expoliat depraedator, non incumbit tortor; tantum ne diſpliceas amico tuo, negas Dominum tuum. Video, quid tibi abſtulerit amicus, oſtende, quid dabit. Quid dabit? Ipſas amicitias, per quas pecces, per quas involvaris, per quas inimicus Dei efficiaris. Iſte tibi amicus non eſſet, ſi tu tibi eſſes. Sed quoniam ipſe inimicus es tibi, amicum putas inimicum tibi. Unde autem ipſe inimicus es tibi? Quia amas iniquitatem. *Qui autem amat iniquitatem, odit animam ſuam.* Pſalm. X. 6. Sed non negatur Chriſtus, ut amico impio et perverſo placeatur, non negatur, ſed ab impio vituperatur, ab impio accuſatur, et a fideli erubeſcendo non defenditur, deſeritur, tacetur, non praedicatur. Saevit lingua blaſphemantis, et nulla eſt laudantis. Quanta mala committuntur quaſi pro neceſſariis, pro victu, pro tegumento, pro ſalute, pro amico, et omnia iſta, quae appetuntur, magis pereunt! Si vero praeſentia contemſeris, dabit tibi Deus aeterna. Contemne ſalutem, habebis immortalitatem. Contemne mortem, habebis vitam. Contemne honorem, habebis coronam. Contemne amicum hominem, habebis amicum Deum. Sed illic, ubi amicum habebis Deum, ſine amico proximo non eris. Ibi tecum amici erunt, quorum facta et confeſſiones paulo ante legebantur. *b)*

Conſtantiae merces in coelo.

7. Audivimus Viros fortiter agentes, viriliter confitentes. Audivimus et Feminas *c)* non tanquam feminas tenentes Chriſtum, oblitas ſexum. Ibi erit cum iſtis illa amicitia, ubi nulla erit carnis concupiſcentia, et ſola erit cum amicis ad fruendum ſapientia. Ecce quid perdimus, ſi ea hic amaverimus, et Chriſtum negaverimus! Proximus ibi nos non terret, ſi moriatur. Nullus ibi luctus, ubi aeterna vita erit, nec illud neceſſarium eſt: *Victum et tegumentum habentes his contenti ſimus.* Veſtis noſtra immortalitas erit, cibus iſte caritas erit, vita aeter-

b) Martyrum nempe Scillitanorum.

c) In utrisque *Actis ſupra cit.* loquentes inducuntur.

aeterna erit, nec opera ibi bona, quae ab his appellantur, faciemus. Ad ea non perveniemus, ſi hic ea non fecerimus. Non tibi dicetur: *Frange eſurienti panem tuum*, ubi fames non erit. (Iſa. LVIII. 7.) Non tibi dicetur: Suſcipe hoſpitio, ubi nullum invenies peregrinum. Non tibi dicetur: Libera oppreſſum, ubi nullus inimicus erit. Non tibi dicetur: Concorda litigioſum, ubi pax aeterna erit. Videte, Fratres mei! quomodo hic toleretur quaerendo. Ibi eam habebimus, ubi perire non poſſumus. Salutem quaeris? Contemne, et habebis. Negas Chriſtum timendo offendere amicitias hominum. Confitere Chriſtum, et amica tibi erit civitas Angelorum, civitas Patriarcharum, civitas Prophetarum, civitas Apoſtolorum, civitas omnium Martyrum, civitas omnium bonorum Fidelium. Chriſtus ipſe *fundavit eam in aeternum.* (Pſalm. XLVII. 9.)

SERMO XVII.

IN SOLENNITATE SS. MACHABAEORUM. *)

(Effata Evangelica ad omnes aetates pertinent.)

1. Evangelium, et verbum Dei vivum, medullas animae penetrans, et cardinem cordis inquirens ſalubriter profertur omnibus nobis, nec quenquam palpat, ſi ſe homo non palpet. Ecce propoſitum eſt nobis velut ſpeculum, in quo nos omnes aſpiciamus, et, ſi quid de facie noſtra forſitan maculoſum occurrerit aſpectibus noſtris, cura ſolicita detergamus, ne rurſus inſpecto ſpeculo erubeſcamus. Turba enim Dominum ſequebatur, ſicut, Evangelium cum legeretur, audivimus, et converſus locutus eſt ad eos, qui eum ſequebantur. Nam, ſi ea, quae dixit, ſolis illis duodecim Apoſtolis loqueretur, poterat unusquisque noſtrum dicere: Illis dixit, non nobis. Aliud videtur pertinere ad paſtores, aliud ad greges. Sequentibus turbis dixit, ergo et nobis omnibus, et vobis omnibus dixit. Non, quia tunc nondum eramus, ideo nobis non eſſe dictum putare debemus. In illum enim et nos credimus, quem illi viderunt, illum nos fide tenemus, quem illi oculis conſpexerunt. Neque enim oculis carnalibus videre Chriſtum, magnum fuit. Si hoc magnum fuiſſet, Judaeorum gens prima ſalutem inveniſſet. Certe enim et illi viderunt, et tamen contemſerunt, et tamen viſum et contemtum inſuper occiderunt. Nos autem certe non vidimus, et tamen credimus, et tamen, quem oculis non conſpeximus, corde ſuſcepimus. Unde dixit cuidam ſuo, qui tunc erat inter duodecim: *Quia vidiſti, credidiſti. Beati, qui non vident, et credunt.* (Joh. XX. 29.) Si enim modo praeſens eſſet in carne Dominus et Salvator noſter Jeſus Chriſtus, et ſtans taceret, quid nobis prodeſſet? Si autem loquendo profuit, et modo loquitur, cum Evangelium recitatur. Verumtamen et praeſentia ſua multa praeſtat, ut Deus. Ubi autem non eſt Deus, aut quando abſens eſt Deus? Tu noli eſſe abſens a Deo, et tecum eſt Deus. Maxime, quia ipſe promiſit, et promiſſum ejus conſcriptum quodammodo chirographum detinemus. *Ecce ego vobiscum ſum usque in conſummationem ſeculi.* (Matth. XXVIII. 20.) Sed nos praevidebat, nobis promittebat.

(Expoſitio Parabolae de Turris fabrica, et de duobus Regibus.)

2. Redeamus ergo, et audiamus, quid dixit, et, ſicut dixi, inſpiciamus nos, et, quidquid nobis deeſſe invenerimus, ad formam pulchritudinis, quae placet oculis ejus, tota diligentia excolamus. Et, quia nos non ſufficimus, illum in adjutorium invocemus. Reformet, qui formavit, recreet, qui creavit, ut perfectos recondat, qui condidit. Hoc ergo dixit: *Quis eſt homo, qui vult turrim aedificare, et non ſedens primum computat, ſi habet ſumtus, unde perficiat? Ne forte incipiat aedificare, et non impleat, et tranſeuntes homines dicant: Ecce homo, qui coepit aedificare, et non potuit perficere. Aut quis eſt iterum Rex, qui vadit gerere contra alium Regem bellum, et non prius conſiderat, utrum ſit idoneus cum decem millibus occurrere illi, qui habet viginti millia? Alioquin, cum adhuc ille longe eſt, mittit legatos quaerens pacem.* Et ad iſtas duas ſimilitudines concluſit ita: *Sic, qui non renuntiat omnibus, quae ſunt ejus, non poteſt eſſe meus diſcipulus.* (Luc. XIV. 28 — 33.) Si ſoli illi diſcipuli vocarentur, nobis non eſſet dictum. Quia vero, ſicut ſcriptura teſtatur, omnes Chriſtiani diſcipuli Chriſti ſunt; *Unus eſt enim*, inquit, *veſter magiſter Chriſtus*, (Matth. XXIII. 10.) ille ſolus Chriſti ſe neget eſſe diſcipulum, qui Chriſtum negat magiſtrum. Neque enim, quia de ſuperiore iſto loco loquimur vobis, ideo magiſtri veſtri ſumus. Ille eſt enim omnium magiſter, cujus cathedra eſt ſuper omnes coelos, ſub illo in unam ſcholam convenimus, et vos et nos condiſcipuli ſumus; ſed monemus vos, quomodo ſolent majores ſcholae. Turris, et ſumtus, fides, et patientia. Turris fides, patientia ſumtus ſunt. Si quis impatiens fuerit ad toleranda mala mundi hujus, defecit ſumtibus. Rex malus cum viginti millibus diabolus eſt, rex cum decem millibus Chriſtianus eſt. Simplum contra duplum, veritas contra falſitatem, quia ſimplicitas contra duplicitatem. Eſto ſimplici corde. Noli eſſe hypocrita, aliud oſtentans, aliud agens, et vincis eum duplicem, qui transfigurat ſe velut angelum lucis. Unde iſti, ubi illi ſumtus? Ubi perfecta illa ſimplicitas, et omnino ſtabilis, atque inconcuſſiſſime perſeverans? In eo, quod ſequitur, quod durum videtur. Hoc eſt, quod dixi, quia ſermo Dei neminem palpat. *Sic*, inquit, *qui non renuntiat omnibus, quae ſunt ejus, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Multi hoc fecerunt, et ſe ipſos examinaverunt, *a)* antequam tempus perſecutionis urgeret, et renuntiaverunt omnibus,

*) In Codice *fol.* 40, *p.* 2. inſcriptus: *Sermo ſancti Auguſtini ep. In Natale ſanctorum Machabaeorum.* Illuſtris Sermo poſt commentationem in *Luc.* XIV. 28. et *Matth.* XIX. 16. animatisque ad perſeverantiam Fidelibus in profana Spectacula invehitur. Habitus eſt ab Auguſtino Bullae Regiae rogatu Epiſcopi Civitatis. Praedicabat enim Noſter, ut ait Poſſidius *Vitae* c. 8. *non in una tantum regione, ſed ubicumque rogatus veniſſet.* Inſerendus Editioni poſt *Sermonem* CCCI.

a) Ut puto, Librarii lapſus pro: *exinaniverunt.*

bus, quae sunt mundi, et secuti sunt Christum. Inde fuerunt Apostoli, qui dixerunt: *Ecce nos dimisimus omnia, et secuti sumus te.* Nec ipsi magnum aliquid dimiserunt, quia omnes pauperes fuerunt, sed magnas prorsus dimisisse judicantur facultates, qui vicerunt omnes cupiditates.

Luc. XVIII. 28.

Adolescens dives cum Christo congressus.

3. Denique Discipuli tunc dixerunt hoc Domino, quando dives ille tristis abscessit, qui consilium vitae aeternae, sicut petierat a Magistro veracissimo, audivit. Ipse enim venit ad Dominum dives quidam Adolescens, et ait illi: *Magister bone! Quid boni faciam, ut vitam aeternam consequar?* Credo inter delicias affluentissimas divitiarum suarum pungebatur stimulo futurae mortis, et contabescebat, et, quia nihil eorum, quae possidebat, ad inferos secum portare poterat, sciebat, et inter magnas carnis copias inops anima gemebat. Dicebat, ut existimandum est, apud semet ipsum circumfusus affluentia divitiarum suarum: Bona sunt, pulchra sunt, deliciosa sunt, dulcia sunt; sed una hora illa novissima quando venerit, cuncta relinquenda sunt. Nihil eorum hinc auferendum est. Restat vita et sola conscientia, restat post corpus animae vita, et sola conscientia. Quae, si erit, *b)* non jam vita, sed mors altera, pejorque dicenda est. Nihil enim pejus illa morte, ubi mors non moritur. Hoc ille quia inter suas delicias cogitabat, habens tanta bona venit ad Dominum. Dicebat enim sibi: Post ista tanta bona si habuero et vitam aeternam, quid me felicius! Unde ergo solicitus erat, interrogavit, et ait: *Magister bone! Quid faciam, ut vitam aeternam consequar?* Respondit ei Dominus primo: *Quid me interrogas de bono? Nemo bonus, nisi unus Deus.* Hoc est dicere: Non te facit beatum, nisi unus Deus. Quae habent divites, bona sunt enim; sed illa bona non faciunt bonos. Nam, si illa bona fecissent bonos, tanto esset quisque melior, quanto esset his abundantior. Cum vero videamus multos quanto copiosiores, tanto pejores, sine dubio alia sunt quaerenda bona, quae faciunt bonos. Ipsa enim sunt, quae non possunt haberi a malis: justitia, pietas, temperantia, religio, caritas, Dei cultus, ipse postremo Deus. Ad illum bonum concurrere debemus. Illum, nisi his contemtis, non assequemur.

Matth. XIX. 16.

Ibid. 17.

Post Apostolos et Judaei conversi, et deinceps multi Christiani rebus suis renuntiarunt.

4. Ego vos palpem, quando Evangelium nec vos, nec nos palpat? Exhortor ergo Caritatem vestram, Fratres! sicut dicit Apostolus: *Tempus breve est. Reliquum est*, inquit, *ut, et qui habent uxores, tanquam non habentes sint, et, qui flent, tanquam non flentes, et, qui gaudent, tanquam non gaudentes, et, qui emunt, tanquam non ementes, et, qui utuntur hoc mundo, tanquam non utentes.* Dimiserunt ergo Apostoli tunc ea, quae habebant, et ideo Petrus dixit: *Ecce nos dimisimus omnia.* Quid dimisisti? Petre! Unam naviculam, et unum rete? Responderet mihi: Totum mundum dimisi, qui mihi nihil dimisi. Omnium paupertas, id est, omnium pauperum, parvas habet facultates, sed magnas habet cupiditates. Non attendit Deus, quid habeat, sed quid velit. Voluntas judicatur, quae ab illo, qui non videtur, invisibiliter perscrutatur. Ergo omnia dimiserunt, et prorsus totum mundum dimiserunt, quia, quidquid sperabant in hoc mundo, amputaverunt, et eum, a quo factus est mundus, secuti sunt, ejus promissis crediderunt, et postea multi hoc fecerunt. Et mirum est, Fratres mei! qui hoc fecit? Ipsi hoc fecerunt, qui Dominum occiderunt. Ibi in Jerusalem, cum Dominus ascendisset in coelum, et post decem dies misso Spiritu sancto impleret promissum, impleti Spiritu sancto Discipuli linguis omnium gentium locuti sunt. Tunc audientes multi Judaei, qui erant in Jerosolymis, et expavescentes donum gratiae Salvatoris, cum mirarentur, et stupentes ambigerent inter se, unde illud esset, acceperunt responsum ab Apostolis, quod ille hoc praestiterit Spiritu suo, quem ipsi occiderunt, et consilium salutis quaesierunt. Desperaverant enim et non arbitrabantur posse sibi donari tantum scelus, qui Dominum universae creaturae occiderunt. Et acceperunt consolationem ab Apostolis. Promissa venia, promissa impunitate crediderunt, et omnia, quae habebant, vendentes pretia rerum suarum ad pedes Apostolorum posuerunt, quanto plus territi, tanto magis boni. Major timor extorsit delicias. Fecerunt hoc illi, qui Dominum occiderunt; fecerunt postea multi, et faciunt multi. Novimus, exempla conspicimus, in multis consolamur, in multis delectamur, quia verbum Dei non vacat in eis, qui fideliter audiunt. Sed aliqui non fecerunt, et veniente persecutione probati sunt? Quia utebantur mundo *tanquam non utentes.* Non plebeji solum, non quicunque opifices, non pauperes, non egeni, non mediocres, sed multi etiam magni divites, senatores, clarissimae etiam feminae veniente persecutione omnibus suis renuntiaverunt, ut turrim perficerent, et simplicitate fortitudinis atque pietatis duplicem ac fallacem diabolum vincerent.

I. Cor. VII. 29. — 31.

Act. II.

Quomodo probanda Christo fides vel in quotidianis.

5. Exhortans ergo ad martyrium Dominus Christus omnibus dixit: *Sic, qui non renuntiat omnibus, quae sunt ejus, non potest esse meus discipulus.* Interrogo ergo te, o Anima Christiana! Si tibi dicam, quod dictum est diviti: *Vade, vende et tu omnia tua, et habebis thesaurum in coelo, et veni, sequere* Christum! forte et tu tristis abscedes? Sic enim et ille Juvenis tristis abscessit. Tamen ista verba non potest audire nisi Christianus. Nunquid, quando lectum est Evangelium, potuisti tibi contra salutem tuam aures claudere? Audisti: *Qui non renuntiat omnibus, quae sunt ejus, non potest meus esse discipulus.* Cogita apud te ipsum: Fidelis factus es, baptizatus es, credidisti. Facultates tuas non dimisisti, sed fidem tuam interrogo. Quomodo credidisti? Ecce venit periculum fidei. Dicitur tibi: Si persistis, tollo, quod habes. Animum tuum interrogo. Si dicis in animo tuo: Tollat, quod

Matth. XIX. 21.

b) Omissum videtur: *mala.*

quod habeo, fidem non dimitto! et tenes, et renuntiaſti. Quia tenes, non teneris. Non eſt enim malum tenere. Teneri eſt malum. Sed deeſt perſecutio, et non eſt, quomodo probes, quod Domino promiſiſti? Negotia quotidiana probant homines. Quid ſi enim aliquando, neſcio, quis te ad falſum teſtimonium vocet, et ſit potens, qui poſſit timeri pro tempore, et, ſi fuerit comminatus, pro tempore poſſit nocere, et perſuadeat tibi dicere falſum teſtimonium? Non tibi dicit: Nega Chriſtum; ad hoc te enim tu praeparabas. Alio modo ſubrepſit duplex ille, ad quod non meditabaris, quod tibi non proponebas. Dic, inquit, falſum teſtimonium. Si non dixeris, faciam hoc, et illud. Minatur proſcriptionem, minatur mortem. Ibi te proba, ibi te attende. Dicis falſum teſtimonium? Dimiſiſti Chriſtum, quia ipſe dixit: *Ego ſum veritas.* Falſum teſtimonium dixiſti, contra veritatem feciſti, ergo Chriſtum dimiſiſti. Et quid tibi ille facturus erat minando proſcriptionem? Inopem redditurum? Quid tibi deeſſet, cum quo Deus eſſet? Sed plus minabatur. Quid eſt ipſum plus? Occiſurum te minabatur. Carnem. Nunquid animam? Quid ille minabatur, attendis. Quid tu facias, non attendis? Ille carnem occidere comminatur. *Os autem, quod mentitur, occidit animam.* Duo eſtis, inimicus, et tu; tamen et ille homo, ut tu. Ambo corruptibiles ſecundum carnem, ambo immortales ſecundum animam, ambo pro tempore tranſituri, et in hac terra hoſpites et peregrini. Minatur ille mortem, neſciens, utrum ante moriatur, quam impleat, quod minatur; ſed tamen puta, quia et, quod minatur, impleat; diſcutio vos, videamus, quis ſit tibi pejor inimicus, utrum ille, an tu. Profert ille machaeram ad occidendam carnem tuam, profers tu falſam linguam ad trucidandam animam tuam. Quis gladius *c)* percuſſit? Quis pejus occidit? Quis interius penetravit? Ille usque ad oſſa, ille usque ad viſcera, tu usque ad cor. Nihil tibi integrum dimiſiſti, quando cor tuum perdidiſti. *Os, quod mentitur, occidit,* dixit, non carnem, ſed *animam.*

Joh. XIV. 6.

Sap. I. 11.

Ad probandam fidem excitare debent Promiſſa.

6. Talia ſunt quotidiana tentamenta hominum. Quando ventum fuerit ad iniquitatem, ut aut facias iniquitatem, aut patiaris ea, quae voluerit Deus pati pro tempore, ibi jam attende duplicem illum, ibi jam attende ſumtus turris illius. Sed cogitando deficis. Invoca eum, qui juſſit. Adjuvet juſſa ſua in te, et reddet tibi promiſſa ſua ex ſe. Quid enim nobis promittit Deus? Fratres mei! Quid dicam, ut deſideremus illud? Quid dicam? Aurum eſt? Argentum eſt? Praedia ſunt? Honores ſunt? Quidquid novimus in terra, eſt? Vile eſt. Quod *oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quae praeparavit Deus diligentibus ſe.* Breviter dico, non promiſſa ſua, ſed ſe. Major eſt omnibus, qui fecit omnia. Pulchrior eſt omnibus, qui formavit omnia. Potentior eſt omnibus, qui virtutem dedit omnibus. Quidquid ergo amamus in terra, in comparatione Dei nihil eſt. Parum eſt: Nihil eſt, quod amamus, et nos ipſi nihil ſumus. Ipſe amator in comparatione rei, quae amanda eſt, vileſcere ſibi debet. Ipſa eſt illa caritas, quae jubetur, *ex toto corde, ex tota anima, et ex tota mente.* Sed adjunxit, et ait: *Diliges proximum tuum, tanquam te ipſum. In his duobus praeceptis tota lex pendet et Prophetae,* ut, cum tu dilexeris Dominum, ſcias, quia tunc te diligis, ſi diligis Dominum. Si vero Deum non diligis, nec te ipſum diligis. Cum ergo te didiceris diligere diligendo Deum, rape proximum ad Deum, ut ſimul fruaris bono, et tanto bono, quod Deus eſt.

I. Cor. II. 9.

Matth. XXII. 37–40.

Machabaeorum Certamen collatum pro ſmis Spectaculis.

7. Modo ſpectavimus magnum certamen ſeptem Fratrum et Matris illorum. Quale certamen, Fratres mei! ſi noverunt mentes noſtrae ſpectare! Comparate huic ſancto ſpectaculo voluptates et delicias Theatrorum. Ibi oculi inquinantur; hic corda mundantur. Hic laudabilis eſt ſpectator, ſi fuerit imitator; ibi autem et ſpectator turpis eſt, et imitator infamis. Denique amo Martyres, ſpecto Martyres. Quando leguntur Paſſiones Martyrum, ſpecto. Dic mihi: Talis ſis, et laudaſti. Tu ſpecta Mimum, ſpecta Pantomimum; dicam tibi: Talis ſis, et noli iraſci. Si autem dico tibi: Talis ſis, et iraſceris, faciunt te reum non verba mea, ſed iracundia tua. Iraſcendo judicas de te ipſo. Ecce quod amas, quod eſſe formidas. Opportune de ſpectaculo ſanctorum Machabaeorum, quorum victoriae memoriam hodie celebramus, de ſpectaculis theatricis admonenda viſa eſt Caritas veſtra. O Fratres Bullenſes! *d)* circumquaque prope omnibus civitatibus vicinis veſtri laſcivia pietas obmutuit. Non erubeſcitis, quia apud vos ſolos remanſit turpitudo venalis? An delectat vos, inter frumentum, vinum, oleum, animalia, pecora, et quaecumque in Romanis, *e)* vel nundinis venundantur, etiam turpitudinem emere, et vendere? Et fortaſſis ad talia commercia huc veniant peregrini, et dicitur: Quid quaeris? Mimos, Meretrices? Bullae habes. Gloriam putatis? Neſcio, an ſit major infamia. Omnino, Fratres mei! ex dolore dico, vicinitas aliarum Civitatum condemnat vos in conſpectu hominum, et in judicio Dei. Quisquis vult malum imitari, vos proponit. Ad Hipponem noſtram, ubi jam talia paene defecerunt, turpes iſtae Perſonae de veſtra Civitate ducuntur. Sed forte dicitis: Nos Carthagini ſimiles ſumus. Quomodo apud Carthaginem eſt plebs ſancta et religioſa, ſic tanta turba eſt in magna civitate, ut ſe excuſent omnes de aliis. Pagani faciunt, Judaei faciunt: poteſt dici Carthagine. Hic, quicunque faciunt, Chri-

ſti-

c) Videtur excidiſſe: *fortius.*

d) Bulla dicta *Regia* urbs Africae inter Hipponem, et Carthaginem, Plin. L. V. c. 3. Ptolemaeo Βαλλαρια, *Auguſtino* memorata L. VII. *de Bapt. contra Donat.* c. 24. et in Conc. Carthag. II. an. 390. et III. an. 397. et in *Notit. Provinc. et Civit. Afr.* a quibusdam Victori Vit. tributa T. I. *Opp. Sirmondi.* et T. VIII. *Bibl. PP. Lugd.* Putatur hodie urbs dicta Bejie inter Tunetum et Conſtantinam. Confer *Baudrand. Lexicon geogr.* et *Itiner. Antonini* edit. *Weſſeling.* p. 43.

e) An excidit: *foris?*

ftiani faciunt. Cum magno dolore vobis haec dicimus. Utinam aliquando veftra correctione vulnus cordis noftri fanetur! Dicimus Caritati veftrae: Novimus in nomine Dei Civitatem et veftram, et vicinas vobis, quanta eft hic multitudo, quantus populus. Poteftis nifi noti *f)* omnes ei, qui vobis difpenfator eft conftitutus Verbi, et Sacramenti? Quis excufat ab hac turpitudine? Ecce Ludi funt. Non eant Chriftiani, et videamus, fi non tanta erit folitudo, ut fibi erubefcat ipfa turpitudo. Videamus, fi non ipfae perfonae turpes aut ad Dominum convertentur, et liberabuntur, aut, fi in fua turpitudine permanebunt, de ifta Civitate migrabunt. Hoc vobis praeftate vos, Chriftiani! Theatra nolite intrare!

Dehortatio a profanis Spectaculis.

8. Sed paucos vos video. Ecce veniet dies Paffionis Chrifti, ecce veniet Pafcha, et ifta fpatia multitudinem veftram non capient. Ergo ipfi haec loca implebunt, qui modo Theatra impleftis? Vel comparate loca, et contundite pectora! Dicitis fortaffe: Bene vos ab iftis abftinetis, qui Clerici eftis, qui Epifcopi eftis; non autem nos Laici. Itane vero haec vox jufta vobis videtur? Quid enim fumus nos, fi peritis vos? Aliud eft, quod fumus propter nos, aliud, quod fumus propter vos. Chriftiani fumus propter nos, Clerici et Epifcopi non nifi propter vos. Apoftolus non Clericis, non Epifcopis et Presbyteris loquebatur, quando dicebat: *Vos autem eftis membra Chrifti.* Plebibus dicebat, Fidelibus dicebat, Chriftianis dicebat: *Vos autem eftis membra Chrifti.* Attendite, in quo corpore membra eftis, attendite, fub quo capite in una corporis compage vivatis. Videte unum fpiritum, quem ab illo accepiftis. Ipfa replico verba Apoftoli: *Tollens ergo membra Chrifti faciam membra meretricis?* Et Chriftiani noftri non folum diligunt, fed etiam inftituunt meretrices? Non folum diligunt eas, quae erant, fed inftituunt eas, quae non erant, quafi non et ipfae animas habeant, quafi non et pro ipfis effufus eft fanguis Chrifti, quafi non dictum fit: *Meretrices et Publicani praecedunt vos in regnum coelorum?* Cum ergo debeamus ipfas lucrari, cum illis perire eligitur, et hoc a Chriftianis fit! Nolo dicere, et a Fidelibus. Catechumenus forte contemnit fe. Catechumenus, inquit, fum. Catechumenus es? Catechumenus. Alia frons tua accepit Chrifti fignum, et aliam tollis ad Theatrum? Ire vis? Muta frontem, et vade! Ergo frontem, quam non potes mutare, noli perdere! Nomen Dei fuper te invocatur, Chriftus fuper te invocatur, Deus fuper te invocatur, fignum crucis Chrifti tibi in fronte depingitur, atque fingitur. Omnes exhortor, omnes alloquor. Videbitis, quam honeftiores eritis in nomine Domini noftri Jefu Chrifti!

I. Cor. VI. 15.

Matth. XXI. 31.

Dehortatio continuata.

9. Audeo dicere: Vicinam Civitatem veftram imitamini! Vicinam civitatem Simittu *g)* imitamini! Nihil aliud vobis dico. Apertius vobis dico in nomine Domini Jefu Chrifti. Nemo ibi intrat in Theatrum. Nullus ibi turpis remanfit. Legatus ibi voluit agere hujusmodi turpitudines. Nullus principalis, nullus plebejus intravit. Nullus Judaeus intravit. Ipfi honefti non funt? Illa Civitas non eft? Illa Colonia non eft tanto honeftior, quanto iftis rebus inanior? Haec vobis non diceremus, fi bona de vobis audiremus. Si autem tacuerimus, timeo, ne pariter judicemur. Voluit ergo Deus, Fratres mei! ut tranfirem hac. Frater meus *h)* tenuit me, juffit, rogavit, compulit, ut verbum vobis facerem. Unde facerem, nifi unde plus timeo? Unde facerem, nifi unde plus doleo? Nefcitis, me, et nos omnes graviffimam rationem reddituros Deo de laudibus veftris? *i)* Putatis, quod iftae laudes honorent nos? Onerant, non honorant. Valde gravis de illis laudibus ratio redditur. Valde timeo, ne dicat nobis Chriftus in judicio fuo: Mali fervi! laudes populi mei libenter accipiebatis, et mortem ipforum eis tacebatis. Praeftabit autem Dominus Deus nofter, ut de cetero bona de vobis audiamus, et in illius miferatione confolemur de veftra correptione. Tanto enim erit majus gaudium, quanto magna modo triftitia.

SERMO XVIII.

IN NATALI QUADRATI MARTYRIS. *)

Triplex ambulantium ad Deum genus.

I. Praeftitit Dominus Deus nofter, cui gratias fimul agimus, ut videremus vos, et videremur a vobis. Et fi hoc eft, unde *impletum eft gaudio os noftrum, et lingua noftra exultatione*, quia vidimus invicem in carne mortali, quale erit gaudium noftrum, quando ibi nos videbimus, ubi nihil de nobis invicem timeamus! Apoftolus dicit: *Spe gaudentes.* Gaudium ergo noftrum, quod nunc eft, in fpe eft, nondum in re. *Spes autem, quae videtur, non eft,* ait, *fpes. Quod enim videt quis, quid fperat? Si autem, quod non videmus, fperamus, per patientiam expectamus.* Si autem peregrinantes comites ad invicem gaudent in via, quale gaudium confequentur in patria! In hac via Martyres certaverunt, et certando ambulaverunt, ambulando non haeferunt. Ambulant enim, qui amant. Non enim ad Deum paffibus, fed affectibus currimus. Via ergo

Pfalm. CXXV. 2.

Rom. XII. 12.

Rom. VIII. 24--25.

f) Fortaffe fupplendum: *effe.*

g) Simittuenfe Oppidum *Plinio* L. V. c. 4. *Ptolemaeo* Σιμισθυ 6. mill. paff. a Bulla Regia. Inter Epifcoporum Nomina apud *Vict. Vit. fupra cit.* occurrit Deuterius *Simminenfis*, et Florentius *Seminenfis*, quorum alterutrum huc pertinere arbitror. Confer Baluz. *Collect. Conc.* in notis ad *Collat. Carthag.* et *Baudrandi Lex. geogr.* et *Antonini Itiner.* fupracit.

h) Loci Epifcopus.

i) Quibus Auguftinum advenientem excepiffe videntur.

*) In Codice *fol.* 57. infcriptus: *Sermo fancti Auguftini ep.* De emendatione vitae, et profectu ad Deum, cum laude S. Quadrati Mart. Ex ipfo ingreffu patet, hunc etiam Sermonem non Hippone, fed peregre habitum fuiffe, ubi vero Quadrati Memoria pofita fuerit, ego faltem dicere non poffum. Sermonis meminit Poffidius in *Indiculo Opp.* c. 9. qui Editioni poft praecedentem inferi poffit.

ergo noſtra ambulantes quaerit. *a)* Tria ſunt hominum genera, quae odit Deus: Remanentem, retro redeuntem, aberrantem. Ab his tribus generibus malis Domino adjuvante vindicetur, et defendatur greſſus noſter. Jam vero, cum ambulantes ſumus, alius tardius ambulat, alius celerius; ambo tamen ambulant. Excitandi ſunt ergo remanentes, retro redeuntes revocandi ſunt, errantes in viam ducendi, tardi exhortandi, celeres imitandi. Qui non proficit, remanſit in via. Qui forte a meliore propoſito declinat ad id, quod deterius reliquerat, reverſus eſt retro. Qui fidem deſerit, a via aberravit. Cum tardis ſit nobis, ſed a celerioribus ratio, cum ambulantibus tamen.

Pauli exemplum ambulantibus propoſitum.

2. Quis eſt, qui non proficit? Qui ſe putaverit eſſe ſapientem, qui dixerit: Sufficit mihi, quod ſum; qui non attenderit eum, qui dixit: *Quae retro, oblitus, in ea, quae ante ſunt, extentus ſecundum intentionem ſequor ad palmam ſupernae vocationis Dei in Chriſto Jeſu.* Currentem ſe dixit, ſequentem ſe dixit. Non remanſit, non retro reſpexit, abſit, ut erraverit, qui viam ipſam docebat, qui et tenebat, et oſtendebat. Celeritatem autem ejus ut imitaremur, ait: *Imitatores mei eſtote, ſicut et ego Chriſti.* Arbitramur ergo nos, Fratres cariſſimi! in via vobiſcum ambulare. Si tardi ſumus, praevenite nos. Non invidemus, quaerimus, quos ſequamur. Si autem nos exiſtimatis celeriter ingredi, currite nobiſcum. Unum eſt, ad quod omnes feſtinamus, et, qui tardius, et, qui celerius ambulamus. Hoc ait ipſe Apoſtolus. *Unum autem, quae retro, oblitus, in ea, quae ante ſunt, extentus ſecundum intentionem ſequor ad palmam ſupernae vocationis Dei in Chriſto Jeſu.* Ordo verborum eſt: *Unum autem ſequor.* Ut autem hoc diceret, ſupra quid dixit? *Fratres! ego me ipſum non arbitror apprehendiſſe.* Ecce, qui non remanet, qui non ſe arbitratur apprehendiſſe. Ecce, qui non vult *b)* peregrinari, ecce, qui non haeret in via, ecce, qui gaudebit in patria. *Ego*, inquit. Quis *ego?* Qui *plus omnibus illis laboravi;* et tamen, ubi ait: *Plus omnibus illis laboravi*, non dixit: *Ego, me non arbitror apprehendiſſe.* Bene ibi *ego*, ubi humilitatis locus eſt, non elationis. *Ego*, inquit, quantum ad me attinet, *non me arbitror apprehendiſſe.* Hoc ipſe. Ubi autem ait: *Plus omnibus illis laboravi*, ſequitur: *Non ego autem, ſed gratia Dei mecum.* Nunquid Dei gratia non apprehendit? Merito ibi *ego.* Non apprehendere enim noſtrae infirmitatis eſt, apprehendere adjutorii eſt gratiae divinae, non infirmitatis humanae. Quis ergo eſt, qui oſtendat nobis, quis eſt, qui doceat nos, quis eſt, qui digne inſinuet nobis, quomodo verum ſit, quod tamen ſine dubitatione verum eſt, non eſſe in nobis noſtrum, niſi peccatum? Hoc noverit pietas, hoc in ſe accuſet infirmitas, hoc ſanari appetat caritas! *Non, quia jam acceperim*, ait, *aut jam perfectus ſim.* Et tunc ſubjecit: *Fratres! ego me ipſum non arbitror apprehendiſſe.* Et cum exhortaretur ad currendum, et *ad ea, quae ante ſunt*, cor extendendum, *quotquot autem perfecti*, ait, *hoc ſapiamus.* Supra dixerat: *Non quia jam acceperim, aut jam perfectus ſim;* et poſtea dicit: *Quotquot autem perfecti, hoc ſapiamus.* Et ipſum tam magnum Apoſtolum dixeras eſſe imperfectum; modo jam plures perfectos invenis, et dicis: *Quotquot autem perfecti, hoc ſapiamus.* Eſt ergo perfectio et perfectio.

Phil. III. 13. 14.

I. Cor. IV. 16.

Phil. III. 13.

I. Cor. XV. 10.

Phil. III. 12.

Ibid. 15.

Aliud perfectus viator, aliud perfectus perventor, in Exemplo S. Quadrati.

3. Eſt perfectus viator, qui nondum perfectus eſt perventor. Perfectus viator bene accedit, bene ambulat, viam tenet, ſed tamen viator, nondum apprehendit. Nam utique, ſi ambulat, et in via ambulat, aliquo ambulat, et ad aliquid pervenire conatur. Quo ergo pervenire conabatur Apoſtolus, nondum apprehenderat. Et hortatur perfectos, ut ſciant ſe nondum eſſe perfectos, ſcirent imperfectionem ſuam. Perfectio viatoris eſt, ſcire, nondum ſe perveniſſe ad id, quo tendit. Novit enim, quantum tranſgreſſus eſt, quantum illi remaneat. Sciamus ergo nos non eſſe perfectos, quotquot ſumus perfecti, ne remaneamus imperfecti. Quid dicemus, Fratres! Nonne perfectus Martyr Quadratus? *c)* Quid quadrato perfectius. Paria ſunt latera, undique aequalis eſt forma, quacunque verterit, ſtatio eſt, non ruina. O nomen pulchrum demonſtrans figuram, et indicans rem futuram. Jam Quadratus et antea vocabatur, et nondum coronabatur. Nondum in tentatione apparuerat, per quam eſſet ille quadratus, et tamen, quando vocabatur, praenuntiabatur praedeſtinatus ante mundi conſtitutionem, et, ut hoc vocaretur, hoc in illo compatitur, ut impleretur, et tamen ambulabat, et tamen adhuc in via erat, et, quamdiu erat in hoc corpore, totum timebatur, et ne remaneret, et ne retro rediret, et ne exorbitaret. Nunc vero cucurrit, viam finivit, in ſolido ſtetit, coaedificatus eſt ab artifice arcae dominicae, quae in figura juſſa eſt aedificari de lignis quadratis. Modo jam nullam tentationem timet. Audivit vocatorem, audivit illum et ille invocatorem, ſecutus eſt ſalvatorem, portat habitatorem. *d)* Contemſit mundum blandientem, vicit terrentem, evaſit furentem. Magna eſt, Fratres! Martyrum gloria, prima in Eccleſia. Quaecunque ſunt aliae, ſequentes ſunt. Non enim fruſtra dictum eſt quibuſdam: *Nondum uſque ad ſanguinem adverſus peccatum certaſtis.* Quando tolerat, quan-

Exod. XXVII. 1.

Heb. XII. 4.

a) Sequens Sententia ad verbum legitur *Cod.* Bibl. Palat. *theol.* XIX. inter Sermones ſpurios *ad Fratres in Eremo* Serm. 19. a Maurianis non edito. Itaque Sermo praeſens notus fuit Impoſtori, qui ſpurios illos conſarcinavit.

b) Excidit fortaſſe: *lente*, aut *diu.*

c) *S. Quadrati memoria*, verba ſunt God. Henſchenii Act. SS. T. VI. Maji ad diem 26. p. 369. *poſt Uſuardum Adonem, Notkerum, aliosque recentiores ita inſerta eſt Martyrologio Romano:* In Africa S. Quadrati Martyris, in cujus ſolemnitate S. Auguſtinus ſermonem habuit. *Addit Baronius ejus Sermonis mentionem fieri in* Indiculo Poſſidii. *Utinam hic prodeat aliquando!* Et en impletum optimi Senis votum.

d) A Graecis acceptum, quibus varii Sancti, Piique Θεοφοροι, Χριςοφοροι. Vide Cotelerii *notas ad Epiſt. S. Ignatii Mart.*

do ſuſtinet mundum ſaevientem, qui ſpernere non poteſt blandientem?

Juſtitiae nunc altem tantum dandum, quantum antea immunditiae.

4. Ait idem Apoſtolus: *Humanum dico propter infirmitatem carnis veſtrae. Sicut exhibuiſtis membra veſtra deſervire immunditiae ad iniquitatem, ſic nunc exhibete membra veſtra de-*

Rom. VI. 19.

ſervire juſtitiae in ſanctificationem. Magnum eſt valde, quod videtur hortatus. Metiatur ſe unusquisque in his verbis Apoſtoli. Non adulatorie palpet ſe, appendat ſe, et dicat ſibi verum. Quid a me expectat audire? Ipſe ſibi dicat. Ego diſpoſui ſpeculum proponere, ubi ſe quiſque attendat. Non ſum ego ſpeculi fulgor, qui faciem ſuam intuenti renuntiet. Facies enim illas dico modo, quas habemus intus. Ipſas per aurem convenire poſſum, videre non poſſum. Speculum ſane propono. Attendat ſe unusquiſque, et renunciet ſibi. Ipſa verba Apoſtoli, quae commemoravi, indicem ſpeculi accipite. *Humanum dico propter infirmitatem carnis veſtrae. Sicut exhibuiſtis membra veſtra deſervire immunditiae ad iniquitatem, ſic nunc exhibete membra veſtra deſervire juſtitiae in ſanctificationem.* Quid eſt *Sic?* Sicut illud, ita et iſtud. Quando exhibebas membra tua arma iniquitatis peccato ad immunditiam, delectabat te? Interrogo. Attende, reſponde. Delectabat te? Audio reſpondentem, etiam tacentem. Non enim faceres, niſi delectaret. Sicut ergo exhibuiſti membra tua deſervire immunditiae ad iniquitatem, et cum delectatione iſta feciſti, ita delectet te aliquando juſtitia. Nolo, timore facias, dicit tibi Deus. Nunquid enim illud timore faciebas? *Sic*, inquit, *ſic. Sicut exhibuiſtis membra veſtra deſervire immunditiae ad iniquitatem, ſic nunc exhibete membra veſtra deſervire juſtitiae ad ſanctificationem.* Ad juſtitiam timore compelleris, ad immunditiam amore currebas. Quid pulchrius ſapientia? rogo vos! Digna eſt vel ſic amari, quomodo amata eſt immunditia. Quando currebas ad immunditiam, prohibebaris, et ibas. Patrem offendebas, et currebas. Paratus eras exheredari, et ab illius pravitate non ſeparari. Quid dicturus es? Hoc a te exigit juſtitia, quod de te habuit immunditia. Audiſtis Evangelium: *Non veni pacem mittere in*

Matth. X. 34.

terram, ſed gladium. Dixit ſe ſeparaturum filios a parentibus. Ergo attende illam machaeram. Forte vis Deo ſervire, et pater prohibet? Quando immunditiam diligebas, etiam patre prohibente currebas. Modo te prohibet juſtitia amatorem ſuum. Inveniſti et hic patrem prohibentem. Exere libertatem tuam, qui exeruiſti tunc cupiditatem tuam. Paratus eras tunc exheredari, et ab illius immunditiae pravitate non ſeparari. Paratus eſto exheredari, et a juſtitiae pulchritudine non ſeparari. Magnum eſt, ſed juſtum eſt. Quis eſt, qui audeat dicere: Sed plus debuit amari immunditia, quam juſtitia? Interim juſtitia gradum tibi facit. Certe, inquit, diſſimilis ſum; certe plurimum diſtat inter illius immunditiae tenebras, et lucem meam, inter illam pravitatem et pulchritudinem meam, inter illius decus et decus meum. Certe plurimum diſtat. Interim gradum pono. Sic volo. Nam plus debeo, plus omnino debeo. Quantum diſto, tantum debeo. Sed *humanum dico*, divinum differo. Quare divinum differo? *Humanum dico propter infirmitatem carnis veſtrae.* Ideo *Sic*; quia parco adhuc infirmitati. Ideo *ſicut exhibuiſtis membra veſtra deſervire immunditiae ad iniquitatem*, ſic nunc plus quidem debetis, ſed ſaltem ſic ambulate, ad hoc pervenite, ſed et hinc tranſite. Interim *humanum dico*, ſed ſicut illud, ita et hoc.

Immo plus dandum Juſtitiae, quam Immunditiae.

5. Nunquid Quadratus ſic? Non plane ſic, ſed plus, et digne plus. Attendite enim illas immunditias, et videte, quid de vobis plus exigat pietas et caritas, et juſtitiae pulchritudo, et ſanctificationis dulcedo. Quid de vobis plus exigat, attendite. Amator immunditiae facta ſua mala ſciri non vult, timet, ne inde damnetur, timet inde carcerem, timet judicem, timet carnificem. Uxoris alienae pudicitiam appetit, maritum fallit, tenebras quaerit, conſcium perhorreſcit, judicem metuit, timet ſciri, quia timet inde puniri. Jam vero illud, quod ſibi exigit plus pulchritudo juſtitiae, quod interim diſtulit Apoſtolus, cum diceret: *Humanum dico propter infirmitatem carnis veſtrae*, audi hoc a Domino: *Quod dico vobis in tenebris*, hoc eſt, in occulto, *dicite in luce, et quod in aure auditis, ſuper tecta praedicate.* *Matth. X. 27.* Nunquid praedicat ſuper tectum adulter flagitium ſuum? Sed quare ille non ſolum non praedicat ſuper tectum, ſed quaerit occultari tecto? Quare hoc ille? Quia tunc *e)* usque potuit amor immunditiae; timet enim detegi, timet puniri. Hi vero amatores illius inviſibilis pulchritudinis, amatores illius decoris, ubi eſt ille *ſpecioſus forma prae filiis hominum*, *Pſalm. XLIV. 3.* amatores ergo illius pulchritudinis unde non timent praedicare ſuper tecta, quod in aure audierunt? Quaere, unde timeat ille, ne cognoſcatur et puniatur; quaere, unde iſte non timeat. Ipſe Dominus ſecutus adjunxit. Cum enim dixiſſet: *Quae dico vobis in tenebris, dicite in lumine, et, quod in aure auditis, ſuper tecta praedicate. Nolite*, inquit, *timere eos, qui corpus occidunt.* *Matth. X. 28.* Ut, quae auditis in tenebris, in lumine dicatis, ut, quod in aure auditis, ſuper tecta praedicetis, *nolite timere eos, qui corpus occidunt.* Timeant adulter eos, qui corpus occidunt. Cum enim adulter ille perdiderit corpus, voluptatum perdit officinam. Ille timeat perdere corpus, qui vivit ex corpore. Totum enim, quod concupiſcit, per corpus operatur; ideo in illo voluptas *f)* non ſufficit, inardeſcit cupiditate, quoadusque perveniat ad corporis immundiſſimam voluptatem. Tu autem, Homo Dei! ſi habes oculos cordis, unde videas pulchritudinem caritatis, unde videas pulchritudinem pietatis, ſi habes oculos cordis, vide, unde fruaris amata tua. Ut enim ea fruaris, non membra corporis quaeris. Timeat perimi corpus amator ſordidae

e) Fortaſſe: *huc.*

f) Putem: *voluntas.*

dae voluptatis, sed *Pax in terra in hominibus* Luc. II. 14. *bonae voluntatis!*

Idque deposito omni respectu humano. 6. Quam longe es ab hoc amore, o Christiane! Utinam usque ad illum humanum pervenias, et cum delectatione bene facias, sicut ante cum delectatione peccabas. Si enim cum delectatione bene facis, si cum delectatione in Christum credis, si cum delectatione sapientia ejus pro tua capacitate perfruaris, si cum delectatione praeceptum audis et facis, coepit in te esse illud *Humanum propter infirmitatem* tuam. Jam coepisti habere bonum datum, sed necdum implesti Quadratum. Sed sicut dixi, si pervenisti, accede; adhuc via est. Noli remanere. Est adhuc, quod facias. Noli timere, et abscondere facta tua bona timendo. Reprehensores, exagitatores quid tibi dicunt? Magnus tu Apostolus! de coelo tibi pendent pedes. Unde venis? Et times dicere: De Ecclesia; ne dicatur tibi: Non te pudet, Barbate! ire, quo eunt Viduae, et Aniculae? Ne audias, times dicere: In Ecclesia fui. Quomodo ferres persecutorem, qui horrescis insultatorem? Et certe tempus est pacis; illi erubescere debuerunt. Erubescunt tam multi, qui accesserunt, et non erubescunt tam pauci, qui remanserunt. Et hi accesserunt, quo? Illi autem remanserunt, ubi? Accesserunt hi ad lucem pacis; remanserunt illi in tenebris confusionis. Non erubescitis glorianda erubescere? Non erubescunt illi pudenda, et vos erubescitis glorianda? Et ubi est, quod Psalm. XXXIII. 6. audistis: *Accedite ad eum, et illuminamini, et vultus vestri non erubescent.*

Et praecipue erga Paganos Christianis insultantes. 7. Haec dixi, Fratres mei! quoniam scio, et plurimum doleo, timeri linguas paucorum paganorum non saevientium, sed tantum insultantium, et teneri animos credere volentium, cum non acquiescunt in exhortationibus Christianorum. Et quid plura? Aut quid ego dicturus sum? Vides exagitari, nescio, quem paganum, ne fiat Christianus, et tu Christianus taces, pro magno habes, quia tibi parcit, id est, quia tibi non insultat. Quando illum deterret, dicis in corde tuo: Deo gratias! Nihil mihi dixit. Fugis non carne, sed mente. Ibi stas, et fugis. Times, ne in te lingua maledica convertatur, et non subvenis ei, quem debes Christo lucri facere. Non subvenis, taces, ut dixi, non carne, sed mente fugis, merce- Joh. X. 12. narius es, vides lupum venientem, et fugis. Et quid plus ego dicturus sum? Modo audivimus omnes. Dominus terreat. Qui amandus est, ipse metuendus. *Qui me*, inquit, *confessus fuerit coram hominibus* (Et videte, quando ista dicebat? Quando mundus non credebat, sed fremebat) *Qui me confusus fuerit coram hominibus, confundam eum coram Patre meo, qui in coelis est. Qui autem me confessus fuerit coram hominibus, confitebor illum et ego coram Patre meo,* Matth. X. 33. 32. *qui in coelis est.* Vis negari a Christo, an vis confiteri a Christo? Longe habebis insultatorem, quando tui Christum inveneris negatorem. Veniet, quod pollicetur. Qui tanta exhibuit, de solo die judicii fallax invenietur? Absit. Habeant illi perfidiam suam, immo vero et ipsi careant perfidia sua, sed proponite vos illis ad confessionem imitandos, non ad silentium superandos. Illi enim, si invenerint Christianos fortiores infirmorum defensores assertione fidei, libertate confitendi, prudentia docendi, caritate instruendi, silebunt, credite. Quod enim dicant, non habent. Vox inanis est. *Cymbalum tinniens*, quod destitit in templis ipsorum, I. Cor. XIII. 1. remansit in ore ipsorum.

SERMO XIX.

DE VERBIS APOSTOLI I. COR. XII. v. 31. *Supereminentem vobis viam demonstro* &c. *)

1. Bonum est loqui de Caritate eis, qui diligunt eam, qua bene diligitur, quidquid diligitur. Est enim secundum Apostolum in Caritate supereminentissima via. Modo legebatur. Audivimus. *Supereminentem*, inquit, *vobis viam demonstro.* Deinde narravit multa dona, et ea quidem praeclara, nec parvi facienda; nihil tamen ea dixit prodesse hominibus, qui non habuerint Caritatem. In quibus donis commemoravit: Linguis loqui hominum et Angelorum, habere omnem Prophetiam, omnem scientiam, omnem fidem, ita, ut montes transferat, distribuere omnia sua pauperibus, tradere corpus suum, ut ardeat. Haec omnia magna atque divina sunt; sed si in fundamento Caritatis collocentur, et de radice Caritatis exurgant. Fuisse autem ex his donis multa in multis, qui non habuerunt Caritatem, non auderemus dicere, nisi doceremur exemplis non quorumlibet hominum, et undecunque petitorum, sed de ipsis sanctis Scripturis, quibus quisquis non habuerit fidem, non potest habere Caritatem. Sed inter praecipua, quae dicta sunt, magnum ibi apparet vel Prophetia, vel Fides. Quid ergo de ceteris? Si Prophetiam quisquis habens nihil ei prodest, si non habuerit Caritatem, et Fidem quisquis habens non potest pervenire ad regnum Dei, nisi habuerit Caritatem, quid de ceteris loquamur? Vel linguis loqui, quid est ad Prophetiam, et Fidem? Vel distribuere omnia sua pauperibus, quid est ad Prophetiam, et tradere corpus suum, ut ardeat? Plerumque hoc faciunt temerarii praecipites. Ergo illa ibi duo magna sunt, de quibus vere mirandum est, si invenire potuerimus aliquem hominem habere Prophetiam, et non habere Caritatem, aut habere Fidem, et non habere Caritatem.

(Margin notes beside paragraph 1: Caritas major omnibus donis, quae etiam haberi possunt absque ea. — I Cor. XII. 31. — Ibid. XIII. 1 – 3.)

2. De Prophetia exemplum nobis dat Regnorum Liber. Saul persecutor erat sancti David. Cum eum persequeretur, et mitteret satel- Prophetia sine Caritate in Saul, et ejus Satellitio. I. Reg. XIX.

* In Codice *fol. 64.* inscriptus: *Sermo sancti Augustini ep. De Caritate.* Tractatus egregius praecipue directus contra schismaticos Donatistas, cujus pars posterior historica est. Memorat Possidius in *Indiculo Opp. c. 9. De Caritate Tractatus duos.* Praesens Editioni inserendus post *Sermonem* CLXII.

lites, qui eum arriperent ad poenas, illi, qui missi erant, ut adducerent David occidendum, invenerunt eum inter prophetas, ubi erat et Samuel sanctus Annae sterilis filius, quem concipiendum a Domino petierat, a Domino acceperat, et natum Domino dederat. Eo ergo tempore erat Samuel, quo tempore erat David, praestantissimus ille Prophetarum, nam ab ipso unctus est David. Cum itaque persecutionem a Saule pateretur, confugit ad Samuelem, sicut modo verbi gratia, qui forte foris aliquam persecutionem patitur, confugit ad Ecclesiam. Ergo eo confugerat, ubi erat non solus Samuel praestantissimus omnium Prophetarum, sed etiam multi ceteri Prophetae. Inter illos, cum essent prophetantes, venerunt missi a Saule, qui eum, sicut dixi, ad mortem arriperent. Insiluit in illos Spiritus Dei, et coeperunt prophetare, qui venerant hominem sanctum et justum Dei ad gladium adducere, et eruere de medio Prophetarum. Repente impleti Spiritu Dei Prophetae facti sunt. Fuerit hoc fortasse istorum innocentia; non enim sponte ad illum arripiendum venerant, sed a Rege suo missi erant. Et forte venerant quidem ad eum locum, ubi erat David, sed non erant facturi, quod jusserat Saul. Forte et ipsi remansuri erant. Nam et hodie contingunt haec. Mittitur aliquando apparitor a magna Potestate rapere aliquem de Ecclesia. Non audet facere contra Deum, et ne et ipse incurrat gladium, remanet ibi, ubi missus erat, ut raperet. Dixerit ergo aliquis admirans, quod Prophetae isti repente facti sunt, quia innocentes fuerunt, testimonium illis innocentiae ipsa Prophetia perhibuit. Venerunt missi, sed facturi non erant, quod jusserat malus ille. Credamus hoc de istis. Missi sunt alii. Et in ipsos insiluit Spiritus Dei, et ipsi prophetare coeperunt. Et hos cum illis innocentiae merito numeremus. Missi sunt tertii. Hoc et ipsis factum est. Fuerint omnes innocentes. Cum tardarent, et non fieret, quod Saul praeceperat, venit et ipse. Nunquid et ipse innocens? Nunquid et ipse missus ab aliqua potestate, et non perversus propria voluntate? Et in illo *a)* tamen insiluit Spiritus Dei, et prophetare coepit. Ecce Saul prophetat habens Prophetiam, sed non habens Caritatem. Factum est Vas quoddam, quod ab Spiritu tangeretur, non quod ab Spiritu mundaretur.

Prophetia sine Caritate in Caipha.

3. Tangit enim aliqua corda ad prophetandum Spiritus Dei, nec tamen mundat. Et si tangit, et non mundat, forte inquinatur ipse Spiritus? Divinae enim substantiae est, omnia contingere, nusquam inquinari. Nec miremini, si lux ista, quae de coelo funditur, omnia ubique sparsa immunda contingit, nusquam de immundo fuscatur. Nec ista sola, quae de coelo, sed etiam illa, quae de lucerna mittitur, contingit, quacunque duxeris lumen, et fortasse, quisquis per cloacam transeat, ipse, si tetigerit, polluitur, si autem fert lucernam, splendor lucernae supra omnia transit, nusquam maculam contrahit. Si hoc potuit Deus donare corporalibus luminibus, ipse lumen verum, et aeternum, et incommutabile potest alicubi coinquinari? Aut potest alicubi deesse lux Dei, de qua dictum est: *Attingit a fine usque ad finem fortiter, et dispo nit omnia suaviter?* Tangit ergo, quod vult, Sap. VIII. 1.
et mundat, quod vult. Non quodcunque tetigerit, mundat, sed, quod mundaverit, tangit. Saulem itaque persecutorem Dei Spiritus non mundavit, sed tamen ad prophetandum tetigit. Caiphas princeps Sacerdotum Christi persecutor erat, et tamen Prophetiam locutus est, quando ait: *Expedit, ut unus homo moriatur, et non tota gens pereat.* Secutus Evangelista exposuit Joh. XI. 50.
Prophetiam, et ait: *Hoc autem non a se dixit, sed, cum esset Pontifex, prophetavit.* Prophe- Ibid. 51.
tavit Caiphas, prophetavit Saul. Habebant Prophetiam, sed Caritatem non habebant. Nunquid Caritatem habuit Caiphas, qui persequebatur filium Dei, quem ad nos Caritas duxit? Nunquid Caritatem habebat Saul, qui persequebatur eum, per cujus manum fuerat ab hostibus liberatus? Non solum invidus, sed et ingratus. Ergo probavimus, posse esse in aliquo Prophetiam, et non esse Caritatem. Istis autem Prophetia prodesse non potest, secundum Apostolum. *Si Caritatem*, inquit, *non habeam, nihil sum.* Non I. Cor. XIII. 2.
ait: Nihil est Prophetia, aut nihil est Fides; sed nihil sum ego, si non habuero Caritatem. Habens magna nihil est, quamvis magna habeat, nihil est. Ipsa enim magna, quae habet, non habet ad adjutorium, sed habet ad judicium. Non magna habere magnum est, sed bene uti magnis magnum est. Non autem utitur bene, qui non habet Caritatem. Etenim non utitur bene aliqua re, nisi voluntas bona. Voluntas bona esse non potest, ubi Caritas non est.

Fides sine Caritate in Daemonibus.

4. Quid de Fide? Invenimus aliquem habere et Fidem, et non habere Caritatem? Multi sunt, qui credunt, et non amant. Nec enumerandi sunt homines. Daemones invenimus credidisse, quod credimus, et non amare, quod amamus. Nam, cum argueret Apostolus Jacobus eos, qui sibi putabant sufficere, ut crederent, et nolebant bene vivere, quod non fit, nisi de Caritate; bona enim vita ad Caritatem pertinet, nec potest habens Caritatem male vivere, quia hoc ipsum bene vivere nihil est aliud, quam impleri Caritate. Cum ergo quidam jactarent se, quod credidissent in Deum, et nollent bene vivere, atque congruenter tantae Fidei, quam perceperant, daemonibus eos comparavit dicens: *Tu*, inquit, *dicis, quia unus est Deus. Bene credis; sed et daemones credunt, et contremiscunt.* Si ergo tantummodo credis, et non Jac. II. 19.
diligis, adhuc cum daemonibus tibi commune est. Petrus dixit: *Tu es filius Dei;* et dictum est illi: *Beatus es, Simon Barjona! quia non revelavit tibi caro et sanguis, sed Pater meus, qui in coelis est.* Invenimus et daemones dixisse: *Quid nobis et tibi est, fili Dei!* Filium Dei Matth. XVI. 16. 17. Matth. VIII. 29.
confitentur Apostoli, Filium Dei confitentur et daemo-

a) Lego: *illum*, ut paullo ante: *in ipsos.*

daemones. Confeſſio videtur par, dilectio diſpar. Illi credunt, et amant, illi credunt et timent. Amor expectat praemium, timor poenam. Ergo invenimus poſſe quenquam habere etiam Fidem, et non habere Caritatem. Nemo ergo ſe jactet de quocunque Eccleſiae dono, ſi forte eminet in Eccleſia aliquo attributo ſibi dono, ſed videat, utrum habeat caritatem. Nam locutus
I. Cor. XII. eſt idem Apoſtolus Paulus, et enumeravit multa dona Dei, in membris Chriſti, quae eſt Eccleſia, et ait, dona propria quibusque membris eſſe attributa, nec poſſe fieri, ut omnes habeant unum donum. Nec quisquam tamen ſine dono remanebit. Apoſtolus ait Prophetas, Doctores, Interpretatores, linguis locutores, habentes virtutes ſanitatum, habentes adjutoria, gubernationes, genera linguarum. Dicta ſunt haec, et alia videmus in aliis, alia in aliis. Non ergo doleat aliquis, non ſibi eſſe conceſſum, quod videt alii conceſſum. Habeat Caritatem, non invideat habenti, et cum illo habet, quod non habet. Quidquid enim habuerit frater meus, ſi non invidero, et amavero, meum eſt. In me non habeo, ſed in illo habeo. Non eſſet meum, ſi in uno corpore, et ſub uno Capite non eſſemus.

Caritatis mutuae exemplum in membris Corporis humani.

5. Siniſtra manus verbi gratia in corpore habet anulum, et dextra non habet. Nunquid illa ſine ornamento remanſit? Reſpice ſingulas manus, et videbis unam habere, aliam non habere. Reſpice compagem corporis, cui haerent ambae manus, et vide eam, quae non habet, in illa habere, quae habet. Oculi vident, qua eatur; pedes eunt, quo oculi proſpiciunt. Nec pedes poſſunt videre, nec oculi ambulare. Sed reſpondet tibi pes: Habeo et ego lumen, ſed non in me, ſed in oculo. Non enim oculus ſibi videt, et mihi non videt. Dicunt et oculi: Et nos ambulamus, non in nobis, ſed in pedibus. Non enim pedes ſe ipſos portant, et nos non portant. Singula ergo membra ſingulis et propriis officiis diſtributa peragunt, quod imperat animus. Omnia tamen in uno corpore conſtituta et unitatem tenentia nec arrogant ſibi, quod altera membra habent, ſi forte illa membra non habent, nec putant eſſe a ſe alienum, quod in uno corpore ſimiliter habent. Denique, Fratres! ſi alicui membro corporis moleſtiarum aliquid accidat, quae membra ſuum auxilium denegabunt? Quid tam extremum videtur in homine, quam pes? Et in ipſo pede quid tam extremum, quam planta? Et in ipſa planta quid tam extremum, quam ipſa cutis, unde terra calcatur? Ita tamen hoc extremum univerſi corporis compage detinetur, ut, ſi in ipſo loco ſpina calcetur, ad auxilium ſpinae eruendae omnia membra concurrant. Continuo complicantur poplites, curvatur ſpina, non illa, quae haeſit, ſed quae totum dorſum continet, ſedetur, ut ſpina eruatur; jam ſedere, ut hoc fiat, totius corporis eſt. Quam exiguus locus in moleſtia eſt! Tantillus locus eſt, quantum ſpina pungere potuit, et tamen illius extremi, et exigui loci moleſtia a toto corpore non relinquitur. Cetera membra nihil dolent, et in illo uno loco omnia dolent. Ipſe inde Apoſtolus dedit Caritatis exemplum, exhortans nos, ut ita nos diligamus invicem, quemadmodum ſe in corpore diligunt membra. *Si patiatur*, inquit, *unum membrum*, *compatiuntur et alia membra*, *et ſi glorificatur unum membrum*, *congaudent omnia membra*. *Vos eſtis corpus Chriſti et membra*. Si ſe diligunt I. Cor. XII. 26.
membra, quae habent caput in terra, quomodo ſe debent membra diligere, quorum caput in coelo eſt. Certe nec ipſa ſe diligunt, ſi a ſuo capite deſeruntur. Cum vero illud caput ita ſit caput, et ita exaltatum ſit, et ita in coelo ad dextram Patris collocatum, ut tamen laboret in terra, non in ſe, ſed in membris ſuis, ita, ut dicat in fine: *Eſurivi*, *ſitivi*, *hoſpes fui*; quan- Matth. XXV. 35.
do ei dicetur: *Quando te vidimus eſurientem*, *et ſitientem?* et tanquam reſpondeat: Ego caput Ibid. 37.
in coelo eram, ſed in terra membra ſitiebant, denique ait: *Cum uni ex minimis meis feciſtis*, *mihi feciſtis*, rurſusque non facientibus: *Cum* Ibid. 40.
uni ex minimis meis non feciſtis, *neque mihi feciſtis*, huic capiti non niſi per Caritatem con- Ibid 45.
nectimur.

In membris dignitas diverſa, ſed magis reſpicienda ſanitas.

6. Sic enim, Fratres! ſingula membra in officiis ſuis videmus agere opus proprium, ut oculus videat, non autem operetur; manus autem operetur, non tamen videat, auris audiat, nec videat, nec operetur, lingua loquatur, nec audiat, nec videat, et cum ſint ſingula ſuis officiis diſtincta atque diſcreta, una tamen compage corporis colligata habent aliquid commune in omnibus. Officia diverſa ſunt, ſanitas una eſt. Hoc eſt ergo in membris Chriſti Caritas, quod eſt in membris corporis ſanitas. Meliori loco poſitus eſt oculus, in eminenti, et tanquam ad conſilium in arce conſtitutus, unde proſpiciat, unde videat, unde oſtendat. Honor magnus in oculis, et loco, et ſenſu ardentiore, et agilitate, et vi quadam, quam cetera membra non habent. Proinde plerumque homines per oculos ſuos jurant, quam per quodlibet alterum membrum. Nemo alicui dixit: Sic te diligo, quomodo aures meas, et eſt aurium ſenſus oculis ſuppar, et proximus. Quid de ceteris dicam. Quotidie dicunt homines: Sic te diligo tanquam oculos meos. Et Apoſtolus ſignificans majorem in oculis habere *b)* dilectionem, quam in ceteris membris, cum ſe dilectum ab Eccleſia Dei diceret, ait: *Teſtimonium enim vobis perhibeo*, *quia*, *ſi fieri poſſet*, *oculos veſtros eruiſſetis*, *et dediſſetis mihi*. Nihil ergo in Galat. IV. 15.
corpore ſublimius oculis et honoratius, et nihil in corpore extremius fortaſſe, quam digitus minimus pedis. Cum ita ſint, expedit tamen in corpore digitum eſſe, et ſanum eſſe, quam oculum eſſe, et in perturbatione lippire. Sanitas enim, quae communis eſt omnibus membris, pretioſior eſt officiis ſingulorum. Ita vides in Eccleſia hominem parvum aliquod donum ha-

b) Melius: *haberi*.

bentem, et tamen habentem Caritatem; alterum eminentem forte in Eccleſia aliquo majore dono, et tamen non habentem Caritatem. Ille ſit extremus digitus, ille ſit oculus. Ille magis pertinet ad corporis compaginem, *c)* qui potuit obtinere ſanitatem. Denique moleſtum eſt corpori cetero, quidquid aegrotarit in corpore, et datur quidem ab omnibus membris opera, ut ſanetur, quod aegrotum eſt, et plerumque ſanatur. Si autem ſanatum non fuerit, et tantam putredinem conceperit, quae ſanari non poſſit, ita conſulitur omnibus membris, ut de corporis compage perdatur.

Donatiſtae, membra aegra, praeciſi.

7. Fuerit ergo, neſcio quis, Donatus, quaſi oculus in corpore, fuerit; ita non ſcimus, qualis fuerit, ſed prorſus talis fuerit, qualis dicitur, quid illi profuit excellentia honoris et gloriae? Tenere non potuit ſanitatem, quia non habuit caritatem. Denique ita iſti putrefacti ſunt, ut neceſſario praeciderentur, et quod ſe habere aliquos dicunt, vermes putredinis ſunt. Praeciſi vermes ſunt, nec ſanitatem poſſunt admittere. Etenim tamdiu membrum admittit ſanitatem, quamdiu eſt de corpore non praeciſum. De ceteris enim ſanis manat ſanitas ad vulneris locum; cum autem fuerit praeciſum membrum, ubi vulnus eſt, qua, et unde ad illud ſanitas veniat, non invenitur. Ideo et ſarmentis praeciſis comparantur, et concurrit cum apoſtolica lectione evangelica lectio. Et ibi enim Dominus, ut maneamus in illo, non nobis maxime commendavit niſi Caritatem: *Ego ſum*, inquit, *vitis, vos eſtis ſarmenta, pater meus eſt agricola. Sarmentum omne, quod in me dat fructum, purgat illud, ut magis fructum afferat; quod autem in me non dat fructum, praecidet illud.* Fructus de ipſa Caritate, quia non venit fructus niſi de radice. Dicit autem Apoſtolus: *Ut in Caritate radicati et fundati.* Ibi eſt ergo radix, unde omnis fructus exurgit. Qui coepit diſſentire a radice, quamvis videatur aliquantum manere, aut praeciſus eſt latenter, aut aperte etiam praecidendus; fructum enim afferre nullo pacto poteſt. Illi erant aliquando in unitate. Praeciſi ſunt. Unde praeciſi ſunt? Ab unitate. Sed vos eſtis, inquiunt, praeciſi. Quid facimus? Ego dico: Vos eſtis praeciſi. Vos dicitis: Vos eſtis praeciſi. Judicet Deus. Diſtulimus itaque quaeſtionem, et ad judicium Dei miſimus? Non plane. In multis rebus facimus hoc, ubi nondum apparet ſententia Dei. Ubi autem apparet, utamur, non differamus. Scripturam profero, et video, quis unde praeciſus ſit. Si enim Scriptura teſtimonium perhibuit Parti Donati, alicui Eccleſiae in terrarum aliqua parte conſtitutae, ſicut in parte Africae conſtituta eſt Pars Donati, dicant nos praeciſos, et dicant ſe eſſe radicatos. Si autem Scriptura teſtimonium non perhibet niſi Eccleſiae toto orbe diffuſae, quid quaerimus litis noſtrae judicem hominem? Deum habemus. Nondum praeſidet in judicio, jam praeſidet in Evangelio.

Joh. XV. 1. 2.

Ephes. III. 17.

Damnatio Criſpini, et anterior Donatiſtarum in cauſſa Caeciliani et Majorini.

8. Judicatus eſt modo Criſpinus haereticus. *d)* Sed quid ait? Nunquid evangelica ſententia ſuperatus ſum? Inde ſe aſſerens victum non eſſe, quia Proconſul contra illum judicavit, non Chriſtus. Si ergo judicium hominis parvi pendit, quare a Proconſule ad Imperatorem appellavit? Ipſius Proconſulis judicium ipſe flagitavit, ipſe dixit: Audi me! Non ſum haereticus. Cujus judicium flagitaſti, ejus judicium diſplicet tibi? Quare? Quia contra te judicavit? Si pro te judicaret, bene judicaret. Quia contra te judicavit, male judicavit. Antequam judicaret, bonus judex erat, cui dixiſti: Non ſum haereticus. Audi me! Sed judicavit Proconſul, inquit, ſecundum leges Imperatorum, non ſecundum leges Evangelii. Ita fecerit, ſecundum leges Imperatorum Proconſul judicaverit. Si ergo male contra te judicant Imperatores, quare a Proconſule ad eorum judicium provocaſti? Jam erant leges Imperatorum contra te, an nondum erant? Si nondum erant, non ſecundum ipſas Proconſul judicavit. Si jam erant, nunquid pro te Imperatores contra leges ſuas judicaturi ſunt? Deinde quaero abs te: Ipſae leges Imperatorum quae ſunt contra te? Quid factum eſt? Doce me! Manifeſtum eſt enim, et non negatur, multas Imperatorum leges eſſe adverſus ipſos. Unde hoc contigit? Unde hoc factum eſt? Nos forte perſecuti ſumus, et multa mala Imperatoribus de vobis diximus? Hoc quidem dicunt his, quos miſeros decipiunt imperitos. Cauſam enim, quemadmodum illo tempore geſta eſt, penitus occultant eis, quos decipere volunt. Sed, quantumlibet occultent, eruitur, pateſcit, publicatur, in notitiam profertur etiam invitorum, et recuſantium. Claudentes oculos, ac nolentes lucem videre ipſa lux feriat! Non eis liceat diſſimulare manifeſta! Non eis liceat averti a patentibus! Non eis liceat aperta operire! Urgeam eos manifeſta veritate. Vos Imperatoris judicium flagitaſtis. Mentimini! inquit. Extant chartae publicae. *e)* Ipſi Donatiſtae de Parte Majorini, qui prior ordinatus eſt, contra Caecilianum adierunt Proconſulem tunc Anullinum, *f)* et detulerunt libellos accuſatorios de nomine Caeciliani, et in aluta *g)* ſignatos, dicentes, ſe adverſus Caecilianum crimina, *h)* quae illo libello ſcri-

c) Pro *compagem*, ut Ovid. Celſ. Seneca, Plin. &c.

d) Anno 404. Vide Auguſtini *Vitae* L. V. c. II. T. XI. edit. *Maur. col.* 259. ipſumque Auguſtinum variis locis.

e) Anterioris videlicet cauſſae ſub Conſtantino M. inter Majorinum et Caecilianum. Vide *Epiſt. Cleri Hippon.* inter Auguſtinianas LXXXVIII. edit. *Maur.* T. II. *col.* 213. ipſumque S. Patrem non uno loco.

f) Anulinum ſcribunt Mauriani, et rectius fortaſſe, quamvis in Ant. Pagii *Diſſert. Hypat.* ad an. Chr. 199. P. Corn. *Anulinum*, ad an. vero 216. Sex. Corn. *Anullinum* habeamus Coſſ.

g) Tenuior pellicula, membranae inſtar, ut videtur, qua obvolvebantur Libelli ſupplices. Occurrit etiam in *Epiſtola Cleri ſuprac.*

h) Videtur omiſſum: *habere.*

scripsissent, et rogantes, ut ipsam accusationem eorum mitteret ad comitatum *i)* Imperatori. Extat relatio Anullini Proconsulis scribentis ad Imperatorem Constantinum: quod homines de Parte Majorini venerint ad illum cum libellis de accusatione Caeciliani, rogantes, ut eosdem libellos mitteret Imperatori, et se dicit fecisse, quod illi rogaverunt. Scripsit Imperator ad Meltiadem *k)* episcopum et Marcum, transferens ad illos causam ecclesiasticam, et removens a se. In eisdem literis scribit Imperator: misisse se chartas missas ab Anullino, et in ipsis literis ignorat, *l)* quae illae chartae sint, sed in relatione Anullini cognoscitur, quae hodie publicis codicibus continentur. Deinde scribit idem Constantinus ad Anullinum, ut partes Romam dirigat ad episcopale judicium. Refert etiam Anullinus in extremo: misisse se partes. Vos ergo istis ad Imperatorem, vos causam Ecclesiae ad humanam potestatem detulistis. Ille melior, quam vos. Vos enim ad Imperatorem deferebatis, ille ad Episcopos. Dicta est causa in episcopali judicio illis primo accusantibus. Prolata est sententia pro Caeciliano. Illi non contenti judicio ecclesiastico murmurare coeperunt, rursus eundem Imperatorem adierunt, post episcopale judicium quaerentes imperiale judicium. Dedit alterum ecclesiasticum apud Arelatum. *m)* Ab ipso etiam judicio illi ad ipsum Imperatorem appellaverunt. Victus importunitate eorum voluit et ipse causam suscipere, atque cognoscere. Suscepit, cognovit, Caecilianum innocentissimum judicavit, etiam omnes jussiones Imperatorum contra illos. Quid mirum? Cujus judicium flagitasti, ejus sententiam recusare audes? Quare ad illum voluisti deferre judicium? Habebas Ecclesiam in Africa, non habebas in toto orbe terrarum? Sed quo ibant, unde se jam ipsi praeciderant? Illi jam in Ecclesia non haerebant, sed Imperator ibi haerebat, ad quem judicium referebatur. Proinde ille mansuetissime Episcopos voluit judicare, et illis postea cessit, ut etiam ipse judicaret. Inde sunt leges adversus vos; videte, si non contra vos. Primo vos ipsi fuistis, vos primi accusatores, vos extremi appellatores, vos novissimi murmuratores. Nunquid tamen, inquit, ex Evangelio superatus sum? Ex eo judicio superatus es, quod tu ipse delegisti.

Ab Ecclesia praecisis patet reditus.

9. Sed non recusamus evangelicam sententiam. Plane, etsi non diceret, nos legeremus, nos erueremus, nos ostenderemus. Recitetur Evangelium! Videamus, ubi esse dicit Ecclesiam Dominus Jesus Christus. Illi certe et aures nostrae, et corda patere debent. Ipsum audiamus. Dicat nobis, Ecclesia ubi sit. Si in Africa esse dixerit Ecclesiam suam, omnes confluamus in Partem Donati. Si in toto terrarum orbe dixerit Ecclesiam suam, redeant ad corpus membra praecisa. Non enim sic fracti sunt rami, ut denuo inseri non possint. Habes Apostolum Paulum dicentem. *Sed dicis: Fracti sunt rami, ut ego inserar. Bene. Propter incredulitatem fracti sunt; tu autem fide stas. Noli altum sapere, sed time. Nam, si Deus naturalibus ramis non pepercit, neque tibi parcet.* Fracti enim erant Judaei, tanquam rami naturales, et insertae erant Gentes, tanquam oleaster in olivam. Ex his insertis ramis, et ex hoc inserto oleastro omnes sumus participes olivae. Sed, sicut minatus erat Apostolus superbientibus ramis oleastri, tales isti facti sunt superbiendo, ut cum illis naturalibus ante amputatis, et ipsi superbia praecidi mererentur. Sed quid ait Apostolus? *Et illi*, inquit, *si non permanserint in infidelitate, inserentur*, et tu, si non permanseris in fide, excideris. Nemo ergo in vite superbiat, nemo praeter vitem desperet. Si superbis in vite, observa, ne praecidaris. Si praeter vitem positi sunt, non desperent, audeant inseri. Non enim manu sua inserendi sunt. Ait enim: *Potens est Deus iterum inserere illos.* Non dicant: Unde fieri potest, res praecisa, ramus fractus ut denuo inseratur? Recte dicis fieri non posse, si interroges humanam facultatem, non, si interroges divinam majestatem. Quid enim? Quod jam factum est a Domino, facere potest aliquis agricolarum? Oleastrum tulit, et in olivam inseruit, et oleaster in olivam insertus non baccas amaras, sed olivam dedit. Faciat hoc modo aliquis; inserat oleastrum in olivam, videbit nihil procedere, nisi baccas oleastri. Potens ergo fuit Deus non olivam in oleastro, sed oleastrum inserere in oliva, et oleastrum facere participem pinguedinis olivae, ut exuta amaritudine pinguedine indueretur, et non erit potens te praecisum per superbiam inserere per humilitatem? Bene, inquit, hortaris me, sed prius me ostende praecisum, ne forte te ipsum hortari debeas, ut ad me venias, non me, ut in te inserar. Audeo dicere: Audi me! et tamen timeo dicere: Audi me! Timeo enim, ne contemnat hominem. Immo hortor, ut contemnat hominem. Si enim contemneret hominem, non esset de Parte Donati. Homo enim fuit Donatus. Ergo, si nostra verba dicimus, contemnamur; si Christi verba dicimus, ille audiatur, qui non gratis auditur, et non gratis contemnitur. Auditur enim ad praemium, non auditur ad supplicium. Ipsum audiamus. Ipse Dominus dicat nobis.

Rom. XI. 19—21.

Ibid. 23.

Ibid.

Ecclesia toto orbe diffusa catholica est, vera est.

10. Ecclesiam innumerabilibus locis ostendit, sed tamen commemorem unum aliquod. Post resurrectionem, nostis, Fratres! ostendit se discipulis suis, cicatrices demonstravit, palpandum praebuit, non solum videndum. Illi autem tenentes, et palpantes, et agnoscentes adhuc tamen prae gaudio haesitabant, sicut Evangelium

i) Id est, ad *Palatium.* Adi *Ducang. Gloss.* h. v.

k) Melchiadem, Miltiadem Pont. Rom. Quis vero *Marcus* additus? An ille, qui deinceps a Melchiade secundus Pontificatum gessit? An unus e tribus Episcopis Gallicis judicio illi adjunctis?

l) Putem: *ignoratur*, et paullo post: *continetur.*

m) Anno 314. altero post damnationem Romanam.

gelium nos docet, cui oportet credere, cui nefas est non credere. Dominus autem adhuc haesitantibus prae gaudio, et dubitantibus intulit firmitatem de Scripturis, et ait: *Haec dicebam vobis, cum adhuc essem vobiscum, quia oportet impleri omnia, quae scripta sunt in lege, et prophetis, et psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas, et dixit eis: Quia sic oportebat Christum pati, et resurgere tertia die, et praedicari in nomine ejus poenitentiam, et remissionem peccatorum per omnes gentes incipientibus ab Jerusalem.* Ibi tu non es. (*Luc.* XXIV. 44 — 47.) Ibi ego sum. Quid expectas hominem, qui de te judicet de tribunali? Audi Christum de Evangelio. *Per omnes gentes*, inquit, *incipientibus ab Jerusalem.* Tu ibi es? Communicas omnibus gentibus? Communicas ei Ecclesiae, quae diffusa est per omnes gentes incipiens ab Jerusalem? Si communicas, ibi es, in vite es, praecisus non es. Ipsa est enim vitis, quae crevit, et implevit totum orbem terrarum, corpus Christi, Ecclesia Christi, cujus caput in coelo. Si autem non communicas, nisi Afris, et de Africa, quo potueris, clanculo mittis, qui consolentur peregrinos, non te invenis in Parte remansisse, a Toto praecisum esse? Quid dixisti in judicio Proconsulis? Catholicus sum. Vox est ipsius. De Gestis recitatur. Catholicus Totum tene. *Holon n)* enim Totum est, et inde appellata est Ecclesia catholica, quia per Totum est. Nunquid catamerica dicta est, et non catholica? *Meros* enim pars est, *Holon* totum est. De graeco verbo dicta est catholica, secundum totum. Ergo communicas Universo? Non, inquit. Ergo in parte es, quomodo catholicus es? Multum interest inter Totum, et Partem. Unde accipit nomen Catholica? Tu enim accepisti nomen de Parte Donati, catholica nomen accepit ab universo orbe terrarum. Sed nos dicimus, in universo esse, et Deus forte non dicit? Evangelium commemoravi, ex Evangelio recitavi. *Per omnes gentes*, inquit, *incipientibus ab Jerusalem.* Non inde venit ad Africam? Si enim coepit ab Jerusalem, implendo omnia venit ad te, non siccando. Quis est, qui dicat: Ductus est rivus de fonte, ut veniret ad me, siccavit *o)* in via, et pervenit ad me? Si in via siccavit, ad te qua pervenit? Utique implendo omnia pervenit ad te. Ingrate rive! quare fontem blasphemas? Nisi manaret, non implereris. Sed timeo, ne tu siccaveris. Etenim omnis rivus a fonte praecisus siccet, necesse est. De siccitate aspera loquuntur adversus Ecclesiam; lenia loquerentur, si rigarentur. Catholicus sum. Quid est Catholicus? Homo de Numidia? Interroga saltem Graecos. Non est utique Catholicus verbum Punicum, sed verbum Graecum. Interpretem quaere. Merito erras in lingua, qui non consentis omnibus linguis.

11. Spiritus quando venit de coelo, et implevit eos, qui in Christum crediderant, omnibus linguis locuti sunt, et hoc erat signum illo tempore accepisse Spiritum sanctum, si quis linguis omnium loqueretur. (Donum linguarum primis credentibus datum significabat, Ecclesiam futuram παντάγλωσσον. *Act.* II. X. XIX.) Nunquid modo fidelibus non datur Spiritus sanctus? Absit, ut hoc credamus, alioquin spem non habebimus. Et illi utique fatentur dari fidelibus Spiritum sanctum, et nos hoc dicimus, hoc credimus, hoc maxime, et in sola Ecclesia catholica fieri asfequamur. *p)* Sed illi sint catholici, illic datur Spiritus sanctus. Nos simus catholici, hic datur Spiritus sanctus; modo, quid intersit, non quaeramus, qui sint catholici; manifestum est, quia datur Spiritus sanctus. Quare modo linguis omnium non loquuntur, qui Spiritum sanctum accipiunt, nisi, quia tunc in paucis figurabatur, quod postea in omnibus ostenderetur? Quid enim pronuntiavit Spiritus sanctus commonens *q)* corda eorum, quos tunc impleverat, et docens eos linguas omnes? Vix discit homo duas aut tres, aut per magistros, aut per regiones, in quibus versatur aliqua consuetudine, ut multum tres, aut quatuor linguas. Omnibus linguis loquebantur, qui impleti a sancto Spiritu erant, verum et locuti repente, non paulatim discentes. Quid ergo tunc ostendebat Spiritus? Dic mihi, quare modo hoc non facit, nisi quia aliquid significando faciebat? Quid significabat, nisi Evangelium per omnes linguas futurum? Audeo dicere. Et modo loquitur Ecclesia omnibus linguis. In omnibus enim linguis clamat Evangelium, et quod modo dicebam de membris, hoc dico et de linguis. Et quomodo dicit oculus: Mihi ambulat pes, sic et pes dicit: Mihi videt oculus, sic et ego dico: Lingua mea est graeca, lingua mea est hebraea, lingua mea est syra. Omnes enim una fides tenet, omnes enim una caritatis compago concludit. Quod per Dominum demonstratum est, hoc per prophetas ante praedictum est. *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum.* (*Psalm.* XVIII. 5.) Ecce quousque crevit Ecclesia, quae appellatur a Toto catholica. Et vide, quia omnes linguae ierunt per omnes terras. *Non sunt loquelae, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.* (*Ibid.* 4.)

12. (Hortatur Donatistas ad reditum.) Hanc ergo Ecclesiam teneo, tu illam non tenes. Si ergo praecisus es, agnosce, unde praecisus es. Redi, et inserere, ne arescas, et in ignem mittaris. Loquuntur Prophetae, loquuntur Apostoli, loquitur Dominus de Ecclesia toto orbe diffusa. Contra te dicunt omnes isti sententiam. A Proconsule ad imperiale Judicium. Ab Evangelio quo? An forte ad Donatum? Donatus judicabit contra Christum? An Donatum judicat Christus? Quid tibi dicturus est Donatus? Ego Christum meum praedicavi de Africa. Quid dicturus? An: Me pro Christo opposui, et: Ego Christo successi? Hoc re-

n) Ολον. Et mox Μεϱος. Inde, ut Καθολικη, formatum Καταμεϱικη.

o) Neutrum verbum, ut apud Caton. de Re rust. *Ubi pluerit, et siccaverit.*

p) Ita Membranae, sed rescribo: *attestamur.*

q) Puto: *commovens.*

restat, ut dicat, quia a corpore praecidere ausus est homines, quia Christo successit. Ecce Christi sententia, ecce Evangelia. *Per omnes gentes*, inquit, *incipiens ab Jerusalem.* Coepit ab Jerusalem. Ibi venit Spiritus sanctus, ibi erant Apostoli, quando in illos supervenit, inde coepit Evangelium praedicari, inde diffundi per omnes gentes, inde postea venit in Africam. Quo postea venit? Ipsos deseruit? Immo non deseruit, si nolint. Nam et nos Afri sumus. Utique Evangelium, quod venit in Africam, manet hic in catholicis Afris, quo modo in omnibus gentibus manet. Nam et per omnes gentes sunt Haeretici, alii ibi, alii hic, et non sunt nati r) Afri, qui sunt in illis gentibus. De vite praecisi sunt. Catholica enim novit omnes, ipsi se non noverunt. Etenim vitis, unde sarmenta praecisa sunt, novit omnia sarmenta et, quae in se manent, et quae de se praecisa sunt. Etenim ubique diffusa est Ecclesia catholica. Illa sarmenta, ubi praecisa sunt, ibi remanserunt, ad alias partes, et alias partes pervenire non potuerunt. Illa autem ubique diffusa ubique tenet suos, ubique plangit praecisos. Clamat ad omnes, ut revertantur, et inserantur. Clamor ejus non auditur, sed tamen ubera Caritatis manare exhortatione non quiescunt. Solicita est pro praecisis, clamat in Africa ad Donatistas, clamat in Oriente adversus Arrianos, adversus Photinianos, adversus alios, atque alios. Quia enim ubique diffusa est, ubique invenit, contra quos clamet, quia in illa erant, et de illa praecisa sunt. Sarmenta coeperunt infructuosa esse, et praecisa sunt. Si non permaneant in infidelitate rursus inserentur. Haec audite, Fratres! cum timore, ne superbiatis, cum Caritate, ut etiam pro illis oretis. Conversi ad Dominum &c.

SERMO XX.

DE VERBIS PSALMI XXXVIII. V. 1—5. *Dixi*: *Custodiam vias meas* &c. *)

Solicitudo de profectu quotidiano, et inde divini auxilii imploratio.

1. Christianorum est, quotidie in Deum proficere, et de Deo, vel de donis ejus semper gaudere. Peregrinationis enim nostrae tempus brevissimum est, et Patria nostra sine tempore est. Inter aeternitatem enim et tempus multum distat. Hic conquiritur pietas, illic requiescitur. Inde quotidianis diebus, quasi boni negotiatores, noverimus, quid profecerimus. Non tantum enim studiosi esse debemus in audiendo, sed vigilantes in operando. Haec schola, in qua Deus solus magister est, bonos quaerit discipulos, non fugitivos, sed studiosos. Apostolus dicit: *Studio non pigri, spiritu ferventes,*
Rom.XII.11. *spe gaudentes.* In hac ergo schola, Fratres! quotidie discimus. Aliud discimus in praeceptis, aliud in exemplis, aliud in sacramentis. Sunt ista medicamenta vulnerum nostrorum, et fomenta studiorum nostrorum. Modo respondimus: *Exaudi orationem meam, et precem meam, Domine! Inaurire, a)* hoc est: *Auribus percipe lacrimas meas.* Quid putas, iste petiturus est, qui primo sibimet Deum cupit propitium esse? (Psalm. XXXVIII. 13.) Quid ab illo expetiturus est? Videamus, discamus! Forte divitias petiturus, forte in hac vita aliquam felicitatem? Dicat ergo nobis, quid petiturus est, qui primo Deum deprecatur. Vidit enim, quod ex se habere non potuit, sed a Deo habere potuit. Audierat enim: *Petite, et accipietis.* (Joh. XVI 24.) Noverat ergo, quid esset petiturus, qui primo Deum rogavit. Ergo *exaudi, Deus! orationem meam!* Et quasi interrogatus: Quid vis, quid pulsas, quid clamas, quid interpellas? Audiam. Quid vis? Quid volo? ait. Audi voluntatem meam, et perfice opera tua. Quae est voluntas mea? *Dixi: Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea.* (Psalm. XXXVIII. 1.) Arduam rem iste disponit, sed non dubitat, quoniam primo Dominum deprecatus est. Noverat enim magisterium Pauli: *Non ego, sed gratia Dei mecum.* (I. Cor. XV. 10.)

Usus Linguae tam necessarius, quam periculosus.

2. *Dixi* ergo: *Custodiam vias meas.* Quas vias? Terrenas. Nunquid per linguam ambulamus in terra? Aut pedibus nostris in terra ambulamus, aut pedibus alienis. Aut animalibus vehimur, aut pedibus nostris imus. Quid est ergo? Quam iste viam quaerit? Ne delinquat in lingua sua. Magna doctrina, videte, Fratres! Nunquid enim, quemadmodum una hora possumus cibum accipere, et refecti recedere, sic possumus momento uno loqui etiam, et silere? Quemadmodum enim habemus oculos ad videndum, aures ad audiendum, ceterosque sensus ad percipiendum, sic iterum linguam ad loquendum. Est nobis magna necessitas linguae. Aut aliquid auditurus es, ut respondeas, aut aliquid dicturus es, ut doceas. Nunquid oculo dicturus, et non lingua? Et si aure auditurus es, lingua responsurus es. Quid facimus de tam utili membro? Inde Deum rogamus, inde satisfacimus, inde laudes dicimus, inde una voce concinentes Deo cantamus, inde quotidianis diebus aut misericordes efficimur, cum aliis loquimur, aut consilia damus. Quid facimus nunc? Ipsa lingua nostra vobis ministerium exhibet. Quid facimus, ut non delinquamus in lingua, maxime, cum dictum sit: *Mors et vita in manibus linguae?* (Prov. XVIII. 21.) Et iterum dictum sit: *Multos vidi cadentes per casum gladii, sed non sic, quomodo qui ceciderunt per linguam?* (Eccli. XXVIII. 22.) Iterum dictum est: *Et lingua in membris nostris constituitur, quae maculat totum corpus nostrum.* (Jac. III. 6.) Inde iterum idem Dominus: *Docuerunt linguam suam*

L

r) Membranae prave: *noti.* Fortasse, quia sequitur: *novit, noverunt.*

*) In Codice *fol.* 68. inscriptus: *Sermo sancti Augustini ep.* Agit praecipue de usu Linguae, et fine Hominis. Ut nihil dissimulem, quaedam mihi minus cohaerere videntur, quaedam esse infra Augustini dignitatem, verba etiam *Psalmi* non semel inopportune repeti, et intrudi, atque adeo interpolatorem suspicor. Expendant, qui lectioni D. Doctoris me magis innutriti sunt. Locus in Editione esset post *Sermonem* XVI.

a) Insolens fictio verbi *Inaurior* ad graec. Ἐνωτίζομαι, quod LXX. hoc loco.

Jer. IX. 5. *ſuam loqui mendacium. O docuerunt!* Facit enim conſuetudinem loqui mendacium. Etiam, ſi non vis, illa loquitur mendacium. Quemad- Jac. III. 6. modum enim, ſi rotam volvas ſemel, jam, ut manu impuleris, illa ipſa figura et rotunditate, vel ipſo inſtabili, et quaſi naturali curſu currit, ſic et lingua noſtra, opus eſt, *b)* ut non doceatur loqui mendacium; jam enim ultro ſponte currit ad id, ad quod facilius poteſt moveri. Aliud habes in corde, aliud illa aliquando volvit ex more. Quid facturus es? Quae, videtis, Fratres! quae ſtatera cordis facienda eſt, ut lingua aliquid proferat! Neque enim ſponte movetur. Intus eſt, qui movet.

Lingua regitur ab animo.

3. Eſt enim quaedam vis, quae ſe, et cetera miniſteria ſua movet. Opus eſt, ut bonus ſit ille, qui regit, et quamlibet malam conſuetudinem adjutus per gratiam vincit. Bonus ſit miniſter, et quieſcit miniſterium. Miles habet arma, ſed ſi non ferierit, *c)* nihil faciunt arma. Sic et lingua in membris noſtris arma animae noſtrae ſunt. De ipſa dictum eſt: *In-* Jac. III. 8. *quietum malum.* O *inquietum!* Quis fecit iſtud malum, niſi inquietus? Tu noli eſſe inquietus, et non eſt hoc malum. Tu noli agitare, *d)* et non eſt, quae ſe agitet. Neque enim animus eſt, ut moveatur; Corpus eſt enim. Jacet. Noli movere, et non movetur. Vide autem, quomodo moves. *e)* Ipſa eſt illa, de qua multi fraudibus ſtudentes, et avaritiae ſervientes, cum coeperint de negotiis aliquid agere, ejiciunt membrum factum ad laudem Dei, et ibi blaſphemant Deum, et dicunt: Per Chriſtum! tantum emi, tantum vendo. Quando *f)* interrogavi te: Jura mihi, quantum vendis? Ego te interrogavi: quantum vendis? Decem follibus vendo, viginti follibus. *g)* Per Chriſtum juras? Per oculos tuos jura, per filios tuos jura, et ipſa hora contremiſcit conſcientia. O impietas linguae! Creatorem contemſiſti, creaturam cuſtodiſti. *O inquietum malum, plena veneni mortiferi! In ipſa benedicimus Deum, et Patrem*, Deum propter naturam, Patrem propter gratiam, *et in ipſa maledicimus homi-* Ibid. 8. 9. *nem, qui factus eſt ad imaginem Dei.* Attendite, Fratres! quid portetis! Ecce dico, quid portemus. Et ego enim vobiscum homo ſum. Sed recurramus.

Lingua doloſa Judaeorum confuſa.

4. *Exaudi, Deus! orationem meam.* Inde ſunt illi Judaei, quos modo in Evangelio legimus. Utique lingua illos perduxit ad mortem. Modo enim in Evangelio audivimus. Adduxerunt, inquit, Judaei quandam mulierem licet meretricem ad Dominum, tentantes illum, Joh. VIII. 4. et dicentes: *Magiſter! haec mulier modo comprehenſa eſt in adulterio.* In lege Moyſis ſcriptum eſt, ut, quaecunque fuerit in adulterio comprehenſa, lapidetur. *Tu quid dicis?* Hoc lingua dicebat, ſed creatorem non agnoſcebat. Nolebant iſti orare, ut dicerent: *Eripe animam meam a lingua doloſa.* Pſalm. CXIX. 2. Doloſe enim acceſſerant, hoc enim volebant agere. Venerat enim Dominus *non legem ſolvere, ſed implere*, Matth. V. 17. et peccata dimittere. Dixerunt ergo apud ſe Judaei: Si dixerit: Lapidetur! dicemus ei: Ubi eſt, quod peccata dimittis? Non tu es, qui dicis: *Donata ſunt tibi peccata tua?* Matth. IX. 5. Marc II. 5. 9. Luc. V. 23. Si dixerit: Dimittatur! dicemus: Ubi eſt, quod legem veniſti adimplere, non ſolvere? Videte linguam doloſam ad Deum. Ille, qui venerat redemtor, non damnator (venerat enim *redimere, quod perierat*) Matth. XIII. 11. averſus eſt ab ipſis, quaſi conſpicere eos nolens. Non vacat averſio iſta ab ipſis. Intelligitur aliquid in hac averſione. Quaſi diceret: Peccatricem mihi adducitis, Peccatores! Si putatis, quia damnare debeo peccata, a vobis incipio. Et ipſe, qui venerat donare peccata, ait: *Qui ſe ſcit veſtrum ſine peccato eſſe, prior in illam lapidem mittat.* O Joh. VIII. 7. reſponſio, vel propoſitio! Si mittere voluiſſent lapidem in peccatricem, ipſa hora iterum recitaretur: *In quo judicio judicaveritis, judicabitur de vobis.* Damnaſtis, damnabimini. Matth. VII. 2. Illi tamen, et ſi creatorem non agnoſcebant, conſcientiam ſuam ſciebant. Ponentes invicem faciem poſt faciem, ut nec ipſi ſe propter confuſionem videre vellent, a ſenioribus (hoc dixit Evangeliſta) uſque ad minores omnes egreſſi ſunt. Dixerat enim Spiritus ſanctus: *Omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt. Non eſt, qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum.* Pſalm. XIII. 3.

Linguae bonus uſus in muliere adultera.

5. Et exierunt omnes. Remanſit ſolus, et ſola. Remanſit creator, et creatura, remanſit miſera, *h)* et miſericordia, remanſit, qui ſuum reatum agnoſcebat, et qui peccatum dimittebat. Nam ipſum eſt, quod converſus ſcribebat in terra. Scripſit enim in terra. Quando enim peccavit homo, dictum eſt ei: *Terra es.* Gen. III. 19. Peccatrici ergo cum daret indulgentiam, dans ſcribebat in terra. Indulgentiam dabat, ſed, cum daret indulgentiam, erigens faciem ſuam ad illam: *Nemo*, ait, *te condemnavit? i)* Et illa non dixit: Quare? quid feci? Domine! Nunquid enim rea ſum? Non hoc dixit; ſed ait: *Nemo, Domine!* Semet ipſam accuſavit. Probare illi non potuerunt, ſubduxerunt ſe. Sed illa confeſſa eſt, cujus Dominus non reatum neſciebat, ſed ejus fidem atque confeſſionem quaerebat. *Nemo te condemnavit?* At illa: *Nemo, Domine!* Et *nemo* propter confeſſionem peccatorum,

b) Trajecit voces Librarius, Lege: *Opus non eſt, ut doceatur* &c.

c) Ita ſcripſi pro: *fecerit*, quod habent membranae.

d) Rectius fortaſſe: *agitari*.

e) Videtur excidiſſe: *linguam*.

f) Codex habet: *Quare*.

g) Aut pro Marſupiis certam pecuniae ſummam continentibus, ut eſt apud *Juvenal.* et *Veget.* aut pro ipſa quadam Numorum ſpecie, de qua vide *Sirmondum* in *not. ad Sermones Auguſt. Opp.* T. I. *Pariſ.* 1696. *col.* 344. Ipſe S. Doctor *Folles* memorat T. V. *col.* 219. et 1499.

h) Nunquid rectius: *miſeria*?

i) Ridicule hic, et bis infra pro *condemnavit* Librarius ſcripſit: *lapidavit*.

rum, et *Domine!* propter indulgentiam meritorum. *Nemo Domine!* Utrumque agnoſco. Qui ſis, novi. Quae ſim, novi. Tibi enim confiteor. Audivi enim: *Confitemini Domino, quoniam* Pſalm. CV. 1. *bonus eſt.* Novi confeſſionem meam, novi miſericordiam tuam. Iſta dixit: *Cuſtodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea.* Illi deliquerunt doloſe agendo; iſta magis ſe abſolvit confitendo. *Nemo te condemnavit?* Illa inquit: *Nemo.* Et tacens ille iterum ſcribit. Bis ſcripſit. Hoc audiamus! Bis ſcripſit: ſemel indulgentiam dando, iterum praecepta renovando. Utrumque enim fit, cum indulgentiam accipimus. Subſcripſit Imperator. Cum iterum Forma *k)* procedit, quaſi iterum alia praecepta dantur. Ipſa ſunt, per quae primo in Apoſtolo audivimus caritatem illam imperatam. *l)* Primo enim ipſam lectionem audivimus; inde hoc ipſe Dominus dixit: *Diliges Dominum Deum tuum de toto corde tuo, et de tota anima tua, et de tota virtute tua, et diliges proximum tibi tanquam te ipſum. In his duobus praeceptis tota* Matth. XXII. 37–40. *lex pendet, et Prophetae.*

Adulterae confeſſio nobis inſtructio.

6. Ne aliquis noſtrum laboraret, duo quaedam ſunt dicta: Deus et Proximus, qui te fecit, et, cum quo te fecit. Nemo tibi dixit: Dilige ſolem, dilige lunam, dilige terram, et quaecumque facta ſunt. In his laudandus eſt Deus, benedicendus eſt Factor. *Quam magnificata ſunt opera tua!* dicimus. *Omnia in ſa-* Pſalm. CIII. 24. *pientia feciſti.* Tua ſunt. Tu feciſti omnia. Gratias tibi! Sed nos feciſti ſuper omnia. Gratias tibi! Sumus enim imago et ſimilitudo tua. Gratias tibi! Peccavimus. Quaeſiti ſumus. Gratias tibi! Neglеximus. Non ſumus neglecti. Gratias tibi! Cum nos te contemneremus, non ſumus contemti. Ne divinitatem tuam obliti fuiſſemus, et te amitteremus, tu etiam noſtram humanitatem ſuſcepiſti. Gratias tibi! Ubi non gratias? *Dixi* ergo: *Cuſtodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea.* Illa enim mulier, cum offerretur cauſa adulterii, accepit indulgentiam, liberata eſt, oneroſum nobis eſt, quoniam per baptiſmum, per confeſſionem, per gratiam accipiunt omnes omnium peccatorum ſuorum indulgentiam? Sed nemo nunc dicat: Illa accepit indulgentiam; ego adhuc Catechumenus ſum. Faciam adulteria, quoniam accepturus ſum indulgentiam. Pone et me unum eſſe, quemadmodum illa mulier *m)* confeſſa eſt, et liberata eſt. Deus noſter bonus eſt, et, ſi peccavero, confiteor illi, et dimittet mihi. Bonitatem ipſius attendis, ſed juſtitiam ejus conſidera. Quomodo bonitatem ad indulgentiam, ſic juſtitiam ad poenam. *Dixi* ergo: *Cuſtodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea.* Vellem ſcire, ſi in hoc tempore, quo ſermonem veſtrae Caritati miniſtramus, nemo delinquat in lingua ſua. In hoc tempore, quo hic ſumus, forte nemo noſtrum aliquid locutus eſt mali, ſed forte cogitavit aliquid mali. Attendite. *Dixi: Cuſtodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea.* Dic vere: *Poſui ori meo cuſtodiam, dum conſiſtit peccator adverſus me.* Pſalm. XXXVIII. 2.

Quomodo agendum cum conviciatore.

7. Attendite. *Poſui ori meo cuſtodiam, dum conſiſtit peccator adverſus me.* Stat adverſus te aliquis improbus, conviciatur tibi, dicit, quae neſcis. Tu pone ori tuo cuſtodiam. *Dixi: Cuſtodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea.* Dicat ille, tu audi, et tace. Duae enim res ſunt. Aut verum dicit, aut falſum. Si verum dicit, tu feciſti, ut diceret, et forte hoc miſericordia eſt. Cum enim tu non vis audire, quod feciſti, Deus, qui curam tui gerit, per aliquem tibi dicit, quod feciſti, ut vel ipſo pudore confuſus aliquando ad medicinam recurras. Noli ergo rependere malum pro malo; neſcis enim, qui tibi per ipſum loquatur. Ergo, ſi aliquid dicit, quod feciſti, agnoſce te miſericordiam conſecutum, ut aut oblitum te putes, aut ad confuſionem tuam hoc dictum eſſe judices. Si non feciſti, libera eſt conſcientia. Quid quaeris? Quid iraſceris de eo, quod non feciſti? Quid enim ait tibi: Fur! Ebrioſe? Cito tu recurre intus ad ſecreta conſcientiae. Vide te intus. Judex eſto, diſcuſſor tui eſto. Quaere ibi. Ubi putas, poſui peccata mea, quae feci? Aut, ſi non ſunt, dic: Non feci. Si: Non feci, dicit tibi conſcientia tua, dic: *Gloria noſtra haec eſt, teſtimonium conſcientiae noſtrae.* Dixit tibi haec conſcientia tua, II. Cor I. 12. tace, dole illum dicentem tibi. Dic etiam tu Deo: Pater! ignoſce illi, quia neſcit, quid dicat. Roga pro illo Deum. *Dixi cuſtodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiam, dum conſiſtit peccator adverſus me.* Noli enim putare, quia tunc videris ſanctus, ſi nemo te tentet. Tunc es ſanctus, quando aliquo convicio non moveris, quando doles dicentem, quando non curas, quod pateris, ſed tamen doles eum, a quo pateris. Ibi eſt omnis miſericordia. Doles, quoniam et ille frater tuus eſt, membrum tuum eſt. Inſanit adverſum te, phreneticus eſt, aegrotat. Dole illum. Noli gaudere; tantummodo de conſcientiae tuae ſecuritate gaude; inde dole. Homo es enim; vide, ne et tu tenteris. Dictum eſt enim: *Onera veſtra portate, et ſic adimplebitis legem Chriſti.* Modo, Galat. VI. 2 cum dicit, tace; poſtea, cum quieverit, dic ei: Frater! per ſalutem tuam, quare mihi dixiſti, quod non feci? Peccaſti in me, rogo Deum pro te. Ego tibi quidem veniam do, et rogo pro te Deum meum, cui feciſti injuriam, cum in me peccaſti. Noli ulterius facere, noli ſuperbire! Non dico: Redde illi, Deus! qui dixit mihi, quod non feci. Nolo hoc dicere. *Poſui ori meo cuſtodiam, dum conſiſtit peccator adverſus me.*

k) Id eſt, Reſcriptum, Decretum Principis, unde etiam *Formulae, Literae Formatae.*

l) Lecta fuerit ante Sermonem *Epiſtola Jacobi* C. II. ubi v. 8. Legem Caritatis adpellat Νομον βασιλικον, quo adludit τo *imperatam*, et tota de Imperatore ſimilitudo.

m) Hic interſero: *quae.*

Conviciatoribus ignoscendum, et pro eis orandum.

8. *Obsurdui et humiliatus sum* (hoc sequitur) *et tacui a bonis. Obsurdui.* Non illum audivi dicentem. Iste animus quantum profecit, qui etiam intus in fratris errore, et conscientiae (*Psalm.* XXXVIII. 3.) suae securitate gaudens, quod foris latretur, nescit! Qualis ista anima est, quam secura, quam gaudens! Ista est, quae dicit Deo: *Ambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus tu-* (*Psalm.* C. 2.) *ae. n)* Fores effractores pulsabant, sed idonea erat domus. *Obsurdui et humiliatus sum,* non adversus illum superbus extiti. *Et humiliatus silui a bonis;* nec enim temporis erat, ut aliquid boni dixissem. Tempus est enim, ut taceas modo, posteaquam ille sinceraverit, *o)* loquere, tunc intelliget. Plerumque filii aegrotantes patres suos caeciderunt, tamen illi propter infirmitatem filiorum et vapulabant, et plorabant. Quem affectum adhibent filiis homines, ne moriantur, expectantes salutem filiorum! Sed: Non est filius meus, ais? Sed est opus Dei, imago Dei, filius Dei. Si contemnis, quia non est filius tuus, noli contemnere, quia filius Dei est, frater tuus est. Ergo *obsurdui, et humiliatus sum:* non superbivi, sed *silui a bonis, et dolor meus renovatus est,* non de me, sed de ipso, quia non feci, quod dixit. Habui dolorem, sed, quia ita dixit, habui dolorem. Fratris enim mei curam gerens renovatus est in me dolor. Ista est via. Hoc enim fecit ipse Dominus Pater noster, qui etiam ipse Sponsus dictus est. *Non jejunabunt filii Sponsi,* ait, *quousque cum ipsis est* (*Luc.* V. 34.) *Sponsus.* Vapulavit a phreneticis filiis, occiderunt illum phrenetici filii. Rogavit pro illis. Postea sinceraverunt, agnoverunt et crediderunt, et, qui noluerunt curari per medicum, curati sunt per discipulum medici; per Petrum enim curati sunt. Cum enim illos Petrus increparet, ajunt: *Quid faciemus?* Ait tunc Petrus: *Poenitemini, et baptizetur unusquisque vestrum in no-* (*Act.* II. 38.) *mine Domini Jesu Christi.* Modo furebant, modo credebant. Videtis, quid facit infirmitas, et sanitas. Quando infirmi fuerunt, tolerati sunt, quando salvi facti sunt, redemti sunt. Inde et nos, Fratres! quotiescumque talia patimur, taceamus, quo illa teneamus: Aut verum dicit, aut falsum. Et si non dixerit, et feci, quid? Quia non dicit, et ego feci, optandum est, ut dicat, ut ego confundar, quia feci. Ista misericordia Dei est. Si autem hoc dicit, quod non feci, gaudeam de mea securitate, doleam de fratris infirmitate. (*Psalm.* XXXVIII. 4.) *Caluit cor meum intra me,* ferbuit cor meum intra me ex dilectione, quam habeo in fratrem, sed tempus loquendi non potui modo facere. Inde ipse Paulus dicit: *Non potui loqui vobis quasi spiritualibus, sed quasi car-* (I. *Cor.* III. 1.) *nalibus.* Locutus est tamen. Quomodo locutus est? Ergo *caluit cor meum intra me, et in meditatione mea exardescit ignis.* Ignis est in me caritatis. Non habeo, cui dicam, quia infirmus est. Humiliem ergo me. Erit forte aliquando tempus, ut possim aliquid loqui. Tamen *dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Dimittam illi, (*Matth.* VI. 12.) quod non habeo in conscientia. Parum est, quia nihil habeo in conscientia, sed rogem illum propter conscientiam.

Inquiritur in finem Hominis.

9. Jam iste percurrerat: *Dixi: Custodiam vias meas. Ponam ori meo custodiam. Humiliatus sum,* et: *In meditatione mea exardescit ignis.* Nescio quid, subito educit hic aliud majus, et post tot certamina, magnosque labores, audite, quid dicat. *Locutus sum in lin-* (*Psalm.* XXXVIII. 5.) *gua mea.* Est enim lingua animae motus ipsius voluntatis. Quemadmodum enim lingua motus est in corpore, sic voluntas motus est in anima. Ibi est prima lingua. Inde est, inde loquitur Deo. Haec enim lingua ministerium exhibet extra positis hominibus; illa autem lingua, quae est in motu voluntatis, ministerium exhibet intus manenti in templo suo. Ipsa est vera lingua. Unde dixit Dominus, eos, qui adorant eum, *in spiritu, et veritate* adorare debere. Ipsa est (*Joh.* IV. 23.) vera lingua. *Dixi in lingua mea: Notum mihi fac, Domine! finem meum, et numerum dierum meorum, qui sit, ut sciam, quid desit mihi.* Si (*Psalm.* XXXVIII. 5. 6.) attendat Sanctitas vestra, intelligat primo sententiam, et sic Dominus misericordia sua, qua saepe consuevit, dabit nobis orationibus vestris, ut possimus hanc discutere, quia satis est ardua. *Locutus sum in lingua mea. Notum mihi fac, Domine! finem meum, et numerum dierum meorum, qui sit, ut sciam, quid desit mihi.* Videte, quid oret. *Notum mihi fac, Domine! finem meum.* Finis est, Fratres! ubi tendimus, ubi permansuri sumus. Quod exivimus de domibus nostris, finis nobis fuit ad ecclesiam veniendi. Ergo iter nostrum hic finitum est. Hinc iterum unusquisque ad domum suam finem habet redeundi. Ibi finit, ubi tendebat. Modo ergo in hac peregrinatione constituti finem habemus, ubi tendimus. Ubi ergo tendimus? Ad patriam nostram. Quae est patria nostra? Jerusalem mater piorum, mater vivorum. Illic tendimus. Finis noster ipse est. Et quia viam nesciebamus, ipse civis civitatis ipsius fecit se viam. Nesciebamus, qua ire. Anfractus, nescio qui, spinosi, lapidosi, omnino graves erant in via. Descendit huc ipse primus, qui est ibi principalis, descendit quaerens cives civitatis illius. Aberravimus enim, et, cum simus cives Jerusalem, facti sumus cives Babyloniae, facti sumus filii confusionis; Babylonia enim confusio est. Descendit huc quaerens cives suos, et factus est civis noster. Non noveramus civitatem istam, provinciam istam non noveramus. Sed, quia nos ad illam non venimus, descendit huc ad cives suos, et factus est ipse civis, non consentiendo, sed suscipiendo. Descendit huc. Quomodo descendit? In forma servi. Ambulavit hic inter nos Deus Homo. Si enim tantummodo Homo fuisset, ad Deum non perduxisset. Si tantummodo Deus fuisset, hominibus con-

n) Emendo: *meae,*

o) Et paulo inferius: *sinceraverunt.* Non reperio in Glossariis, nisi participium *Sinceratus.*

conjunctus non fuiſſet. Suſcepit nobiſcum conditionis aequalitatem, habens cum Patre divinitatem. Suſcepit nobiſcum temporalitatem, habens cum Patre aeternitatem. Hic nobiſcum aequalis, ibi Patri aequalis. Deſcendit huc civis noſter, et ait: Quid hic facitis? Cives Jeruſalem! Imago et ſimilitudo Dei non eſt erecta, niſi in Jeruſalem. Statuae Dei in hac vita non ponuntur. Laboremus, redeamus! Qua redimus? Ecce ſubſterno me vobis, fio vobis via, ero vobis finis. Imitemini me! *Notum mihi fac, Domine! finem meum!* Ipſum credimus, qui eſt finis noſter.

Finis hominis Chriſtus eſt.

10. Deus Pater nunc loquitur. Ego dico tibi, o Anima, quam ego feci, o Homo, quem ego feci! ego dico tibi: Finieras. Quid finieras? Perieras. Miſi tibi, qui te quaeſiſſet, miſi tibi, qui tecum ambularet, miſi tibi, qui ignoviſſet. Inde ambulavit pedibus, ignovit manibus. Inde, quando poſt reſurrectionem aſcendit, manus, latus, et pedes oſtendit: manus, unde indulgentiam dedit peccatorum, pedes, quibus pacem annuntiavit deſertorum, latus, unde cucurrit pretium redemtorum. *Finis ergo legis Chriſtus ad juſtitiam omni credenti.* (Rom X. 4.) *Notum mihi fac, Domine! finem meum.* Jam factus eſt tibi notus finis tuus. Quomodo tibi notus factus eſt? Finis tuus pauper fuit, finis tuus humilis fuit, finis tuus alapis caeſus eſt, finis tuus ſputis oblitus eſt, adverſus finem tuum falſum teſtimonium dictum eſt. *Poſui ori meo cuſtodiam, dum conſiſtit peccator adverſum me.* Ipſe factus eſt tibi via. *Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet, quomodo ille ambulavit, et ipſe ambulare.* (I. Joh. II. 6.) Eſt via. Modo ambulemus, non timeamus, ne aberremus. Foris a via non ambulemus; dictum eſt enim: *Circa viam ſcandala poſuerunt mihi, et circa viam muſcipulam p) poſuerunt mihi.* (Pſalm. CXXXIX. 6.) Et ecce illam miſericordiam! Ne in muſcipulam incidiſſes, ipſam miſericordiam habes viam. *Notum mihi fac, Domine! finem meum.* Ecce habes finem. Chriſtum redemtorem imitamini. *Imitatores mei eſtote, ſicut et ego Chriſti.* (Philip. III. 17.) Paulus quomodo imitatus eſt Chriſtum? Attendite, quid dixit. *In fame, et ſiti, in frigore et nuditate,* et cetera uſque: *Quis ſcandalizatur, et ego non uror?* (II. Cor XI. 27. 29.) *Factus ſum omnia omnibus, ut omnes lucrifacerem.* (I. Cor. IX. 22.) *Poſui ori meo cuſtodiam, dum conſiſtit peccator adverſum me.* Quae ſunt verba Pauli, Fratres! *Quis nos ſeparabit a caritate Chriſti?* Finem attende! *Quis me ſeparabit a caritate Chriſti? Tribulatio, an preſſura, an perſecutio, an nuditas, an periculum?* (Rom VIII. 35.) O amantem, o ferventem, o currentem, o pervenientem Virum! Quid patiebatur haec anima, quomodo fervebat, quomodo docebat! *Quis me ſeparabit a caritate Chriſti? Anguſtia?* et cetera uſque: *An gladius?* Quid paſſus eſt iſte! Et ne aliquis putaret, quia inde ſuperbiebat, ait: *Fratres! arbitror me non apprehendiſſe.* (Philip. III. 13.)

Fide et operibus hic finis adtingitur.

11. Hoc ut quid: *Notum mihi fac, Domine! finem meum, et numerum dierum meorum, qui ſit;* Quantum hic habeo vivere. Ut quid tibi, ſcire diem? *Ut ſciam, quid deſit mihi.* Quid deſit, ſed ad aeternitatem. Modo attende Paulum. Poſt tantos labores dinumeratos adhuc *me*, ait, *non arbitror apprehendiſſe.* Audi dicentem: *Quid deſit mihi.* Nemo ergo dicat: Jam multum jejunavi, multum laboravi, multum donavi. Jam omnia praecepta Dei feci. Heri feci, hodie feci, et adhuc hodie erit, ſi aliquando feciſti. Heri ſemper hodie habet. Ad craſtinum ſi veneris, hodie habebit, et ad annos decem ſi veneris, hodie erit. Semper tu hodie dic: *Quid deſit mihi.* Si enim Paulus in tantis laboribus miles coeleſtis, ſi enim ille poſt tantam exercitationem, et poſt tantas revelationes, raptus uſque in tertium coelum, et audivit ineffabilia verba, et tamen, ne in revelationibus extolleretur, accepit ſtimulum carnis, qui illum humiliaret, quis eſt, qui dicere valeat: Sufficit? Inde ergo *notum fac mihi, Domine! finem meum!* Et ecce habes ante te Chriſtum finem. Non habes jam, quod quaeras. Cum jam credidiſti, jam agnoviſti. Sed non in fide tantum res eſt, ſed in fide, et opere. Utrumque neceſſarium eſt. Nam et *daemones credunt* (audiſtis Apoſtolum) *et contremiſcunt;* non autem prodeſt illis, quia credunt. (Jac. II. 19.) Parum eſt fides ſola, niſi et opera conjungantur. *Fides, quae per dilectionem operatur,* ait Apoſtolus. (Galat. V. 6.) *Notum fac mihi, Domine! finem meum, et numerum dierum meorum, qui ſit.* Iſtud non dicitur, quia, ſi unusquisque noſtrum ſciret, quando moreretur, decerneret ſibi verbi gratia, ut bene viveret. Inde ipſe Magiſter volens nos ſolicitos fieri interrogatur de die, et hora, et dicit: *De die illa, et hora nemo ſcit.* Nolebat enim, ut illi ſcirent. Inde dixit: *neque filius.* (Marc. XIII. 32.) Hoc eſt: non vobis expedit, ut ſciatis; eritis enim negligentes, non ſoliciti. Eo magis bene vivetis, cum ſoliciti fueritis, non, quia neſcio diem, nam *omnia, quae habet Pater, mea ſunt.* (Joh. XVI. 15.) *Notum mihi fac, Domine! finem meum, et numerum dierum meorum, qui ſit.* Notum fac mihi iſtud, ut ſemper ſim ſolicitus, quia neſcio, quando veniet fur, ut noverim, *quid deſit mihi.*

Scopus tentationum, et quomodo in iis verſandum.

12. Ibi ergo, Fratres! ſimus cauti, ut noverimus, quid deſit nobis. Tentatio Chriſtianorum probatio Chriſtianorum eſt. Nam qui tentatur, oſtenditur illi, quid illi deſit. Duae res ſunt. Aut oſtenditur illi, quid habeat, aut oſtenditur illi, quid deſit. Tentatus eſt Abraham, non, ut oſtenderetur illi, quid ille habuiſſet, ſed, ut oſtenderetur nobis, quid imitaremur. Tentatus eſt autem in filio. Quae illa tentatio fuit? Optavit filium in aetate provecta, de quo jam deſperabatur. Tamen, dum promiſſionem Dei audivit, non haeſitavit omnino, credidit, accepit; meruit, ſuſcepit. Natus eſt, nutritus eſt, in aetatem perductus eſt, lactatus q) eſt

M

p) Quod Hebraeo רשת et Graeco παγις, Auguſtino et hic, et *Enarrat. II. in Pſ.* XXX. v. 5. *Muſcipula* eſt.

q) Reſcribo fidenter: *ablactatus.*

est, et dictum est ei: *In semine tuo benedicentur omnes gentes.* Noverat ille, in quo semine. Habemus enim testimonium in Evangelio. *Abraham concupivit diem meum,* ait, *videre; et vidit, et gavisus est.* Noverat ergo. Post illa autem omnia, quae crediderat, audivit a Deo: Abraham! offer mihi filium tuum sacrificium. Tentatus est. Quare? Non noverat Deus fidem ipsius? Sed propter nos haec ostendere dignatus est. Nobis enim dicitur: Offer mihi sacrificium saccelli r) tui; et dubitamus. Quod sacrificium? *Date eleemosynam, et ecce vobis munda sunt omnia.* Et iterum: *Misericordiam volo, quam sacrificium.* Da aliquid de saccello tuo! dicitur tibi, et ligas. Quid si tibi juberetur de filio tuo? Ecce de saccello tuo sic dubitas, de filio tuo quid fecisses? *Ut sciam, quid desit mihi.* Dicturus sum non sine dolore et pudore. Pleraeque feminae forte volunt Deo servire, et si audaces fuerint, dicunt parentibus: Dimitte me. Virgo Dei volo esse, aut servus Dei volo esse; et audiunt: Nec salva sis, nec salvus sis! Vere non facies, quod vis. Quod ego volo, hoc facies! Quid si diceretur tibi: Occide? Vivis, vita aeterna promittitur tibi, ante te est, et resistis, et dubitas, et oppugnas? Certe Christianus es. Quare? Domne! s) Quia Christianus sum, ideo non debeo habere nepotes? Debes habere nepotes? Scis, quantum tibi deest. Quod heri jejunasti? Canta, quod iste dixit: *Notum fac mihi, Domine! finem meum, et numerum dierum meorum, qui sit, ut sciam, quid desit mihi.* Praestet enim Deus, et misericordia ipsius, ut quotidie agitemur, aut tentemur, aut probemur, aut exerceamur, aut t) proficiamus. *Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem, spes vero non confundit.*

Gen. XXII. 18. — *Joh.* VIII. 56. — *Gen.* XXII. — *Luc.* XI. 41. — *Matth.* IX. 13. XII. 7. — *Rom.* V. 3.

Dictorum Repetitio.

13. Ergo, Fratres mei! optemus quotidie scire, qui simus, ne, cum securi sumus, postea veniat dies, et nihil inveniatur de eo, quod putabamus, et dicatur nobis: *In inferno quis confitebitur tibi?* Ergo, Fratres mei! demus operam quotidie proficiendi in Deum, non parcendo rebus caducis, quas hic sumus dimissuri. Attendamus Abrahae fidem, quia et ipse pater noster fuit, imitemur devotionem, imitemur fidem. Si in filiis nostris tentati fuerimus, non timeamus, si in saccello, non terreamur, si infirmitatibus corporis nostri aliquid fuerit ingestum, spem nostram in Deum collocemus. Christiani sumus, peregrini sumus. Nemo terreatur, patria hic non est. Qui hic vult habere patriam, et istam perdet, et ad illam non veniet. Ut boni filii ad patriam tendamus, ut cursus noster approbetur, et perducatur. Conversi ad Dominum &c.

Psalm. VI. 6.

SERMO XXI.

DE VERBIS PSALMI XXXII. v. 1. *Exultate Justi in Domino* &c. *)

Quos deceat Laus Dei.

1. In Dei laude gaudere, et laudi Dei vivendo congruere, admonet nos, quod modo cantavimus. *Exultate justi in Domino. Rectos decet laudatio.* Si enim rectos decet, pravos non decet. Qui autem recti, ipsi etiam justi sunt, quibus dicitur, ut exultent in Domino; ipsos enim decet laudatio. Qui autem pravi, nisi peccatores et iniqui, qui in Domino exultare non possunt, quoniam non eos decet laudatio. Merito dicitur in alio Psalmo: *Peccatori autem dixit Deus: Ut quid tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum?* Quoniam *rectos decet laudatio,* et utique justificationes Domini, et testamentum Domini ibi est, ubi laus Domini. Merito et alibi dicitur: *Non est speciosa laus in ore peccatoris.* Ubi enim non decet, speciosa non est, et ubi speciosa est, ibi decet.

Psalm. XXXII. 1. — *Psalm.* XLIX. 16. — Eccl. XV. 9.

Non judicandum de Deo e temporali Impiorum felicitate.

2. Qui sint tamen recti viri proprie, ut quisque agnoscat, utrum in ore suo speciosa sit laus Dei, quaerentes Scripturas invenimus hoc modo. Psalmus quidam dicit: *Quam bonus Deus Israel rectis corde!* Et sequitur: *Mei autem paene commoti sunt pedes, quia zelavi in peccatoribus pacem peccatorum intuens.* Confitetur iste non quidem aversionem, et casum suum, sed tamen periculum. Non enim se cecidisse dicit, sed pedes suos nutasse, ut caderet. Hoc enim ait: *Quam bonus Deus Israel rectis corde! Mei autem paene commoti sunt pedes.* Cum autem se per hoc, quod est aversus, discernit a rectis corde, confitetur, se aliquando non fuisse rectum corde, et ideo paene commotos pedes suos. *Bonus* ergo, inquit, *Deus Israel rectis corde;* mihi autem aliquando bonus non est visus, quia non eram rectus corde. Non est autem ausus dicere: Non est mihi Deus visus bonus; sed tamen hoc dixit. Cum enim ait: *Bonus Deus Israel rectis corde; mei autem paene commoti sunt pedes,* ostendit, quia propterea moti sunt pedes, quia non ei videbatur bonus. Unde autem non ei visus est bonus Deus? *Paulominus effusi sunt gressus mei.* *Paulominus* quid est? Paene *effusi sunt.* Unde? *Quia zelavi in peccatoribus pacem peccatorum intuens.* Attendi, inquit, peccatores non colentes Deum, blasphemantes Deum, irritantes Deum. Vidi, quod abundent pace, abundent felicitate, et visum est mihi, quod non recte judicet Deus blasphematoribus suis donans felicitatem. Hoc ergo cum intueretur, id est, felicitatem Malorum, dixit, nutasse pedes suos, ut non ei videretur bonus Deus. Sed, quia postea cognovit, sicut in ipso Psalmo di-

Psalm. LXXII. 1 – 3.

r) Ut supra *Serm.* VII. *n.* 3. ubi vide *notam* d.

s) Non insusitata S. Doctori compellatio.

t) Fortassis: *ut.*

*) In Codice *fol.* 71. *p.* 2. inscriptus: *Sermo sancti Augustini ep. De Divite, et Lazaro.* Ex hac, et Jobi Historia contendit Noster, Virum rectum nec propter Impiorum felicitatem, nec propter calamitates Justorum a laudando Deo desistere debere. Locus hujus Sermonis in Editione post *Sermonem* XV.

dicit: *Suſcepi, ut cognoſcerem*, et addidit: *Hoc labor eſt ante me*; quare ſint iniqui felices, *hoc labor eſt ante me*, ait, *donec introeam in ſanctuarium Dei, et intelligam in noviſſima eorum*; quia, quibus modo iniquis ad tempus datur felicitas, ſervatur in noviſſimo poena ſempiterna. Hoc cum cognoviſſet, factus eſt rectus corde, et coepit laudare Deum in omnibus, et in laboribus piorum, et in ipſis felicitatibus impiorum, attendens, Deum juſtum eſſe retributorem in noviſſimis, nunc vero dare quibusdam temporalem felicitatem, quibus ſervat in extremo ſempiternam infelicitatem, et quosdam pios exercere in praeſenti infelicitate, quibus rurſus ſervat aeternam felicitatem, et oportere, ut mutentur vices, tanquam Divitis illius, *qui epulabatur quotidie ſplendide*, et Pauperis illius ulceroſi jacentis ad januam Divitis, et de micis, quae cadebant de menſa Divitis, ſaturari concupiſcentis. Cum autem mortui eſſent ambo, ille in poena in inferno eſſe coepit; ille in ſinu Abrahae requievit, et cum indignum videretur Diviti, et vellet ſibi de modico digito Lazari ſtillari guttam aquae, viciſſim de digito ipſius deſiderans guttam, de cujus menſa ille deſideravit micam, audivit ab Abraham ſententiam recti Dei. *Fili!* inquit, *memento, quia recepiſti bona in vita tua, Lazarus autem mala. Nunc vero hic requieſcit, tu autem torqueris.* In haec noviſſima intendit aſpectum intrans in ſanctuarium Dei ille, cui non videbatur bonus Deus, quia zelavit in peccatoribus pacem peccatorum intuens, et agnoſcens judicium Dei verum, et juſtum, quod quidem modo agitur, ſed occulte, futurum in fine in manifeſtatione, et tanquam correcto corde ex pravitate propria, admota velut regula juſtitiae Dei, qua cor tortum corrigeretur, erupit in hanc vocem, et ait: *Quam bonus Deus Iſrael rectis corde!* Modo intelligo bonum, quia factus ſum rectus corde; antea vero non mihi videbatur bonus, quia nutabant pedes mei. *Zelavi* enim *in peccatoribus pacem peccatorum intuens.*

Ibid. 16. 17. — *Luc. XVI. 19.* — *Ibid. 25.*

Deus a Rectis corde etiam in adverſis laudatur.

3. Si ergo jam tibi videtur bonus Deus, et quando malis dat felicitatem, unde ſolebas murmurare adverſus Deum, factus es rectus corde, decet te laudatio; *rectos* enim *decet laudatio.* Si autem ſis pravus, non te decet laudatio. Quare non te decet? Non erit perſeverans laus, qua laudas Deum. Laudas enim Deum, quando tibi bene eſt; blaſphemas Deum, quando tibi male eſt. Etenim tunc tibi placet, quando dat felicitatem; diſplicet autem, quando caſtigat. Non es rectus corde, non poteris dicere canticum illud alterius Pſalmi: *Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus ejus in ore meo.* Quomodo enim *ſemper*, ſi tunc, quando tibi bene eſt, laudas, non et, quando tibi male eſt? Quia et ipſum, quod dicitur male tibi eſſe, bene eſt, ſi caſtigatorem patrem eſſe intelligas. Puer inſenſatus amat plerumque magiſtrum blandientem, odit caedentem; puer vero intelligens intelligit magiſtrum bonum et blandientem, et caedentem. Blanditur enim, ne puer deficiat, caedit, ne pereat. Tale itaque cor cum quiſquam habuerit, id eſt, rectum, ut non ei diſpliceat Deus, et quando facit, quod forte illi ad tempus adverſari videatur, ſecurus laudet Deum, quia *ſemper* laudabit, et vere illum decet laudatio, et vere fideliter cantat: *Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus ejus in ore meo. Flagellat autem omnem filium, quem recipit.* Quid ergo eligis? Flagellari, et recipi, an non tangi, et non recipi? Vide, qualis ſis filius. Si hereditatem paternam appetis, flagellum non recuſes. Si flagellum reſpuis, nega hereditatem. Quo enim te erudit, niſi ut det hereditatem? Heres patris tui ut eſſes, non te increpavit, non objurgavit, non caſtigavit, non verberavit? Ut quid hoc? Ut ei ſuccederes in domum quandoque ruituram, et fundum quandoque tranſiturum, et aurum non diutius in hoc ſeculo manſurum, quam tu ipſe, qui aurum poſſides. Etenim aut vivens amiſſurus es, quod habes, aut moriens relicturus. Propter iſtam tamen temporalem hereditatem pertuliſti flagella patris tui, et murmuras ad Deum erudientem, ut det tibi regnum coelorum?

Pſalm. XXXIII 2. — *Hebr. XII. 6.*

Caſtigatio divina paterna eſt.

4. Cum ergo talis es, ut placeat tibi Deus, et caſtigans placeat tibi; aut enim eſt in te aliquid, quod flagello corrigatur, aut ipſa rectitudo tua in flagello probatur, cum ergo talis es, lauda; ſecurus enim laudas. Quare ſecurus laudas? Quia decenter laudas, quia perſeveranter laudas. Non enim timeo, ne modo laudes, poſt paululum blaſphemes. Non timeo, ne ſanus laudes, et aegrotus blaſphemes. Non timeo, ne de ſani ore procedat laus Dei, de aegroti lingua quaeratur Mathematicus, aut Sortilogus, quaeratur Praecantator, et remediorum diabolicorum Alligator. *a)* Non timeo, quia jam intellexiſti bonum Deum eſſe, et cum caſtigat, et ſcis, quia ille, qui percutit filium, novit et, quando parcat. Decebit te laudare, quia ſemper, perſeveranter laudabis, et erit ſemper laus Dei in ore tuo. Accipis libenter blandientem patrem, accipis libenter et flagellantem patrem. Non ad illum curris, cum blanditur, et fugis ab eo, cum flagellat. Si enim hoc feceris, eris tanquam puer, qui, cum fugeret a flagellante patre, incurrit in blandientem mangonem, *b)* et putavit eum bonum, patrem vero ſuum malum, et praetulit dolos blandimentorum veritati flagellorum, praeferendo autem amiſit hereditatem, incurrit in conditionem. *c)* Muta tu conſilium, et fac cor tuum rectum. Non enim mutatus eſt Deus, quia flagellat te, ſed tu mutabilis es. Agit ille aliquid per commutationem, ut tu in melius commutatus percipias hereditatem. Nam

M 2

a) *Mathematicus*, i. e. Aſtrologus, Divinator, ut ſaepe in Opp. S. Doctoris. Pro *Sortilogo* malo *Sortilegum*, ut T. III. P. II. *In Evang. Joh. c. 1. Tract. 7. col.* 344. ubi etiam *Praecantores*. Remedia, quae memorat, alibi pluries *Ligaturas*, i. e. Amuleta vocat.

b) Similia ſupra *Serm. VII. n.* 3.

c) In ſervitutem. Quo pertinet ſenſus vocis obſcenus apud *Suet. Jul. Capitol.* et *Lamprid.*

Nam si relinquat te, et negligat te, quando tibi videtur bonus, tunc multum irascitur. Intendat Caritas vestra, quid dicat in alio Psalmo Scriptura Dei. *Irritavit Dominum peccator*, ait. Quare irritavit? Videte, ubi exclamaverit de irritato Deo. Utique ad iracundiam majorem irritavit Dominum peccator. *Prae magnitudine*, inquit,
Psalm. X. 4. *irae suae non exquiret.*

Usus facit divitias bonas, aut malas. 5. Contra Job sanctus benedicens Dominum in omni tempore, in cujus ore semper erat laus ejus, cum esset dives, benedixit Dominum in divitiis suis faciens de illis omnia opera bona, quae in Libro ejus enumerantur, frangens panem esurienti, vestiens nudum, suscipiens peregrinum, et cetera, quae sola divites de divitiis suis percipiunt, quae divites sola lucrantur. Neque enim lucrantur, aut praesumunt de lucris, quae filiis suis relinquunt. Nesciunt enim, quis post eorum mortem sit possessurus labores ipsorum. Et hanc vanitatem Scriptura dixit: *Verumtamen universa vanitas omnis homo vivens.*
Psalm. XXXVIII. 6. 7. *Thesaurizat, et nescit, cui congreget ea.* Ergo lucrum totum, quod fit de divitiis, thesaurus est regni coelorum. Unde Dominus dedit consilium, non, ut perdas, sed, ut mutes locum auro tuo. Non enim ait tibi: Cum dederis, perdes, sed male habens in terra, in coelo ego tibi servabo. Quid times, ne perdas? In coelo ponis, custode Christo. Si locus te solicitat, coelum erit, si custos, Christus erit. Quid times, ne perdas? Ergo cum haec de talibus faceret Job, utique operabatur, et in ipsis operibus ejus Deus laudabatur, et benedicebat Dominum in his, quae acceperat. Non enim vere, Fratres! divitiae accusantur. Putatis, quando videtis divites malos, divitias esse malas? Divitiae non sunt malae, sed illi; divitiae autem dona Dei sunt. Da illas justo, et vide, quae bona inde faciat. Nunquid ideo malum vinum, quia, nescio, quis se inebriat? Da sobrio bene utenti, et vide munus Dei. Sic da aurum homini avaro. Ut amplius faciat hoc, quod habet, quaerit committere omnia facinora. Da aurum homini justo, et vide, quemadmodum distribuat, quemadmodum impertiatur, quemadmodum, quibus potuerit, necessitatibus hominum subveniat. Non ergo divitiae, sed utens male divitiis ipse est malus. Job ergo bene usus est divitiis, sicut bene usus est Abraham. Certe enim, Fratres! ille mendicus ulcerosus jacens ante januam divitis ita egens erat, ut canes lingerent ulcera ejus. Sic certe legimus, sic scriptum est, et tamen, quo
Luc. XVI. 22. ablatus est? *In sinum Abrahae.* Recense Scripturas, vide, si pauper hic fuit Abraham. Invenies illum habuisse hic multum auri, multum argenti, multum pecorum, multum mancipiorum, et praediorum. Ergo pauper levatur in sinum divitis. Si meritum illi paupertas faceret, non eum ad requiem Abraham ipse praecederet, et eum succedentem susciperet, sed quia hoc in paupere Lazaro erat, quod erat in divite Abraham, id est, humilitas, pietas, Dei cultus, Dei observantia, nec illi obsuerunt divitiae, nec huic paupertas, sed illius meritum pietas fuit. Inde in illo divite, qui male mutavit vices, non reprehenduntur divitiae ipsius, sed animus ipsius. *Induebatur* enim *purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide*, et patiebatur ul- Ibid. 19.
cerosum mendicum jacere ante januam suam, et eum superbe contemnens non satiabat ejus inopiam. Quid putatis dixisse divitem fastidientem mendicum? Quid hic jacet iste! Sed merito illa lingua, quae contemsit pauperem, guttam de digito ejus desiderabat.

6. Cum ergo Job sanctus, ut dixi, haberet multas divitias, laudavit Deum, tentatus, ut probaretur, probatus, ut ostenderetur. Latebat enim non solum homines, sed et ipsum diabolum latebat, qui diligentius inspicit, quam quisquam hominum. Latebat ergo eum, quis esset Job, sed Dominum non latebat. Permisit tentatorem probator; probator autem non sibi, sed nobis, ut nobis manifestaret, quid imitari debeamus. Non enim ipsi diabolo voluit ostendere Job, sed per diabolum nobis, ut diabolo victo nos haberemus, quod imitaremur. Ergo amissis omnibus, non paulatim, sed repente, ait: *Dominus dedit, Dominus abstulit. Sicut Domino placuit, ita factum est. Sit nomen Domini benedictum. Sicut Domino placuit, ita factum est.* Non potest pravum esse, quod re- I. 21.
cto placuit. Non potest malum esse, quod bono placuit. *Bonus* enim *Deus Israel rectis corde.* Rectus corde erat Job; ideo decebat eum laudatio. *Dominus dedit, Dominus abstulit. Sicut Domino placuit, ita factum est.* Confessus est laudans: *Sit nomen Domini benedictum. Dominus dedit*, et *Dominus abstulit.* Erat copia, nunc est inopia. Apud me res nunc mutatae sunt, ille non est mutatus. Ego aliquando dives, aliquando pauper. Ille semper dives, semper rectus, semper pater. *Sit nomen Domini benedictum!* Non enim benedictum erat nomen Domini in copia mea, et maledictum erit in inopia mea. Absit hoc a me. Hoc dicebat Job divitiis interioribus ditatus. Totam domum amiserat, sed pectus plenum erat. Amiserat domum, aurum, impleverat pectus. Deus pro his omnibus, quae dederat, ipse aderat. *Dominus dedit, Dominus abstulit.* Videte, quemadmodum intelligat supereminentissimam potestatem. Ne forte Deum velis colere, o Christiane! propter regnum coelorum, et diabolum timeas propter bona terrena. Omnino penes illum est tota potestas et summa. Diabolus nocere tantum voluit, non permissus non potuit. Apud illum ergo potestas est. Ceterum, si tantum liceret diabolo, quantum vult, quis Christianorum remaneret? Quis Dei cultor in terra relinqueretur? Non videtis templa ejus cadere, simulacra confringi, sacerdotes ejus ad Deum converti? Non putatis hinc dolere, et torqueri diabolum? Si ergo pro dolore suo et potestas ei esset, quae Ecclesia in terra remaneret? Proinde cum Job sanctus per diaboli insidias omnia perdidisset, non dat ei aliquam potestatem. Cum laudat Deum, non ait: Dominus dedit, diabolus abstulit; sed ait: *Dominus dedit, Dominus abstulit.*

Exemplum Job Christianis proponitur.

ſtulit. Nihil ſibi arroget diabolus. Et quod dives eram, Dei erat, et quod pauper ſum, Dei eſt. Et ſi permiſſus eſt, ut tentaret, non eſt permiſſus, ut ſuffocaret. Suffocaret autem non gulam tenens, et confringens, ſed ſpiritum intercludens. Si forte ille tribulationis paſſus anguſtias unum verbum blaſphemum ex ore emitteret, tunc exhalaret extremum ſuffocatus excluſo a ſe ſpiritu vitae. Hoc nec in illa repentina paupertate fecit, nec in illo ultimo vulnere.

Rectitudo cordis Job in omni tentatione.

7. Nam, cum parum fuiſſet diabolo abſtuliſſe omnia, quae ille poſſidebat, abſtulit et filios, quibus ille poſſidebat, ſola relicta uxore. Solam enim illam non abſtulit, et hoc utique ſciens, quid faceret. Noverat Adam per Evam deceptum. Servabat ergo ſuam potius adjutricem, quam mariti conſolatricem. Cum ergo abſtuliſſet illa omnia, et reliquiſſet unam, per quam rurſus tentaret, parum ei fuit; petit etiam auferre ſanitatem corporis. Et ipſam permiſſus eſt auferre, ut et in illo vulnere poſitus Job laudaret Deum rectus corde, in nullo varians, quem decebat laudatio. Acceſſit ad eum illa ad hoc relicta, et perſuaſit, immo ſuaſit blaſphemiam. Ait enim: Quanta mala patimur! *Dic aliquid*
II. 9. *in Deum, et morere!* Primo Eva a diabolo quaſi ad vitam invitata ſeducta eſt, et invenit mortem. Etenim diabolus ait: *Non morte mo-*
Gen. III. 4. *rieris.* Et putans ſe habituram vitam, mortem invenit, quia contra praeceptum Dei fecit, et contra praeceptum Dei viro perſuaſit. Modo contra: *Dic aliquid in Deum, et morere!* Sufficiat Evae, quia perſuaſit facere contra praeceptum Dei. Illa adhuc Eva. Ille jam non Adam. Illa a diabolo impleta, ille exemplo correctus. Melior Job in ſtercore, quam Adam in Paradiſo. Ut noveritis, quantum ſit, rectum cor habere, Job quomodo proſtravit diabolum in illa inopia, in illo vulnere? Reſpondit enim mulieri, et ait: *Tanquam una ex inſipientibus mulieribus locuta es. Si bona percepimus de manu*
Job. II. 10. *Domini, mala non ſuſtinebimus?* Benedixit Dominum in omni tempore, ſemper laus ejus in ore illius. Rectus enim erat corde, propterea illum decebat laudatio. Eſtote recti corde. Si vultis autem eſſe recti corde, non vobis diſpliceat in aliquo Deus. Aut enim vides cauſam, quare faciat, quod facit, et cauſam intuens non reprehendis, aut, ſi te cauſa latet, ſcito, quia ille facit, qui in nullo poterit diſplicere.

Dei conſilia adoranda non diſcutienda.

8. Dejicit, neſcio, quis domum ſuam, reprehenditur. Si cauſam noveris, fors non reprehendis hominem facientem. Utique in hac modo Baſilica ſumus, et anguſta eſt, et habet aliquid parvum, et placuit Domino alteram fieri, et deſtruenda erit haec. Quicunque forte viderit dejicientes, cum coeperit dejici, dicet: Hic non oratum eſt? Hic nomen Dei non invocatum eſt? Quid patiuntur iſti, ut dejiciant? Diſplicet opus, quia latet conſilium. Sic ergo et Deus aliquid facit. Quare faciat, aut ſcis, et laudas, aut neſcis, et credis, ſi rectus es corde. Ipſe eſt enim rectus corde, qui et in ipſis cauſis, quas novit, laudat Deum, et in his, quas neſcit, non dat inſipientiam Deo. Injuſte, et ſtulte reprehenderis, Homo gubernator domus tuae! ab ignaro cauſarum, et ignaro conſiliorum tuorum, et tu audes Gubernatorem totius mundi, et Creatorem coeli et terrae reprehendere, quia flavit ventus, et aruerunt vites, aut ſurrexit nubes, et fudit grandinem? Noli reprehendere. Novit ille omnia opera ſua et gubernare, et numerare. Tu certe non potuiſti fabricare coelum et terram, et tamen, ſi tibi liceret, diceres Deo: O ſi ego gubernarem, non facerem, quod facis. Quando enim tibi diſplicet, neſcio quid, factum a Deo, nonne velles te eſſe gubernatorem? Erubeſce. Cui velis ſuccedere, vide. Moriturus immortali, homo Deo. Melius eſt, te illi cedere, quam quaerere ſuccedere. Cede Deo, quia Deus eſt, et ſi forte contra voluntatem tuam fecit, non eſt forte contra utilitatem tuam. Quanta faciunt medici contra aegrotorum voluntatem, et tamen non faciunt contra ſanitatem. Et errat medicus aliquando, Deus nunquam. Si ergo committis te medico aliquando erranti, committis te humano conſilio non, ut adhibeat cataplaſma, quod leve eſt, aut emplaſtrum, unde tibi dolorem non faciat, ſed plerumque, ut urat, ut ſecet, ut auferat membrum tibi, et tecum natum, committis te illi, non dicis: Hic forte errat, et ego minus habebo unum digitum; permittis, ut tollat unum digitum, ne forte inde totum corpus putreſcat, et non permittis Deum ſecare, ut tollat aliquid de fructibus tuis, ſi forte in ipſa moderatione habeas diſciplinam?

Implorandus tamen in adverſis.

9. Ergo, Fratres! eſtote recti corde, id eſt, ut in nullo vobis Deus diſpliceat. Non dico, ut eum non rogetis. Rogate, quantum poteſtis, in afflictione. Suſpendit imbrem; rogandus eſt, ſed et, ſi pluerit, laudandus, ſed et, ſi non pluerit, laudandus, tamen rogandus. Non enim dicimus, ut non rogetis. Aliquando enim flectitur, et concedit rogantibus, et non vult concedere non rogantibus. Arrogans eſt Deus, ut non concedat, niſi roganti. Sed tunc anima parvula ad magnitudinem Dei proficiet, ſi ei in tribulatione ſubveniat, ut nobis rogantibus et tribulatis det conſolationem. Dulceſcere nobis vult bono noſtro, non ſuo. Videte enim, quid mali eſt, ut tibi dulcis factus ſit mundus, et amarus ſit Deus, qui fecit mundum. Nonne mutandus es, nonne corrigendus es, ut habeas rectum cor? Immo ſit amarus mundus, et dulcis ſit Deus. Miſceat itaque Dominus Deus noſter amaritudines mundo huic. Miſceat plane! Hic fruere, *d)* circumfluere, abundare deliciis, oblivíſci Deum delectat. Si habet aliquid amplius pecuniae, nugari inde vult, non vult inde aliquid utile facere, aliquid coeleſte comparare; perdere vult et pecuniam, et ſe, et ceteros, in quos impendit pecuniam. Non vultis ergo, ut reſecet Deus ſuperflua, ne de putredine totum

d) Mendum Librarii pro *frui*. Sequens περικοπη: *Si habet* — *impendit pecuniam*, intruſa videtur.

putreſcat? Novit ergo, quid agat. Dimittamus illum, tantum nos curandos demus, non medico conſilium praebeamus. Converſi ad Dominum *&c.*

SERMO XXII.

DE VERBIS PSALMI LI. v. 10. *Speravi in miſericordia Dei.* *)

Quamdiu debeat durare Spes noſtra.

1. Primo reſpondeam Fratri et Collegae meo. Ego mane inquietam dixi debere eſſe Caritatem, non pigram, ſed quia hoc voluit, nos obaudiamus et illi, et Deo per illum, et vobis, et det *a)* in vobis obedientiam. Cantavimus: *Speravi in miſericordia Dei.* (*Pſalm.* LI. 10.) De Spe noſtra pauca dicamus. Et verba quidem ſermonis noſtri competentem tempori finem habebunt, Spes autem ipſa, de qua ſermo eſt, perdurare debet, et non cum ſermone noſtro ceſſare. Nos loquamur, et deſinamus, illa ſemper clamet ad Deum. Sed et ipſa Spes (durum erit fortaſſe, quod dico, ſed non offendet, ſi oſtendero, quare dico, et credo, quia non offendet) ſed et ipſa ſpes non erit ſempiterna. Cum enim res venerit, Spes non erit. Tamdiu quippe dicitur Spes, quamdiu nondum tenetur res, dicente Apoſtolo: *Spes autem, quae videtur, non eſt Spes. Quod enim videt quis, quid ſperat? Si autem, quod non videmus, ſperamus, per patientiam expectamus.* (*Rom.* VIII. 24. 25.) Si ergo Spes, quae videtur, non eſt Spes, quia, quod videt quis, quid ſperat, et ideo vocatur Spes, quia, quod non videmus, ſperamus, cum venerit, quod videamus, Spes non erit, quia res erit. Nec tunc maledictum erit, eſſe ſine Spe; modo vero cuicunque ſine Spe eſſe, maledictum eſt, et opprobrium. Et vae illi, qui ſine Spe modo eſt! Male eſt enim ſine Spe eſſe, quia nondum eſt cum re. Tunc eſſe deſinat Spes, quando tenebitur res.

Spes humanae longae, inanes, fallaces.

2. Res autem ipſa, quae eſt, quae tenebitur? Quid eſt, quod ſuccedet Spei? Videmus enim modo homines multa terrena ſperare, et ſecundum ſeculum. Ipſa vita nullius hominis eſt ſine Spe, et, donec moriatur, quisque non eſt ſine Spe. Spes in pueris, ut creſcant, ut erudiantur, ut aliquid noverint. Spes in adoleſcentibus, ut uxores ducant, ut filios generent. Spes in parentibus filiorum, ut nutriant, ut erudiant, ut grandes videant, quibus parvulis blandiebantur. Ut ipſam vitam Spei humanae potiſſimum *b)* nominem, quae quaſi naturalior, et excuſabilior, et triſtior *c)* eſt. Sunt enim multae Spes vulgares, multum reprehenſibiles; ſed hanc teneamus, quae civilis et naturalis eſt. Ad hoc enim quisque naſcitur, ut creſcat, ut conjugetur, ut filios procreet, ut erudiat, etiam, ut pater dicatur filiorum. Quid amplius quaerit? Et nondum eſt finita Spes. Optat conjungere filiis ſuis uxores, et adhuc ſperat. Et cum et hoc adeptus fuerit, optat nepotes. Et cum hos habuerit, jam ecce tertia ſucceſſio eſt, et piger eſt ſenex dare locum pueris. Adhuc quaerit ſibi, quid optet, quaerit, quid ſperet, et benevolus videtur. Utinam, inquit, vocet me puer ille avum, et audiam hoc de ore ipſius, et moriar! Creſcit puer, vocat avum, et ille nondum ſe cognoſcit avum. Utique enim, ſi avus eſt, ſi ſenex eſt, quare non agnoſcit, migrare jam debere, ut ſuccedant, qui nati ſunt? Et cum audierit a voce parvuli honoris nomen, vult illum ipſe erudire. Nunquid deeſt, ut ſperet et pronepotem? Sic moritur, et ſperat, et ſperat aliud, atque aliud, cum illud, quod ſperabat, acceperit. Sed accipiendo, quod ſperabat, non ſatiatur, inhiat in aliis. Quare venerat, quod ſperabas? Certe jam, ut finias, quo pergis. Non finis extenditur. Et quantos fallit haec Spes, Spes trita! Primo non ſatiat, cum venerit, et quantis non venit! Quanti ſperaverunt uxores, et ducere non potuerunt. Quanti ſperaverunt, cum quibus eis bene eſſet, et duxerunt, a quibus cruciarentur. Quam multi optaverunt filios, et ſuſcipere nequiverunt. Quam multi de ſuſceptis malis gemuerunt. Sic omnia. Speravit aliquis divitias; non adeptis cruciatus eſt cupiditate, aut adeptis tortus timore. Et nemo eſt, qui ſperare deſinat, nullus ſatiatur. Tam multi falluntur, et ab ſpe ſeculi non quieſcunt.

Quaenam vera Spes noſtra.

3. Sit aliquando et Spes noſtra non fallax, ſed ſatians, et aliquid tam bonum, ut amplius eſſe non poſſit. Quae eſt ergo res, quam ſperamus, quae cum venerit, ceſſabit Spes, quia ſuccedet res. Quid eſt illud? Terra eſt? Non. Aliquid, quod in terra naſcitur, ſicut aurum, argentum, arbor, ſeges, aqua? Nihil horum. Aliquid, quod in aere volitet? Abhorret anima. Nunquid forte coelum eſt, tam ſpecioſum, ornatumque luminibus? Quid enim in his rebus viſibilibus delectabilius, quid pulchrius? Neque hoc eſt. Et quid eſt? Delectant iſta, pulchra ſunt iſta, bona ſunt iſta. Quaere, qui fecit. Ipſe eſt Spes tua. Ipſe eſt modo Spes tua, ipſe erit poſtea res tua. Spes eſt credentis, res erit videntis. Dic ei: *Spes mea es tu.* Bene enim modo dicis: *Spes mea es tu.* Credis enim, nondum vides. Promittitur tibi, nondum tenes. Quamdiu es in corpore, peregrinaris a Domino, in via es, nondum in patria. Ipſe rector, et conditor patriae via factus eſt, ut te perducat. Dic ergo illi modo: *Spes mea es tu.* Quid poſtea? *Portio mea in terra viventium.* (*Pſalm.* CXLI. 6.) Quae modo

*) In Codice *fol.* 74. inſcriptus: *Sermo ſancti Auguſtini ep.* De Spe humana et divina praeclare differit. Habitum fuiſſe in Officio veſpertino docet Exordium. Quis fuerit Epiſcopus ille, qui Caritatem quietam inquietae praetulit, ignoro. Sermonem Auguſtini *de Caritate inquieta* notat Poſſidius in *Indiculo Opp.* c. 8. reperiendum fortaſſe, ſi Bibliothecarum ſcrutatores non contenti fuerint Elenchos Mſs. percurrere, aut ſola Codicum terga luſtrare. Eodem C. Poſſidius et praeſentem memorat, qui Editioni poſt *Sermonem* XX inſeri poſſit.

a) Fortaſſis excidit: *Deus.*

b) Lego: *Ut ipſam ſpem vitae humanae potiſſimam.*

c) Potius: *tritior*, ut paullo infra: *Spes trita.*

modo Spes tua est, postea erit portio tua. Sit Spes tua in terra morientium, et erit portio tua in terra viventium. Conversi ad Dominum &c.

SERMO XXIII.

DE VERBIS PSALMI CXLV. v. 1. *Laudabo Dominum in vita mea* &c. *)

Dei laus producenda ultra hanc vitam.

1. De verbis istius Psalmi, quem modo cantavimus, donet Dominus, ut vobis loqui valeamus. Diximus enim: *Laudabo Dominum in vita mea. Psallam Deo meo, quamdiu vivo.* (Psalm. CXLV. 1.) Quibus verbis hoc primo admoneamus Caritatem vestram, ne, cum auditis, vel dicitis: *Quamdiu vivo, psallam Deo meo;* existimetis, cum haec vita finita fuerit, finiri nobis laudem Dei. Magis enim tunc laudabimus, quando sine fine vivemus. Si enim laudamus in peregrinatione, unde transimus, quomodo laudabimus in domo, unde nunquam migrabimus? Sicut dicitur, et legitur, et canitur in alio Psalmo: *Beati, qui habitant in domo tua! In secula seculorum laudabunt te.* (Psalm. LXXXIII. 5.) Ubi audis: *in secula seculorum*, finis nullus est, et vivere beata vita, ubi Deus sine dubitatione conspicitur, sine offensione amatur, sine fine laudatur. Prorsus hoc erit nostrum vivere, Deum videre, amare, laudare. Si ergo laudamus, quando credimus, quomodo laudabimus, cum viderimus. Quomodo laudabitur species, si sic laudatur fides. Dicit enim Apostolus: *Quamdiu enim sumus in corpore, peregrinamur a Domino. Per fidem enim ambulamus, et non per speciem.* (II. Cor. V. 6. 7.) Modo ergo per fidem, tunc per speciem. Modo credimus, quod non videmus, tunc videbimus, quod credebamus. Non confunditur, qui credit, quia verum est, quod videbit; Dominus autem noster prius in nobis aedificavit fidem, ubi, *a)* si merces fidei reddatur, non praepostere ante quaeratur.

Nihil in hac vita diu.

2. Dicit aliquis: Cur ergo Psalmus dixit: *Psallam Deo meo, quamdiu vivo*, et non dixit: *Psallam Deo meo semper?* Ubi enim dicitur: *Quamdiu vivo*, quasi finis significatur, sed si *b)* non intelligatur. Si putas de hac vita dictum: *quamdiu vivo*, discute vitam istam, utrum sit diu. Quantumcumque hic vixeris, diu non est. Quomodo est diu, quod te non satiat? Dicit puer, diu vixisse hominem, quem videt senem, sed cum pervenerit, quo ille pervenit, tunc videt, quam non fuerit diu. Prorsus sic volat aetas, ita in se momenta transcurrunt, ut videamus, nudius tertius fuisse nos pueros, heri juvenes, hodie senes. Ubi ergo putas de hac vita esse dictum: *quamdiu vivo, psallam Deo meo*, ideo, quia dixit: *quamdiu vivo*, ibi verax intellectus est, de hac vita non esse dictum, quia dixit: *quamdiu.* Nunquam enim diceret veritas: *quamdiu*, de ista vita, ubi nihil est diu. Potuerunt hoc videre Sapientes hujus mundi, et non hoc possunt videre Christiani? Quidam Sapientum mundi eloquentissimus homo dixit: *Quid enim hoc ipsum diu, in quo est aliquid extremum?* (Cicero Orat. pro M. Marcello.) Omnino negavit diu esse, quod ad finem quandocunque potuerit pervenire. Prorsus quandocunque, non quousque tu vixisti, si forte ad senectutem ultimam pervenisti. Unius enim hominis vita, praesertim hoc tempore, *vapor est ad modicum apparens.* Hoc, quod dixi, Scriptura dixit exultantibus hominibus, et per superbiam multam pollentibus, et, an continuo moriantur, nescientibus, Scriptura divina dixit, et eos ita superbientes, et in vanis confidentes suae transitoriae fragilitatis admonuit. *Quae est enim*, inquit, *vita vestra? Vapor est ad modicum apparens, deinceps exterminabitur.* (Jac. IV. 15.) Qui ergo se erigit in elatione, confidit in vapore, extollitur in honore, et perit cum vapore. Reprimenda est ergo superbia, et quanta possumus, intentione calcanda, et intelligendum, nos in hac terra mortaliter vivere, et cogitandum esse de fine, ubi non erit finis. Homo enim, si tu, ut dicere coeperam, quicunque senuisti, valde extolleris, si putas, te diu vixisse, qui aliquando finiturus es, sed ipse Adam, si adhuc viveret, et non modo, sed in fine seculi moreretur, nihil haberet diu, in quo aliquid esset extremum. *c)* Et verissime dictum est, et prudenter intellectum est, et verum esse non tantum praedicatur, sed etiam ab auditoribus agnoscitur.

Christiano non imponat felicitas transitoria.

3. Referamus animum ad Psalmum, quem cantavimus, et inveniamus, quia ille non diceret: *Psallam Deo meo, quamdiu vivo*, nisi de illa vita, ubi diu est. Si enim in ista vita ideo nihil diu, quia est aliquid extremum, non ad istam vitam desiderandam vocamur, quando Christiani efficimur. Non enim propterea Christiani efficimur, ut bene nobis sit in hac vita. Si enim propterea putaverimus nos fieri Christianos, ut hic nobis bene sit secundum vitam istam temporalem, secundum felicitatem volaticam, et vapoream, valde erramus, et nutabunt pedes nostri, videntes aliquem tanta dignitate pollere, ut emineat ceteris, cum quibus vivit, sanum esse corpore, ad senectutem decrepitam pervenire. Videt hoc Christianus pauper, ignobilis, in gemitibus quotidiano labore suspirans, et dicit forte apud semetipsum: Quid mihi prodest, quia Christianus sum factus. Nunquid ideo melior sum, quam ille, qui non est? Quam ille, qui in Christum non credit? Quam ille, qui Deum meum blasphemat? Admonet eum Psalmus. *Nolite fidere in principes.* Quid te delec-

*) In Codice *fol.* 74. *p.* 2. inscriptus: *Sermo sancti Augustini ep.* De Vitae brevitate, et felicitate transitoria egregie rursus exemplo Divitis et Lazari illustratus. In Editione locandus post *Sermonem* XXXIII.

a) Pro *ubi* videtur reponendum: *ut*, q. d. non debere quaeri mercedem fidei ante ipsam fidem.

b) Videtur legendum: *etsi*.

c) Ineptum Επιφωνημα, quod sequitur, e margine irrepsisse putem.

delectat flos foeni? *Omnis caro foenum*, Propheta loquitur, non ſolum loquitur, ſed exclamat. Exclamavit illi Dominus. *Exclama!* inquit. Et reſpondit: *Quid exclamabo? Omnis caro foenum, et omnis honor carnis, ut flos foeni. Foenum aruit. Flos decidit.* Ergo totum periit? Abſit! *Verbum autem Domini manet in*
Iſa. XL. 6-8. *aeternum.* Quid te delectat foenum? Ecce periit foenum. Vis non perire? Tene te ad verbum. Sic et in iſto Pſalmo. Attendebat enim forte Chriſtianus pauper, humilis in Pagano forte divite ac potenti, attendebat florem foeni, et eligebat eum fortaſſe patronum habere magis, quam Deum. Hunc alloquitur Pſalmus: *Nolite fidere in principes, et in filios hominum, quibus*
Pſalm. CXLV. 3. *non eſt ſalus.* Ille continuo reſpondet: Nunquid de iſto dicit, cui eſt ſalus? Ecce ſanus eſt. Hodie illum vegetum video. Ego magis aſſidue miſer aegroto. Quid attendis iſta, quae tibi placent, et quae te delectant? Non eſt ſalus. *Exiet ſpiritus ejus, et revertetur in terram ſuam.* Ecce tota ſalus, *vapor ad modicum apparens. Exiet ſpiritus ejus, et revertetur in terram ſuam.* Tranſeant aliquot anni. Moveatur fluvius, ſicut fieri ſolet. Per diverſa tranſcurrens aliqua ſepulcra mortuorum diſcerne oſſa divitis ab oſſibus pauperis! Exeunte ſpiritu ſuo revertitur in terram ſuam. Optime de ſpiritu ejus nihil dixit, quia et ille, cum viveret, nihil ſpiritualiter cogitavit. *Revertetur in terram ſuam*, ſecundum carnem utique, ſecundum corpus, ubi pollebat, ubi efferebatur, ubi te decipiebat, in cujus te carnis felicitate fallebat. *Exiet ſpiritus ejus, et revertetur in terram ſuam. In illa die peribunt*
Ibid. 4. *omnes cogitationes eorum.* Cogitationes illae, quae terrenae erant: Ecce facio, ecce impleo, ecce pervenio. Ecce illud emo, ecce illud aquiro, ecce ad talem et talem honorem pervenio. *In illa die peribunt omnes cogitationes* ejus. Si autem, quoniam *verbum Dei manet in aeternum*, teneas te ad verbum, ut det tibi vitam aeternam, non ſolum cogitatio tua tunc non peribit, ſed tunc venit. Quando illius perit, tua tunc venit. Ille enim cogitabat temporalia atque terrena, opes opibus addere, pecuniarias facultates exaggerare, nitere honoribus, tumere potentia. Ergo, quia talia cogitabat, *in illa die peribunt omnes cogitationes* ejus. Tu autem, ſi cogitabas, quia Chriſtianus factus es, non temporalem felicitatem, ſed requiem ſempiternam, quando corpus tuum redierit ad terram ſuam, tunc invenit anima tua requiem ſuam.

Extrema Divitis et Lazari nos erudiant. 4. Attende Evangelium, et vide, atque inſpice cogitationes duorum hominum. *Erat quidam Dives, qui induebatur purpura et byſſo,*
Luc. XVI. 19. *et epulabatur quotidie ſplendide.* Quotidie foenum, et flos foeni. Non te ſeducat illius felicitas, qui *induebatur purpura et byſſo, et epulabatur quotidie ſplendide.* Superbus erat, impius erat, vana cogitabat, vana concupiſcebat. Quando mortuus eſt, in illa die perierunt cogitationes ejus. Erat autem ante januam ipſius quidam Pauper, nomine Lazarus. Tacuit nomen Divitis, et dixit nomen Pauperis. Cujus nomen ventilabatur, ipſius tacuit Deus. De cujus nomine ſilebatur, ipſum dixit Deus. Nolo, mireris. Deus, quod in libro ſuo ſcriptum invenit, hoc recitavit. De impiis enim dictum eſt:
Et in libro tuo non ſcribentur; itemque Apoſto- *Pſalm.* LXVIII. 29.
lis, cum gloriarentur, quia in nomine Domini daemonia illis ſubjecta fuerant, ne de hac re ſicut homines extollerentur, ſeſeque jactarent, quamvis de re magna, quamvis de virtute praeclara: *Nolite*, inquit, *in hoc gaudere, quia daemonia vobis ſubjecta ſunt; ſed gaudete, quia*
nomina veſtra ſcripta ſunt in coelo. Deus enim *Luc.* X. 20.
inhabitator coeli tacuit nomen Divitis, quia ſcriptum non invenit in coelo; dixit tamen Pauperis, quia ibi ſcriptum invenit, immo ibi ſcribi juſſit. Sed videte illum Pauperem. Diximus enim de cogitationibus impii Divitis, praeclari, induentis purpuram et byſſum, et epulantis quotidie ſplendide, quia, cum mortuus eſſet, perierunt omnes cogitationes ejus. Pauper autem Lazarus erat ante januam Divitis, *ulceribus plenus, et cupiebat ſaturari de micis, quae dejiciebantur de menſa Divitis, et nemo illi dabat. Sed et canes veniebant, et lingebant*
ulcera ejus. Ibi te volo videre, Chriſtiane! *Ibid.* XVI. 21.
Dicuntur enim exitus duorum iſtorum. Potens eſt quidem Deus, et in hac vita ſalutem dare, et egeſtatem auferre, et ſufficientiam donare Chriſtiano. Et tamen, ſi etiam hoc non eſſet, quid eligeres? Ut ille pauper eſſe, an, ut ille, dives eſſe? Non te fallat. Audi finem, et obſerva malam electionem. Sine dubio enim Pauper ille, quoniam pius erat, in aerumnis temporalibus conſtitutus finiendam quandoque illam vitam, et adipiſcendam aeternam requiem cogitabat. Mortui ſunt ambo, ſed illius Pauperis non illa die perierunt cogitationes. Contigit enim mori inopem illum, et auferri ab angelis in ſinum Abrahae. In illa die ſanatae ſunt omnes cogitationes ejus. Et, quoniam Lazarus in latina lingua interpretatur *Adjutus*, d) qui in hebraea Lazarus, bene admonuit Pſalmus: *Be-*
atus, cujus Deus Jacob adjutor ejus. Quando *Pſalm.* CXLV. 5.
ſpiritus ejus exibit, et caro ejus revertetur in terram ſuam, non peribunt cogitationes ejus, *quia ſpes ejus in Domino Deo ejus.* Hoc diſcitur in ſchola Chriſti doctoris, hoc ſperatur ab animo fidelis auditoris, haec eſt merces veriſſima Salvatoris.

SERMO XXIV.

DE VERBIS EVANGELII Luc. XVI. v. 19–31. *Homo quidam erat dives* &c. *)

Oraculis Propheticis de Chriſto, et ejus Eccleſia Judaei nondum credunt.

1. Chriſtianorum fides, quae ab impiis et infidelibus irridetur, haec eſt, quia nos dicimus, eſſe aliam vitam poſt iſtam vitam, et eſſe

d) Ita et Hieronymus in *Interpret. Nom. Hebr.* Videlicet *a Deo adjutus* ab אל et עזר, idem, quod אליעזר, aut עזריה.

*) In Codice *fol.* 80. inſcriptus: *Sermo ſancti Auguſtini ep. De Divite et Lazaro.* Veritas potius Religionis chriſtianae comprobata ex hactenus impletis, et deinceps implendis Dei Promiſſis cum Exhortatione ad Patientiam. Meminit inſignis Sermonis Poſſidius in *Indiculo Opp.* c. 8. Collocandus in Editione poſt *Sermonem* CXIII.

esse a mortuis resurrectionem, et esse post transactum seculum in fine judicium. Hoc cum in rebus humanis non crederetur, praedicaretur autem, et annuntiaretur a Prophetis servis Dei, et a Lege, quae per Moysen data est, et adhuc incredibile hominibus videretur, venit Dominus et Salvator noster Jesus Christus, qui hoc hominibus persuaderet. Qui cum sit filius Dei natus de Patre invisibiliter, et ineffabiliter, coaeternus Patri, et aequalis Patri, et cum Patre unus Deus, cum sit Verbum Patris, per quod facta sunt omnia, et Consilium Patris, per quod reguntur omnia, tantam magnitudinem suam, et incomprehensibilem majestatem, ac potestatem, quae non poterat cognosci ab hominibus, deposuit ad terras *a)* accipiendo carnem, et apparendo oculis hominum. Cum ergo Deus, id est, ipsa Divinitas, in Christo non videretur, caro visa contemnebatur; ille autem interiorem suam Divinitatem miraculis approbabat. *b)* Et cum talis videretur, qui humanis oculis posset sperni, tantum faciebat, ut in ipsis operibus appareret Filius Dei. Cum ergo magna faceret, utilia praeciperet, corrigeret vitia, castigaret, virtutes doceret, sanitates etiam corporum operaretur, ut sanaret mentes infidelium, iratus populus, ubi est natus, et nutritus, et tanta ista fecit, occidit eum. Ille autem, qui nasci venerat, utique et mori venerat. Nec mortem carnis suae, quam propter exemplum demonstrandae resurrectionis acceperat, voluit esse infructuosam, sed permisit eam magis manibus impiorum, ut, cum illi nollent facere, quod jubebat, pateretur ille, quod volebat. Factum est. Occisus est Christus, sepultus, resurrexit, ut novimus, ut testatur Evangelium, ut jam toto orbe praedicavit, *c)* et adhuc Judaei, videtis, quia nolunt credere in Christum, jam posteaquam resurrexit a mortuis, et glorificatus in oculis discipulorum suorum ascendit in coelum, cum jam impleantur per totum orbem terrarum praeconia Prophetarum. Etenim omnes Prophetae, qui praenuntiaverunt Christum nasciturum, et moriturum, et resurrecturum, et in coelum ascensurum, praenuntiaverunt etiam Ecclesiam ejus per omnes gentes futuram. Judaei autem, si non viderunt Christum resurgentem, et ad coelum euntem, viderent saltem Ecclesiam toto orbe diffusam, quod utique cum impleretur, praedicta Prophetarum dicta implerentur.

Judaeorum incredulitas coarguitur exemplo divitis Epulonis.

2. Fit in illis, quod modo audivimus ex Evangelio. Ideo enim non audiunt Christum, qui a mortuis resurrexit, quia Christum in terra positum non audierunt. Hoc enim dixit Abraham illi Diviti, qui apud inferos torquebatur, et volebat aliquem mitti ad superos, ut fratribus ejus nuntiaret, quid agatur apud inferos, et, antequam venirent ad loca illa tormentorum, viverent bene, agentes poenitentiam de peccatis suis, ut mererentur ire potius in sinum Abraham, non ad illa tormenta, quo Dives ille pervenit. Cum ergo hoc ageret ille Dives sero misericors, qui Pauperem jacentem ante januam suam contemserat, et propterea forte *d)* superbus in illum erat, ipsa lingua ardebat, et ibi stillam aquae desiderabat, cum ergo non egisset apud superos, quod agendum illi erat, ne illuc veniret, sero coepit esse misericors pro aliis. Sed quid ait Abraham? *Si Moysen et Prophetas non audiunt, neque, si quis a mortuis resurrexerit, persuadebit eis.* Omnino verum est, Fratres! Luc. XVI. 31. Ideo Judaeis hodie non persuadetur, ut credant in eum, qui resurrexit a mortuis, quia Moysen et Prophetas non audierunt. *e)* Nam si illos audire vellent, ibi invenirent, praedictum esse, quod modo impletum est, et nolunt adhuc credere. Quod ergo de Judaeis diximus, de nobis agamus, ne, cum alios attendimus, et nos in ipsam impietatem incidamus. Evangelium, Carissimi! Judaeis non legitur, Moyses et Prophetae leguntur, quos nolunt audire. Quod si audire vellent, crederent in Christum, quia Moyses et Prophetae Christum venturum praedicaverunt. Non ergo nos tales simus, quando nobis legitur Evangelium, quales sunt illi, quando illis leguntur Prophetae. Apud ipsos enim, ut dixi, Evangelium non recitatur, apud nos recitatur.

Dives Epulo salubre nobis exemplum.

3. Ecce audistis modo ex Evangelio duas vitas: unam praesentem, alteram futuram. Praesentem habemus, futuram credimus. In praesenti sumus, ad futuram nondum pervenimus. Cum in praesenti sumus, futurae meritum comparemus; nondum enim mortui sumus. Nunquid Evangelium apud inferos recitatur? Quod utique si recitaretur, frustra illud Dives audiret, quia jam fructuosa poenitentia esse non posset. Nobis ibi legitur, et ibi a nobis auditur, ubi, dum vivimus, corrigi possumus, ne ad illa tormenta veniamus. Credimus, quod legitur, an non credimus? Absit, ut hoc opinemur de Caritate vestra, quia non creditis! Christiani enim estis, nec Christiani ullo modo essetis, si Evangelio Dei non crederetis. Quia ergo Christiani estis, manifestum est, vos Evangelio credere. Audivimus. Modo recitatum est. Erat utique Dives superbus, utique extollens se in divitiis, qui *induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide.* Jacebat autem ad januam ejus Ibid. 19. ulcerosus Pauper quidam nomine Lazarus, cujus etiam ulcera canes lingebant, et cupiebat *saturari de micis, quae cadebant de mensa Divitis,* Ibid. 21. et non poterat. Ecce crimen Divitis, quia utique de micis saturari cupiebat, et non poterat, cui participanda humanitas erat. Ille ergo Dives, si compateretur Pauperi ante januam suam jacenti, et vellet esse de divitiis illis misericors, illuc veniret et ipse, quo venit et ille Pauper.

O Non

a) Rescribendum puto: *ad tempus.*

b) In membranis: *approbat.*

c) Nempe Evangelium. Fortasse autem legendum: *praedicatur.*

d) Interfero: *quia*, quod excidisse videtur.

e) Nunquid potius: *audiunt?*

Non enim illum Lazarum paupertas duxit ad requiem, et non humilitas, aut vero illum Divitem ab illa tanta requie divitiae retraxerunt, et non ſuperbia et infidelitas. Nam, ut noveritis, Fratres! quia apud ſuperos Dives iſte infidelis fuit, de verbis ipſius approbemus, quae dixit apud inferos. Intendite. Voluit aliquem a mortuis ire, ut nuntiaret fratribus ipſius, quid agatur apud inferos, et, cum illi hoc non concederetur dicente Abraham: *Habent Moyſen, et Prophetas. Audiant illos. Non, Pater Abraham!* inquiens, *ſed, ſi quis hinc ab inferis ierit, perſuadebuntur*; oſtendit, quia et ipſe, cum eſſet apud ſuperos, non credebat Moyſi et Prophetis, ſed aliquem ſurgere ſibi a mortuis cupiebat. Attendite tales modo, et videte, ubi ex exemplo hujus Divitis admonemur, ſi fidem habetis. Quanti ſunt, qui modo dicunt: Bene nobis ſit, cum vivimus! Manducemus, et bibamus, et deliciis iſtis perfruamur! Quid eſt, quod nobis dicitur, quia erit poſtea? Quis huc inde rediit? Quis huc inde ſurrexit? Dicuntur haec. Hoc dicebat Dives ille, et, quod non credebat vivus, expertus eſt mortuus. Melius vivus fructuoſe corrigeretur, quam mortuus infructuoſe torqueretur!

Satis de futuris praemoniti nullam excuſationem habemus.

4. Nunc ergo mutemus verba ipſa, ſi quis forte in nobis eſt, qui haec ſolet dicere. Non enim oſtendit Deus modo, quod nos jubet credere. Ideo illud non oſtendit, ut merces ſit fidei. Si enim oſtendat tibi, quod meritum habes, quia credis? Non eſt jam credere, ſed videre. Magis tibi hoc non oſtendit Deus, ut credas. Imperat tibi, quod credas, ſervat tibi, quod videas. Sed ſi non credas, cum imperat fidem, ſpeciem ſuam non tibi ſervat, ſed illud tibi ſervatur, unde Dives ille apud inferos torquebatur. Et, cum venerit Dominus noſter et Salvator Jeſus Chriſtus, qui ſic annuntiatur modo veniſſe, ut ſperetur etiam eſſe venturus, veniet cum retributionibus fidelium, et infidelium: fidelibus praemia daturus, infideles in ignem aeternum miſſurus. Et dixit hoc in Evangelio, quomodo ſit in fine judicaturus. Poſiturum ſe alios ad dexteram, alios ad ſiniſtram, et diſcreturum omnes gentes, ſicut paſtor ſeparat oves ab haedis; juſtos ad dexteram futuros, impios ad ſiniſtram; juſtis ſe dicturum: *Venite benedicti Patris mei! percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab initio mundi.* Impiis autem et infidelibus: *Ite in ignem aeternum, qui paratus eſt diabolo et angelis ejus!* Quid tibi amplius potuit prodeſſe Judex, quam ut definitivam ſententiam ſuam tibi diceret, ne in illam poſſis incurrere? Fratres! omnis, qui minatur, non vult ferire. Nam, ſi ſubitaret, *f)* et feriret. Qui dicit: Obſerva! non vult invenire, quem feriat. Homines ſibi plagas conciliant, homines ſibi poenas comparant, qui tamdiu dicenti Deo: Obſervate! nolunt credere. Et quidem errantis poena, quae hic eſt forte aliqua afflictio, et aliquod flagellum, aut emendatorium, aut probatorium eſt. Aut enim emendatur quisque pro peccatis ſuis, ne incidat in majores poenas non emendatus, aut probatur uniuscujusque fides, qua tolerantia, aut qua patientia ſub flagello patris permaneat, non murmurans de patre caſtigante, et gaudens ad blandientem, ſed ita gaudens ad blandientem, ut gratias agat et caſtiganti, quia *flagellat omnem filium, quem recipit.* Quanta Martyres paſſi ſunt, quanta toleraverunt! Quas catenas, quos ſqualores, quos carceres, quos cruciatus, quas flammas, quas beſtias, quae genera mortis! Calcaverunt omnia. Videbant enim aliquid ſpiritu, ut, quod videbant corpore, non curarent. Erat in illis oculus fidei, tendebatur oculus in futura, contemnebant praeſentia. Cujus autem oculus de futuris extinctus eſt, expaveſcit ad praeſentia, et non pervenit ad futura.

Matth. XXV. 34.

Ibid. 41.

Hebr. XII. 6.

Fides noſtra confirmanda ex jam impletis, et ex promiſſis a Deo.

5. Eſt ergo fides, quae aedificatur in nobis. Modo, quicunque non vult credere, quia natus eſt Chriſtus de Maria virgine, quia paſſus eſt, quia crucifixus eſt, credat Judaeis, quia fuit, et occiſus eſt, credat Evangelio, quia de virgine natus eſt, et reſurrexit. Eſt enim, unde credat. Et inimici Judaei non audent dicere: Non fuit Chriſtus in gente noſtra, aut: Non fuit iſte homo, neſcio quis, quem colunt Chriſtiani. Fuit, dicunt, et parentes noſtri occiderunt illum, et mortuus eſt, ut homo. Si ea, quae conſecuta ſunt mortem ipſius, invenimus dicta *g)* a Prophetis, quia in nomine ejus curſurus *h)* erat totus mundus, quia adoraturae illum erant omnes gentes, et omnes patriae gentium, quia omnes etiam reges ſub jugum ipſius mittendi erant, et videmus impleta poſt mortem Chriſti, quae praedicta erant ante nativitatem Chriſti, quomodo nos fallimus, ſi cetera credere nolumus, cum videamus in nobis multa impleta? Nos enim ipſi, Fratres! non ſoli nos, qui hic ſumus Chriſtiani, nos totus mundus ſumus modo. Ante paucos annos non eramus, et mirum eſt, quomodo factum ſit, ut, quod per tot ſecula non erant, modo ſint. Legimus illud in Prophetis. Ne putemus caſu eveniſſe, invenimus praedictum eſſe. Hinc enim augetur fides noſtra, hinc aedificatur, hinc confortatur. Nemo eſt, qui dicat: Subito accidit. Unde? Ecce hoc, quod nunquam fuit in terra. Nonnunquam in Scripturis debitor in illis *i)* Deus tenebatur, ſed tempore ſuo debitum redditurus. Unde autem debebat Deus? An ab aliquo mutuum acceperat, qui omnibus omnia inſuper donat? Qui fecit, quibus donaret? Non enim vel ipſi homines, quibus aliqua donarentur, erant. Poteſt aliquis dicere: Meritis meis Deus conceſſit haec bona? Puta, conceſſit meritis tuis bona iſta. Ut eſſes, cui

f) Id eſt: *obrueret illico.* Vox Afris familiaris, qua uſus S. Cyprianus *Epiſt.* 57. et Pontius Diac. in ejus *Vita.* Tardius et alii.

g) Puto: *praedicta.*

h) Fortaſſis: *in nomen ejus curſurus*, vel *crediturus* pro *curſurus.*

i) Aut redundat: *in illis*, aut ſubintelliguntur praedicta, vel promiſſa.

cui concessit? Qui non eras, quid tibi donavit? Ut esses gratis. Non enim promerueras illud, antequam esses. Crede ei, quia et cetera gratis tibi donare dignatus est. Habemus ergo gratiam Dei, et tenebat Deum quodammodo debitorem mundus totus. Immo non tenebat, quia cautionem, quam fecerat, nesciebat. Promittendo se fecit debitorem, non mutuum accipiendo. Nam duobus modis dicitur debitor: Redde, quod accepisti, aut quod promisisti. Quia, quod promisit Deus, non potest dici: Redde; nihil enim ab homine accepit, qui totum homini dedit, restat, ut debitor non sit, nisi quia polliceri dignatus est.

Dei Promissa in Gente Judaeorum ex Abraham, cujus fides commendatur.

6. Haec pollicitatio in Scripturis erat, hae Scripturae in una gente Judaea, quam elegit nasci de carne servi sui, fidelis sui, qui in illum credidit. Et quomodo gens illa nata est? De Abraham sene, et de Sara sterili. Ut parturiretur, ut nasceretur ipse Isaac, unde venit gens
Gen. XVII. XXI. Judaeorum, miraculum fuit. Nihil de membris suis senex sperabat, nihil de sterilitate conjugis suae optare audebat. Quod omnino non computabat, Deus illi obtulit, et offerenti Deo credidit, qui a Deo optare non ausus est. Et cum credidisset, et natus ei esset filius, de quo credidit nascituram innumeram prolem, petiit Deus
Ibid. XXII. ipsum filium immolari sibi. Tantae autem fidei fuit Abraham, ut non dubitaret immolare unicum, de quo acceperat promissum. Nunquid haesitavit, et dixit Deo: Domine! pro magno mihi concessisti filium in senectute, pro magnis votis, pro magna laetitia, insperato mihi natus est filius. Hunc, exigis, ut occidam? Nonne melius erat, ut non dares, quam ut datum auferres? Non haec dixit, sed credidit utile esse, quidquid Deum videbat velle. Haec est fides, Fratres! Certe Pauper ille in sinum Abrahae sublatus est, et Dives ille ad tormenta inferorum. Ut sciatis, non in culpa esse divitias, Abraham dives erat, in cujus sinu Lazarus requiescebat. Dives hic erat in terra, sicut habemus docentem Scripturam. Habebat multum auri, argenti, pecorum, familiae. Dives erat, sed superbus non erat. Ut noveritis, quia in divite sola torquebatur superbia, sola torquebantur vitia. Ipsa meruerant poenam, non substantia Dei. Substantia enim Dei bona, cuicunque datum *k)* fuerit. Sed bene utenti merces acquiritur, male utenti poena retribuitur. Attendite autem, quomodo habebat Abraham divitias. Nunquid filiis suis servabat? Si ipsum filium jubente Deo obtulit, divitias quomodo contemsit?

Dei in exsolvendis promissis fidelitas, et insania Idololatrarum.

7. Ergo haec Scriptura, ubi se Deus promittendo fecerat debitorem, latebat apud Judaeos. Venit Dominus noster Jesus Christus, secundum ipsam Scripturam natus, quia secundum ipsam redditus. *l)* Secundum ipsam Scripturam passus, quia in ipsa praenuntiatus passurus. Secundum ipsam Scripturam resurgens, quia in ipsa praenuntiatus resurrecturus. Secundum ipsam Scripturam ascendens in coelum, quia in ipsa praenuntiatus ascensurus. Posteaquam ascendit ignoratus a Judaeis coepit mittere Apostolos suos ad gentes, et quodammodo excitare dormientes, et dicere: Surgite, recipite debitum, quod olim vobis promissum est! Quis est, qui excitat creditorem suum, et offert illi, quod debet? Non enim gentes, quia debitorem habebant Deum, surrexerunt. Vocatae sunt, in Scripturam intendere coeperunt, et ibi invenire, quia, quod accipiebant, jam olim ipsis promissum erat. Acceperunt Christum promissum, et exhibitum, acceperunt gratiam Dei, Spiritum sanctum promissum, et exhibitum, acceperunt ipsam Ecclesiam per omnes gentes dispersam promissam, et exhibitam. Idola, quae colebant gentes, promiserat Deus se eversurum. Legitur in Scripturis; ibi illud invenis. Videtis, quemadmodum *Isa.* II. 18. *Ezech.* VI. 6.
hoc temporibus nostris fecit Deus, quod ante *Mich.* I. 7.
tot millia annorum promisit. Etenim converterant se homines ab eo, a quo facti erant, ad illud, quod ipsi fecerant. Et cum sit semper melior, qui facit, quam illud, quod facit, ideo melior est Deus non solum homine, quem fecit, sed omnibus Angelis, Virtutibus, Potestatibus, *Ephes.* I. 21. *Coloss.* I. 16.
Sedibus, Thronis, Dominationibus, quia omnia ipse condidit, ut sit inferius, quidquid facit homo, quam est ipse homo. Ad tantam dementiam ducti erant homines, ut adorarent Idolum, qui damnare deberent. Si adorarent fabrum, qui fecerat idolum, manifestum est, Fratres! quia faber melior, quam idolum, quod fecit. Et cum detestandi essent homines, si fabrum adorarent, ipsum idolum adorant, quod factum est a fabro. Detestandi essent adorando fabrum, sed meliores essent, quam qui adorant idolum. Si ergo damnantur meliores, quomodo plango pejores! Si vero adorantem fabrum damnandum esse dixi, qui dimittit fabrum, et adorat idolum, qui utique meliorem dimisit, ad inferiorem se contulit, quomodo damnandus est? Sed quem meliorem primo dimisit? Deum, a quo ipse factus est. Imaginem Dei quaerit. In se habet. Non enim potuit facere faber imaginem Dei, sed Deus potuit facere imaginem sibi. Non fecit autem aliud tibi, sed te ipsum fecit ad imaginem suam. Adorando autem imaginem hominis, quam fecit faber, conteris imaginem Dei, quam tibi impressit Deus. Ideo, cum te vocat, ut redeas, reddere tibi vult illam imaginem, quam tu ipse cupiditate terrena quodammodo confricando perdidisti, et obsoletasti. *m)*

Deus quaerit imaginem suam in anima, ut Caesar in numo.

8. Inde est, Fratres! quod imaginem suam a nobis quaerit Deus. Hoc commemorat Judaeos illos, quando illi obtulerunt numum. Primo enim tentare illum voluerunt, cum dicerent: Domine! *licet tributum dare Caesari?* ut, *Matth.* XXII. 17.
si diceret ille: Licet; calumniarentur illi, quia in maledicto vellet esse Israel, quem volebat esse tributarium, ut subjugatus esset Regi, ut daret tributa. Si autem diceret: Non licet redde-

 re

k) Lego: *data.*

l) Fortasse legendum: *promissus.*

m) Ita Tertullianus Augustini πατριωτης Apolog. c. 5. *obsoletant.* Scorp. c. 6. *obsoletassent.*

re tributa; calumniarentur illi, quia contra Caeſarem praeciperet, et autor eſſet, ut non redderent tributum ſuum, quod debebant, quia ſubjugati erant. Vidit tentantes, tanquam veritas falſitatem, et convicit breviter mendacium ex ore mentientium. Non enim dixit in illos ſententiam ex ore ſuo, ſed fecit, ut illi in ſe dicerent ſententiam, quia ſcriptum eſt: *Ex ore tuo juſtificaberis, et ex ore tuo damnaberis.*

Matth. XII. 37.

Quid me, inquit, *tentatis? Hypocritae! Oſtendite mihi numum.* Oſtenderunt. *Cujus*, ait, *habet imaginem, et inſcriptionem?* Reſponderunt: *Caeſaris.* Et ille: *Reddite ergo Caeſari, quod Caeſaris eſt, et Deo, quod Dei eſt.*

Matth. XXII. 18 — 21.

Sicut Caeſar quaerit imaginem ſuam in numo tuo, ſic quaerit Deus imaginem ſuam in animo tuo. Redde Caeſari, ait, quae Caeſaris ſunt. Quid a te quaerit Caeſar? Imaginem ſuam. Quid a te quaerit Deus? Imaginem ſuam. Sed Caeſaris in numo eſt, Dei imago in te eſt. Si quando numum perdis, plangis, quia imaginem Caeſaris perdidiſti. Quando adoras idolum, non plangis, quia injuriam facis in te imagini Dei?

Quanta promiſſa Dei jam exſoluta ſint.

9. Tenete ergo, Fratres! pollicitationem Domini Dei noſtri, et numerate jam ex illo numero pollicitationum ſuarum, quanta reddidit. Chriſtus nondum erat natus. In Scriptura erat promiſſus. Reddidit illum. Natus eſt. Nondum erat paſſus, nondum reſurrexerat. Et hoc reddidit. Paſſus, crucifixus, reſurrexit. Paſſio ipſius praemium noſtrum eſt. Sanguis ipſius redemtio noſtra eſt. Aſcendit in coelum, ſicut promiſerat. Et hoc reddidit. Miſit Evangelium per omnes terras. Ideo quatuor Evangelia eſſe voluit, ut ſignificaretur quaternario numero totus orbis terrarum, ab oriente, et occidente, ab aquilone, et meridiano. Ideo duodecim diſcipulos habere voluit, ut terni quodammodo per quatuor diſtributi videantur, quia in Trinitate vocatus eſt mundus, in Patre, et Filio, et Spiritu ſancto. Reddidit hoc. Miſit Evangelium, ſicut praedixit. *Quam ſpecioſi pedes evangelizantium eorum, qui annuntiant pacem, evangelizantium bona!*

Rom. X. 15.

Sicut praedixit: *Non ſunt ſermones, neque verba, quorum non audiantur voces eorum. Per omnem terram exivit ſonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum.*

Pſalm. XVIII. 4. 5.

Quomodo dixit, ſic miſit. Evangelium per omnes terras ſcribitur. Etiam Eccleſia perſecutionem primo paſſa eſt. Reddidit, quia et Martyres promiſerat. Recita cautionem! *Pretioſa in conſpectu Domini mors juſtorum ejus.*

Pſalm. CXV. 15.

Reddidit etiam Martyres, quia et ipſos promiſerat. Quid poſtea reddendum erat? *Adorabunt in conſpectu ejus omnes Reges terrae.*

Pſalm. LXXI. 11.

Crediderunt et Reges, qui primo perſequendo Martyres fecerant. Videmus ergo et modo Reges credidiſſe. Reddidit etiam, quod promiſerat, ut jubentibus Regibus idola frangerentur, quibus primo jubentibus Chriſtiani occidebantur. Abſtulit etiam idola, quia promiſerat: *Et in idolis nationum non erit reſpectus.*

Sap. XIV. 11

Cum tanta ergo reddiderit, Fratres! quare non illi credimus? Minus idoneus debitor eſt Deus? Si omnino nihil adhuc nobis reddidiſſet, idoneum debitorem tenebamus, qui fecit coelum et terram. Non enim pauper futurus erat, ut non haberet, unde redderet, aut fallit, cum ipſe ſit Veritas, aut tanta poteſtas eſt Deus, cui poſſit ſuccedi, ut non habeat tempus reddendi?

Abrahae fides nobis exemplum.

10. Juſtum eſt, Fratres! ut credatur Deo, antequam aliquid reddat, quia utilibet mentiri non poteſt, fallere non poteſt. Deus eſt. Sic illi crediderunt Patres noſtri. Abraham ſic illi credidit. Ecce vere laudanda fides, et praedicanda! Nihil ab illo acceperat, et credidit promittenti. Nos nondum credimus, qui tanta jam accepimus. Nunquid poterat illi dicere Abraham: Credam, quia illud mihi promiſiſti, et reddidiſti? A primo juſſu credidit, nihil tale aliud acceperat. *Exi de terra tua*, dictum eſt illi, *et de cognatione tua, et vade in terram, quam tibi dabo.*

Gen. XII. 1.

Et credidit ſtatim, et non dedit illi ipſam terram, ſed ſemini illius illam ſervavit, et ſemini ipſius promiſit quid? *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes.*

Ibid. XXII. 18.

Semen ipſius Chriſtus, quia de Abraham Iſaac, de Iſaac Jacob, de Jacob duodecim, de duodecim populus Judaeorum, de populo Judaeorum virgo Maria, de virgine Maria Dominus noſter Jeſus Chriſtus. Et factus eſt ſemen Abraham Dominus noſter Jeſus Chriſtus, et, quod promiſſum erat Abrahae, invenimus impletum in nobis. *In ſemine tuo*, inquit, *benedicentur omnes gentes.* Credidit hoc, antequam aliquid vidiſſet. Credidit, et non vidit, quod promittebatur. Nos autem videmus, quod illi promiſſum eſt. Et quidquid illi promittebatur, futurum erat. Quid enim nondum reddidit Deus? Labores in ſeculo iſto futuros denuntiavit, et ſanctos ſuos, et fideles ſuos futuros in laboribus, et fructum allaturos cum tolerantia.

Luc. VIII. 15.

Praenuntiavit, et videmus. Ipſis laboribus atterimur. Qui nondum labores praenuntiati ſunt? Neque enim putetis, Fratres! quia, quod videtis atteri res humanas modo, non eſt ſcriptum in Scriptura Dei. Totum ſcriptum eſt, et tolerantia indicta eſt Chriſtianis, et magis futura bona, quia venerunt mala, quae praedicta ventura erant. Nam ſi non venirent, quae dicta *n)* erant, etiam de bonis nobis fidem auferrent, ſed ideo venerunt ante mala, ut credamus futura bona.

De tolerandis adverſis duplex ſimilitudo.

11. Modo mundus ſic eſt, quomodo et torcular in preſſuris eſt. Sed ſi amurca *o)* es, per cloacas vadis, ſi oleum, in gemellario *p)* manes. Nam neceſſe eſt, preſſurae ſint. Attendite amurcam, attendite oleum. Preſſura fit aliquando in mundo, verbi gratia: fames, bellum, inopia, egeſtas, mortalitas, rapina, avaritia, preſſurae pauperum, labores civitatum. Sunt

n) Certe: *praedicta.*

o) Αμοργη ab Αμεργω, prima faex olivarum premi incipientium. Vide *Plin.* L. XV. c. 18. Memorat Noſter et alibi.

p) Columellae *Gemellar* L. XII. c. 50. Noſter in *Pſalm.* CXXXVI. T. IV. *col.* 1518. *Oleum in Gemellaria non videas.* An igitur rectius *Gemellarium*, an *Gemellaria?* Vas fortaſſe duplex a *Gemellis.*

Sunt iſta. Videmus. Et praedicta ſunt futura, et videmus, quia ſunt. Invenimus homines inter iſtas preſſuras murmurare, et dicere: Ecce temporibus chriſtianis quanta mala ſunt! Ante tempora chriſtiana quanta bona abundabant! Non erant tanta mala iſta. De preſſura amurca exit. Per cloacas currit. Os ipſius propterea nigrum eſt, quia blasphemat. Non ſplendet. Oleum relucet. Invenis autem alium hominem de preſſura ipſa, et de ipſa tritura, quae illum trivit. Nunquid non ipſa tritura eſt, quae illum trivit? Audiſtis vocem amurcae, audite vocem olei. Deo gratias! Benedictum nomen tuum! Iſta omnia mala, quibus nos conteris, praedicta erant. Securi ſumus, quia ventura ſunt et bona. Quando nos, et mali ſimul emendamur, fit voluntas tua. Te novimus Patrem promittentem, te novimus Patrem flagellantem. Erudi nos, et redde hereditatem, quam in fine promiſiſti. Benedicimus ſanctum nomen tuum, quia nusquam fuiſti mendax. Omnia, quemadmodum praedixiſti, ſic exhibuiſti. In his laudibus de ipſa preſſura emanantibus oleum currit in gemellario. Tamen quia torcular eſt totus iſte mundus, unde etiam dicitur alia ſimilitudo. q) Sicut in fornace probatur aurum et argentum, ſic probat juſtos tentatio tribulationis; et de fornace aurificis ſimilitudo ponitur. In anguſto cacabo tres res ſunt: Ignis, aurum, et palea. Et ibi vides imaginem totius mundi. Eſt ibi palea, eſt ibi aurum, eſt ibi ignis. Palea comburitur, ignis ardet, aurum probatur. Sic et in iſto toto mundo ſunt juſti, ſunt impii, eſt tribulatio. Mundus tanquam fornax eſt aurificis, juſti tanquam aurum, impii tanquam palea, tribulatio ſicut ignis. Nunquid aurum purgaretur, niſi palea ureretur? Fit, quod impii ad cineres rediguntur. Cum enim blasphemant, et murmurant contra Deum, cinis efficiuntur. Ibi aurum purgatum juſti, qui tolerabiliter ferunt omnes moleſtias mundi, et in ſuis tribulationibus laudant Deum, ut aurum purgatum, rediguntur in theſauros Dei. Habet enim Deus theſauros, quo mittat aurum purgatum, habet etiam loca ſordida, quo mittat cinerem paleae. De iſto mundo totum exigit. Tu vide, quid ſis. Nam neceſſe eſt, ut veniat ignis. Si aurum te invenerit, ſordes tollet; ſi paleam te invenerit, comburet, et ad cinerem perducet. Elige tibi, quid ſis. Nam non potes dicere: Sine igne ero. Jam in fornace es aurificis, quo, neceſſe eſt, veniat ignis. Magis te ibi eſſe neceſſe eſt, quia ſine igne eſſe non poteris.

Dei patientia nobis utendum eſt, et illa imitanda.

12. Quare ergo non credimus, Fratres! et venturum finem ſeculi, et diem judicii, ut ibi recipiat unusquisque noſtrum ea, quae geſſit in corpore, ſive bonum, ſive malum? Quando videmus tot res promiſſas, exhibitas, et datas, quare non nobis eligimus, cum vivimus, illud, ubi ſemper vivamus? Puta, quia negligentes fuimus, hodie ſimus diligentes. Negligentes non debemus ſemper r) eſſe. Craſtinus dies, neſcis, quid ſit. Dei patientia id agere nos admonet, ut et nos, et vitam noſtram, ſi mala fuerit, corrigamus, et, cum tempus eſt, meliora eligamus. An putatis, quia Deus dormit, et non videt facientes mala? Sed forte patientiam nos docet, et patientiam prior exhibet. Invenit autem hominem forte profeciſſe, et non facere, quod faciebat, id eſt, malum. Patitur iſte aliquem malitioſum, et vult, ut tollat illum Deus, et murmurat adverſus Deum, quia retinet inimicum ipſius fortem, et male facientem, et non illum tollit. Oblitus eſt, quia in ipſum patienter egit, et ſi prius agere vellet ſeveriter, non eſſet, qui loqueretur. Severitatem exigis Dei? Quia tu tranſiſti, tranſeat et alter. Non enim, quia tu jam tranſiſti, praecidiſti pontem miſericordiae Dei. Adhuc eſt, qui tranſeat. Fecit te bonum, cum eſſes malus, vult et alium, ut ſit et ipſe bonus ex malo, ſicut tu ex malo factus es bonus. Sic omnes veniunt ordinibus ſuis. Sed alii nolunt venire, alii veniunt. Talibus enim dicit Apoſtolus: *Tu autem ſecundum duritiam cordis tui, et cor impoenitens theſaurizas tibi iram in die irae, et revelationis juſti judicii Dei, qui reddet unicuique ſecundum opera ſua.* Rom. II. 5. Deinde ſi malus vult perſeverare in malo, non eſt ſocius tuus, ſed erit probator tuus. Etenim, ſi malus eſt, et tu bonus, tolerando malum probaris bonus. Tu accipies coronam probationis tuae; ille autem habebit poenam in malo perſeverationis ſuae. Deus autem, quid agat, patienter expectemus bonam ejus patientiam, paternam ejus diſciplinam. Pater eſt, benignus eſt, miſericors eſt. Magis ſi dimiſerit nos fluere, tunc male iraſcitur nobis.

Committere nos debemus Deo in adverſis abſque querela.

13. Attendite enim, Fratres! et videte Amphitheatra iſta, quae modo cadunt. Luxuria illa aedificavit. Putatis, quia illa pietas aedificavit? Non illa aedificavit niſi luxuria hominum impiorum. Non vultis, ut aliquando cadat, quod luxuria aedificavit, et ſurgat, quod pietas aedificat? Permiſit enim Deus, quando iſta aedificabantur, ut quandoque cognoſcerent homines mala ſua, quae faciebant. Sed quia noluerunt cognoſcere, venit Dominus Jeſus Chriſtus, coepit illis mala ſua praedicare, coepit evertere, quod pro magno habebant, et dicunt: Mala ſunt tempora Chriſtiana. Quare? Quia evertitur tibi, ubi moriebaris. Sed: abundabant, inquiunt, omnia bona, quando iſta fiebant. Utique ſic, ut bona de illis fierent. Si ergo noſti, quia dedit tibi Deus aliquando abundantiam, et male uſus es, et ad perditionem uſus es, vide, quia abundantia illa fecit te fluere, et perdere animam tuam. Nonne venit ſeverus pater, et coepit dicere: Indiſciplinatus eſt puer iſte. Commiſi illi hoc, aut illud. Quomodo illud perdidit, et illud. Si nos ſemen terrae, niſi bona fue-

q) Locus turbatus: Quid ſi legas: *Tamen, quamvis — inde etiam ducitur alia ſimilitudo.* Subolet pariter in mox ſequentibus aliqua interpolatio.

r) *Non ſemper* pro *nunquam.*

fuerit, non damus, ne ſemen intereat, quomodo vultis, ut Deus nobis indiſciplinatis, et negligentibus vitam noſtram det abundantiam ſuam ad male utendum, et non vultis, ut praecidat Deus defluxus hominum? Fratres mei! Medicus eſt, et membrum putre novit praecidere, ne putreſcant inde et alia loca. Unus, inquit, digitus inde praeciditur; quia melius eſt, ut unus digitus minus ſit, quam totum corpus putreſcat. Si hoc homo medicus per artem ſuam facit, ſi ars medicinae aliquam partem membrorum tollit, ne omnia putreſcant, quare Deus, quidquid novit putre eſſe, non ſecet in hominibus, ut perveniant ad ſalutem?

Exhortatio ad patientiam.

14. Nolite ergo, Fratres! taediari s) ad Deum flagellantem, ne dimittat vos, et in aeternum pereatis, ſed magis rogemus illum, ut moderetur ipſas plagas, et ſic temperet, ne ſub ipſis deficiamus, et rogemus, ut emendet cum ſalute, metiatur, et reddat poſtea, quod promiſit ſanctis ſuis. Videte, quid dixit Scriptura: *Irritavit Dominum peccator. Secundum magnitudinem irae ſuae non exquiret.* Quid eſt: *pro magnitudine irae ſuae non exquiret?* Quia multum iraſcitur, *non exquiret*, id eſt, dimittet illos perire. Si ergo multum iraſcitur, quando non exquirit, etiam multum miſericors eſt, quando exercet. Tunc autem exercet, quando flagellat, quando cor noſtrum affigit ad ſe. Teneamus ergo ſalutare ejus, et non fugiamus flagellum ipſius. Hoc nos docet, hoc monet, in hoc nos aedificat. Ipſe filius ipſius, qui ad hoc venit, ut conſoletur nos, quid boni hic pertulit? Dicite mihi! Certe Filius Dei eſt, Verbum Dei eſt, per quod facta ſunt omnia. Quid boni hic pertulit? Non ipſe eſt, qui, cum daemonia ejiceret, tales contumelias audiebat, ut diceretur illi: *Daemonium habes?* Filio Dei, qui daemones ejiciebat, Judaei dicebant: *Daemonium habes!* Jam meliores daemones, qui confitebantur Filium Dei, quam illi. Nam et illi confitebantur, et illi non confitebantur. Tanta autem erat potentia illius, et tanta magnitudo, et tanta patientia, ut omnia toleraret. Flagellatus eſt, contumelias audivit, alapas accepit, conſputus eſt in faciem, ſpinis coronatus eſt, irriſus eſt, deluſus eſt, ad extremum ligno ſuſpenſus interfectus eſt, poſtea ſepultus eſt. Filius Dei tanta hic pertulit. Si Magiſter, quanto magis Diſcipulus. Si ille, qui nos creavit, quanto magis nos creatura illius. Qui, ut nobis exemplum daret, patientiam nobis dimiſit. Quare nos deficimus in ipſa patientia, quaſi caput noſtrum perdiderimus, quod nos praeceſſit ad coelum? Ideo enim caput noſtrum praeceſſit ad coelum, tanquam dicens: Ecce qua! Venite, per moleſtias, per patientiam. Haec eſt via, quam vobis tradidi. Sed quo ducit via, qua me videtis aſcendere? In coelum. Qui non vult hac ire, non vult illuc pervenire. Qui vult ad me pervenire, per viam veniat, quam monſtravi. Et non poteſtis pervenire, niſi per viam moleſtiarum, dolorum, tribulationum, anguſtiarum. Sic pervenies ad requiem, quae tibi non tollitur. Si autem vis iſtam requiem, quae eſt ad tempus, et recedere a via Chriſti, obſerva tormenta Divitis illius, qui apud inferos torquebatur, quia et ipſe requiem praeſentem deſideravit, et poenas ſempiternas invenit. Fratres cariſſimi! eligite potius duriora, quae ſine fine requiem habebunt in aeternum. Converſi ad Dominum &c.

Pſalm. X. 4.

Joh VII. 20.

Luc. IV. 41.

SERMO XXV.

DE VERBIS EVANGELII Matth. XII. v. 41—50. *Ecce plus quam Jonas hic* &c. *)

Judaei deteriores Ninivitis, et Regina Saba.

1. Ea, quae de ſancto Evangelio recitata ſunt, Fratres cariſſimi! ſi omnia pertractare cupiamus, vix tempus ſufficit ſingulis, quanto magis non ſufficit omnibus. Jonam Prophetam, qui dejectus in mare beluae marinae utero exceptus eſt, et die tertia vivus evomitus, figuram geſſiſſe Salvatoris, qui paſſus eſt, et die tertia reſurrexit, ipſe Salvator oſtendit. Accuſatus eſt populus Judaeorum in comparatione Ninivitarum, quoniam Ninivitae, ad quos miſſus eſt redarguendos a) Jonas Propheta, agendo poenitentiam iram Dei placaverunt, et miſericordiam meruerunt. *Et, Ecce*, inquit, *plus, quam Jonas hic*, volens intelligi ſe ipſum Dominus Chriſtus. Audierunt illi ſervum, et vias ſuas correxerunt; audierunt iſti Dominum, et non ſolum ſe non correxerunt, ſed inſuper illum occiderunt. *Regina Auſtri exurget*, inquit, *in judicio cum generatione hac, et condemnabit eam. Venit enim a finibus terrae audire ſapientiam Salomonis, et ecce plus, quam Salomon, hic.* Non fuit magnum Chriſto, plus eſſe, quam Jonas, plus eſſe, quam Salomon. Ille enim Dominus, illi ſervi erant. Sed tamen quales ſunt, qui praeſentem Dominum contemſerunt, quando alienigenae ſervos ejus audierunt?

Matth. XII. 41.

Ibid. 42.

Quomodo hominis a ſpiritu immundo liberati noviſſima fiant pejora prioribus.

2. Deinde ſequitur: *Cum autem ſpiritus immundus exierit ab homine, ambulat per loca arida quaerens requiem, et non invenit. Tunc dicit: Revertar in domum meam, unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, ſcopis mundatam, et ornatam. Tunc vadit, et aſſumit ſecum alios ſeptem ſpiritus nequiores ſe, et inhabitantes habitant in ea, et fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus. Sic erit generationi huic peſſimae.* Hoc ut intelligatur, ſi congruenter exponatur, multum ſermo immorabitur. Breviter tamen attingam, quantum Dominus donat, ne vos ab hujus rei intellectu jejunos dimittam. Quando fit in Sacramentis remiſſio peccatorum, mundatur domus, ſed habitator

Ibid. 43-45.

s) *Taediare* apud Veget. Lamprid. Tertull. &c.

*) In Codice *fol.* 89. inſcriptus: *Feria quarta Hebdomadae primae de Quadrageſima. Sermo ſancti Auguſtini ep. contra Manichaeos.* Contra hos poſteriori parte ſubtiliter diſputatur. Priora de Judaeorum caecitate, Peccatorum recidivis, Parentum, Proliumque officiis agunt. Tractatus inferendus poſt *Sermonem* LXXII.

a) Membranae mendoſe: *ſed arguendos.*

tator eſt neceſſarius Spiritus ſanctus. Spiritus autem ſanctus non habitat niſi humiles corde. Deus enim dicit: *Super quem requieſcet Spiritus meus?* et reſpondet propoſito: *Super humilem, et quietum, et trementem verba mea.* (*Iſa.* LXVI.2.) Ille ergo cum fuerit habitator, implet, regit, agit, frenat a malis, ad bona excitat, ſuavem facit juſtitiam, ut homo bene faciat amore recti, non timore ſupplicii. Hoc, quod dixi, agere per ſemetipſum homo minus idoneus eſt; ſanctum autem Spiritum ſi habuerit habitatorem, ipſum in omnibus bonis etiam invenit et adjutorem. Superbi autem quidam, peccatis ſibi remiſſis, ſi praeſumſerunt ad bene vivendum de ſolo libero humanae voluntatis arbitrio, ipſa ſuperbia a ſe excludunt Spiritum ſanctum, et remanet domus quaſi mundata a peccatis, ſed inanis omnibus bonis. Dimiſſa ſunt peccata tua, caruiſti malis, ſed non te niſi Spiritus ſanctus implebit bonis. Hunc repellit ſuperbia. Praeſumis de te, dimittit te. Confidis tibi, donaris tibi. Sed illa cupiditas, qua malus eras, repulſa ab homine, hoc eſt, a mente tua, quando remiſſa ſunt peccata tua, vagatur per deſerta quaerens requiem, et non inveniens requiem redit ad domum illa cupiditas, invenit mundatam, *adducit ſecum alios ſpiritus ſeptem nequiores ſe,* et erunt pejora hominis illius noviſſima, quam erant prima. *Septem alios* adducit ſecum. Quid eſt, *alios ſeptem?* Ergo et ipſe immundus ſpiritus ſeptenarius eſt? Quid eſt hoc? Per ſeptem univerſitas ſignificatur. Totus ierat, totus venit, et utinam ſolus veniret! Quid eſt: *adducit ſecum alios ſeptem?* Quos non habebat, quando erat malus, habebit alios falſo bonus. Intendite, ut, ſi poſſum, quantum adjuvor, explanem, quod dico. Spiritus ſanctus operatione ſeptenaria commendatur, ut ſit in nobis *ſpiritus ſapientiae et intellectus, conſilii, et fortitudinis, ſcientiae, et pietatis, et timoris Dei.* (*Iſa.* XI.2.3.) Huic ſeptenario bono conſtitue a contrario ſeptenarium malum: ſpiritum ſtultitiae et erroris, ſpiritum temeritatis, et ignaviae, ſpiritum ignorantiae, et impietatis, et ſpiritum ſuperbiae contra timorem Dei. Iſti ſunt ſeptem nequam. Qui ſunt *alii ſeptem nequiores?* Alii ſeptem nequiores in hypocriſi inveniuntur. Unus malus ſpiritus ſtultitiae, alter pejor ſimulatio ſapientiae. Spiritus malus ſpiritus erroris, alter pejor ſimulatio veritatis. Spiritus malus ſpiritus temeritatis, alter pejor ſimulatio conſilii. Spiritus malus ſpiritus ignaviae, alter pejor ſimulatio fortitudinis. Spiritus malus ſpiritus ignorantiae, alter pejor ſimulatio ſcientiae. Spiritus malus ſpiritus impietatis, alter pejor ſimulatio pietatis. Spiritus malus ſpiritus elationis, alter pejor ſimulatio timoris. Septem non ferebantur, quis ferat quatuordecim? Neceſſe eſt ergo, ut, cum malitiae fuerit addita ſimulatio veritatis, ſint pejora hominis noviſſima, quam erant prima.

(Parentes a Christo docentur, non impedire filios in bono opere.)

3. *Haec eo loquente ad turbas* (Evangelium ſequor) *Mater ejus, et Fratres ejus ſtabant foris volentes loqui cum illo. Nuntiavit ei quidam dicens: Ecce mater tua, et Fratres tui foris ſunt, loqui tecum volunt. Et ille: Quae mihi Mater eſt, aut qui Fratres? Et extendens manum ſuper diſcipulos ſuos ait: Hi ſunt Mater mea, et Fratres mei. Et quicunque fecerit voluntatem Patris mei, qui in coelis eſt, ipſe mihi Frater, Soror, et Mater eſt.* (*Matth.* XII 46—50.) Hinc ſolum vellem loqui, ſed, quia ſuperiora nolui praeterire, non parvam partem temporis, quantum ſentio, conſumſi. Hoc enim, quod modo propoſui, multos habet ſinus, nodoſque quaeſtionis, quomodo pie Dominus Chriſtus contemſerit Matrem, non qualemcunque Matrem, ſed quanto magis Virginem Matrem, tanto magis talem Matrem, cui ſic attulit fecunditatem, ut non adimeret integritatem, Matrem Virginem concipientem, Virginem parientem, Virginem perpetuo permanentem. Talem Matrem ille contemſit, ne operi, quod agebat, maternus ſe insereret, eumque impediret affectus. Quid enim agebat? Populis loquebatur, veteres homines deſtruebat, novos aedificabat, animas liberabat, vinctos ſolvebat, caecas mentes illuminabat, bonum opus faciebat, in bono opere actu, et ſermone fervebat. Inter haec nuntiatus illi eſt carnalis affectus. Audiſtis, quid reſponderit, ut quid ego repetam? Audiant matres, ne impediant carnali affectu bona opera filiorum. Si enim voluerint impedire, et agentibus ſic irruerint, ut ſaltem interpolent, quod differri non oportet, contemnentur a filiis. Audeo dicere. Contemnentur, pietate contemnentur. Et quando erit filio ſuo bono operi mente intento, et ideo matrem venientem contemnenti, quando erit irata mulier, ſive maritata, ſive vidua, quando contemta eſt Virgo Maria? Sed dictura es mihi: Ergo filium meum Chriſto comparas? Nec illum Chriſto comparo, nec te Mariae. Non ergo Dominus Chriſtus maternum damnavit affectum, ſed contemnendae matris pro opere Dei magnum in ſe ipſo demonſtravit exemplum. Et in loquendo doctor erat, et in contemnendo doctor erat, et ideo dignatus eſt contemnere matrem, ut pro Dei opere te contemnere doceret et patrem.

(Cum Chriſtus naſcendo utrumque ſexum honoraverit, docetur officium Prolium.)

4. Non enim poterat Dominus Chriſtus homo fieri ſine Matre, qui potuit ſine Patre. Si oportebat, immo quia oportebat, ut homo fieret propter hominem, qui fecit hominem, conſiderate, et recolite, unde ipſum primum hominem fecit. Primus homo factus eſt ſine patre, ſine matre. Quod potuit primo humanis inſtruendis rebus aptare, non potuit poſtea tale aliquid ad reparandas res humanas ſibi coaptare? Difficile erat Sapientiae Dei, Verbo Dei, Virtuti Dei, unigenito Filio Dei, difficile erat, quem ſibi coaptaret, facere hominem, undecunque voluiſſet? Angeli ſe homines hominibus praebuerunt. Abraham ſanctos angelos pavit, et tanquam homines invitavit, nec tantum vidit, ſed et tetigit; nam pedes lavit. (*Gen.* XVIII.) Nunquid illa, quaſi per phantaſmata ludicra, ab angelis facta ſunt? Si ergo potuit angelus humanam ſpeciem, cum voluit, veram exhibere, non potuit Dominus Angelorum, undecunque vellet, quem ſuſciperet, verum hominem facere? Sed noluit hominem habere patrem, ne per concupiſcentiam carnalem veniret ad homines, voluit tamen matrem, ut

matrem haberet inter homines, quam pro Dei opere contemnendo doceret homines. Voluit ſexum virilem ſuſcipere in ſe, et muliebrem ſexum honorare dignatus eſt in matre. Etenim antiquitus et femina peccaverat, et viro peccatum
Gen. III. propinaverat. Utrumque conjugium diaboli fraude deceptum eſt. Si veniret Chriſtus vir non cum feminei ſexus commendatione, deſperarent de ſe feminae, maxime, quia per illam lapſus eſt homo. Utrumque honoravit, utrumque commendavit, utrumque ſuſcepit. De femina natus eſt. *b)* Nolite deſperare, Viri! Vir eſſe dignatus eſt Chriſtus. Nolite deſperare, Feminae! De femina naſci dignatus eſt Chriſtus. Ad ſalutem Chriſti ſexus uterque concurrat. Veniat
Galat. III. 28. maſculus, veniat femina. In fide nec maſculus eſt, nec femina. Docet ergo te Chriſtus contemnere parentes tuos, amare parentes tuos. Tunc enim ordinate et pie amas parentes, quando Deo non praeponis parentes. *Qui amat* (Domini verba ſunt) *qui amat patrem aut matrem*
Matth. X. 37. *plus, quam me, non eſt me dignus.* His verbis quaſi videtur admonuiſſe, ne amares. Immo, ſi attendas, admonuit, ut amares. Potuit enim dicere: Qui amat patrem aut matrem, non eſt me dignus. Non hoc dixit, ne loqueretur contra legem, quam dedit. Ipſe enim legem illam
Exod. XX. 12. Deut. V. 16. per Moyſen famulum ſuum dedit, ubi ſcriptum eſt: *Honora patrem tuum, et matrem tuam.* Non contrariam legem promulgavit, ſed illam commendavit, et ordinem te docuit, non pietatem ſubvertit. *Qui amat patrem aut matrem*, ſed *plus, quam me.* Amet ergo, ſed non plus quam me. Deus Deus eſt, homo homo eſt. Ama parentes, obſequere parentibus, honora parentes, ſed, ſi te Deus ad aliquid amplius vocat, ubi poſſit impedimento eſſe parentalis affectus, ſerva ordinem, noli evertere caritatem!

Refelluntur Manichaei adſerentes, Chriſtum non habuiſſe Matrem. 5. In tanta veritate doctrinae Domini et Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti quis credat calumniam quaeſiviſſe Manichaeos, qua conarentur aſſerere, Dominum Jeſum Chriſtum non habuiſſe ullam matrem? Hoc enim ſapiunt, immo deſipiunt, quod Dominus Jeſus non habuerit hominem matrem, contra Evangelium, contra lucem ipſius veritatis. Et, unde argumententur, attendite. Ecce, inquiunt, ipſe dicit. Quid dicit? *Quae eſt mater mea, aut qui ſunt fratres*
Matth. XII. 48. *mei?* Ipſe, inquiunt, negat, et tu ei vis imponere, quod negat. Ipſe dicit: *Quae eſt mater mea, aut qui ſunt fratres mei?* et tu dicis: Habet matrem. O ſtulte, o contentioſe, o merito odioſe! reſponde mihi, unde ſcias, dixiſſe Dominum: *Quae eſt mater mea, aut qui ſunt fratres mei?* Tu negas Chriſtum habuiſſe matrem, et, quod intendis, per hoc docere conaris, quia dixit: *Quae eſt mater mea, aut qui ſunt fratres mei?* Si alius exiſtat, et dicat, hoc Dominum Chriſtum non omnino dixiſſe, unde convinces? Reſponde, ſi potes, ad hominem negantem, quod hoc dixerit Chriſtus. Unde convinces, inde convinceris. Nunquid enim, hoc ſe dixiſſe, in aurem tibi Chriſtus ipſe indicavit? Reſponde, ut ore tuo convincaris. Reſponde, ut, hoc Chriſtum dixiſſe, convincas. Novi, quod dicturus es. Codicem ſumam, Evangelium aperiam, verba ejus recitabo ſcripta in ſancto Evangelio. Bene, bene! Ipſo Evangelio tenebo te, cum ipſo Evangelio alligabo te, de ipſo Evangelio ſuffocabo te. In ipſo Evangelio recita, quod pro te putas. Aperi, lege! *Quae eſt mater mea?* Quare hoc dixit, ſupra leges. Nuntiavit ei quidam: *Ecce mater tua, et fratres tui* Ibid. 47.
foris ſtant. Nondum premo, nondum teneo, nondum ſuffoco. Adhuc potes dicere: Ille quidem falſus nuntius fuit, non verum dixit, mendacia ſuggeſſit. Propterea Dominus falſum nuntium refutavit. Poſt nuntium quippe ejus reſpondit: *Quae eſt mater mea?* Quaſi diceret: Tu dicis: foris ſtat mater tua. Ego dico: *Quae eſt mater mea?* Cui vis, inquit, credamus? Nuntio ſuggerenti, an, quod nuntiaverat, Chriſto reſpuenti? Audi ergo. Adhuc interrogo te. Tantum Evangelium tene! Noli mihi codicem projicere poſt te! Tene, da auctoritatem Evangelio, quam niſi dederis, non erit, unde probes, Dominum dixiſſe: *Quae eſt mater mea?* Cum vero auctoritatem dignam tribueris Evangelio, vide, quid interrogem. Paulo ante interrogaveram, unde ſcires, utrum dixerit Chriſtus: *Quae eſt mater mea?* Quid praeceſſerat? Nuntius quidam dixerat Chriſto: Mater tua foris ſtat. Antequam hoc diceret nuntius, vel, ut hoc diceret nuntius, quid praeceſſit? Cogo, *c)* ut legas. Video te jam timere, ne legas. *Reſpondit Dominus, et dixit.* Ibid. 48.
Quis dixit? Non dico, quis dixit: *Quae eſt mater mea?* reſpondebis enim: Dominus dixit. *Reſpondit Dominus,* quis dixit? Reſponſurus es: Evangeliſta dixit. Evangeliſta iſte verum dixit, an falſum? Dicturus es, quod verum dixit, aut *d)* falſum. *Reſpondit Dominus, et ait illi,* quod Evangeliſta dixit, verum dixit, an falſum? Si dicturus es, falſum dixiſſe Evangeliſtam, Dominum reſpondiſſe, unde ſcis: *Quae eſt mater mea?* Dominum dixiſſe? Si autem propterea convincis: *Quae eſt mater mea?* Dominum dixiſſe, quia hoc eum dixit Evangeliſta dixiſſe, non convincis, hoc Dominum dixiſſe, niſi credideris Evangeliſtae. Jam ſi credis Evangeliſtae, quia nihil dicis, ſi non credideris Evangeliſtae, lege ſuperius, quid dixerit ipſe Evangeliſta.

6. Quamdiu tibi moras facio! Quamdiu Concluditur contra Manichaeos, Chriſtum habuiſſe matrem.
te ſuſpendo! Beneficium eſt, ut cito vincaris. Attende, inſpice, lege. Video te nolle. Da codicem! Ego lego. *Haec eo loquente ad turbas.* Quis hoc dicit? Evangeliſta, cui ſi non credis, nihil Chriſtus dixit. Si nihil Chriſtus dixit, *Quae eſt mater mea?* Chriſtus non dixit. Si autem, *Quae eſt mater mea?* Chriſtus dixit, verum eſt, quod Evangeliſta ſcripſit. Vide, quid ante dixit.

b) Addo: *vir.* Ita videntur exigere, quae ſequuntur.

c) Forſaſſe: *Rogo.*

d) In membranis: *an*, quod ἄλογον videtur.

xit. *Haec eo loquente ad turbas mater ejus et fratres ejus foris ſtabant, volentes loqui cum eo.* Nondum aliquid nuntius ille nuntiavit, quem potes dicere fuiſſe mentitum. Quid nuntiaverit, vide, quid Evangeliſta praemiſerit, attende. *Haec Domino loquente ad turbas mater ejus, et fratres ejus foris ſtabant.* Quis hoc dicit? Evangeliſta, cui credis, Dominum dixiſſe: *Quae eſt mater mea.* Sed ſi haec dicta non credis, ut illa, Dominus ergo non dixit: *Quae eſt mater mea?* Sed vere Dominus dixit: *Quae eſt mater mea?* Crede ergo ei, qui dixit, Dominum dixiſſe: *Quae eſt mater mea?* Qui enim dixit, Dominum dixiſſe: *Quae eſt mater mea?* ipſe dixit: *Haec eo loquente foris ſtabat mater ejus.* Quare ergo negavit matrem ſuam? Abſit! Intellige! Non negavit, ſed aliquid, quod faciebat, matri praepoſuit. Poſtrema ſola *e)* cauſa eſt quaerere, quare Dominus dixerit: *Quae eſt mater mea?* Prima cauſa eſt videre, quod habuerit, de quo diceret: *Quae eſt mater mea?* Habuit, foris ſtabat, loqui cum eo volebat. Dic mihi, unde ſcis? Evangeliſta dicit, cui ſi non credidero, nihil Dominus dicit. Ergo habuit matrem; ſed quid eſt: *Quae eſt mater mea?* Ad iſta, quae ego facio, *quae eſt mater mea?* Si dicas alicui periclitanti, et patrem habenti: Liberet te pater tuus; quem ſcit ille non eſſe idoneum liberando filio ſuo, nonne reſpondet tibi ſumma pietate, integra veritate: Quid eſt pater meus? Ad hoc, quod volo, ad hoc, quod mihi nunc opus eſſe ſentio, quid eſt pater meus? Ad illud ergo, quod agebat Chriſtus, quod vinctos ſolvebat, caecas mentes illuminabat, interiores homines aedificabat, templum ſpirituale ſibi fabricabat, quae eſt mater ejus? Sed ſi putas, ideo Chriſtum non habuiſſe matrem in terra, quia dixit: *Quae eſt mater mea?* nec diſcipuli ejus habuerunt patres in terra, quia dixit eis ipſe Dominus: *Ne vobis dicatis patrem in terra.* Domini verba ſunt: *Ne vobis dicatis patrem; unus eſt enim pater veſter Deus.* Non patres non habebant, ſed ubi venturum eſt ad regenerationem, quaeratur pater regenerationis, non damnetur pater generationis, ſed ei praeponatur pater regenerationis.

Matth. XXIII. 9.

Unde Mariae Virginis excellentia.

7. Ecce illud magis attendite, cariſſimi Fratres mei! illud magis attendite, obſecro vos, quod ait Dominus Chriſtus extendens manum ſuper diſcipulos ſuos: *Haec eſt mater mea, et fratres mei. Et qui fecerit voluntatem Patris mei, qui me miſit, ipſe mihi et frater, et ſoror, et mater eſt.* Nunquid non fecit voluntatem Patris Virgo Maria, quae fide credidit, fide concepit, electa eſt, de qua nobis ſalus inter homines naſceretur, creata eſt a Chriſto, antequam in illa Chriſtus crearetur? Fecit, fecit plane voluntatem Patris ſancta Maria, et ideo plus eſt Mariae, diſcipulam fuiſſe Chriſti, quam matrem fuiſſe Chriſti. Plus eſt felicius diſcipulam fuiſſe Chriſti, quam matrem fuiſſe Chriſti. Ideo Maria beata erat, quia, et antequam pareret, magiſtrum in utero portavit. Vide, ſi non eſt, quod dico. Tranſeunte Domino cum turbis ſequentibus, et miracula faciente divina ait quaedam mulier: *Felix venter, qui te portavit! f) Beatus venter, qui te portavit!* Et Dominus, ut non felicitas in carne quaereretur, quid reſpondit? *Immo beati, qui audiunt verbum Dei, et cuſtodiunt.* Inde ergo et Maria beata, quia audivit verbum Dei, et cuſtodivit. Plus mente cuſtodivit veritatem, quam utero carnem. Veritas Chriſtus, caro Chriſtus. Veritas Chriſtus in mente Mariae, caro Chriſtus in ventre Mariae. Plus eſt, quod eſt in mente, quam quod portatur in ventre. Sancta Maria, beata Maria, ſed melior eſt Eccleſia, quam Virgo Maria. Quare? Quia Maria portio eſt Eccleſiae, ſanctum membrum, excellens membrum, ſupereminens membrum, ſed tamen totius corporis membrum. Si totius corporis, plus eſt profecto corpus, quam membrum. Caput Dominus, et totus Chriſtus caput et corpus. Quid dicam? Divinum caput habemus, Deum caput habemus.

Luc. XI. 27. 28.

Quomodo Chriſtianus fieri poſſit mater Chriſti.

8. Ergo, Cariſſimi! vos attendite. Et vos membra Chriſti eſtis, et vos corpus Chriſti eſtis. Attendite, quomodo ſitis, quod ait: *Ecce mater mea, et fratres mei.* Quomodo eritis mater Chriſti? Et *quicunque audit, et quicunque facit voluntatem Patris mei, qui in coelis eſt, ipſe meus frater, et ſoror, et mater eſt.* Puta, *fratres* intelligo, *ſorores* intelligo; una eſt enim hereditas, et ideo Chriſti miſericordia, qui, cum eſſet unicus, noluit eſſe ſolus, voluit nos eſſe Patri heredes, ſibi coheredes. Talis eſt enim illa hereditas, quae coheredum multitudine anguſta eſſe non poſſit. Intelligo ergo fratres nos eſſe Chriſti, ſorores Chriſti eſſe ſanctas et fideles feminas; matres Chriſti quomodo poſſumus intelligere? Quid igitur? Audemus nos dicere matres Chriſti? Immo audemus nos dicere matres Chriſti. Dixi enim vos fratres ejus omnes, et matrem ſuam non auderem? Sed multo minus audeo, quod Chriſtus dixit, negare. Eja, Cariſſimi! intendite, quomodo ſit Eccleſia, quod manifeſtum eſt, conjux Chriſti, quod difficilius intelligitur, ſed tamen verum eſt, mater Chriſti. In ipſius typo Maria Virgo praeceſſit. Unde, rogo vos, Maria mater eſt Chriſti, niſi, quia peperit membra Chriſti? Vos, quibus loquor, membra eſtis Chriſti. Quis vos peperit? Audio vocem cordis veſtri: Mater Eccleſia. Mater iſta ſancta, honorata, Mariae ſimilis et parit, et virgo eſt. Quia parit, per vos probo. Ex illa nati eſtis, et Chriſtum parit; nam membra Chriſti eſtis. Probavi parientem, probabo virginem. Non me deſerit divinum teſtimonium, non me deſerit. Procede ad populum, beate Paule! Eſto teſtis aſſertionis meae. Exclama, et dic, quod volo dicere. *Sponſavi vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Ubi eſt iſta virginitas? Ubi timetur corruptio? Ipſe dicat, qui virginem dixit. *Sponſavi vos uni viro virginem caſtam exhi-*

Matth. XII. 49. 50.

II. *Cor.* XI. 2.

Q

e) Nunquid: *ſolum*?

f) Videtur redundare haec ſententia.

hibere Chriſto. Timeo autem, inquit, ne ſicut ſerpens Evam ſeduxit verſutia ſua, ſic et veſtrae mentes, inquit, corrumpantur a caſtitate, quae eſt in Chriſto. Tenete in mentibus virginitatem mentis. Virginitas fidei catholicae integritas. Ubi corrupta eſt Eva ſermone ſerpentis, ibi debet eſſe virgo Eccleſia dono Omnipotentis. Ergo in mente pariant membra Chriſti, ſicut Maria in ventre Virgo peperit Chriſtum, et ſic eritis matres Chriſti. Non eſt longe a vobis, non eſt praeter vos, non abhorret a vobis. Fuiſtis filii, eſtote et matres. Filii matris, quando baptizati eſtis, tunc membra Chriſti nata eſtis. Adducite ad lavacrum baptiſmatis, quos poteſtis, ut ſicut filii fuiſtis, quando nati eſtis, ſic etiam ducendo ad naſcendum matres Chriſti eſſe poſſitis.

INDEX
IN HOS SERMONES.

NUMERUS PRIOR SERMONEM,

POSTERIOR SERMONIS CAPUT INDICAT.

A.

Abraham pavit Angelos. XXV. 4. Jubetur immolare filium XX. 12. XXIV. 6. Ejus fides et obedientia commendatur. XXIV. 6. 10. Dives fuit, et tamen ad requiem pauperem praecessit. XXI. 5. Quomodo divitiis usus. XXIV. 6. Ejus semen Christus. 10. Ejus filii nos magis, quam Judaei. XIII. 3. Abraham, Isaac, Jacob spes nostrae immortalitatis. II. 5.

Adam, si viveret usque ad seculi finem, nihil haberet diu XXIII. 2.

Adolescentis evangelici divitis sensa. XVII. 3.

Adulter vult sua tegi timore poenae. XVIII. 5.

Adultera a Judaeis fraudulenter accusata. XX. 4. Confitendo se absolvit. 5. Ejus exemplum non debet nos nimis reddere securos 6.

Aeterna non quaeruntur: Ex quo? XI. 4.

Africa in meridie est, sed non ibi tota Ecclesia. XII. 3.

Alienus nemo. Omni homini proximus omnis homo. XVI. 1.

Alleluja quis cantet. VII. 1. Quomodo cantent divites et pauperes. 2.

Ambitionis mala. XIV. 4. Potestas sine illa esse potest. 4.

Ambulandum ad Deum. XVIII. 1. Diversa ambulantium genera. 1. Quid iis agendum. 1. Eorum exemplum Paulus. 2. Omnes ambulamus ad unum. 2.

Amen quid significet. VI. 3.

Amicitia ubi incipiat, et quo progrediatur. XVI. 1.

Amicus et Salus Bona necessaria. XVI. 1. Propter Amicum quae necessaria. 1. 3. Propter illum non negandus Deus. 6. Quos Amicos in aeterna vita habebimus. 6. 7.

Amores boni vel mali faciunt mores bonos vel malos. XIV. 2.

Amphitheatra aedificavit luxuria, non pietas. XXIV. 13.

Amurca ex torculari, vox culpantium tempora Christiana. XXIV. 11. Si amurca es, per cloacas vadis. 11.

Angelus potuit exhibere veram speciem humanam. XXV. 4.

Anima est vis, quae se et cetera ministeria sua movet. XX. 3. Ejus lingua est motus voluntatis. 9. Ejus arma lingua. 3. Ex operibus agnoscitur. II. 4. Probat existentiam Dei 4. Non comparanda Deo. 3.

Anulinus Procos. quomodo se gesserit in caussa Donatistarum contra Caecilianum. XIX. 8.

Apis proprietates. I. 3. Ejus alae duo praecepta Caritatis. 3. Comparatur Justo. 3.

Apollinaris error de Anima Christi refutatur. V. 7.

Apostoli omnia dimiserunt. XVII. 4. Multi eos imitati. 4. Missi ad excitandas gentes, ut reciperent, quae Deus illis ex promisso debebat. XXIV. 7. Terni pro quavis mundi plaga 9.

Arelatense Concilium damnat Donatistas. XIX. 8.

Arrii error de Anima Christi refutatur. V. 7.

Augustinus non subtrahit Sermonem propter fastidium Auditoris. XIII. 1. Petit orari pro se. 10. Amat Martyres. XIV. 3. XVII. 7. Audet prohibere Spectacula. XIV. 3. Delectatur populo in domo Dei conveniente. XV. 1. Bullae Regiae in Spectacula invehitur. XVII. 7. Rogatus ab Episcopo ibi verba facit. 9. Bullensium laudes detrectat. 9. Sermonem habet ad memoriam Quadrati Mart. XVIII. 1. Cupit scire, an tempore Sermonis nemo delinquat in lingua sua. XX. 6. Respondet Fratri de Caritate inquieta. XXII. 1.

Aurum custode Christo in coelo collocandum. XXI. 5. Da Avaro, da Justo, et vide usum. 5.

B.

Baptismus Sacramentum vitae novae. VIII. 1. A circumcisione figuratus. 4. Quomodo accipiatur in Ecclesia. 4. Potest haberi sine fide, vel dilectione. 2. Spiritus S. ante, et post eum accipi potest. 3. Desertor Ecclesiae ejus signaculo non caret, similis desertori militiae. 2. Ad majus supplicium illum habet, qui non est in Ecclesia. 3. In redeuntibus non iteratur. 2.

Baptizatorum Encomium VIII. 1. Exhortatio. 1. 4.

Basilicae novae Fabrica. XXI. 8.

Bona quae faciant bonos. XVII. 3. Ut credamus ventura, venerunt antea mala, utraque praedicta. XXIV. 10.

Bona Mundi alia necessaria, alia superflua. XVI. 1. Propter neutra negandus Christus. 1. Non faciunt bonos. XVII. 3. Relinquenda sunt. XXI. 3. In morte. XVII. 3.

a Bono nunquam desistendum. XX. 11.

Bullenses corripiuntur propter profana Spectacula. XVII. 7. Apud eos turpitudo emitur, et venditur. 7. Condemnantur a vicinis Civitatibus. 7. Implebunt in Paschate Ecclesiam, qui modo Theatra. 8. Eorum Episcopus petiit Sermonem ab Augustino. 9. Hic detrectat eorum laudes. 9. Sperat tamen emendationem. 9.

Caeci-

C.

Caeciliani cum Donatistis caussa narratur. XIX. 8.
Caesar quaerit imaginem suam in numo. XI. 7. XXIV. 8.
Caiphas prophetavit sine caritate. XIX. 3.
Calumniatoribus quomodo occurrendum. XX. 7. 8. Si verum exprobrant, fortasse Dei consilium est; si falsum, gaude de tua conscientia, dole de illis, ora pro illis. 7. 8. Quando, et quid illis respondendum. 7. 8. Expectandum, dum deferbuerint. 8. Caritas etiam erga illos habenda. 8. Exemplum Christi erga suos persecutores. 8.
Cantica Canticorum sunt Carmen nuptiale, Epithalamion cubilis sancti. XII. 2.
Canticum vetus et novum quid, et quis cantet. X. 1.
Caritatis fermentum tenendum, et quale sit. III. 5. Sine ea non prosunt alia dona. XIX. 1. Bene vivere nihil est aliud, quam ea impleri. 4. Eam habens videt Deum in conscientia sua. X. 2. Ejus duabus alis volatur ad Patriam. 3. Ejus duo Praecepta sunt dentes Ecclesiae. XV. 3.
Caritas Proximi commendatur. XVI. 1. Coegit Paulum vivere. XIII. 5. Ejus exemplar in membris unius corporis. XIX. 5. 6. Est in membris Christi, quod est Sanitas in membris corporis. 6. Qui ab ea dissentit, aut praecisus est latenter, aut aperte praecidendus. 7.
Carnis infernus est voluptas, aut concupiscentia oculorum, aut ambitio seculi. XIV. 2. Voluptas ejus quae mala proferat. 2.
Carthago habet Plebem sanctam, sed etiam Judaeos et Paganos. XVII. 7.
Catechumeni quomodo fiant Christiani. VI. 1. 2. Non debent praefidere suae conditioni. XX. 6. Non debent adire Theatra, vel mutent frontem. XVII. 8.
Catholica Ecclesia unde dicatur. III. 3. XIX. 10. Catholicus non est verbum Punicum, sed Graecum. 10.
Caussa ignota non illico reprehendendum consilium. XXI. 8.
Cereus paschalis confertur cum homine justo. I. 2. Cum columna ducente Israelitas. 2. Cum Christo. 2. Continet ceram, papyrum, et flammam. 2.
Christiani fiunt, quemadmodum panis fit. VI. 1. Omnes discipuli Christi sunt. XVII. 2. Fratres et Sorores Christi. XXV. 8. Adducendo alios ad baptismum fiunt Matres Christi. 8. Peregrini sunt. XX. 13. Debent quotidie proficere, et de Deo ejusque donis semper gaudere. XX. 1. Non fiunt, ut illis bene sit in hac vita. XXIII. 3. Arctam eorum viam facit contemtus voluptatis, et tolerantia passionis. XIV. 2. Tolerantia illis indicta est. XXIV. 10. Iis vincendum, quod licet, et quod terret. XIV. 1. 2. Non adeunda Theatra. XVII. 7. 8. Non timendae linguae Paganorum. XVIII. 7. Nemo eorum miser comparet se cum Pagano felice. XXIII. 3. Exitus Divitis et Lazari eorum Doctrina. 4.
Christus quis. XXIV. 1. Quae in eo substantiae. V. 7. Semen Abrahae. XXIV. 10. Omnia ejus in Scripturis praedicta. 7. Prophetae praedixere, antequam nasceretur, quae ejus mortem consecuta sunt. 5. De eo partim Judaeis, partim Evangelio credendum. 5. Significatus per columnam ducem Israelitarum. I. 2. Per Samsonem interfectorem leonis. 4. Ejus proprietates. IV. Tantum Homo, ad Deum non perduxisset, tantum Deus, conjunctus hominibus non fuisset. XX. 9. Incarnari debuit, ut moreretur. V. 4. Factus noster civis non consentiendo, sed suscipiendo. XX. 9. Accepit conjugem humanam carnem in thalamo uteri virginalis. XII. 2. Descendit quaerens cives suos, et factus est civis noster. XX. 9. Noluit hominem patrem habere, ne per concupiscentiam veniret ad homines. XXV. 4. Potuit homo fieri sine patre, non potuit sine matre. 4. Potuisset hominem sibi cooptandum facere, undecumque voluisset. 4. Sexum utrumque honoravit, virilem in se, muliebrem in matre. 4. Habuit veram matrem contra Manichaeos. 5. 6. Venit, ut doceret homines bonis recte uti. XXIV. 13. Attulit nobis de illa regione bona, et in regione nostra pertulit mala. X. 4. Via nobis factus formam Servi ostendit timentibus, formam Dei servat sperantibus. VIII. 1. Ut persuaderet annuntiata a Lege et Prophetis, in carne apparuit. XXIV. 1. Contemtus in carne apparebat Filius Dei in operibus. XXIV. 1. Quomodo floruerit super eum sanctificatio Patris. XI. 4. Quid testetur de Johanne. 3. Credendum diei de lucerna. 3. Quomodo minor Johanne. 3. Ex eo, quantus Johannes, discitur, quantus Christus. 3. Confundit Judaeos interrogantes de sua potestate, et de imagine numi. 7. De Samaritano narrat volens commendare omnem hominem omni homini. XVI. 2. Aversus a Judaeis Adulteram fraudulenter accusantibus. XX. 4. Scripsit in terra indulgentiam ejus. 5. Quare bis scripserit. 5. Matrem contemsit pro bono opere. XXV. 3. Exemplum patientiae in vita sua. XXIV. 14. Qui nasci venerat, et mori venerat. 1. In Passione agnus et Leo. IV. Ovis et hircus. III. 2. Quomodo ejus tristitia cum potestate moriendi, vel non moriendi combinanda. V. 3. Ejus anima quomoda passa. 7. Mors ejus voluntaria. 2. Pro quibus mortuus. IV. Quid in ipso passum sit, et mortuum. V. 4. 6. 7. Non potuit extingui. 7. Occisus mortem occidit. 8. Ejus mors et resurrectio exemplum et spes nostra. 1. Post resurrectionem quomodo ostensus discipulis. XIX. 10. Petrum ter interrogat. XII. 1. Non vacavit vox ejus: Pater, dimitte illis. XV. 4. Ejus persecutores nolentes curari per medicum curati sunt per discipulum medici. XX. 8. Est Sacerdos et Sacrificium. III. 1. Dat nobis corpus suum, quod etiam nos fecit. VI. 1. Realiter praesens in Sacramento. III. 2. 3. Sacrificandi dedit ordinem. 2. Ejus cum ecclesia colloquium. XII. 3. Verba ad Redemtos V. 5. Caput nostrum ita in coelo, ut in membris suis laboret in terra XIX. 5. Pastor est non mercenarius. Oves suas pascit, pro iis pretium dedit, instrumentum confecit. XII. 2. Finis hominis et via. XX. 10. Pignus nostrum. X. 4. Ejus vestigia sequenda. XII. 5. Illum oculis carnalibus videre magnum non fuit; etiam Judaei viderunt. XVII. 1. Si praesens esset, et stans taceret, nihil prodesset. 1. Loquitur, cum Evangelium legitur. 1. Sub illo in unam scholam convenimus, omnes condiscipuli sumus. 2. Quidquid dixit, et nobis dixit. 1. Docet Parentes amare et contemnere. XXV. 4. Magis necessarius, quam Salus et Amicus. XVI. 6. Habet inimicos apertos et occultos. XI. 6. Non gratis auditur, et non gratis contemnitur. XIX. 9. Quibus modis negetur. XVI. 6. Male negatur propter amicum conservandum. 6. Aliquando erubescendo negatur. 6. Saepe erubescendo non defenditur. 6.

Illum

Illum dimittit, qui falſum teſtimonium dicit. XVII. 5. Ejus adventus et judicium. XXIV. 4. Eſt gloria Martyrum. XIII. 2. *Vide* Euchariſtia.
Ciceronis dictum. XXIII. 2.
Clericus et Epiſcopus quid eſt, ſi pereant Laici. XVII. 8.
Coelum patria noſtra, unde venerunt ad nos Literae. X. 3. Quid ibi non fiat. 3.
Cogitationes terrenae quae. XXIII. 3. Quae pereant, et quae non pereant. 3.
Columna dux Iſraelitarum comparata Cereo paſchali. I. 2. Chriſto. 2.
ad Communionem euchariſticam Adhortatio. III. 3. 4. 5.
Concilium Romanum et Arelatenſe decidit contra Donatiſtas. XIX. 8.
Confeſſio homini judici facienda ſaepe terribilis, non item Deo. IX. 3. Confeſſus homini punitur, confeſſus Deo liberatur. 3. Pepercit Deus ante illam, multo magis poſt illam parcet. 3.
Confiteri Domino quid ſit. IX. 1.
Conſtantinus Imp. quomodo ſe geſſerit in cauſſa Majorini Donatiſtae contra Caecilianum. XIX. 8.
Contemtus caducorum quae merces. XVI. 6.
Cor ſimplex et duplex. XI. 7. Simplex commendatur. XVII. 2. Qui cor perdidit, nihil ſibi integrum dimiſit. 5.
Corpus timeat perdere, qui vivit ex corpore. XVIII. 5.
Creatura nulla mala. IX. 1.
Credentes, et non bene viventes Daemonibus comparantur. XIX. 4. Modo credimus, quod non videmus, tunc videbimus, quod credebamus. XXIII. 1. Credendi Deo Motiva. XXIV. 5. 6. 7. 9. 10. *Vide* Fides.
Criſpinus damnatus, ut haereticus. XIX. 8. A Proconſule appellavit ad Imperatorem. 8. Quae obtendit, refutantur. 8.
Cupiditas eſt immundus ſpiritus rediens ad domum mundatam. XXV. 2. Ejus et Timoris porta claudenda. XIV. 2. Qui omnes vicit, magnas facultates dimiſit. XVII. 2.
Cypriani Dictum. XIII. 2. Laus. XIV. 1. XV. 2. Eſt Ara Deo. XIV. 5. Ejus Conſtantia. 4. Paſſionis ejus Lectio. 3. Qualis fuiſſet praeda Babylonis. XV. 2. A Deo adjutus in Deo vult laudari. XIV. 5. Ex ejus perſecutoribus multi poſt converſi. XV. 4. In loco Martyrii ejus major nunc turba laudantium, quam olim furentium. 1. Quorum voces ibi nunc audiuntur exultantium, filii ſunt inſultantium. 4.

D.

Daniel montem vidit, Chriſtum et Eccleſiam. XII. 4.
Debitor dicitur duobus modis. XXIV. 5.
cum Delectatione bene agendum, ut ante cum delectatione peccatum fuit. XVIII. 6.
Dentes inimicorum Eccleſiae. XV. 1. Dentes Babyloniae quales. 3. Eccleſiae quales. 3.
Deus mente quaerendus, non corpore. II. 2. De eo nil corporeum cogitandum. 5. Non cogitandum, ut de Anima humana. 3. Dici ſe ſinit, qui non eſt, velut cogitatur, dici autem non poteſt, nec quomodo cogitatur. XI. 5. Exiſtere probatur ex animae humanae exiſtentia. II. 4. Agnoſcitur, ut illa, ex operibus. 4. Creavit mundum per Verbum. II. 1. Patribus apparuit per ſubjectam ſibi creaturam. 2. Quomodo locutus Moyſi. 5. Habet nomen ſubſtantiae et nomen miſericordiae. 5. Ejus bonitas commendatur. IX. 2. Dulceſcere vult nobis bono noſtro, non ſuo. XXI. 9. Melior omnibus. XXIV. 7. Debitor ſecurus. 9. Si praeſentia contemſeris, dabit aeterna. XVI. 6. Ejus promiſſa attendenda. XVII. 6. Ejus fidelitas in illis reddendis. XXIV. 7. 9. Nos nobis mali, ille nobis bonus. IX. 2. Non ſola ejus bonitas, etiam juſtitia attendenda. XX. 6. Eſt juſtus retributor in noviſſimis. XXI. 2. Ejus futuram ſententiam mutati mutamus. IX. 2. Noli abeſſe ab illo, et tecum eſt. XVII. 1. Si illum diligis, te diligis. 6. Quomodo laudandus. VII. 1. Ejus laus confeſſio eſt. IX. 2. Ejus laus rectos decet, non pravos. XXI. 1. Laudandus in adverſis. 3. Ejus flagellum paternum non recuſandum. 3. Boni filii ſuſtinent ejus diſciplinam. VII. 2. Ille et Diabolus Pater et Mango. 3. Non eſt injuſtus, quod juſtos exerceat. IX. 1. Non eſt mutatus, quando flagellat. XXI. 4. Dicit: Obſerva! antequam feriat. XXIV. 4. Ut medicus reſecat putrida. 13. Si te negligat, iraſcitur. XXI. 4. Multum iratus permittit perire. XXIV. 14. Rogandus in afflictione; vult enim rogari. XXI. 9. Rogandus, ut temperet plagas, ne deficiamus. XXIV. 14. Perverſo malus, recto bonus videtur. IX. 2. Ejus conſilia non diſcutienda. XXI. 7. Saepe non videmus eorum cauſſas. 8. Non reprehendendus in gubernatione mundi. 8. Non culpandus propter felicitatem impiorum. 2. Fecit forte contra voluntatem tuam, non fecit contra utilitatem tuam. 8. Committis te medico, non committes te Deo? 8. Medicus errat aliquando, Deus nunquam. 8. Ejus patientia ad bonum hortatur. XXIV. 12. Non dormit, ſed patientiam nos docet. 12. Illa imitanda. 12. Eſt mundi debitor non ex accepto mutuo. 5. Promittendo ſe fecit debitorem. 5. Imperat, quod credas, ſervat, quod videas. 4. Eſt Spes noſtra in terra morientium, et erit portio noſtra in terra viventium. XXII. 3. Donat, ut cor ſurſum habeamus. VI. 3. Novit, quod confiteri nolebamus, nec tunc diſcit, quando confeſſi fuerimus. IX. 3. Quaerit imaginem ſuam in anima, ut Caeſar in nummo. XI. 7. XXIV. 8. Non negandus propter Amicum. XVI. 6. Apud eum non eris ſine Amico. 6. Non erubeſcendus. 6. Non attendit, quid quis habeat, ſed quid velit. XVII. 4. Odit remanentem, retro redeuntem, aberrantem. XVIII. 1. Nondum praeſidet in judicio, jam praeſidet in evangelio. XIX. 7. Potuit inſerere non olivam in oleaſtro, ſed oleaſtrum in oliva. XIX. 9. Ejus ſchola bonos quaerit diſcipulos, non fugitivos, ſed ſtudioſos. XX. 1. In hac aliud diſcimus in Praeceptis, aliud in Exemplis, aliud in Sacramentis 1. Nomen Divitis tacuit, Lazari dixit. XXIII. 4. Dei patris ſermo ad hominem. XX. 10.
Diabolus mango eſt. VII. 3. Credit, quod nos credimus, non amat, quod nos amamus. XIX. 4. Chriſtum confitens melior Judaeis. XXIV. 14. Jobo libenter expreſſiſſet blaſphemiam. XXI. 6. Ejus uxore uſus eſt, ut olim Eva. 6. Diligentius inſpicit, quam quiſquam hominum. 6. Si permitteretur, quomodo ulciſceretur templa, ſimulacra, Sacerdotes ſuos! 6. Quando ut leo rugit, non ut Draco ſerpit, et vice verſa. XIII. 2.

I N D E X.

Diu nihil in hac vita. XXIII. 2. Nihil eſt diu, quod ad finem pervenire poteſt. 2. Quid puero diu videatur. 2. Adam ſi vixiſſet ad finem ſeculi, nihil haberet diu. 2.

Divitiae non ſunt malae, ſed divites quidam mali. XXI. 5. XXIV. 6. Earum bonus uſus. XXI. 5. Quomodo contemnendae propter Chriſtum. XVI. 4. Earum lucrum totum theſaurus eſt regni coelorum. XXI. 5.

Divitis et Lazari Hiſtoria expoſita. XXI. 2. 5. XXIV. 3. In eo non reprehenduntur divitiae, ſed animus. XXI. 5. Ejus vitia, non divitiae torquebantur. XXIV. 6. Non divitiae a requie retraxere, ſed ſuperbia, et infidelitas. 3. Quae ejus infidelitas. 3. Requiem praeſentem deſideravit, et poenas ſempiternas invenit. 14. Ejus nomen tacuit Deus. XXIII. 4. Ejus cogitationes periere. 4. Sero coepit eſſe miſericors volendo aliquem mitti ad fratres ſuos. XXIV. 2. Figura Judaeorum incredulorum 2.

Dominica dies quare reſurrectione Chriſti ſignata. VIII. 4.

Dona varia poſſunt haberi ſine caritate. XIX. 1. Parvum Donum in Eccleſia cum caritate melius eſt magno ſine caritate. 6. Nemo ſe de iis in Eccleſia jactet. 4. Qui habenti non invidet, habet cum illo, quod non habet. 4.

Donatiſtae male collocant Eccleſiam in Africa. XII. 3. Ignorant Eccleſiam transmarinam. 3. Offendunt in montem, nempe Eccleſiam. 4. Sunt pravi Sodales. 4. Putrefacti et praeciſi. XIX. 7. Falſo dicunt nos praeciſos. 7. Scriptura non illis, ſed Eccleſiae toto orbe diffuſae teſtimonium perhibet. 7. Leges Imperatorum contra eos. 8. Mentiuntur, ſe a Catholicis perſecutionem paſſos. 8. Occultant, quomodo cauſſa acta ſit. 8. Narratur cauſſa Majorini, et Caeciliani 8. Cauſſam Eccleſiae ad humanam poteſtatem deferunt. 8. Ipſi primi accuſatores, noviſſimi murmuratores. 8. Superbientes rami oleaſtri praecidi meriti ſunt. 9. Non communicans niſi Afris in Parte remanſit, a Toto praeciſus eſt. 10. In Parte eſt, non igitur Catholicus. 10. Sunt ingratus rivus, qui fontem blasphemat. 10. Invitantur ad reditum. 12. Ab Evangelio an ad Donatum appellabunt? 12. Orandum pro illis. 12.

Donatus haedos paſcit, quia exit. XII. 5. Fuerit oculus in corpore, ſed tenere non potuit ſanitatem, quia non habuit caritatem. XIX. 7.

E.

Eccleſia adumbrata per favum mellis. I. 3. Catholica eſt, non catamerica. XIX. 10. Conjux Chriſti, Mater Chriſti. XXV. 8. Ejus typus Virgo Maria. 8. Parit, et virgo eſt. 8. Ubi corrupta eſt Eva ſermone ſerpentis, ibi debet eſſe virgo dono omnipotentis. 8. Plus eſt Virgine Maria ſupereminenti ejus membro 7. Eſt vitis, quae crevit, et implevit orbem. XIX. 10. Incipiendo a Jeruſalem venit in Africam. 10. Non eſt in Africa ſolum. XII. 3. Loquitur modo omnibus linguis. XIX. 11. Ubique diffuſa ubique tenet ſuos, ubique plangit praeciſos. 12. Ejus rami praeciſi rurſus inferi poſſunt. 9. Donatiſtis operta. XII. 3. Offendunt in illam, quaſi in montem 4. Ubique clamat, ut revertantur et inſerantur. XIX. 12. Ejus communio quanta addat baptiſmo. VIII. 3. Qui in ea non eſt, baptiſmum habet ad majus ſupplicium. 3. Debet ſe noſſe. XII. 5. Quales dentes habeat. XV. 3. Mactavit, manducavit, quando paganos perſecutores convertit. 3. Eccleſia Sanctorum etiam in terris eſt. X. 2. Ejus frequentatio non erubeſcenda. XVIII. 6. Ad illam fugitur in perſecutione. XIX. 2. Manet in ea miſſus rapere aliquem ex ea, ne et ipſe puniatur. 2.

Eleemoſyna danda. XX. 12.

Epiſcopus quid eſt, ſi pereunt Laici? XVII. 8.

non Erubeſcendum de Bono. XVIII. 6.

Eſt, quid ſignificet. II. 5.

Eva praeluſit Uxori Jobi. XXI. 7.

Evangelium ſpeculum eſt. XVII. 1. Neminem palpat, qui ſe non palpat. 1. Docet Eccleſiam toto orbe diffuſam. XIX. 9. Clamat in omnibus linguis. 11. Quod venit in Africam, manet in catholicis Afris. 12. Judaeis non legitur, nobis legitur. XXIV. 2. Apud inferos non recitatur. 3. Nobis ibi legitur, ubi corrigi poſſumus. 3. Si illi non creditur, Chriſtus nihil dixit. XXV. 5. 6. Evangelia tot, quot Mundi plagae. XXIV. 9.

Euchariſtia commendatur. III. 1. Eſt Sacramentum, Medicamentum, Sacrificium. 1. Ejus umbrae. 1. Ejus inſtitutio. III. 3. Chriſtus in ea realiter praeſens. 3. In pane eſt, quod pependit in cruce, in calice, quod manavit ex latere. 2. Panis et vinum accedente verbo fit corpus et ſanguis Verbi. VI. 1. Tolle verbum, panis eſt et vinum. Adde verbum, et fiet Sacramentum. 3. Ejus effectus. III. 3. 4. Quis digne accipiat. 5. Indicat unitatem. VI. 2. Eſt eſca, quae manducatur et bibitur etiam ab inimicis Chriſti. XI. 6. Haeretici in teſtimonium contra ſe accipiunt. VI. 2. *Vide* Chriſtus.

Exi! Malum et luctuoſum verbum. XII. 5. Exis, paſcis, ſicut Donatus, haedos; non exis, paſcis, ſicut Petrus, oves. 5.

F.

Faber melior eſt Idolo, quod facit. XXIV. 7. Non poteſt facere imaginem Dei; ſed Deus poteſt facere imaginem ſibi. 7.

Facies internae per aurem conveniri poſſunt, videri non poſſunt. XVIII. 4.

Falſum teſtimonium cur non dicendum. XVII. 5.

Favi proprietates. I. 3. Applicantur Eccleſiae. 3. 4. Et Scripturae. 3.

Felicitas impiorum temporalis eſt. XXI. 2. Foenum eſt. XXIII. 3. Non debet imponere Chriſtiano. 3.

Feminae martyres. XIII. 2. XVI. 7. Deſperarent, ſi Chriſtus non veniſſet cum commendatione ſexus earum. XXV. 4. Per feminam lapſus homo. 4.

Fermentum malae Doctrinae, et Caritatis. III. 5.

Fides Abrahae exemplo proponitur. XXIV. 6. Docet aliam vitam, reſurrectionem, et judicium. 1. Poteſt eſſe ſine caritate. XIX. 1. 4. Sed ſine ea nihil eſt. 3. Ei jungenda opera. XX. 11. Ejus integritas eſt virginitas mentis. XXV. 8. Ut ei merces ſit, non oſtendit Deus modo, quod vult credi. XXIV. 4. *Vide* Credentes.

Filii Dei Aeternitas. XI. 4. Filii ſimus moribus. XIII. 3. Filii Abrahae nos magis ſumus ejus fidem imitando, quam Judaei ex carne. 3.

Finis

Finis generatim quis. XX. 9. Finis noster Christus. 10. Et patria superna Jerusalem. 9. Cogitandum de Fine, ubi non erit finis. XXIII. 2.

Flagellum Dei paternum non recusandum. XXI. 3. Aut emendatorium est, aut probatorium. 4. XXIV. 4. Toleratur a patre propter hereditatem temporalem. XXI. 3.

G.

Gallinae matris habitus. XIII. 6. Imago divinae Sapientiae, et Apostoli Pauli. 6.

Gaudium de mutuo conspectu majus erit in Patria. XVIII. 1.

Gratiae pro quibus rebus Deo agendae. XX. 6.

H.

Haeretici habent Sacramentum Baptismatis fine fructu salutis, et vinculo pacis. VIII. 2. Signati sunt a desertoribus, vel ipsi desertores signum boni Regis portant. 2. Frustra baptismo gloriantur. 2. Quibus careant extra Ecclesiam. 3. Sunt per omnes gentes Sarmenta praecisa. XIX. 12.

Heri semper habet hodie. XX. 11.

Hippone jam paene defecere profana Spectacula, sed Mimi Bulla Regia illuc veniunt. XVII. 7.

Histriones e Romana disciplina infames, nullo honore sunt. XIV. 3. Misericordiam illis facit, qui spectare noluerit. 3.

Hodie erit, si etiam ad annos decem veneris. XX. 11.

Hominis misera Conditio. X. 4. Homo omnis proximus omni homini. XVI. 1. Hominem se esse cognoscat, qui de homine judicat. XIV. 4. Hominis debitor quomodo Deus. XXIV. 5.

Hypocrisis habet Spiritus septem nequiores. XXV. 2.

I.

Idolorum eversio olim promissa. XXIV. 7. Sunt ablata. 9. Melius esset adorare fabrum, quam Idolum. 7. Adorans imaginem hominis conterit in se imaginem Dei 7.

ab Jerusalem coepit Evangelium et Ecclesia; inde venit etiam in Africam. XIX. 12. Jerusalem ex parte peregrina in seculo, ex magna parte commanens in coelo. X. 3. Nos ejus cives facti sumus cives Babylonis. XX. 9. Non novimus viam ad illam. Via factus est Christus, et nos invitat ad illuc redeundum. 9.

Ignis si te aurum invenerit, sordes tollet, si paleam, comburet. XXIV. 11.

Imago Dei in nobis. XXIV. 7. Cupiditate terrena obsoletatur. 7. Quaerit eam Deus a nobis. 8. Eam faber non potest facere. 7.

Immortalitatis nostrae spes Abraham, Isaac et Jacob. II. 5.

Immunditia delectabat. Sic nunc delectet Justitia. XVIII. 4. Ad illam prohibitus currebas. 4. Illa vult sua tegi. 4. Quare. 4.

Inimici Christi aperti et occulti. XI. 6. Occulti male viventes, qui cuperent, ne rediret. 6. Manducant, et bibunt Christum. 6. Inimicus quomodo tractandus. VI. 3. Patienter ferendus, nec petendum a Deo, ut illum tollat. XXIV. 12. Fortasse vult illum bonum facere, ut te. 12. *Vide* Judaei. Calumniator. Persecutor.

Jobi Historia. XXI. 6. 7. Tentatus, ut probaretur, probatus, ut ostenderetur nobis. 6. Divitiis bene usus. 5. Ejus resignatio. 6. Non dixit: Deus dedit, Diabolus abstulit. 6. Ejus Uxor potius adjutrix diaboli, quam consolatrix Mariti. 7. Suasit ei blasphemiam. 7. Melior in stercore, quam Adam in Paradiso. 7.

Johannes Baptista lucerna Christo praeparata. XI. 1. Infirmis in nocte accensa solem justitiae per lucernam quaerentibus. 1. Ejus modestia 2. Quantus sit Christi testimonio. 3. Christus eo minor aetate, major Majestate. 3. Credendum lucernae de die, diei de lucerna. 3. Ex eo, quantus Johannes, discitur, quantus Christus. 3. De ejus baptismo confusi a Christo Judaei. 7.

Johannes Evangelista de pectore Christi sapientiam bibebat. XIII. 9. XIV. 2.

Jonas Propheta figura Salvatoris. XXV. 1.

Israel quid sit. X. 2. Israel qui vult esse, non laetetur in his, quae facta sunt, sed in eo, qui fecit. 2.

Judaeorum Cerimoniae cera sine melle. I. 3. Voluissent Christum extinguere. V. 7. Sunt ejus inimici aperti. Mali coloni. Voluissent impedire ejus reditum ad Patrem, sed non potuerunt in illo occidere, nisi mortem. XI. 6. Confusi sunt a lucerna. 7. Confusi a Christo, interrogantes, in qua potestate sua faciat, et de numo Caesaris. 7. XXIV. 8. Locuti sunt in corde, et corde. XI. 7. Non potuerunt respondere de baptismo Johannis. 7. Offenderunt in lapidem, Haeretici in montem. XII. 4. Minus Abrahae filii, quam nos. XIII. 3. Patres illorum occisores Prophetarum. 3. Multi e Christi crucifixoribus postea conversi XV. 4. Sanguinem, quem saevientes fuderunt, credentes biberunt. 4. Multi post Apostolos omnia dimiserunt. XVII. 4. Sunt rami fracti, et eorum loco insertae gentes. XIX. 9. Lingua eos perduxit ad mortem. XX. 4. Eorum consilium de Adultera. 4. Incredulitas visis Christi operibus. XXIV. 1. Saltem deberent videre Ecclesiam toto orbe diffusam. 1. Sunt similes Diviti in inferno. 2. Si Moysen et Prophetas audirent, in Christum crederent. 2. Non audent dicere, eum, quem Christiani colunt, in sua gente non fuisse. 5. Sunt nati ex fideli Abraha. 6. Non confitebantur Christum, quem Daemones confitebantur. 14. Pejores Ninivitis. XXV. 1.

Judicium extremum. XXIV. 4. Praedicta est nobis definitiva sententia Judicis, ut possimus cavere. 4. Ejus dies prae oculis habendus. 11.

Jurare per Christum, malum. XX. 3.

Justitiae ita serviendum, ut ante immunditiae. XVIII. 4. Plus illa potest petere. 4. Vult sua palam efferri. 5.

Justus comparatur Cereo paschali. I. 2. Api. 3. Ut aurum purgatum mittitur in thesauros Dei. XXIV. 11.

L.

Latro in paradisum introductus. V. 8.

Laus Dei confessio est. IX. 2. Rectos decet, non pravos XXI. 1. 2. Pravus laudat tantum, quando illi bene est. 3. Rectus etiam in adversis. 3. Non finitur cum vita. XXIII. 1. Si laudamus in peregrinatione, quomodo laudabi-

dabimus in domo. I. Hoc erit noſtrum vivere, Deum videre, amare, laudare. I.
Laurentii martyris laus. XIII. I.
Lazari et Divitis Hiſtoria exponitur. XXI. 2. 5. XXIII. 4. XXIV. 3. Paupertas non fecit ei meritum, ſed virtutes. XXI. 5. XXIV. 3. Ejus nomen dixit Deus, Divitis tacuit. XXIII. 4. Ejus cogitationes non perierunt. 4. Lingua latina interpretatur Adjutus. 4.
Linguae uſus neceſſarius. XX. 2. Ejus officia. 2. Ad mendacium prona. 2. Qui eam movet, intus eſt. 2. Arma Animi, a quo movetur. 3. Noli agitari, et illa ſe non agitat. 3. Membrum factum ad laudem Dei, blaſphemat Deum. 3. Ea male uſi Judaei Adulteram accuſantes. 4. Bene uſa Adultera. 5. Motus voluntatis eſt Lingua animae. 9. Quae contemſit pauperem, guttam de digito ejus deſiderabat. XXI. 5. Linguis loqui fuit olim ſignum accepti Spiritus ſancti. XIX. II. Significabat, Evangelium per omnes linguas futurum. II. Omnes linguas una fides tenet, una caritatis compage concludit. II. Difficulter diſcuntur. II.
Liturgia eucharistica exponitur. VI. 3.
Lumen non inquinatur tangendo immunda. XIX. 3.

M.

Machabaeorum certamen collatum cum profanis Spectaculis. XVII. 7.
Magnus vir quis. XIV. 2. Magna habere magnum non eſt, ſed bene uti magnis, magnum eſt. XIX. 3.
Majorini Donatiſtae cauſſa contra Caecilianum narratur. XIX. 8.
Mala praedicta, quae venerunt, probant, etiam ventura Bona praedicta. XXIV. 10. Si Malus vult perſeverare in Malo, non erit ſocius, ſed probator tuus. 12. Tolerando Malum probaris Bonus. 12.
Manichaei dicunt, Chriſtum non habuiſſe matrem. XXV. 5. Id volunt oſtendere ex Evangelio, unde convincuntur. 5. 6.
Marcus conſtituitur judex in cauſſa Majorini, et Caeciliani. XIX. 8.
Mariae Virginis laus. XXV. 3. 7. Virgo ante partum, in partu, poſt partum. 3. Fide credidit, fide concepit. 7. Plus eſt illi diſcipulam fuiſſe Chriſti, quam matrem Chriſti. 7. Portavit in ventre magiſtrum ſuum. 7. Plus mente cuſtodivit veritatem, quam utero carnem. 7. Eccleſia, cujus eſt ſupereminens membrum, plus eſt, quam illa. 7. Noluit ab ea interpellari Chriſtus in bono opere. 3.
Martyrum fortitudo. I. 4. Felices moriendo pro Chriſto. V. I. Reddiderunt, quod eis erogatum fuerat. I. Deo debent conſtantiam. I. Calicem biberunt. 2. Homines erant, ut nos, omnium aetatum, omnis ſexus. XIII. 2. Unde coronati ſint. 4. Eorum auxilium a Domino. XIV. I. XV. 3. Paſſi ſunt, quod voluerunt. 2. Occiſi, non devorati, quia non tranſierunt in corpus perſecutorum eis conſentiendo. 2. Eorum varia tormenta 2. XVI. 5. XXIV. 4. Quam vitam amarint, quam contemſerint. XVI. I. Quod paſſi ſunt, audimus, quod acceperunt, nec oculus vidit. I. Certamen cum perſecutore de ſuperfluis Bonis, divitiis dandis, auferendis. 4. De neceſſariis, victu et tegumento, amicis, conjuge, filiis tollendis. 5. De tollenda vita. 5. In via certaverunt, certando ambulaverunt, ambulando non haeſerunt. XVIII. I. Eorum gloria prima eſt in Eccleſia. 3. Erat oculus fidei in illis. XXIV. 4. Nulla dies in anno ſine Martyre. XIII. I. Quare eorum ſolennitas inſtituta. I. Non ſolum colendi, ubi ſepulti. I. Eorum Martyria noſtra exempla. 2. XVI. I. Facile eſt illorum ſolennia celebrare, difficile paſſiones imitari. XIV. I. Martyriorum loca nunc plena populo confitentium. XV. 2. Faciendo frequentiam non augemus eorum gloriam. XVI. I. Eorum feſta intemperantia profanantes, magis perſecutores eorum ſunt. XIII. 4. Perſequuntur calicibus, quia non poſſunt lapidibus. 4. Qui ſint filii, qui perſecutores Martyrum. 4. Feminae Martyres. 2. *Vide* Perſecutores.
Matrimonii ſpes deceptae. XXII. 2.
Medico nos committimus, qui aliquando errat. Deus nunquam errat. XXI. 8. Medico conſilium non praebendum. 9.
Melchiades Pont. Rom. damnat Donatiſtas in judicio a Conſtantino M. ad ſe delato. XIX. 8.
Melchiſedech figura Chriſti. III. I.
Membra corporis habent in commembris, quae in ſe non habent. XIX. 5. Eorum ſtudium ſe mutuo juvandi. 5. Eorum officia diverſa, ſanitas una. 6. Dant operam, ut aegra ſanentur, et inſanabilia praecidantur. 6. Ad praeciſum ſanitas venire non poteſt. 7. Si ſe diligunt membra, quorum caput eſt in terra, quomodo illa, quorum caput eſt in coelo. 5.
Mendacii conſuetudo facilis. XX. 2.
Meretrices quomodo tractandae. XVII. 8.
Minatur, qui non vult ferire. XXIV. 4.
Minis improborum quomodo occurrendum. XVII. 5.
Mores bonos vel malos faciunt amores boni vel mali. XIV. 2.
Mors eſt neceſſaria, ſed pro Chriſto felix. V. I. Eſt mater omnium neceſſitatum. XIII. 7. Ejus diem et horam neſcire, utile eſt. XX. II. Ejus immemores Scriptura coarguit. XXIII. 2. Inductione oſtenditur, alias mortes aliis mortibus pelli. XIII. 8. Quidquid hic aſſumitur, inchoatio mortis eſt. 8. Hinc exeundi diverſa ſunt tempora, ibi accipiendi unum tempus. 10.
Moyſes quomodo audiverit nomen ſubſtantiae, et nomen miſericordiae Dei. II. 5.
Mundus a Deo creatus per verbum. II. I. In ejus creatione Trinitas manifeſtata. 3. In Trinitate vocatus. XXIV. 9. Ejus Bona alia ſuperflua, alia neceſſaria. XVI. I. Ejus ſignificatio duplex. XIV. 2. Eſt torcular, ex quo exit amurca, et oleum. XXIV. II. Eſt fornax aurificis. II. In eo ignis tribulatio, aurum juſti, paleae impii. II. Ejus preſſurae quae. II. Significatur per catulum leonis a Samſone occiſum. I. 4. Contra ejus dilectionem. XIV. 2. Ille fit amarus, et dulcis Deus. XXI. 9. Non ſuſtinet ſaevientem, qui ſpernere non poteſt blandientem. XVIII. 3.

N.

Neceſſarium quid. XIII. 6. Neceſſaria in hoc mundo Salus et Amicus. XVI. I.

Necessitatis Opera quae. XIII. 7. Cessabunt, cum perventum fuerit. 7. Sunt instar navis tendenti ad patriam. 7.
Ninivitae audierunt servum, Judaei occiderunt Dominum. XXV. 1.
Nomina quae in libro Dei, et in coelo scripta. XXIII. 4.

O.

Oculi sunt e praecipuis membris. XIX. 6. Per eos juramus, et amorem testamur. 6. Eorum curiositas quae mala causset. XIV. 3. Melior minimus digitus pedis sanus oculo lippiente. XIX. 6.
Oleum ex torculari est vox laudantium Deum in tribulatione. XXIV. 11. Si oleum es, in gemellario manes. 11.
Opera necessitatis, iniquitatis, misericordiae. X. 3. Opera misericordiae sunt opera necessitatis. XIII. 7. Per ea, quae necessitas genuit, pervenitur illuc, ubi necessitas non erit. 7. XVI. 7. Sunt instar navis ad Patriam tendenti. XIII. 7. Si ea hic non fecerimus, ad aeterna bona non perveniemus. XVI. 7.
Optimum quid. XIII. 6. 7.
Orationis mutuae necessitas. XIII. 10. Apostoli petebant pro se orari. 10. Oratio dominica quare communioni praemittatur. VI. 3.
Osculum Pacis quid, et quomodo dandum. VI. 3.
Oves Christi sunt, non servorum. XII. 2. Pretium pro iis dedit, instrumentum confecit. 2. Oves nostrae, non est vox catholica, non est germana, non est Petri, quia est contra Petram. 2.

P.

Paganus quomodo ostendat Deum suum. II. 4. Insultat Christiano, qui sic non potest ostendere Deum suum. 4. Convincitur per existentiam animi sui de existentia veri Dei. 4. Paganorum linguae non timendae. XVIII. 7. Respondendum, quando insultant volentibus Christo nomen dare. 7. Silebunt, si Christiani se defendant. 7. Cymbalum tinniens, quod destitit in templis eorum, remansit in ore eorum. 7. Pagano felici non invideat Christianus. XXIII. 3.
Parentes non debent impedire Proles in servitio Dei. XX. 12. Nec affectus parentalis servitium Dei. XXV. 4. Nec bonum opus a Parentibus impediendum. 3. Amas Parentes ordinate et pie, quando non praeponis Deo. 4. Quaeratur pater regenerationis, non damnetur pater generationis. 6.
Pascha quid significet. VII. 1. Agendum transeundo, patiendo, pascendo. 1.
Patientia commendatur. XXIV. 12. 13. 14. Ejus exemplum Christus. 14.
Paulus Apostolus exemplar Afflictorum. XIII. 5. Caritas eum cogebat vivere. 5. Taedium patiebatur a visco carnis cupiens evolare ad Christum. 5. Ut columba volare cupiebat, ut gallina caritate filiorum remanebat. 6. Exemplar Proficientium. XVIII. 2. Ejus verba speculum. 4. Ejus caritas erga Deum. XX. 10. Ejus exemplo nunquam dicendum: Sufficit. 11.
Pax ecclesiastica quam bona. VIII. 3.
Peccatorum felicitas quosdam turbat. XXI. 2. Ut paleae, in cineres rediguntur, et mittuntur in loca sordida. XXIV. 11.
Peccatum solum in nobis nostrum est. XVIII. 2. Peccata vult Deus a te agnosci, a se ignosci. IX. 4. Avertit ab iis faciem, si homo non avertat. 4. Per Sacramenta remissionis mundatur Domus. XXV. 2. Sed excluso per superbiam Spiritu sancto redit cupiditas. 2.
Perfectis quid de se existimandum. XVIII. 3.
Persecutio saltem occulta nunquam deest. XIII. 2. 5. Probat, an quis renuntiaverit Bonis. XVII. 5.
Persecutores quando occidebant, se vicisse credebant; vincebantur autem a morientibus. XV. 1. Volebant Martyres devorare, id est, in corpus suum convertere 2. Quae illorum retia. 2. Venatoribus similes. 2. E persecutoribus Cypriani multi converti. 4. Quomodo blandientes. XVI. 4. Quomodo saevientes. 4. *Vide* Martyres.
Personarum divinarum coaeternitas. XI. 5. Verbis exprimi non potest. 5.
Petrus Apostolus totum mundum dimisit, quia sibi nihil dimisit. XVII. 4. Negavit, quia mori timuit. XII. 1. Sub ancilla trepidavit, sub Domino fortiter stetit. 1. Ter interrogatur propter amorem, qui ter negavit propter timorem. 1. Mactans et manducans fuit figura Ecclesiae. XV. 3. Curavit persecutores Christi medici discipulus medici. XX. 8.
Phocas martyr quomodo passus. V. 6.
Potestas exerceri potest sine ambitione. XIV. 4.
Pravi quinam. XXI. 1.
Promissa divina partim impleta, partim implenda. XXIV. 5. 6. 7. 9. 10. Certo implenda. X. 4.
Prophetae quae de Christo praedixerint. XXIV. 1. 5.
Prophetia potest haberi sine caritate. XIX. 1. 2.
Proximus omni homini omnis homo. XVI. 1. Proximus quis, ex Historia Samaritani. 2. Ad Deum rapiendus. XVII. 6. Diligendus. In aliis laudandus Deus. XX. 6.
Puer insensatus, et intelligens quomodo se habeant ad magistrum. XXI. 3. Fugiens Patrem flagellantem incidit in Mangonem vendentem. 4.

Q.

Quadrati martyris laus. XVIII. 3. 5.
Querelae injustae contra tempora christiana refutantur. XXIV. 11. 13.
Quotidiana negotia probant homines. XVII. 5.

R.

Recti quinam. XXI. 1. 2. Laudant Deum perseveranter. 4. In nullo iis displicet. 7. Laudant eum in caussis, quas sciunt, et nesciunt. 8.
Renuntiatio necessaria est. XVII. 2. 5. Multa ejus Exempla. 4.
Retia persecutorum quae. XV. 2.
Rex cum decem, et cum viginti millibus quis. XVII. 2. Reges crediderunt Christo, et fregerunt idola. XXIV. 9.
Romae Festum Laurentii martyris. XIII. 1.

S.

Sacramentum Altaris. *Vide* Eucharistia. Christus.
Sacrificium nostrum est caro et sanguis ipsius Sacerdotis. III. 1.
Saltationes ad Memorias Martyrum prohibitae. XIII. 4.
Salus et Amicus necessaria Bona. XVI. 1. Propter Salutem quae necessaria. 3.
Samson leonem trucidans imago Christi. I. 4.
Samuelis elogium. XIX. 2.

I N D E X.

Sapientia divinà adumbrata per gallinam pullos habentem. XIII. 6. Veniens invenit omnes ſtultos, quibus cum amica non eſſet, aſſumſit proximum noſtrum, et facta eſt proxima noſtra. XVI. 2.
Sarmenta, ubi praeciſa ſunt, manſere. XIX. 12. Si non permaneant in infidelitate, rurſus inſeri poſſunt. 12.
Satellites Saulis miſſi ad occidendum Davidem fortaſſis innocentes prophetant. XIX. 2.
Saul habens prophetiam, et non habens caritatem fuit vas, quod a Spiritu tangeretur, non a Spiritu mundaretur. XIX. 2. 3.
Schismatici de grege Domini peculia ſibi fecerunt. XII. 2. Dicunt oves ſuas, quae ſunt Chriſti. 2. Sunt pravi Sodales. 4.
Scillitanorum Martyrum laus. XVI. 1. 7.
Scriptura ſacra adumbrata per favum mellis. I. 3. Qui illi non habet fidem, non poteſt habere caritatem. XIX. 1. Pollicitationes Dei erant in illa. XXIV. 6. Illa erat in gente Judaeorum. 6. In ea invenerunt gentes, ſibi jam olim promiſſa eſſe, quae accipiebant. 7. Eſt chirographum Dei. X. 4. Literae ad nos e Patria miſſae. 3.
Senes quid ſperent de poſteritate ſua. XXII. 2.
Senſus ſunt januae corporis. II. 4.
Sexus uterque a Chriſto honoratus eſt. XXV. 4. Uterque ad ſalutem Chriſti concurrat. 4.
Simittu civitatis laus. XVII. 9. In ea ne quidem Judaeus theatrum intravit. 9.
Sion quid. X. 3. Sion vera coeleſtis Jeruſalem. 3.
Spectacula Paganorum damnantur. XIV. 3. Eorum differentia ab eccleſiaſticis. 3. Eorum ſpectator nollet talis eſſe, quales ſpectat. 3. XVII. 7. Deficient, ſi non fuerint ſpectatores. XIV. 3. XVII. 7. Ea prohibet Auguſtinus. XIV. 3. Invehitur in ea. XVII. 7. 8. 9.
Spes non erit ſempiterna. Cum res venerit, ſpes non erit. XXII. 1. Cum venerit, quod videamus, ſpes non erit, quia res erit. 1. Spes eſt credentis, res erit videntis. 3. Quaenam ſpes non fallax, ſed ſatians. 3. Spes noſtrae felicitatis quae. X. 4. Deus ſpes noſtra in terra morientium, portio noſtra in terra viventium. 3. Enumerantur ſpes terrenae in omni aetate. 2. Spes in pueris, adoleſcentibus, parentibus. 2. Spes filiorum, nepotum, pronepotum. 2. Spes humanae longae, inanes, fallaces. 2.
Spiritus immundus etiam ſeptenarius eſt. XXV. 2. Totus ierat, totus venit, et adducit ſeptem nequiores. 2. Quos non habebat malus, habet falſo bonus. 2.
Spiritus ſanctus nunquam receſſit a Patre aut Filio. XI. 4. Eſt flos ſanctitatis in ſpecie columbae. 4. Opere ſeptenario commendatur. XXV. 2. Datus poſt baptismum, et ante baptismum. VIII. 3. Pignus aeternae vitae nobis datus. Non fallit, qui tale pignus dedit. XIII. 9. Non habitat, niſi humiles corde. XXV. 2. Ejus effectus in homine. 2. Quare nunc, qui illum accipiunt, linguis omnium non loquantur. XIX. 11. Tangit aliqua corda ad prophetandum, nec tamen mundat. 3. Tangit, quod vult, et mundat, quod vult. 3. Non, quidquid tetigerit, mundat, ſed quod mundaverit, tangit. 3. Non inquinatur haec lux tangendo immunda. 3. Excluditur a ſuperbia, et praeſumtione liberi arbitrii. XXV. 2.
Spiritus ſeptem nequam oppoſiti ſeptem Donis Spiritus ſancti. XXV. 2. Septem nequiores in hypocriſi inveniuntur, et enumerantur. 2.
Stephanus martyr quomodo paſſus. V. 6.
Superbia excludit Spiritum ſanctum. XXV. 2. Praeſumis de te, dimittet te. Confidis tibi, donaris tibi. 2.
Superſtitiones rejiciuntur. XXI. 4.
Surſum Cor, quid ſignificet. VI. 3.

T.

Tentatio Chriſtianorum probatio. XX. 12. Ejus utilitates. 12. Exemplum Abrahae. 12. In ea quomodo agendum. XVII. 6.
Teſtamentum vetus canticum vetus, Teſtamentum novum canticum novum. X. 1. *Vide* Scriptura.
Theatra. *Vide* Spectacula.
Timoris et cupiditatis Portae claudendae. XIV. 2. Timor humanus deponendus. XVIII. 6.
Tribulationes neceſſariae in mundo. XXIV. 11. Praedictae, et re compertae. 10. Optandae. XX. 12. Patienter tolerandae. XXI. 3. Tranſcendunt vires humanas, non auxilia diuina. XIII. 5. In iis quomodo ſe gerendum. XX. 13. In iis oratio ad Deum. XXIV. 10. Per illas pervenitur ad requiem, quae non tollitur. 14.
Trinitatis aeternitas. XI. 4. Coaeternitas verbis exprimi non poteſt. 5. Nulla in ea diviſibilitas, nulla prioritas. 4. Manifeſtata eſt in creatione mundi. II. 3. Manifeſtata in baptismo Chriſti. X. 5. In ea mundus vocatus. XXIV. 9. *Vide* Deus.
Turris evangelica quid. XVII. 2.

V.

In Verbo creatus eſt mundus. II. 1. Ut ad nos veniret, vehiculum corporis accepit. 2. *Vide* Chriſtus.
Verborum noſtrorum vehiculum ſonus eſt. II. 2.
Viator perfectus quis. XVIII. 3. Talis fuit Quadratus martyr. 3.
Vinum non ideo malum, quia ſe quis inebriat. XXI. 5.
Virginitas mentis eſt integritas catholicae fidei. XXV. 8.
Viſio duplex: per fidem, et per ſpeciem. X. 2.
Vitae duae: praeſens, et futura. XXIV. 3. Quid dicant de futura parum ſoliciti. 3.
Vita mortalis vapor eſt. XXIII. 2. Ejus brevitas. Nudius tertius fuimus pueri, heri juvenes, hodie ſenes ſumus. 2. Inductione oſtenditur: perpetuam eſſe pugnam cum morte. XIII. 8.
Vitae aeternae Bona. XVI. 7. Quid ibi non ſit, et quid ſit futurum. XIII. 8. 9. Ibi neceſſitas moritur, quia mors mater omnium neceſſitatum moritur. 7. Non capimus, quid erimus, ſed tamen erimus. 9. Uno tempore illuc pervenitur. 10.
Vitis novit omnia Sarmenta, et quae in ſe manent, et quae praeciſa ſunt. XIX. 12. In ea nemo ſuperbiat, nemo praeter eam deſperet. 9.
Voluntas bona quando ſufficiat. XVI. 4. Bona eſſe non poteſt, ubi caritas non eſt. XIX. 3. Ejus motus eſt lingua Animae. XX. 9.

LOCA

LOCA
SCRIPTURAE,
QUAE EXPLICANTUR IN HIS
SERMONIBUS.

GENESIS.

Cap. I. v. 1. *In principio creavit Deus* &c. 4.
v. 2. *Spiritus Dei ferebatur* &c. 6.
II. v. 24. *Erunt duo in carne una.* 11.
III. v. 1. &c. Lapsus primorum Parentum. 97.
XXII. v. 1. &c. Abrahae Tentatio. 90. Fides. 109. 112.
XLIX. v. 9. *Ascendisti recumbens, dormisti, ut Leo.* 12.

EXODI.

Cap. III. v. 6. *Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac* &c. 9.
v. 14. *Ego sum, qui sum.* 8.
v. 15. *Hoc mihi est nomen in aeternum.* 9.
XIII. v. 21. *Dominus autem praecedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis* &c. 2.
XX. v. 12. *Honora Patrem tuum, et Matrem tuam.* 119.

JUDICUM.

Cap. XIV. v. 5. *Apparuit catulus leonis saevus et rugiens* &c. 4.

REGUM.

I. Cap. XIX. v. 20. &c. Lictores Saulis, et ipse Saul prophetantes. 70.

JOB.

Cap. I. et II. Calamitas, et Patientia Jobi. 95. 96. &c.

PSALMI.

III. v. 6. *Ego dormivi, et somnum cepi* &c. 13.
X. v. 4. *Irritavit Dominum peccator* &c. 95. 115.
XI. v. 3. *In corde et corde locuti sunt.* 33.
XVIII. v. 4. *Non sunt loquelae, neque voces* &c. 111.
v. 5. *In omnem terram exivit sonus* &c. 80.
v. 6. *In sole posuit tabernaculum* &c. 35.
XXXII. v. 1. *Exultate justi in Domino* &c. 92.
XXXIII. v. 2. *Benedicam Dominum in omni tempore* &c. 93.
XXXVIII. v. 1. *Dixi: Custodiam vias meas* &c. 82.
v. 2. *Posui ori meo custodiam* &c. 86.
v. 3. *Obmutui et humiliatus sum* &c. 87.
v. 5. *Notum fac mihi Domine finem meum.* 88.
v. 6. *Verumtamen universa vanitas* &c. 95.
v. 7. *Thesaurizat et ignorat* &c. 95.
v. 13. *Exaudi orationem meam* &c. 82.
XLI. v. 4. *Ubi est Deus tuus.* 6.
XLIX. v. 16. *Peccatori autem dixit Deus.* &c. 92.
L. v. 11. *Averte faciem tuam a peccatis meis* &c. 26.
LI. v. 4. *Sicut novacula acuta fecisti dolum.* 55.
v. 10. *Speravi in misericordia Dei* &c. 99.
LIV. v. 6. 7. *Timor et tremor venerunt super me* &c. 41.
v. 13. *Si inimicus meus maledixisset mihi* &c. 37.
v. 15. *Qui simul mecum dulces capiebas cibos* &c. 37.
LXVIII. v. 29. *Et cum justis non scribantur.* 104.
LXXII. v. 1. *Quam bonus Israel Deus his* &c. 25.
v. 2. *Mei autem paene moti sunt pedes* &c. 92.
v. 3. *Quia zelavi super iniquos* &c. 92.
v. 16. 17. *Existimabam, ut cognoscerem hoc* &c. 93.
LXXXIII. v. 5. *Beati, qui habitant in domo tua* &c. 101.
XCIII. v. 19. *Secundum multitudinem dolorum* &c. 41.
C. v. 2. *Perambulabam in innocentia cordis* &c. 87.
CIII. v. 24. *Quam magnificata sunt opera tua* &c. 85.
CVII. v. 6. *Exaltare super coelos, Deus* &c. 37.
CIX. v. 4. *Tu es sacerdos in aeternum* &c. 10.
CXV. v. 12. *Quid retribuam Domino pro omnibus* &c. 13.
CXVII. v. 1. *Confitemini Domino, quoniam bonus* &c. 24.
CXXIII. v. 1. 3. *Nisi quia Dominus erat in nobis* &c. 13.
v. 6. *Benedictus Deus, qui non dedit nos* &c. 49.
CXXXI. v. 17. 18. *Paravi lucernam Christo meo* &c. 29.
CXXXIX. v. 6. *Juxta iter scandalum posuerunt* &c. 89.
CXLI. v. 6. *Spes mea es tu, portio mea* &c. 100.
CXLV. v. 1. *Laudabo Dominum in vita mea* &c. 101.
v. 3. 4. *Nolite confidere in principibus* &c. 103.
v. 5. *Beatus, cujus Deus Jacob* &c. 104.
CXLIX. v. 1. 2. *Cantate Domino canticum novum* &c. 25. 27.

LOCA SCRIPTURAE.

CANTICA.

Cap. I. v. 6. *Indica mihi, quem diligit anima* &c. 36.
v 7. *Si ignoras te o pulcherrima* &c. 38.
IV. v. 2. *Dentes tui, sicut greges tonsarum* &c. 51.

SAPIENTIA.

Cap. I. v. 11. *Os, quod mentitur, occidit animam.* 61.

ECCLESIASTICUS.

Cap. XV. v. 9. *Non est speciosa laus in ore peccatoris.* 92.

ISAIAS.

Cap. II. v. 2. *Erit in novissimis diebus praeparatus* &c. 37.
XL. v. 6. *Vox dicentis: Clama* &c. 103.
v. 8. *Exsiccatum est foenum* &c. 103.
LIII. v. 7. *Sicut ovis ad occisionem ducetur* &c. 11.

JEREMIAS.

Cap. IX. v. 5. *Docuerunt linguam suam loqui mendacium.* 83.

DANIEL.

Cap. II. v. 34. *Abscissus est lapis de monte sine manibus.* 37.
v. 35. *Factus est mons magnus, et implevit* &c. 37.

AMOS.

Cap. VI. v. 1. *Vae eis, qui nihil faciunt Sion.* 23.

MATTHAEUS.

Cap. VI. v. 12. *Dimitte nobis debita nostra.* 19. 88.
X. v. 27. *Quod dico vobis in tenebris* &c. 68.
v. 34. *Non veni pacem mittere* &c. 67.
v. 37. *Qui amat patrem aut matrem plus quam me* &c. 119.
XI. v. 11. *Qui autem minor est, in regno coelorum* &c. 30.
XII. v. 41. *Ecce plus quam Jonas hic.* 116.
v. 43-45. *Cum autem immundus Spiritus exierit* &c. 116.
v. 46-50. *Adhuc eo loquente ad turbas* &c. 117.
XIII. v. 33. *Simile est regnum coelorum fermento* &c. 11.
XIX. v. 16. *Magister bone, quid boni faciam* &c. 59.
XXI. v. 25. *Baptismus Johannis unde erat* &c. 34.
XXII. v. 21. *Reddite ergo Caesari* &c. 33. 110.
v. 32. *Non est Deus mortuorum sed viventium.* 9.
v. 37 - 40. *Diliges Dominum Deum tuum* &c. 51. 62. 85.
XXIII. v. 9. *Et Patrem nolite vobis vocare* &c. 121.
v. 29 - 32. *Vae vobis Scribae et Pharisaei* &c. 39.
v. 37. *Quoties volui congregare filios* &c. 42.
XXV. v. 35 - 45. *Esurivi enim, et dedistis mihi manducare* &c. 74.
XXVI. v. 38. *Tristis est anima mea* &c. 14.

MARCUS.

Cap. XIII. v. 32. *De die illa et hora nemo scit* &c. 90.

LUCAS.

Cap. X. v. 20. *In hoc nolite gaudere, quia* &c. 104.
v. 30. *Homo quidam descendebat ab Jerusalem* &c. 53.
XI. v. 27. 28. *Beatus venter, qui te portavit* &c. 122.
XIII. v. 26. *Domine in nomine tuo manducavimus* &c. 32.
XIV. v. 28 - 33. *Quis ex vobis volens turrim aedificare* &c. 58.
XVI. v. 19. Historia Divitis et Lazari. 93. 103. 106. 109.
v. 31. *Si Moysen et Prophetas non audiunt* &c. 106.
XVIII. v. 28. *Ecce nos dimisimus omnia.* 59.
XX. v. 13. 14. *Hic est heres. Venite* &c. 33.
XXIV. v. 44 - 47. *Haec sunt verba, quae locutus sum vobis* &c. 79.

JOHANNES.

Cap. I. v. 1. *In principio erat verbum* &c. 5. 12. 14.
VIII. v. 4. Historia Mulieris adulterae. 83.
X. v. 18. *Potestatem habeo ponendi animam meam* &c. 13.
XI. v. 50. *Expedit, ut unus homo moriatur* &c. 72.
XV. v. 1. 2. *Ego sum vitis vera* &c. 75.
XVI. v. 15. *Omnia, quae habet Pater, mea sunt.* 90.
XXI. v. 16. *Diligis me? Pasce agnos meos.* 35.

ACTUS APOSTOLORUM.

Cap. II. v. 4. *Coeperunt loqui variis linguis.* 80.
v. 38. *Poenitentiam agite, et baptizetur* &c. 87.
X. v. 13. *Surge, Petre, occide, et manduca.* 51.
v. 46. *Audiebant eos loquentes linguis.* 80.
XIX. v. 6. *Venit Spiritus sanctus super eos, et loquebantur linguis.* 80.

EPISTOLAE PAULI.

Rom. VI. v. 19. *Humanum dico propter infirmitatem carnis* &c. 67.
VIII. v. 24. 25. *Spes autem, quae videtur* &c. 99.
v. 35. *Quis ergo nos separabit a caritate Christi* &c. 55. 89.
X. v. 4. *Finis ergo legis Christus.* 89.
XI. v. 19 - 23. *Fracti sunt rami, ut ego inserar* &c. 78.
I. Cor. III. v. 1. *Non potui vobis loqui quasi spiritualibus* &c. 87.

LOCA SCRIPTURAE.

VI. v. 15. *Corpora vestra membra sunt Christi* &c. 63.
IX. v. 22. *Omnibus omnia factus sum.* 89.
X. v. 17. *Unus panis, unum corpus multi sumus.* 11.
XII. v. 26. *Si quid patitur unum membrum* &c. 74.
v. 31. *Excellentiorem viam vobis demonstro.* 70.
XIII. v. 1. *Cymbalum tinniens.* 70.
v. 2. *Si caritatem non habuero, nihil sum.* 72.
XV. v. 10. *Abundantius illis omnibus laboravi* &c. 65.
v. 53 - 55. *Oportet autem corruptibile hoc induere incorruptionem* &c. 43.
II. Cor. I. v. 5. *Sicut abundant passiones Christi* &c. 41.
v. 8 - 10. *Quoniam suprà modum gravati sumus* &c. 41. 42.
v. 12. *Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae.* 86.
V. v. 6. 7. *Dum sumus in corpore peregrinamur* &c. 101.
XI. v. 2. *Despondi vos uni viro* &c. 122.
v. 27 - 29. *In labore, et aerumna, in vigiliis multis* &c. 89.
Galat. IV. v. 15. *Oculos vestros eruissetis* &c. 74.
Ephes. III. v. 17. *In caritate radicati et fundati.* 75.
V. v. 32. *Sacramentum hoc magnum est.* 11.
Philip. I. v. 21. *Mihi vivere Christus est* &c. 42.
v. 22 - 24. *Quod si vivere in carne hic mihi fructus operis est* &c. 41. 42.
Philip. III. v. 12 - 14. *Non quod jam acceperim, aut jam perfectus sim* &c. 66.
v. 13. *Ego me non arbitror comprehendisse* &c. 65. 89.
v. 17. *Imitatores mei estote.* 89.
I. Thess. II. v. 7. *Facti sumus parvuli in medio vestri* &c. 42.
I. Tim. VI. v. 8. *Habentes autem alimenta et quibus tegamur* &c. 54.
II. Tim. III. v. 5. *Habentes speciem quidem pietatis* &c. 22.
Hebr XII. v. 6. *Flagellat omnem filium, quem recipit.* 20. 94. 108.

EPISTOLAE CANONICAE.

Jac. II. v. 19. *Daemones credunt, et contremiscunt.* 72. 90.
III. v. 6 - 9. *Lingua constituitur in membris nostris* &c. 82.
IV. v. 15. *Quae est enim vita vestra? Vapor est* &c. 102.
I. Joh. II. v. 6. *Qui dicit se in Christo manere* &c. 89.
v. 15. 16. *Nolite diligere mundum* &c. 46.
III. v. 2. *Nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit, quid erimus* &c. 44.
IV. v. 8. 16. *Deus caritas est.* 27.

KÖNIGL. KREISBIBLIOTHEK IN AUGSBURG

2° Th. KvL.

Augustinus

1792